Heinrich Böll
Partida de billiard de la ora 9½

Traducerea
Mihai Izbăşescu

1

ÎN DIMINEAŢA aceasta, Fähmel a fost pentru prima oară nepoliticos cu ea, aproape grosolan. A chemat-o la telefon către ora unsprezece şi jumătate şi însuşi sunetul vocii lui prevestea nenorocire; vibraţiile acelea îi erau neobişnuite şi, tocmai pentru că spusele lui erau foarte corecte, a înspăimântat-o tonul: toată politeţea se reducea la o simplă formulă, de parcă i-ar fi oferit H_2O în loc de apă.

— Te rog, a spus el, ia din biroul dumitale cartonaşul roşu pe care ţi l-am dat acum patru ani.

Cu mâna dreaptă, secretara a tras sertarul biroului, a dat la o parte un pachet de ciocolată, cârpa de lână, lichidul de curăţat alama, şi a scos la iveală cartonul roşu.

— Citeşte-mi, te rog, ce scrie pe carton! Şi fata a citit cu voce tremurată:

— „Pot fi deranjat oricând la telefon când e vorba de mama, tata, fiica mea, fiul meu şi domnul Schrella, încolo pentru nimeni altul”.

— Repetă, te rog, ultimele cuvinte!

Şi ea a repetat:

— „Încolo pentru nimeni altul”.

— De altfel, de unde ştiai că numărul de telefon pe care ţi l-am dat era cel al „Hotelului Prinţul Heinrich”?

Secretara a tăcut.

— Aş vrea să subliniez că ai datoria să-mi urmezi dispoziţiile, chiar dacă datează de acum patru ani… te rog.

Ea a tăcut.

— Afurisită treabă…

Uitase oare să spună, de rândul ăsta, „te rog”?

Secretara a auzit un mormăit, apoi o voce care striga: „Taxi! Taxi!” semnalul centralei telefonice; a pus receptorul în furcă, a împins cartonaşul spre mijlocul biroului şi parcă i s-a luat o piatră de pe inimă; grosolănia asta, prima în decurs de patru ani, îi părea aproape o drăgălăşenie.

Când era tulburată sau sătulă de munca ei precizată până în cele mai mici amănunte, se ducea afară să cureţe tăbliţa de alamă pe care scria: „Dr. Robert Fähmel, Birou de calcule statice, după-amiaza închis”. Fumul trenurilor, negreala gazelor de eşapament, praful străzii îi ofereau zilnic prilej să scoată din sertar cârpa de lână şi lichidul de curăţat alama; şi îi plăcea să prelungească până la o jumătate de oră aceste minute destinate curăţatului. Dincolo, în casa de pe Modestgasse 8, putea să vadă, îndărătul ferestrelor prăfuite, maşinile tipografice care duduiau şi tipăreau, neobosite, lucruri instructive pe hârtia albă; le simţea trepidaţiile, avea impresia că se află pe un vapor care merge sau se pune în mişcare. Camioane, ucenici, călugăriţe; animaţie pe stradă; lăzi în faţa prăvăliilor cu zarzavaturi: portocale, roşii, varză. Iar la casa de-alături, în faţa magazinului lui Gretzen, doi băieţi de prăvălie tocmai atârnau afară un porc mistreţ; sângele negru al animalului picura pe asfalt. Îi plăcea zarva şi murdăria străzii. O cuprinse un acces de mândrie. Şi se gândi să-şi dea demisia; mai bine să lucreze în orice dugheană infectă, înghesuită în fundul vreunei curţi, unde se vând cabluri electrice, mirodenii sau ceapă, unde nişte şefi soioşi, cu bretelele atârnând şi cu grija poliţelor scadente să încerce a se deda la intimităţi, pe care ea, cel puţin, să le poată respinge; într-o slujbă, unde să trebuiască să se zbată pentru a obţine ora pe care şi-o pierde aşteptând la dentist; unde se face colectă de bani pentru logodna vreunei colege, pentru vreun binecuvântat eveniment casnic sau pentru vreo carte de dragoste; unde glumele deocheate ale colegilor să-i aducă aminte că a

rămas încă pură. Viaţă adevărată. Nu ordinea asta impecabilă, nici şeful ăsta îmbrăcat impecabil şi impecabil de politicos – şi care o înspăimântă; intuia dispreţ îndărătul acestei politeţi, pe care el o acorda tuturor celor cu care avea de-a face. De fapt, în afară de ea, cu cine mai avea şeful de-a face? Din câte îşi amintea, nu-l văzuse nicicând cu cineva – cu excepţia tatălui, fiului şi fiicei lui. Pe mama lui Fähmel n-o văzuse niciodată, trăia undeva într-un sanatoriu pentru alienaţi, iar acest domn Schrella, care mai era notat pe cartonaşul roşu, nu întrebase de el niciodată. Clienţi nu primea, iar pe cei care-l căutau la telefon trebuia să-i roage să se adreseze în scris.

Când o prindea cu vreo greşeală, făcea doar un gest dispreţuitor din mână şi spunea: „Bine, atunci mai scrie o dată, te rog”. Asta se petrecea rareori, întrucât descoperea singură greşelile care se întâmpla să i se strecoare. În orice caz, nu uita niciodată să spună „te rog”. Dacă îi cerea, o lăsa liberă ore, chiar zile întregi; când i-a murit mama, Fähmel i-a spus: „Atunci închidem biroul timp de patru zile… sau ai prefera o săptămână?” Dar ea n-a vrut o săptămână, nici măcar patru zile, doar trei, şi chiar şi acestea i s-au părut prea lungi în apartamentul pustiu. La slujba religioasă şi la înmormântare şi-au făcut apariţia, fireşte îmbrăcaţi în negru de sus până jos, tatăl lui, fiul şi fiica lui, cu coroane imense, pe care le-au pus personal pe mormânt, şi au ascultat şi liturghia; iar bătrânul lui tată, la care ea ţinea, i-a şoptit: „Noi, cei din familia Fähmel, ştim ce-i moartea, suntem în relaţii intime cu ea, copilă dragă”.

Toate dorinţele de îmbunătăţire a condiţiilor de lucru i le împlinea fără nicio opoziţie, aşa că, în decursul anilor, începuse să-i fie tot mai greu să ceară vreo favoare; îi redusese din ce în ce durata timpului de lucru; în primul an încă mai lucrase de la orele opt până la patru după-amiază, dar acum munca îi era astfel raţionalizată, încât putea fi îndeplinită uşor de la opt până la unu şi-i mai rămânea chiar şi timp să se plictisească şi să lungească

până la o jumaţie când, printre ele, dădea de un Heuss maro, violet, galben.

Fähmel îşi făcuse un principiu din a nu petrece niciodată mai mult de o oră pe zi la birou; îşi scria numele sub „Cu stimă”, ori pe mandatele cu onorarii. Dacă soseau mai multe comenzi decât ar fi putut rezolva într-o oră, refuza să le accepte. Pentru asemenea cazuri avea formulare şapirografiate, cu următorul text: „Din cauza supraaglomerării cu lucrări, ne vedem siliţi, cu regret, să renunţăm la preţioasa dumneavoastră comandă. Semnat F”.

Când şedea în faţa lui dimineaţa, între opt şi jumătate şi nouă şi jumătate, nu-l surprinsese nici măcar o singură dată asupra unei îndeletniciri umane mai intime; mâncând sau bând; niciodată nu observase la el vreun guturai; se gândea roşind, şi la lucruri mai intime decât acestea; faptul că fuma nu le înlocuia pe celelalte, a căror lipsă o resimţea; prea era imaculată ţigara albă ca neaua; doar cenuşa şi chiştocurile din scrumieră o mai consolau: astea, măcar, erau resturi, dovedeau că s-a consumat ceva. Lucrase până acum la şefi atotputernici, oameni ale căror birouri erau ca nişte punţi de comandă şi a căror fizinomie insufla teamă; dar chiar şi aceste mărimi beau uneori o ceaşcă de ceai, o cafea, mâncau un sandviş, iar priveliştea atotputernicilor mâncând sau bând îi producea totdeauna o emoţie; se făceau firimituri de pâine, rămâneau pieliţele de la salam sau marginea grasă a feliilor de şuncă, trebuiau să-şi spele mâinile, să scoată batistele din buzunar. Îndărătul frunţilor de granit, care comandau peste armate întregi de oameni, se desluşea ceva împăciuitor, îşi ştergeau gurile de pe chipurile lor care, odată şi odată, turnate în bronz şi aşezate pe socluri monumentale, aveau să vestească generaţiilor următoare măreţia lor. Când venea în birou, la opt şi jumătate, din apartamentul din fund, Fähmel nu aducea cu el nicio urmă a micului dejun, nu era nici nervos, nici preocupat – cum s-

ar fi căzut să fie un şef; chiar dacă trebuia să-şi scrie numele de patruzeci de ori sub formula „Cu stimă”, iscălitura lui rămânea tot citeaţă şi frumoasă; fuma, semna, se uita rareori la vreun desen, apoi, la ora nouă şi jumătate fix, îşi lua pardesiul şi pălăria spunând: „Atunci, pe mâine”, şi dispărea.

De la ora nouă şi jumătate până la unsprezece putea fi găsit la „Hotelul Prinţul Heinrich”, de la unsprezece până la douăsprezece la „Cafe Zons”, dar numai dacă era vorba de „mama sa, tatăl său, fiica sa, fiul său – şi domnul Schrella”; de la douăsprezece în sus era la plimbare, iar la ora unu se întâlnea cu fiica lui, la restaurantul „Leul”, pentru dejun. Nu ştia cum îşi petrecea după-amiezile, serile; ştia doar că dimineaţa asista la sfânta slujbă de la ora şapte, apoi lua micul dejun, de la şapte jumătate până la opt, împreună cu fiica sa, iar de la opt până la opt şi jumătate singur. Pe secretară o surprindea totdeauna bucuria ce o manifesta când se anunţa fiul lui; de fiecare dată deschidea numaidecât fereastra, privea în josul străzii până spre Modesttor, punea să se aducă flori şi angaja o menajeră pentru durata vizitei; mica cicatrice de la rădăcina nasului şi roşea de surescitare; femeile venite să deretice populau sumbrul apartament din fund, scoteau la iveală sticle de vin, ce fuseseră puse la îndemână pe coridor pentru negustorul de vechituri; se adunau tot mai multe sticle, rânduite la început în şiruri de câte cinci, apoi de câte zece, întrucât lungimea coridorului nu mai ajungea; o pădure de ştachete de culoare verde-închis, rigide, ale căror vârfuri le număra roşind, conştientă de curiozitatea ei neîngăduită: două sute zece sticle, golite de la începutul lui mai până la începutul lui septembrie, mai mult de-o sticlă pe zi.

Niciodată nu mirosea a alcool, mâinile nu-i tremurau. Pădurea verde-închis, rigidă, devenea ireală. O văzuse cu adevărat sau exista doar în visele ei? Nici cu Schrit, cu Hochbret sau Kandere nu dăduse ochii vreodată; erau

înfundaţi undeva prin mici localităţi, departe unii de alţii. Numai de două ori descoperise unul dintre ei greşeli la celălalt: atunci când Schrit calculase eronat fundaţia bazinului municipal de înot, fapt căruia îi dăduse de fir Hochbret. Secretara se enervase foarte tare, dar Fähmel o rugase doar să identifice care din însemnările cu creion roşu de pe margine sunt ale lui Schrit şi care ale lui Hochbret, iar ea îşi dăduse seama limpede, pentru prima oară, că şi patronul se pricepea, pare-se, în meserie: vreme de o jumătate de oră şezuse la birou cu rigla de calcul în mână, cu tabele şi creioane ascuţite, apoi spusese: „Hochbret are dreptate bazinul de înot s-ar fi năruit în cel mult trei luni". Niciun cuvânt de reproş pentru Schrit, niciunul de laudă pentru Hochbret şi când – de rândul acesta – semnă personal expertiza, râse; râsul lui o înspăimântă la fel de mult ca şi politeţea lui.

A doua greşeală i se strecurase lui Hochbret la calcularea documentaţiei statice pentru trecerea superioară de la Wilhelmskuhle, şi de rândul ăsta Kanders a fost cel care a descoperit eroarea, şi din nou l-a văzut pe Fähmel – pentru a doua oară în decurs de patru ani – stând la birou şi calculând. Din nou a trebuit să-i identifice însemnările făcute pe margine, cu creionul roşu, de către Kanders şi Hochbret; incidentul acesta i-a sugerat ideea să impună diferiţilor colaboratori culori felurite: lui Kanders culoarea roşie, lui Hochbret verde, lui Schrit galbenă.

În timp ce în gură i se topea bucata de ciocolată, scrise încet: „Vilă de *weekend* pentru o actriţă de cinema", apoi, în timp ce i se topea în gură a doua bucăţică de ciocolată, scrise: „Construcţie de extindere pentru Societas, cea mai utilitară dintre cele de utilitate publică". Oricum, clienţii se mai deosebeau între ei prin nume şi adresă, iar desenele anexate îi dădeau sentimentul că participă la ceva real; pietre şi plăci de materiale sintetice, grinzi de fier, cărămizi de sticlă, saci de nisip, toate astea şi le putea imagina, în timp ce pe Schrit, pe Kanders şi pe

Hochbret nu era chip să şi-i imagineze, cu toate că le scria zilnic adresa. Nu veniseră niciodată la birou, nu telefonau niciodată, nu scriau niciodată. Trimiteau îndărăt calculaţiile şi documentaţia fără niciun comentariu. „La ce bun scrisori, spusese Fähmel, doar nu vrem să colecţionăm aici confesiuni, nu-i aşa?”

Uneori, ea lua lexiconul din raftul cu cărţi, îl deschidea la numele localităţilor, pe care le scria zilnic pe plicuri: Sclilgenauel, 87 locuitori, dintre care 83 romcat., celebră biserică parohială din sec. XII cu altarul din Schilgenauel. Acolo locuia Kanders, ale cărui date personale le dezvăluia carnetul de asigurări sociale: treizeci şi şapte de ani necăsătorit, rom. cât… Schrit locuia departe, în nord, la Gludum, 1988 locuitori, dintre care 1812 ev., 176 rom. cât., industrie de conserve de peşte marinat. Şcoală de misionari, Schrit avea patruzeci şi opt de ani, că-s., ev., 2 copii dintre care unul de peste optsprezece ani. Localitatea de reşedinţă a lui Hochbret n-avea nevoie să o caute în lexicon; locuia într-o suburbie la Blessenfeld la o distanţă de numai treizeci şi cinci de minute cu autobuzul, şi adeseori o bătea gândul nesăbuit să-l viziteze cândva, să se încredinţeze de existenţa lui auzindu-i glasul, văzându-l, simţindu-i strângerea mâinii; dar vârsta lui – avea abia treizeci şi doi de ani – şi faptul că era necăsătorit, o reţineau de la un asemenea act de intimitate. Cu toate că lexiconul descria localităţile unde domiciliau Kanders şi Schrit, aşa cum este descrisă o persoană în actul ei de identitate, şi cu toate că Blessenfeld îi era cunoscut, nu era chip să şi-i imagineze pe cei trei, deşi expedia lunar pentru ei cotizaţiile de asigurări sociale, ar completa mandatele poştale destinate fiecăruia şi le trimitea reviste şi tabele; rămâmeau la fel de ireali ca acest Schrella, notat pe cartonul roşu şi pentru care „el” putea fi găsit oricând la telefon, dar care, în răstimp de patru ani, nu încercase nici măcar o singură dată să-l caute.

Lăsă să zacă pe masă cartonaşul roşu, cauza primei grosolănii a lui Fähmel. Cum se numea domnul *acela* care venise la birou pe la zece şi ceruse să vorbească urgent, urgent, foarte urgent cu Fähmel? Era înalt, cărunt, cu o faţă uşor congestionată ce trăda mese excelente luate pe spezele firmei, şi purta un costum care bătea, pur şi simplu, la ochi prin calitatea lui superioară; domnul acela întrunea autoritatea, demnitatea şi şarmul dominator într-un mod care-l făcea irezistibil; în titlul, pe care îl mormăise surâzător, sunase ceva a minister – consilier ministerial, director de minister, conducător de sector ministerial – şi când ea susţinuse că nu ştia unde se afla Fähmel, străinul îi vorbise impetuos, repede, punându-i mâna pe umăr: „Ei, frumoasă copilă, hai spune unde-l pot găsi”, iar ea trădase taina – nu ştia singură cum – atât de adânc era înfipt în ea secretul care îi preocupa, cu nespusă stăruinţă, înclinaţiile iscoditoare:

„Hotelul Prinţul Heinrich”. Apoi străinul îndrugase ceva despre colegi de şcoală, despre o chestiune care era urgentă, urgentă, foarte urgentă, ceva despre armată, despre arme; după ce plecase, lăsase în urma lui un iz de trabuc, care-l făcuse pe tatăl lui Fähmel, o oră mai târziu, să adulmece excitat.

— Doamne, Doamne, ce mai buruiană trebuie să fi fost, ce mai buruiană!

Bătrânul adulmecă în lungul pereţilor, aproape îşi lipi nasul de birou, îşi puse pălăria, reveni după câteva minute cu girantul tutungeriei, unde-şi făcea cumpărăturile de peste cincizeci de ani, şi se opriră o clipă amândoi, în uşă, adulmecând; umblară de colo până colo prin birou ca nişte câini stârniţi, girantul se târî în patru labe sub birou, unde se păstrase, pare-se, un întreg nor de fum, se ridica, îşi scutură palmele, zâmbi triumfător şi spuse:

— Da, domnule consilier intim, a fost o ţigară „Partagas Eminentes”.

— Şi poţi să-mi procuri?

— Desigur, am în depozit.

— Vai de dumneata, dacă aroma lor n-o fi la fel cu cea pe care am mirosit-o aici!

Girantul mai adulmecă o dată, apoi spuse:

— „Partagas Eminentes”, pun capul, domnule consilier intim. Patru mărci bucata. Doriţi câteva?

— Una, dragă Kolbe, una. Patru mărci atât era salariul săptămânal al bunicului meu, şi cu respect morţii, am sentimentalismele mele, după cum ştii. Doamne, buruiana asta dă gata cele douăzeci de mii de ţigarete pe care le-a fumat fiu-meu, până acum, aici.

Secretara consideră ca o mare cinste faptul că bătrânul îşi fuma trabucul în prezenţa ei, rezemându-se adânc în fotoliul fiului său, care era prea mare pentru el; îi strecură o pernă la spate, îl ascultă, în timp ce ea îndeplinea cea mai imaculată dintre ocupaţiile sale: francatul scrisorilor. Umezea încet pe burete mărcile verzi, roşu, albastre cu efigia lui Heuss, le lipea cu meticulozitate în coiful de sus din dreapta al plicurilor, care aveau să călătorească spre Schilgenauel, Gludum şi Blessenfeld. Făcea acest lucru cu exactitate, în timp ce bătrânul se dăruia unei plăceri pe care părea s-o fi căutat zadarnic vreme de cincizeci de ani.

— Dumnezeule, spuse el, acum ştiu şi eu, în fine, ce înseamnă o ţigară de foi, copilă dragă! A trebuit să aştept atâta vreme, până la a optzecea aniversare – ei, lasă, nu te mai emoţiona, fireşte, azi împlinesc optzeci de ani –, aşadar n-ai fost dumneata cea care a comandat florile în numele fiului meu? Bine, mulţumesc, vorbim mai târziu de aniversarea mea, da? Te invit din toată inima la sărbătorire, astă-seară la „Cafe Kroner” – dar, ia spune-mi, dragă Leonore, de ce în cei cincizeci de ani, mai precis cincizeci şi unu de ani, cei de la care cumpăr nu mi-au oferit, nici măcar o dată, o asemenea ţigară de foi? Sunt eu oare zgârcit? N-am fost niciodată, ştii bine. Am fumat ţigări de zece pfenigi cât am fost tânăr, de douăzeci când

am câştigat ceva mai mulţi bani; apoi de şaizeci – decenii de-a rândul. Ia spune-mi, copilă dragă, ce fel de oameni sunt ăştia care trec strada cu un asemenea trabuc de patru mărci în gură, intră într-un birou, ies din nou, ca şi cum n-ar fi vorba decât de o ţigaretă de un sfanţ. Ce fel de oameni sunt ăştia care, între gustarea de dimineaţă şi dejun, prefac în fum trei salarii săptămânale de-ale bunicului meu şi împrăştie în urma lor o asemenea aromă, încât un biet bătrân ca mine simte că-i lasă gura apă şi se târăşte ca o javră, adulmecând, pe sub biroul fiului său? Cum? Coleg de şcoală cu Robert? Consilier ministerial, director de minister, conducător de sector ministerial – sau chiar ministru? Ar trebui, totuşi, să-l cunosc. Armată? Arme?

Şi, deodată, ochii lui licăriră, de parcă s-ar fi ridicat un văl de pe ei: bătrânul se întorsese îndărăt în primul, al treilea sau al şaselea deceniu al vieţii, îngropa pe unul dintre copiii săi. Pe care? Pe Johanna sau pe Heinrich? Peste care sicriu alb arunca bulgări de pământ, presăra flori? Lacrimile din ochii lui erau lacrimile anului 1909, când a îngropat-o pe Johanna, ale anului 1917, când sta lângă mormântul lui Heinrich, ori erau cele din 1942, când a primit vestea morţii lui Otto? Plângea la poarta ospiciului de nebuni, care o înghiţise pe soţia lui? Lacrimi, în timp ce trabucul se consuma în nori de fum ce se încolăceau uşor, erau lacrimile din anul 1894; o îngropa pe sora lui, Charlotte, pentru care voia să economisească galben după galben, ca să aibă parte de o viaţă mai bună; sicriul aluneca de-a lungul corzilor ce scârţâiau, în timp ce copiii de şcoală cântau: „Paznic al turnului, încotro a fugit rândunica?”; glasuri piţigăiate de copii răzbăteau în acest birou rânduit impecabil, iar vocea moşneagului cânta acelaşi lucru după o jumătate de secol; şi doară dimineaţa aceea de octombrie a anului 1894 a fost aievea: negură pe deasupra Rinului inferior, vălătuci de ceaţă târau trene jucăuşe peste ogoarele de sfeclă, în sălcii croncăneau

ciorile ca nişte păă – anitori de carnaval… în timp ce Leonore umezea pe burete timbrul roşu cu efigia lui Heuss. Cu treizeci de ani înainte de-a se naşte ea, nişte copii de ţărani cântau: „Paznic al turnului, încotro a fugit rândunica?” Un Heuss verde umezit pe burete. Atenţie, scrisorile către Hochbret se francau cu tariful loco.

Când îl năpădeau amintirile, bătrânul părea că e orb; tare mult ar fi mai dat Leonore o fugă până la florărie şi i-ar fi cumpărat un buchet frumos, dar îi era teamă să-l lase singur; bătrânul întinse mâmâle înainte şi Leonore îi împinse, cu precauţie, scrumiera mai aproape, iar el apuca trabucul, îl duse la gură, cătă spre secretară şi spuse încet:

— Să nu crezi că-s nebun, copilă.

Ţinea la el, şi bătrânul venea cu regularitate la birou s-o ia, pentru ca în după-amiezile ei libere să-şi facă pomană cu registrele lui ţinute alandala, sus deasupra tipografiei, de partea cealaltă a străzii, unde locuia în „atelierul tinereţilor lui”; acolo păstra acte ce fuseseră verificate de funcţionari fiscali, ale căror morminte modeste se părăginiseră încă înainte ca ea să fi învăţat a scrie; credite în pfunzi englezeşti, acţiuni în dolari, participaţii la plantaţii din El Salvador; acolo sus, Leonore răscolea prin bilanţuri prăfuite, descifra extrase din conturile scrise de mână ale unor bănci lichidate de mult, citea testamente prin care bătrânul lăsa legate unor copii, cărora le supravieţuise, până acum, cu patruzeci de ani. „Iar fiului meu Heinrich să-i rămână rezervat, în exclusivitate, uzufructul celor două moşii Stehlingers Grotte şi Gorlingers Stuhl, întrucât am observat în firea lui acea linişte, ba chiar bucurie izvorâtă din creşterea lucrurilor, care mi se pare a fi chezăşia unei vieţi de agricultor…”

— Aici, *strigă*, bătrânul şi agită trabucul prin aer, aici am dictat socrului meu testamentul, în seara când trebuia să plec pe front; l-am dictat în timp ce băiatul dormea colo sus; în dimineaţa următoare m-a mai însoţit la gară, m-a

sărutat pe obraz – gura unui copil de şapte ani – dar nimeni, Leonore, nimeni n-a primit vreodată darurile mele, toate mi-au venit îndărăt tot mie, bunuri şi bancnote, rente şi arenzi. N-am putut dărui niciodată nimic, doar soţia mea a putut-o face, şi darurile ei au fost primite – iar când stam culcat lângă ea, noaptea, o auzeam adesea murmurând, îndelung, blând, ca apa curgea din gura ei, ore în şir: *de ce de ce de ce*…

Din nou plângea bătrânul, de rândul ăsta în uniformă, căpitan de pionieri de rezervă, consilier intim, Heinrich Fähmel, în permisie specială pentru a-şi îngropa fiul în vârstă de şapte ani; cavoul familiei Kilb a înghiţit sicriul alb: întunecate şi umede erau zidurile, proaspete ca razele soarelui cifrele aurite care indicau anul morţii: 1917. Robert, îmbrăcat în catifea neagră aştepta în trăsură afară…

Leonore lăsă să-i cadă marca poştală – violetă de rândul acesta; nu îndrăznea să francheze scrisoarea către Schrit; caii de la trăsură sforăiau nerăbdător la poarta cimitirului, în timp ce lui Robert Fähmel, în vârstă de doi ani, i se îngăduise să ţină hăţurile: piele neagră, plesnită pe margini, în timp ce aurul proaspăt al cifrelor 1917 strălucea mai luminos decât razele soarelui…

— Cu ce se ocupă, ce face fiul meu, singurul care mi-a mai rămas, Leonore? Ce face dimineaţa, de la nouă şi jumătate până la unsprezece, la „Prinţul Heinrich”? I se îngăduia să se uite cum li se lega cailor traista cu grăunţe de gât – cu ce se ocupă? Hai, spune-mi dumneata, Leonore!

Ea ridică, şovăind, marca violetă şi spuse încetişor:

— Nu ştiu ce face acolo, zău nu.

Bătrânul duse trabucul la gură, se lăsă pe spate în fotoliu – de parcă n-ar fi fost nimic.

— Ce părere ai, dacă te-aş angaja permanent pentru după-amiaza? Vin să te iau. Am mânca la prânz împreună, iar de la două până la patru, sau până la cinci, dacă vrei,

mi-ajuţi să fac ordine acolo sus la mine. Ce părere ai de asta, copilă dragă?

Ea dădu din cap, spuse:

— Da.

Încă nu îndrăznea să umezească pe burete marca violetă cu efigia lui Heuss, s-o lipească pe plicul adresat lui Schrit; un funcţionar de la poştă avea să scoată scrisoarea din cutie, maşina avea s-o ştampileze: 6 septembrie 1958, ora 13. Colo şedea bătrânul, ajunsese din nou la sfârşitul celui de-al optulea şi începutul celui de-al nouălea deceniu al său.

— Da, da, zise ea.

— Pot să te consider, aşadar, ca angajată?

— Da.

Îi privi chipul prelung, în care căuta zadarnic, de ani de zile, o asemănare cu fiul lui; doar politeţea părea să fie o însuşire comună a familiei Fähmel; la bătrân era mai complicată, mai înfrumuseţată, era politeţea de tip vechi, aproape un fel de *grandezza*[1], nu o matematică politicoasă ca la fiul său, care cultiva o manieră seacă şi nu lăsa să se bănuiască, decât doar din licărul ochilor cenuşii, că ar fi fost capabil de amabilităţi mai puţin seci. Bătrânul folosea cu adevărat batista, mesteca vârful trabucului, îi spunea uneori lucruri drăguţe despre coafura ei, despre ten; cel puţin costumul lui prezenta semne de uzură, cravata era legată totdeauna cam strâmb, avea pete de tuş pe degete, pe reverele hainei firişoare de gumă, în buzunarul vestei creioane, tari şi moi, iar uneori lua o coală de hârtie din biroul fiului său, mâzgălea repede pe ea un înger, un miel al Domnului, un copac, portretul unui contemporan care trecea grăbit pe stradă. Uneori îi da chiar şi bani, ca să cumpere cozonac; o rugă să procure o a doua ceaşcă de cafea şi o făcu fericită, pentru că putea, în sfârşit, să pună la priza reşoul electric şi pentru altcineva, nu numai

1 Măreție

pentru ea singură. Asta era viaţa de birou, cu care era obişnuită: să prepare cafea, să cumpere cozonac şi să i se povestească mereu ceva, care avea o succesiune logică adevărată: despre vieţile trăite acolo în fund, în aripa de locuit, despre cei care muriseră acolo. Veacuri de-a rândul, cei din familia Kilb căutaseră acolo, în fund, viciul şi lumina, păcatul şi mântuirea, ajunseseră vistiernici, notari, primari şi canonici; acolo, în fund, mai plutea în aer ceva din rugăciunile severe ale prelaţilor de mai târziu; viciile întunecate ale femeilor din familia Kilb, care rămăseseră fecioare, şi penitenţele tinerilor evlavioşi, în această casă întunecoasă, de-acolo din fund, în care acum, în după-amiezile liniştite, o fată palidă, cu părul întunecat, îşi făcea lecţiile şi îl aştepta pe tatăl ei. Sau poate că el era acasă după-amiaza? Două sute zece sticle de vin, golite între începutul lui mai şi începutul lui septembrie! Bea singur, cu fata lui, sau cu fantomele? Poate împreună cu acel Schrella, care nu încercase niciodată să-l caute? Ireal totul, mai puţin real decât părul blond-cenuşiu al funcţionarei de birou care şezuse aici, pe locul ei, cu cincizeci de ani în urmă şi păstrase secrete de notariat.

— Da, aici şedea, dragă Leonore, exact în locul unde şezi acum dumneata, o chema Joséphine.

Îi spusese oare şi aceleia lucruri drăguţe despre părul ei, despre tenul ei?

Râzând, bătrânul îi arătă cu mâna deviza atârnată deasupra biroului fiului său, singura rămăşiţa din vremurile trecute, scrisă cu litere albe pe mahon: *Plină este dreapta ei de daruri*. Deviza incoruptibilităţii familiei Kilb, ca şi a familiei Fähmel.

— Nici unuia dintre cei doi cumnaţi ai mei nu le plăcea ştiinţa juridică, ultimii descendenţi bărbaţi ai neamului; pe unul l-a tras aţa la ulani, pe celălalt spre lenevie, dar amândoi, ulanul şi pierde-vară, au căzut în aceeaşi zi, acelaşi regiment, la acelaşi atac, au intrat călare în focul mitralierelor la Erby le Huiette, au stins

numele Kilb, au dus cu ei viciile – care înfloreau ca scarlatina – în mormânt, în neant, Erby le Huiette.

Bătrânul era fericit când avea urme de tencuială pe pantaloni, şi când o putea ruga să îndepărteze aceste urme. Adeseori ducea sub braţ suluri groase de desene, despre care Leonore ştia niciodată, dacă le luase pur şi simplu din arhiva lui sau dacă era pe cale să execute comenzi reale. Sorbea cafeaua, o lăuda, îi trecea farfuria cu cozonac, trăgea din ţigara de foi. Apoi chipul lui se reîntorcea expresia aceea de reculegere

— Coleg de şcoală cu Robert? Ar trebui, să-l ştiu şi eu. Sigur nu-l chema Schrella Eşti sigură!, nu, Nu ăla n-ar fuma niciodată asemenea ţigări de foi. Ce prostie! Şi l-ai trimis la „Prinţul Heinrich”? Dar o să iasă scandal, dragă Leonore, ceartă. Fiului meu, Robert, nu-place să-l deranjezi în cercurile lui. Încă de era aşa: amabil, politicos, inteligent, corect, dar, când se depăşeau anumite limite, nu cunoştea iertare. Nu s-ar fi dat înapoi nici de la crimă. Totdeauna mi-a fost puţin frică de el… Şi dumitale? Dar, copilă, n-o să-ţi facă nimic pentru asta, fii cuminte. Vino, să mergem la masă, hai să sărbătorim cât de cât noul dumitale angajament şi ziua mea de naştere. Lasă prostiile. Dacă s-a stropşit la telefon, i-a şi trecut. Păcat că n-ai reţinut numele. Nu ştiam câtuşi de puţin că are relaţii cu foştii colegi de şcoală. Hai, vino. Azi e sâmbătă, şi el n-are nimic împotrivă dacă încetezi lucrul ceva mai devreme. Îmi iau eu răspunderea.

Bătea ceasul douăsprezece la Sankt Severin. Leonore numără repede scrisorile, douăzeci şi trei, le adună în grabă, le ţinu strâns. Cu adevărat nu era la ea decât de o jumătate de oră? Tocmai răsuna a zecea din cele douăsprezece bătăi scadente.

— Nu, mulţumesc, spuse ea, pardesiul nu-l pun pe mine şi, vă rog, nu la „Leul”.

Doar o jumătate de oră; maşinile tipografiei nu mai duduiau, dar din mistreţ încă mai picura sânge.

2

PENTRU portar devenise o ceremonie, aproape o liturghie, îi intrase în sânge: să ia în fiecare dimineaţă, la ora nouă jumătate fix, cheia de la tablou, să simtă atingerea uşoară a mâinii uscate şi îngrijite, care o lua în primire; o privire aruncată pe faţa severă, palidă, cu cicatricea roşie la rădăcina nasului; apoi, cu un zâmbet abia mijit, pe care doar nevasta lui l-ar fi putut observa să privească gânditor în urma lui Fähmel care ignora gestul de invitaţie al *liftboy*-ului şi în timp ce urca scara, lovea uşor cu cheia sălii de biliard, în zăbrelele de alamă ale balustradei: răsuna de cinci ori, de şase ori, de şapte ori ca dintr-un xilofon care nu avea decât o singură notă; apoi, o jumătate de minut mai târziu venea Hugo, cel mai vârstnic dintre cei doi *boy* şi întreba:

— Ca-ntotdeauna?

Şi portarul dădea din cap, ştia că Hugo se va duce în restaurant, va lua de acolo un coniac dublu o carafă de apă, şi va rămâne dispărut până la ora unsprezece, în sala de biliard, sus.

Portarul presimţea nenorocire îndărătul acestui obicei de a juca biliard, dimineaţa între nouă jumătate şi unsprezece, totdeauna în compania aceluiaşi *boy*; nenorocire sau viciu; împotriva viciului exista o apărare: discreţia; ea îşi avea preţul ei, curba ei; discreţia şi banii erau în dependenţă reciprocă, ca abscisele şi ordonatele cine obţinea o cameră aici, cumpăra conştiinţe discrete; ochi care vedeau şi totuşi nu vedeau, urechi care auzeau şi totuşi nu auzeau; dar împotriva nenorocirii nu exista apărare: nu putea să dea pe uşă afară pe orice sinucigaş potenţial, întrucât sinucigaşi potenţiali erau cu toţii; nenorocirea venea arsă de soare şi cu chipul unui actor de cinema, cu şapte geamantane, lua în primire râzând un buletin de cameră şi, de îndată ce geamantanele, erau rânduite în stivă iar *boy-ul* părăsea camera, scotea din

buzunarul pardesiului un pistol încărcat, cu piedica gata ridicată, şi îşi trăgea un glonţ în cap; nenorocirea venea ca şi cum ar fi ieşit din morminte, furişându-se, cu dinţi de aur, cu păr de aur, cu pantofi de aur, rânjea ca un schelet; strigoi, care căutau zadarnic plăcerea, comandau micul dejun în cameră pentru ora zece şi jumătate, atârnau afară, de clanţă, cartonaşul cu „Nu deranjaţi, vă rog”, îngrămădeau geamantanele în dreptul uşii, pe dinăuntru, şi înghiţeau pilule cu otravă; şi, cu mult înainte ca biata cameristă, îngrozită, să lase să-i cadă din mâini tava cu micul dejun, se şi şoptea prin tot hotelul: „În camera 12 se află o moartă”; se şoptea încă din timpul nopţii, curid clienţii, întârziaţi prin baruri, se furişau în camerele lor şi tăcerea dindărătul uşii de la camera 12 îi înspăimânta; existau clienţi care ştiau să deosebească tăcerea somnului de tăcerea morţii Nenorocire: o presimţea atunci când îl vedea pe Hugo, la nouă şi treizeci şi unu de minute urcând scara spre sala de biliard, cu coniacul mare şi cu carafa de apă.

La ora asta îi venea greu să se lipsească de *boy* pe tejgheaua lui se îngrămădeau mâini care cereau note de plată, mâini care culegeau prospecte şi tot mereu se surprindea singur cum, la ora asta – câteva minute după nouă şi jumătate –, începea să devină nepoliticos; ca, de pildă tocmai acum cu această profesoară, care de a opta sau a noua la rând – întreba de drumul spre mormintele copiilor romani; pielea roşcată a feţei îl făcea să deducă originea ei ţărănească, iar mănuşile şi pardesiul nu trădau venituri ca acelea care se presupuneau la clienţii „Prinţul Heinrich”; şi portarul se întreba cum s-o fi întâmplat să nimerească profesoara asta în turma caprelor agitate dintre care niciuna nu găsise cu cale să se intereseze de preţul camerei; ori poate că ea cea care-şi frământa acum jenată, mănuşile, va înfăptui minunea germană, pentru care Jochen oferise un premiu de zece mărci: Plătesc zece mărci celui ce-mi va arăta un german care a întrebat de

preţul indiferent a cărui lucru, Nu, nici ea nu-i va aduce premiul, se sili să fie calm şi-i explică, amabil drumul spre mormintele copiilor romani.

Cei mai mulţi dintre clienţi cereau să fie serviţi tocmai de acest *boy*, care va rămâne o oră şi jumătate în sala de biliard, voiau cu toţii ca el să le care geamantanele în hol, la autobuzul Societăţii de transporturi aeriene, la taxiuri, la gară; globtroteri cu toane, care-şi aşteptau în hol notele de plată şi vorbeau despre ora de plecare şi ora de sosire a avioanelor, voiau de la

Hugo gheaţă pentru *whisky*, foc pentru ţigările pe care le ţineau în gură, atârnând neaprinse spre a pune la încercare în ce măsură era stilat băiatul; numai lui Hugo voiau să-i mulţumească cu gesturi plictisite; numai când era Hugo de faţă chipurile lor aveau tresăriri misterioase nerăbdătoare erau aceste chipuri, ale căror posesori abia mai puteau aştepta să-şi poarte toanele pe alte continente îndepărtate, fiind gata de start pentru a-şi verifica, în oglinzile unor hoteluri din Persia sau din munţii Bavariei, gradul de tăbăcire a pielii. Voci stridente de femei ţipau după lucruri uitate în cameră: „Hugo, inelul meu”, „Hugo, mănuşile mele”, „Hugo, rujul meu de buze”, aşteptând toate ca Hugo să zboare ca fulgerul la lift, să meargă fără zgomot până sus, în camera 19, camera 32, camera 46, ca să dea; de urma inelului, poşetei, rujului; iar bătrâna Musch îi plasa lui Hugo javra, care tocmai savurase laptele, mâncase miere, refuzase cu dispreţ ochiurile, şi care acum trebuia să fie dusă la plimbare, ca să-şi facă nevoile câineşti pe stâlpiii dughenelor, pe automobilele parcate, pe tramvaiele oprite în staţie, şi să-şi regenereze simţul mirosului în curs de atrofiere; pare-se că doar Hugo putea înţelege cum trebuie situaţia sufletească a câinelui; iar bunicuţa Bleesiek, care venea aici în fiecare an pentru patru săptămâni ca să-şi viziteze copiii şi nepoţii, al căror număr era în continuă creştere, întrebase de Hugo de îndată ce sosise: „Mai este aici băieţaşul cu chip de

ministrat[2] acela slăbuţ şi tare palid, blond-roşcat, care te priveşte totdeauna cu nespusă seriozitate?” Hugo trebuia să-i citească cu voce tare gazeta locală, în timp ce ea savura mierea, bea lapte şi nu refuza cu dispreţ ochiurile; bătrâna ridica ochii, încântată, când auzea nume de străzi care-i erau familiare încă din vremea-copilăriei: accident pe Ehrenfeldgürtel. Atac banditesc în Fricsenstrasse. „Atâta îmi erau codiţele când mă dădeam acolo cu patinele cu rotile – atâta de lungi”. Bătrâna era plină de delicateţe, tenace – venea zburând peste Ocean oare numai pentru Hugo? „Cum, spunea ea decepţionată, Hugo nu e liber decât după ora unsprezece?”

Şoferul autobuzului Societăţii de transporturi aeriene se şi înfiinţase în dreptul uşii turnante, cu braţele ridicate, îndemnând la grabă, în timp ce la casă încă se calculau preţurile complicatelor dejunuri; era la rând individul care ceruse doar o jumătate de ou la capac şi acum refuza revoltat, nota de plată pe care i se trecuse la socoteală un ou întreg; respingea, şi mai revoltat, propunerea administratorului hotelului de ai scădea diferenţa pentru jumătatea de ou, şi cerea o nouă notă de plată, pe care să-i fie trecută la socoteală doar o jumătate de ou la capac.

— Insist asupra acestui lucru.

Ăsta călătorea, pesemne, în jurul lumii numai spre a putea prezenta dovezi pe care fuseseră trecute la socoteală jumătăţi de ou la capac.

— Da, spunea portarul, prima stradă la stânga a doua la dreapta, apoi din nou a treia la stânga şi o să vedeţi numaidecât, doamnă, tăbliţa: *Spre mormintele copiilor romani*.

În sfârşit, şoferul autobuzului putea să-şi adune pasagerii; în sfârşit toate profesoarele păreau să fie îndrumate pe calea ce ducea la morminte toate javrele

---

2 În bisericile catolice, băiat îmbrăcat, în alb care-l ajută pe preot în timpul slujbei religioase.

obeze erau duse să-şi facă nevoile. Dar încă mai dormea domnul de la camera unsprezece, dormea de şaisprezece ore, şi atârnase afară, pe uşă, cartonul cu: „Nu deranjaţi, vă rog”. Nenorocire în camera unsprezece sau în sala de biliard; ceremonialul acela în mijlocul idiotului furnicar al celor ce plecau: lua cheia de la tablou, îi atingea mâna, îi arunca o privire pe faţa palidă, pe cicatricea roşie de la rădăcina nasului; Hugo întreba: „Ca-ntotdeauna?”, el aproba din cap: biliard de la ora nouă jumătate până la unsprezece. Dar serviciul intern de informaţii al hotelului încă nu putuse raporta nimic despre vreo nenorocire sau vreun viciu: juca, într-adevăr, biliard de la nouă jumătate până la unsprezece, singur, sorbea din coniac, din paharul cu apă, fuma, îl punea pe Hugo să-i povestească din copilăria lui, îi povestea şi el lui Hugo despre propria sa copilărie, îngăduia chiar ca femeile care făceau curăţenie şi cameristele trecând spre ascensorul pentru rufărie, să se oprească în dreptul uşii deschise, spre a-l privi în timp ce îşi ridica ochii spre ele, zâmbind. Nu, nu, ăla e inofensiv

Jochen ieşi scopătând din ascensor; ţinea în mână o scrisoare pe care o flutura clătinând din cap. Jochen care locuia sus, sub coteţul de porumbei, alături de prietenii lui cu pene, ce-i aduceau veşti de la Paris şi Roma de la Varşovia şi Copenhaga; în uniforma lui fantezistă, care reprezenta ceva între un *Kronprinz*[3] şi un subofiţer. Jochen abia dacă putea fi categorisit în vreun fel; puţin factotum şi puţin eminenţă cenuşie, confident al tuturor, deprins cu orice, nu era nici portar şi nici chelner, nici administrator de hotel şi nici servitor, totuşi se pricepea în oarecare măsură la toate meseriile acestea, ba chiar şi la bucătărie; el era autorul sentinţei, rostite tot mereu, când se formulau rezerve morale în privinţa vreunui client: „La ce ne-ar mai folosi faima discreţiei dacă morala ar fi neatinsă – la ce foloseşte discreţia dacă nu mai există nimic care să

3 Prinț moștenitor (germ.).

trebuiască să fie tratat discret?”; puţin duhovnic, puţin secretar particular, puţin proxenet; rânjind, Jochen deschise scrisoarea cu degetele lui deformate de reumatism.

— Ai fi putut economisi cele zece mărci, ţi-aş fi putut povesti de o mie de ori mai mult – şi pe gratis – decât escrocul ăsta de duzină, „Biroul de Informntii Argus”. „Alăturat informaţia dorită cu privire la domnul arhitect dr. Robert Fähmel, domiciliat în Modestgasse 8. Doctorii Fähmel este în vârstă de 42. De ani, văduv, cu doi copii. Fiul: 22 ani, arhitect, nu domiciliază aici. Fiica: 19 ani, elevă. Averea doctorului Fähmel: considerabilă. Din partea mamei, înrudit cu familia Kilb. Nu s-a constatat nimic defavorabil”. Jochen chicoti: Nu s-a constatat nimic defavorabil! Ca şi cum s-ar fi putut constata ceva defavorabil în privinţa tânărului Fähmel; despre ăsta nu va exista niciodată ceva defavorabil de constatat. Ăsta e unul dintre puţinii oameni pentru care mi-aş pune oricând mâna în foc, auzi, mâna asta bătrână, coruptă, zgârcită de reumatism. Cu ăsta poţi să-l laşi pe băiat fără nicio grijă, nu e din soiul ăla-şi chiar dac-ar fi din soiul ăla, nu văd de ce să nu i se îngăduie şi lui ceea ce li se îngăduie unor miniştri pederaşti –, dar el nu e din soiul ăsta, a avut, încă de la douăzeci de ani, un copil cu fata unui coleg de al nostru, poate ţi-aduci aminte de el, unul Schrella, care a lucrat cândva un an la hotelul ăsta. Nu? Pe vremea aia pesemne că încă nu erai aici. Îţi spun un singur lucru: lasă-l pe tânărul Fähmel în pace, să joace biliard. Familie aleasă. Într-adevăr. De neam. Am cunoscut-o încă pe bunica lui, pe bunicul lui, pe mama şi pe unchii lui; şi ei jucau biliard aici, încă acum cincizeci de ani. Alde Kilbii, tu desigur nu ştii, locuiesc de trei sute de ani în Modestgasse – locuiau, că acum nu mai există niciunul. Mama arhitectului s-a cam ţicnit, a pierdut doi fraţi şi i-au murit trei copii. N-a putut îndura toate astea. Era o femeie distinsă. Una dintr-acelea tăcute, ştii tu. Nu. Mânca nicio

firimitură în plus, peste ceea ce se da pe cartela de alimente, niciun bob de fasole, şi nici copiilor nu le dădea mai mult. Smintită. Dăruia altora tot ceea ce primea pe deasupra, şi primea multe; aveau ferme, iar stareţul de la Sankt Anton, de jos, din valea Kissa, îi trimitea unt cu butoaiele, miere cu oalele, îi trimitea pâine, dar ea nu mânca nimic din toate astea şi nu le dădea copiilor nimic din ele; trebuiau să mănânce pâine din rumeguş, unsă cu marmeladă vopsită în timp ce mama lor dăruia totul altora; împărţea la oameni până şi monede de aur; am văzut-o cu ochii mei – să tot fi fost prin 916 sau 917 – când ieşea pe uşă cu pâini şi cu oala cu miere. Miere în 1917! îţi poţi închipui una ca asta? Dar voi toţi nu mai aveţi memorie, nu vă puteţi imagina ce însemna asta: miere în 1917 şi miere în iarna lui 41 – 42; şi cum se ducea la gara de mărfuri, şi cum stăruia să plece şi ea împreună cu evreii. Smintită. Au închis-o la balamuc dar eu nu cred că e nebună. Asta e o femeie cum nu poţi vedea decât la muzee, în tablourile vechi. Pentru fiul ei mă las tăiat în bucăţi dacă n-o să-l serviţi cu cea mai mare atenţie iese scandal; şi chiar dacă or întreba de Hugo nouăzeci şi cinci de muieri bătrâne, iar el vă vrea să stea băiatul acolo, o să stea. „Biroul de informaţii. Argus”. Să le plăteşti zece mărci idioţilor ăstora. Ai fi în stare să-mi spui că nu-ţi cunoşti pe taică-său, pe bătrânul Fähmel, nu-i aşa? Te felicit, aşadar îl cunoşti şi nu te-a tăiat capul niciodată că ar putea fi tatăl celui care joacă biliard sus. Ei, pe bătrânul Fähmel îl cunoaşte, doară, orice copil. A venit aici acum cincizeci de ani, cu un costum întors pe dos, al unchiului său, avea câţiva galbeni în buzunar – şi juca biliard la noi, la „Prinţul Heinrich”, încă de pe vremea când tu nici nu ştiai încă ce e un hotel. Voi sunteţi portari! Ia mai lasă-l în pace pe domnul de sus, că nu face nicio prostie, nu comite nimic rău; cel mult dacă o sări cândva peste cal, dar într-un fel cu totul inofensiv. Ăsta a fost cel mai bun jucător de *base-ball*, cel mai bun alergător pe suta de metri din câţi am

avut vreodată în oraş; era dârz şi, la o adică, dur; nu putea suporta nedreptatea şi, când nu poţi suporta nedreptatea, nu mai e mult până te pomeneşti vârât în politică; la nouăsprezece ani era vârât în politică; l-ar fi decapitat sau l-ar fi închis pe douăzeci de ani, dacă n-ar fi luat-o din loc. Da, holbează-te la mine; a scăpat şi a rămas prin străinătate vreo trei sau patru ani – nu ştiu precis ce s-a întâmplat atunci – n-am aflat niciodată, ştiu doar că era amestecat şi bătrânul Schrella, de asemeni şi fata acestuia, cu care tânărul Fähmel a avut mai târziu un copil; s-a reîntors, şi nu s-au atins de el; a făcut armata la pionieri, ca soldat, îl văd încă înaintea ochilor, cum a venit în permisie cu uniforma lui cu vipuşcă neagră. Nu te holba la mine aşa prosteşte! Dacă a fost vreodată comunist? Nu ştiu dacă a fost – şi chiar dacă: orice om cumsecade a fost cândva. Hai, du-te şi ia-ţi gustarea, mă descurc eu cu caprele alea bătrâne.

Nenorocire cu viciu; pluteau în aer; dar Jochen fusese totdeauna prea candid, nu adulmecase nicicând vreo sinucidere şi nu dăduse crezare niciodată, când clienţi smintiţi ştiuseră să deosebească, îndărătul uşilor încuiate, liniştea morţii de liniştea somnului; făcea pe coruptul şi pe tipul hârşit în toate, dar credea, totuşi, în oameni.

— Bine, fie, spuse portarul, mă duc să mănânc. Dar nu cumva să laşi pe cineva să se urce la el, ţine mult la asta. Uite.

Îi puse lui Jochen pe tejghea cartonaşul roşu: „Sunt aici doar pentru mama, mea, pentru tatăl meu, pentru H în ni în fiica mea, pentru fiul meu şi pentru domnul Schrella – încolo pentru nimeni”.

Schrella? gândi Jochen înspăimântat, o mai fi trăind? Doar l-au omorât atunci – sau o fi avut vreun băiat?

Aroma trabucului întrecea de departe tot ceea ce fumase în hol în ultimele două săptămâni; aroma aceasta preceda ca un steag: iată, vin eu, omul important, învingătorul, căruia nu-i rezistă nimeni, un metru optzeci şi

nouă înălţime, părul cărunt; negustorii, industriaşii, artiştii nu erau îmbrăcaţi astfel, era o eleganţă de funcţionar de stat, Jochen îşi dădea bine seama de acest lucru: ăsta era ministru, ambasador, a cărui semnătură avea aproape putere de lege; răzbătea nestânjenit prin anticamere cu uşi capitonate, de oţel sau de tablă; cu umerii lui ca un plug de zăpadă înlătura toate obstacolele din cale, radia o politeţe amabilă, care, după cum se putea observa, era, totuşi, deprinsă; îi făcu loc bunicuţei să treacă înainte, după ce aceasta tocmai îşi preluase din nou respingătoarea javră din mâna lui Erich, cel de-al doilea *boy*; ba chiar ajută şi scheletului ieşit din groapă să ajungă la balustrada scării şi să se prindă cu mâna de ea.

— Cu plăcere, doamnă.

— Nettlinger.

— Cu ce vă pot servi, domnule doctor?

— Trebuie să vorbesc cu domnul doctor Fähmel. Urgent. Numaidecât. În interes de serviciu.

Jochen dădu din cap, negă cu blândeţe, în timp ce se juca cu cartonaşul roşu. Mama, tata, fiul, fiica, Schrella. Nettlinger nedorit.

— Dar ştiu că este aici.

Nettlinger? Oare n-am mai auzit cândva numele lui? Ăsta e o figură care ar trebui să-mi amintească ceva ce nu voiam să uit. Am mai auzit numele ăsta, cu mulţi ani în urmă, şi mi-am spus atunci: pe ăsta trebuie să-l ţii minte, nu-l uita, dar acum nu mai ştiu ce anume am vrut să ţin minte. În orice caz: atenţie! Te-ar cuprinde greaţă, dacă ai şti tot ceea ce a făcut ăsta până acum; până-n clipa morţii n-ai mai conteni să verşi, dacă ar trebui să priveşti filmul care-i va fi prezentat în ziua judecăţii de-apoi; filmul vieţii lui; ăsta e unul dintre cei care pun să se smulgă cadavrelor dinţii de aur, să se taie părul copiilor. Nenorocire sau viciu? Nu, în aer plutea crima.

Şi oamenii ăştia nu ştiu niciodată când este binevenit un bacşiş; numai după asta recunoşti teapa omului; acum

ar fi fost, poate, momentul pentru o ţigară de foi, dar nu pentru un bacşiş, şi în orice caz nu pentru unul atât de mare: o hârtie verde de douăzeci de mărci, pe care o împingea, rânjind, pe tejghea. Ce proşti sunt oamenii! Nu cunosc cele mai elementare reguli ale felului cum se tratează un om, nici cele mai simple reguli ale felului cum se tratează un portar; de parcă la „Prinţul Heinrich" ar fi vreun secret de vânzare; de parcă un client, care plăteşte patruzeci ori şaizeci de mărci pentru o cameră, ar putea fi obţinut în schimbul unei hârtii verzi de douăzeci; douăzeci de la un necunoscut, a cărui singură legitimaţie e trabucul şi stofa costumului său. Şi unul ca ăsta ajunge apoi ministru, poate chiar diplomat şi nu cunoaşte nici măcar tabla înmulţirii a celei mai dificile dintre toate artele – mituirea.

Jochen dădu, întristat, din cap, lăsă bancnota verde neatinsă. *Plină este dreapta ta de daruri*.

Aproape de necrezut: bancnotei verzi i se alătură una albastră, oferta fu ridicată la treizeci de mărci, iar un nor gros de aromă de „Partagas Eminentes" îl izbi pe Jochen în faţă.

N-ai decât să pufăi, suflă-mi în faţă fumul şi idilicului tău de patru mărci bucata şi mai adaugă şi o bancnotă violetă. Jochen nu poate fi cumpărat. Nu de tine şi nici pentru trei mii de mărci; n-am ţinut la mulţi oameni în viaţa mea, dar tânărul de sus mi-e drag. Ai avut ghinion, prietene cu mutra impunătoare, cu mâna împuternicită să aştearnă semnături, ai venit cu un minut şi jumătate prea târziu. Ar fi trebuit să intuieşti că aici, la mine, bancnotele sunt lucrul cel mai puţin indicat. Am în buzunar chiar şi un contract, autentificat de notariat, că pot locui până la moarte în cămăruţa mea de sus, de sub acoperiş, că-mi pot ţine porumbeii; pot alege ce poftesc pentru micul dejun şi prânz, şi mai primesc în mână, pe deasupra, şi o sută cincizeci de mărci lunar, bani gheaţă, de trei ori mai mult decât îmi trebuie, de fapt, pentru tutun; am prieteni la

Copenhaga, la Paris, la Varşovia şi la Roma – şi dacă ai şti ce solidari sunt crescătorii de porumbei –, dar tu nu ştii nimic, îţi închipui doar că ştii cum se poate obţine orice cu bani; astea sunt învăţături din acelea pe care vi le daţi voi singuri. Şi, fireşte, portarii de hotel fac orice pentru bani, îşi vând propria bunică pentru o bancnotă violetă de cincizeci de mărci. Numai un singur lucru nu mi-e îngăduit aici, prietene, libertatea mea are o singură îngrădire: când sunt de serviciu ca portar, aici jos, n-am voie să-mi fumez pipa, şi îngrădirea asta o regret astăzi pentru prima oară, altfel aş sufla fumul mahorcei mele negre în faţa celui al trabucului tău „Partagas Eminences”. Vorbind limpede şi pe şleau, poţi să mă pupi undeva de câteva sute de ori, plus încă de alte douăzeci şi şapte de ori. Pe Fähmel n-am să ţi-l vând. N-are decât să joace biliard acolo sus, nestingherit, de la nouă şi jumătate până la unsprezece, cu toate că aş şti pentru el ceva mai bun de făcut, anume: să fie în locul tău la minister. Sau să facă ce-a făcut în tinereţe; să arunce bombe, ca să le încingă fundul nădragilor unor saci plini de scârnăvie ca tine. Dar, mă rog, dacă vrea să joace biliard de la nouă şi jumătate până la unsprezece, atunci n-are decât să joace, iar eu sunt pus aici să am grijă ca nimeni să nu-l deranjeze. Şi acum poţi să-ţi iei hârtiile îndărăt şi să faci curăţenie pe tejghea, iar dacă mai adaugi încă o bancnotă la celelalte, nu ştiu ce se-ntâmplă. Am înghiţit la grosolănii cu polonicul şi am îndurat să se reverse peste mine chintale întregi de lipsă de bun-simţ, am înscris aici, în registrul meu, perechi adultere şi homosexuali, le-am făcut vânt nevestelor furioase şi încornoraţilor dezlănţuiţi – şi nu cred că mi-au fost ursite din leagăn toate astea. Am fost totdeauna un băiat cuminte, am ajutat preotului în timpul slujbei religioase, aşa cum ai făcut şi tu, cu siguranţă, şi am cântat, în asociaţia Kolping, cântecele despre părintele

Kolping[4] şi despre sfântul Aloisius; pe atunci aveam douăzeci de ani şi făceam serviciu de şase ani în hardughia asta. Şi dacă nu mi-am pierdut credinţa în omenire, asta s-a întâmplat numai pentru că mai există vreo câţiva, care sunt ca tânărul Fähmel şi ca maică-sa. Ia-ţi banii de-aici, scoate trabucul din gură, fă o înclinare politicoasă în faţa unui om bătrân ca mine, care a văzut mai multă depravare decât ţi-ai putea închipui tu, pune-l pe *boy*-ul de colo, din fund, să-ţi ţină uşa turnantă şi şterge-o.

— Am auzit bine? Vrei să vorbeşti cu administratorul hotelului?

Deodată începu să roşească şi se făcu vânăt de ciudă – fir-ar să fie, iar am gândit cu voce tare şi probabil că te-am şi tutuit, aşa fel încât m-ai auzit; ar fi, desigur, penibil, o greşeală de neiertat, căci pe oamenii ca dumneavoastră nu-i tutuiesc.

Cum îmi permit? Sunt un om bătrân, de aproape şaptezeci de ani, am gândit cu glas tare; sunt niţel cam ramolit, cam tâmpit, şi stau sub ocrotirea paragrafului 51, mănânc şi eu aici o pensioară.

Armată şi arme? Astea-mi mai lipseau. Pentru a merge la administrator pofteşte la stânga, apoi a doua uşă pe dreapta, condica de reclamaţii e legată în safian. Şi, dacă o fi să comanzi vreodată ochiuri aici, la noi, şi de s-o întâmpla tocmai să fiu în bucătărie când o veni comanda, o să mă simt nespus de onorat să-ţi scuip eu însumi, personal, în tigaie. În felul ăsta o să primeşti declaraţia mea de dragoste „în natură”, amestecată cu untul topit. Cu multă plăcere, domnule.

— V-am spus, domnul meu. Aici la stânga, după colţ, apoi a doua uşă pe dreapta, administraţia. Condica de reclamaţii legată în safian. Doriţi să fiţi anunţat? Cu plăcere. Centrala. Te rog, pe domnul director, pentru

---

4 Adolf Kolping (1813—1865), prelat catolic ; a organizat asociaţii de calfe, cu scopul de a-i îndepărta de mişcarea muncitorească.

poartă. Domnule director, un domn – cum spuneaţi că vă cheamă? Nettlinger, scuzaţi, doctor Nettlinger, ar dori să vă vorbească urgent. n ce privinţă?

Vrea să mă reclame. Da, mulţumesc. Domnul director vă aşteaptă. Da, desigur, doamnă, astă-seară jocuri de artificii şi procesiune, prima stradă la stânga, apoi a doua la dreapta, din nou a treia la stânga şi veţi vedea numaidecât tăbliţa: *Spre mormintele copiilor romani*, N-aveţi de ce, cu plăcere. Vă mulţumesc foarte mult.

O marcă, nu e de dispreţuit, dintr-o astfel de preacinstită şi bătrână mână de profesoară. Da, uite cum primesc, mustăcind, bacşişurile mărunte şi le refuz pe cele mari. Mormintele copiilor romani sunt o treabă curată. Obolul văduvei nu este dispreţuit aici la noi. Iar bacşişul este sufletul meseriei.

— Da, acolo după colţ – chiar aşa.

Nici n-au coborât bine din taxi, că şi ştiu dacă sunt adulteri. Îi miros de la distanţă, cunosc eu însumi prea bine cea mai libertină dintre isprăvile libertine. În privinţa asta există timizii, la care timiditatea e atât de evidentă încât îţi vine să le spui: nu e chiar atât de grav, copii, asemenea lucru s-a mai întâmplat; sunt de cincizeci de ani în meserie şi am să vă scutesc de tot ce e mai penibil. Cincizeci şi nouă de mărci şi optzeci de pfenigi, inclusiv bacşişul, pentru o cameră de două persoane; pentru suma asta puteţi conta, liniştiţi, pe un pic de bunăvoinţă, iar dacă pasiunea vă chinuie chiar atât de tare, nu începeţi, pe cât posibil, chiar din ascensor. La „Prinţul Heinrich”, puteţi iubi îndărătul uşilor duble… nu fiţi chiar aşa de timizi, doamnă şi domnule, nu vă fie atâta teamă; dacă aţi şti câtă lume şi-a satisfăcut până acum nevoia sexuală în aceste încăperi, sfinţite prin preţuri mari, oameni evlavioşi şi neevlavioşi, buni şi răi! Cameră de două persoane cu baie, o sticlă de şampanie servită în cameră. Ţigări. Micul dejun la zece şi jumătate. Foarte bine. Vă rog să iscăliţi aici, domnule, nu, aici – şi sper că nu eşti chiar atât de nătâng

să-ţi scrii numele adevărat. Hârtia asta merge, vezi bine, la poliţie, apoi se ştampilează, este un document şi are forţă probatorie. Nu te încrede în discreţia autorităţilor, băiete. Cu cât există mai multe chestii de-astea, cu atât vor să aibă mai mult ce rumega. Poate că ai fost cândva comunist; în cazul ăsta fii de două ori mai prevăzător. Şi eu am fost cândva comunist, am fost şi catolic. Asta nu mai iese la spălat. Nici azi nu permit să se vorbească de rău anumiţi oameni, iar cine face faţă cu mine o remarcă prostească privitoare la Fecioara Maria sau îl înjură pe părintele Kolping, nu-ş' ce i se poate întâmpla. *Boy*, camera 42. Ascensorul e acolo, domnu'.

Tocmai pe alde-ăştia îi aşteptam, sunt adulteri insolenţi şi vor să arate lumii întregi cât sunt de liberi. Dar, dacă n-aveţi nimic de ascuns, de ce trebuie să faceţi nişte mutre atât de impertinente şi să afişaţi aşa de ostentativ „faptul că nu aveţi nimic de ascuns". Dacă într-adevăr n-aveţi nimic de ascuns, atunci, atunci de ce vă mai ascundeţi? Vă rog, semnaţi aici, domnu', nu, aici. Ei da, cu gâsca asta neroadă n-aş vrea să am nimic de ascuns. Cu asta, nu. Cu dragostea e ca şi cu bacşişurile. Pur şi simplu chestie de instinct. Se vede, totuşi, la o femeie, dacă merită să ai ceva de ascuns cu ea. Poţi să mă crezi, fiule. Şaizeci de mărci pentru o noapte la hotel, plus şampania servită în cameră şi bacşişul, fără micul dejun, şi tot ceea ce-i mai dăruieşti ei, pe deasupra: nu face. Pentru banii ăştia, o femeie de stradă, cinstită şi onorabilă, care şi-a învăţat meseria, măcar îţi oferă ceva. *Boy*, camera 43 pentru doamna şi domnul. Of, Doamne, tare mai sunt oamenii proşti.

— Da, domnule director, vin numaidecât, da, domnule director.

Fireşte, oameni ca tine parcă sunt născuţi să fie directori de hotel; asta e întocmai ca la femeile care pun să li se scoată anumite organe; la ele nu mai există niciun fel de probleme, dar ce-ar însemna dragostea fără probleme;

iar dacă cineva pune să i se extirpe conştiinţa, nu mai rămâne din el nici măcar un cinic. Un om fără tristeţe, ăla nici măcar nu mai e om. Pe tine eu te-am format ca *boy*, vreme de patru ani ai stat sub muştruluiala mea, apoi ai umblat prin lume, ai fost pe la şcoli, ai învăţat limbi străine, ai asistat în cazinourile ofiţerilor, nealiaţi şi aliaţi, la distracţiile barbare ale învingătorilor şi învinşilor beţi criţă, te-ai întors grabnic aici îndărăt, şi prima ta întrebare, când ai sosit şlefuit, împlinit la trup şi fără conştiinţă, a fost: „Mai e încă pe-aici bătrânul Jochen?” Tot mai sunt încă pe-aici, băiete.

— L-ai ofensat pe domnul, Kuhigamme.

— Nu intenţionat, domnule director, şi de fapt nici n-a fost o ofensă. Aş putea înşira sute de oameni, care ar considera ca o cinste să fie tutuiţi de mine.

Culmea neruşinării. De necrezut.

— Mi-a scăpat pur şi simplu, domnule doctor Nettlinger. Sunt un om bătrân şi mă aflu, pe jumătate, sub ocrotirea paragrafului 51.

— Domnul cere satisfacţie…

— Chiar acum, pe loc. Cu îngăduinţa dumneavoastră, eu nu consider o cinste să fiu tutuit de portarii de hotel.

— Cere-ţi scuze faţă de domnul.

— Îl rog pe domnu’ să mă scuze.

— Nu pe tonul ăsta.

— Dar pe ce ton, atunci? îl rog pe domnu’ să mă scuze, îl rog pe domnul să mă scuze, îl rog pe domnul să mă scuze. Astea sunt cele trei tonuri de care dispun şi acum alegeţi, vă rog, tonul care vă convine. Vedeţi, pentru mine nu contează o umilinţă în plus. Eu îngenunchez colea pe covor şi mă bat cu pumnii în piept, un om bătrân care aşteaptă însă şi el scuze. Tentativă de mituire, domnule director. Era în joc onoarea casei noastre, cu faimă străveche. Un secret profesional pentru nişte amante de treizeci de mărci? Mă simt jignit în onoarea mea şi în onoarei casei, pe care o slujesc de mai bine de cincizeci de

ani, mai exact: de cincizeci şi şase de ani.

— Vă rog să puneţi capăt acestei scene penibile şi ridicole.

— Condu-l pe domnul imediat în sala de biliard, Kuhigamme.

— Nu.

— Îl conduci pe domnul în sala de biliard.

— Nu.

— M-ar mâhni, Kuhigamme, dacă străvechea relaţie de serviciu, care te leagă de casa asta, ar trebui să se destrame din cauza refuzului de-a asculta un simplu ordin.

— În casa asta, domnule director, n-a fost nesocotită nici măcar o singură dată dorinţa unui client de-a nu fi deranjat. Fireşte, cu excepţia cazurilor de forţă majoră. Poliţia secretă de stat. În asemenea cazuri eram neputincioşi.

— Consideraţi cazul meu ca un caz de forţă majoră!

— Veniţi din partea Poliţiei secrete de stat?

— Nu permit asemenea întrebare.

— Îl vei conduce acum pe domnul în sala de biliard, Kuhigamme.

— Vreţi, domnule director, să fiţi primul care întinează steagul discreţiei?

— Atunci vă voi conduce chiar eu în sala de biliard, domnule doctor.

— Numai peste cadavrul meu, domnule director. Trebuie să fii la fel de corupt ca mine, la fel de bătrân ca mine, pentru a şti că există lucruri care nu pot fi cumpărate; viciul nu mai e viciu, dacă nu mai există virtute, şi nu poţi şti ce-i virtutea, dacă nu ştii că există până şi târfe care refuză anumiţi clienţi. Dar eu ar fi trebuit să ştiu că eşti un porc. Săptămâni de-a rândul. Am exersat cu tine, sus, în camera mea, cum se primeşte discret, un bacşiş, am exersat cu băncuţe mici, cu monede de-o marcă şi cu bancnote; trebuie să ştii să faci asta: să primeşti discret banii, că doară bacşişul e sufletul

meseriei. Am exersat cu tine şi a fost o muncă tare afurisită, să te învăţ cum s-o faci; voiai să mă convingi că n-avusesem pentru exerciţii decât trei piese de câte-o marcă, dar erau patru, şi voiai să mă tragi pe sfoară cu una. Un asemenea porc ai fost dintotdeauna, n-ai ştiut niciodată că există un principiu: „Una ca asta nu se face”, şi acum făptuieşti iar ceea ce nu se face. Între timp ai învăţat să primeşti bacşiş, şi sunt sigur că nu ţi-a dat nici măcar treizeci de arginţi.

— Du-te numaidecât îndărăt la recepţie, Kulilgamme, problema asta o iau asupra mea. Dă-te la o parte, te previn!

Numai peste cadavrul meu, şi de fapt e unsprezece fără zece, iar peste zece minute o să coboare, oricum, pe scară. N-ar fi trebuit decât să chibzuiţi un pic, şi atunci am fi fost scutiţi de tot teatrul ăsta, dar chiar şi pentru zece minute; numai peste cadavrul meu. N-aţi ştiut niciodată ce înseamnă cinstea, fiindcă n-aţi ştiut ce este necinstea. Iată-mă aici, pe mine, Jochen, factotum de hotel, corupt, mânjit de sus până jos de cunoaşterea viciului, dar în sala de biliard nu intraţi decât peste cadavrul meu.

3

DE MULTĂ vreme nu mai juca după reguli, nu voia să facă serii şi nici să acumuleze puncte; lovea o bilă, uneori cu blândeţe, alteori dur, în aparenţă fără sens şi fără scop; şi bila, atingându-le pe celelalte două, contura pentru el, de fiecare dată, noi figuri geometrice din neantul verde; un cer înstelat, pe care doar puţine puncte erau mobile; traiectorii de comete, trasate alb pe verde, roşu pe verde; se aprindea lumina unor urme, care erau stinse din nou, numaidecât; zgomote diafane indicau ritmul figurii alcătuite; de cinci, ori, de şase ori, când bila lovită atingea mandaneaua sau, celelalte bile; doar puţine sunete se desprindeau, înfundat sau sonor, din monotonia celorlalte; liniile care se învolburau erau legate, toate, de unghiuri, se

supuneau legilor geometrice sau fizicii; energia loviturii, pe care o transmitea bilei prin intermediul tacului, şi puţină energie de frecare; totul numai dimensiuni; se imprima în creier; impulsuri, care se puteau converti în figuri; nicio siluetă şi nimic remanent, doar imagini fugare, care piereau din nou în rostogolirea bilei; adesea juca vreme de o jumătate de oră numai cu o singură bilă: alb împins pe suprafaţa verde, o singură stea pe cer; uşor, încetişor, muzică fără melodie, pictură fără imagine; abia culoare, doar formulă.

Băiatul palid veghea la uşă, sta rezemat de lemnul lăcuit în alb, cu mâinile la spate, cu picioarele încrucişate, în uniforma violetă a „Hotelului Prinţul Heinrich”.

— Astăzi nu-mi povestiţi nimic, domnule doctor?

Îşi ridică privirea, puse tacul jos, scoase o ţigară, o aprinse, se uită spre strada peste care se aşternuse umbra bisericii Sankt Severin. Ucenici, camioane, călugăriţe: animaţie pe stradă; o lumină cenuşie de toamnă se răsfrângea aproape argintie din draperia de catifea; oaspeţi întârziaţi luau micul dejun, încadraţi de draperii de pluş; până şi ouăle cleioase, luminate astfel, păreau vicioase; chipurile blajine de matroane făceau, în lumina aceasta, o impresie de stricăciune; chelnerii în frac, cu ochi plini de complicitate, păreau nişte Belzebuţi, ambasadori direcţi ai lui Asmodeu[5]; şi, cu toate acestea, erau doar nişte inofensivi membri de sindicat care, după ora închiderii, citeau cu râvnă articolul de fond al gazetei lor profesionale; păreau să-şi ascundă, aici, copitele de cal sub construcţii ortopedice abile; nu creşteau cumva mici coarne elegante pe frunţile lor albe, roşii şi galbene? Zahărul din zaharniţele aurite părea să nu fie zahăr; se petreceau aici metamorfoze, vinul nu era vin, pâinea nu era pâine, totul devenea, astfel luminat, ingredient ale

5 Spiritul dragostei impure și personificarea instinctelor voluptoase, în Biblie.

unor vicii tainice; aici se celebra; iar numele zeităţii nu era îngăduit să fie rostit, ci doar gândit.

— Să povestesc, băiete, ce?

Amintirile lui nu se legaseră niciodată de cuvinte şi imagini, ci numai de mişcări. Tatăl său nu era decât mersul, curba cochetă pe care cracul drept al pantalonului o descrie la fiecare pas, repede, astfel încât bentiţa de un albastru-închis, ce trecea pe sub talpă, se zărea doar o clipă, când păşea dimineaţa pe lângă magazinul lui Gretzen, ducându-se la „Cafe Kroner” pentru a lua micul dejun; mama era figura complicat-umilă pe care o descriau mâinile ei când le împreună pe piept, totdeauna înainte de-a spune o nerozie: „cât de rea e lumea, cât de puţine inimi curate există”; mâinile ei o scriau în aer, înainte de-a o rosti; Otto era picioarele care mergeau în tact de marş când trecea prin coridorul casei, încălţat cu cizme, sau când cobora strada; duşmănie, duşmănie, răsuna tactul pe dale, ritmau picioarele care, cu ani înainte, bătuseră alt tact: „frate, frate”. Bunica: mişcarea pe care-o făcuse vreme de şaptezeci de ani şi pe care o vedea zilnic, împlinită de multe ori de către fiica lui; o mişcare veche de secole, care se moştenea şi care-l făcea, de fiecare dată, să se înspăimânte; fata lui, Ruth, n-o văzuse niciodată pe străbunica ei; de unde avea mişcarea asta? Fără să ştie, îşi da părul la o parte de pe frunte, cum făcuse şi străbunica ei.

Şi se vedea pe sine însuşi, cum se apleca spre beţele de bătut mingea, pentru a şi-l căuta pe al său; cum răsucea mingea în mâna stângă încolo şi-ncoace, încoace şi-ncolo, până o apuca destul de bine pentru a o arunca, în clipa hotărâtoare, acolo unde voia; atât de sus, încât timpul de cădere al mingii să corespundă exact duratei de care avea nevoie ca să apuce băţul şi cu mâna stângă, să-lrotească şi să izbească mingea, cu toată forţa concentrată, în aşa fel încât să zboare departe, până dincolo de ţintă.

Se vedea în luncile de pe malul apei, în parc, în

grădină, stând aplecat, îndreptându-se, lovind mingea. Totul era să măsori; ei erau săraci cu duhul, nu ştiau că se putea calcula durata căderii, că se putea verifica, cu aceleaşi cronometre, de cât timp aveai nevoie pentru a trece mâna de pe minge pe băţ; şi că tot restul nu era decât o problemă de coordonare şi de exerciţiu; după-amiezi întregi de exerciţii prin lunci, în parc, în grădină; nu ştiau că existau formule ce puteau fi aplicate, cântare cu care puteai cântări mingile. Doar puţină fizică, puţină matematică şi exerciţiu; dar ei dispreţuiau ambele discipline de care era nevoie; dispreţuiau antrenamentul, se strecurau înşelând, jonglau săptămâni de-a rândul cu principii lipsite de consistenţă, navigau pe o mocirlă nebuloasă, navigau chiar pe apele poeziei lui Hölderlin[6]; până şi un cuvânt ca „sondă de adâncime se transforma într-o prostie inconsistentă, atunci când îl rosteau ei; sondă de adâncime, ceva atât de clar; un fir, o bucată de plumb, o aruncai în apă, simţeai când plumbul atingea fundul, trăgeai firul afară şi măsurai pe el adâncimea apei, dar când băieţii spuneau „a sonda adâncimea”, suna ca o *muzică*, proastă de orgă; nu ştiau nici să joace *base-ball*, nici să-l citească pe Hölderlin: *Compătimind*, *inima veşnică tot neclintită rămâne*.

Se zbăteau în faţa liniei stâlpului de ţintă, voiau să-l stânjenească la lovirea mingii, strigau: „Haide, Fähmel, dă-i drumul, hai”; o altă grupă dădea târcoale, neliniştită, ţintei, doi dintre ei erau tocmai departe, dincolo de câmpul de joc, unde cădeau de obicei mingile lui, mingi temute; cele mai multe treceau de marginea terenului spre şosea, tocmai în partea pe unde, în acea sâmbătăt din vara anului 1935, cai murgi ieşeau, aburind, pe poarta fabricii de bere; îndărătul lor terasamentul căii ferate, o locomotivă de manevră pufăia, ca un copil, nori albi spre cerul după-

6 Johann Christian Hölderlin (1770-1843) unul dintre cei mai mari poeţi germani

amiezii; în dreapta, lângă pod, la şantierul naval, şuierau lămpile de sudură, lucrătorii asamblau, sudând în ore suplimentare, un vapor pentru „Muncă şi voie bună”[7]; ţâşneau scântei albăstrii, argintii, iar, ciocanele, ciocanele de nituit băteau tactul; în micile grădini particulare de la marginea oraşului, sperietori proaspăt instalate luptau zadarnic împotriva vrăbiilor, pensionari ofiliţi, cu lulelele stinse, aşteptau cu nerăbdare zi-ntâi a lunii următoare; abia amintirea mişcărilor pe care le făcuse atunci, îi treziră în amintire imagini şi cuvinte şi culori; acel „haide, Fähmel, hai” era ascuns îndărătul formulelor, iar el ţinea pregătită mingea în poziţia potrivită, prinsă uşor între degete şi podul palmei, pentru ca să întâmpine cea mai mică rezistenţă posibilă; ţinea în mână băţul de lovit, cel mai lung dintre toate (nimeni nu se sinchisea de legea pârghiilor), înfăşurat la capăt cu leucoplast. Îşi aruncă repede încă o privire pe ceasul de la mână: trei minute şi treizeci de secunde până când profesorul de gimnastică va fluiera sfârşitul partidei – şi tot nu găsise încă răspuns la întrebarea: cum se făcea că băieţii de la liceul Prânz Otto nu ridicaseră nicio obiecţie împotriva faptului că profesorul lor de gimnastică era arbitru în meciul decisiv? îl chema Bernhard Wakiera, dar ei îi spuneau doar Ben Wackes; părea melancolic, era rotofei, avea faima că iubea băieţii în mod platonic, îi plăceau mult tartele cu frişca şi filmele visătordulcege, în care băieţi voinici şi blonzi treceau râuri înot, apoi şedeau lungiţi pe pajişti, cu fire de iarbă în gură, şi priveau spre cerul albastru, aşteptând aventuri; acest Ben Wackes îndrăgea în special o reproducere a capului lui Antinou[8], pe care obişnuia să-l alinte acasă, printre ficuşi şi rafturi de cărţi pline cu literatură pentru profesori de gimnastică, deşi aparent doar îl ştergea de praf; Ben Wackes, cel care le spunea

7 Organizație hitleristă cu scopuri diversioniste.

8 Tînăr grec de o mare frumuseţe (secolul al II-lea e.n.).

preferaţilor săi „băieţaşi”, iar celorlalţi „derbedei”.

— Hai, joacă odată, derbedeule, spuse el, în timp ce, asudând şi zgâlţâindu-şi pântecele, îşi ţinea fluierul de arbitru în gură.

Dar mai erau încă trei minute şi treizeci de secunde până la fluierul final, cu treisprezece secunde prea devreme; dacă lovea mingea chiar acum, i-ar mai fi venit rândul şi următorului la bătaie, iar Schrella, care aştepta scăparea tocmai lângă stâlpul de ţintă, ar fi trebuit să mai parcurgă din nou distanţa, alergând, pe când ei ar mai fi avut încă o dată prilejul să-i arunce mingea cu toată forţa în faţă, în picioare, să-l nimerească în şale; de trei ori observase cum procedau: unul din echipa adversă îl nimerea pe Schrella, apoi lua mingea Nettlinger, care juca în echipa lui şi a lui Schrella, şi trăgea în adversar, de fapt pasându-i pur şi simplu mingea, iar acesta trăgea din nou în Schrella, care se făcea ghem de durere, şi din nou lua Nettlinger mingea, o arunca de-a dreptul adversarului, care-l izbea pe Schrella în faţă – şi Ben Wackes era lângă ei, fluiera când îl nimereau pe Schrella, fluiera când Nettlinger pur şi simplu pasa mingea adversarului, fluiera când Schrella încerca să scape şchiopătând; totul se desfăşura repede, mingile zburau încolo şi-ncoace – oare numai el singur văzuse toate astea? Niciunul dintre numeroşii spectatori, cu steguleţe pestriţe şi cu şepci colorate, care aşteptau sfârşitul jocului, fierbând de nerăbdare, nu observase? Cu două minute şi cincizeci de secunde înainte desfârşitul jocului, scorul era 34: 29 pentru liceul Prânz Otto – şi care acest fapt, pe care nu-l sesizase decât el, era motivul pentru care ceilalţi îl acceptaseră ca arbitru pe Ben Wackes, profesorul lor de gimnastică?

— Acu’ hai, trage odată, derbedeule, în două minute fluier sfârşitul partidei!

— Două minute şi cincizeci de secunde, vă rog, spuse el, aruncând mingea în sus, apoi, iute ca fulgerul, apucă

băţul cu amândouă mâinile şi lovi; simţi după forţa izbiturii, după rezistenţa arcuindă a băţului: era din nou una din legendarele sale lovituri magistrale; privi clipind în urma mingii, dar n-o putu descoperi, auzi „aaa”-ul mulţimii de spectatori, un „aaa” lung, care se lăţi ca un nor, crescu în intensitate; îl văzu pe Schrella cum venea şchiopătând, încet, avea pete galbene pe faţă, o dâră de sânge în jurul nasului; iar arbitrii de scor numărau; şapte, opt, nouă; restul echipei trecu provocator de încet pe lângă Ben Wackes, care clocotea de furie; jocul era câştigat, câştigat limpede, iar el uitase să dea fuga şi să mai aducă echipei sale încă un al zecelea punct; băieţii de la Prânz Otto tot mai căutau mingea „se târau de-a buşilea prin iarbă, dincolo de şosea, pe lângă zidul fabricii de bere; în fluieratul final al lui Ben Wackes se desluşi limpede mânia. Arbitrii de scor anunţară 38: 34 pentru liceul Ludwig. Aa-ul crescu şi se transformă în urale, se tălăzui peste terenul de joc, în timp ce el apucă băţul de bătut mingea, îl înfipse cu capătul de lovit în iarbă, ridică puţin mânerul, apoi îl aplecă, până când i se păru că a prins unghiul potrivit; călca de zor cu piciorul pe locul cel mai slab, acolo unde lemnul se subţia, sub mâner; elevii, cuprinşi de admiraţie, stăteau roată în jurul lui, tăceau emoţionaţi; înţelegeau că aici se dădea un semnal, Fähmel îşi rupea celebrul lui băţ; albe ca moartea le păreau ţăndările ce se iveau în punctul de rupere a lemnului; şi se şi ghionteau pentru a apuca o amintire, se luptau îndârjiţi pentru bucăţelele de lemn, îşi smulgeau din mâini fâşii de leucoplast; el privea speriat la aceste chipuri înfierbântate, neroade, la aceşti ochi admirativi, care străluceau excitaţi, şi simţi amărăciunea ieftină a gloriei, aici, într-o seară de vară, la 14 iulie 1935, într-o sâmbătă, la marginea suburbiei, pe pajiştea bătătorită, peste care Ben Wackes tocmai îi trimitea în goană pe puştii dintr-a-ntâia a liceului Ludwig să adune steguleţele de la colţurile terenului. Departe, dincolo de şosea, lângă zidul fabricii de bere, încă se mai zăreau

tricourile albastre-galbene; băieţii de la Prânz Otto tot mai căutau mingea; acum veneau şovăind peste şosea, se adunau la mijlocul terenului, în linie, îl aşteptau pe el, căpitanul echipei, ca să strige hip-hip-uraa; se îndreptă agale spre cele două şiruri, unde Schrella şi Nettlinger stăteau alături, în acelaşi rând; părea că nu se întâmplase nimic, nimic, în timp ce în urma lui elevii mai mici continuau să se războiască pentru amintiri; merse mai departe, simţi admiraţia spectatorilor ca o senzaţie de greaţă fizică, şi strigă de trei ori: hip-hip-uraa; băieţii de la Prânz Otto se furişară îndărăt, ca nişte câini bătuţi, să caute mingea; conta ca o pată de neşters, faptul că n-au găsit-o.

— Şi cu toate astea, Hugo, ştiam cât de mult ţinea Nettlinger la victorie: „Să învingem cu orice preţ”, spusese, şi tocmai *el* primejduise victoria noastră, numai pentru ca un adversar să găsească prilejul de a-l lovi pe Schrella mereu cu mingea, iar Ben Wackes trebuia să fi fost înţeles cu ei; doar eu observasem asta, eu singur.

Îi era frică acum, când se îndrepta spre vestiar, frică de Schrella şi de ceea ce avea să-i spună. Se făcuse deodată răcoare, negurile fluide ale serii se ridicau de pe pajişti, veneau dinspre râu, înconjurau clădirea unde se afla vestiarul, ca nişte straturi de vată. De ce, de ce procedau astfel cu Schrella, de ce i-au pus piedică, atunci când cobora scara în recreaţie? S-a lovit cu capul de muchia metalică a scării, huluba de oţel a ochelarilor s-a înfipt în lobul urechii, iar Wackes a venit mult prea târziu cu trusa de prim-ajutor din cancelaria profesorilor. Cu o mutră batjocoritoare, Nettlinger, în poziţie de drepţi, i-a întins fâşia de leucoplast, ca să poată tăia o bucată din ea; tăbărau pe Schrella în drum spre casă, îl târau în gangurile clădirilor, îl snopeau în bătăi printre găleţi de gunoi şi cărucioare de copii scoase din uz, îl îmbrânceau pe scările întunecoase ale pivniţelor, unde rămânea lungit multă vreme, cu braţul frânt, în miros de cărbuni, miros de

cartofi încolţiţi, lângă borcanele de conserve prăfuite; până când vreun puşti, trimis să ia mere din pivniţă, dădea de el şi alarma pe locatarii casei. Doar câţiva nu participau la toate astea; Enders, Drischka, Schweugel şi Holten.

Cu ani în urmă, fusese cândva prieten cu Schrella, îl vizitau mereu împreună pe Trischler, care locuia în portul de jos, unde tatăl lui Schrella era chelner în cârciuma tatălui lui Trischler; se jucau pe barcazuri vechi, pe pontoane scoase din uz, pescuiau cu undiţa, din bărci.

Se opri locului în faţa cabinelor vestiarului, auzi glasurile învălmăşite, băieţii vorbeau răguşit, stăpâniţi de-o excitaţie mitică, despre legendara traiectorie a mingii; ca şi cum mingea ar fi dispărut în înălţimi supraomeneşti.

„Doar am văzut-o cum zbura, zbura… ca o piatră ţâşnită din praştia unui uriaş”.

Am văzut-o, mingea pe care a lovit-o Robert.

Am auzit-o, mingea pe care a lovit-o Robert.

N-or să găsească… mingea pe care a lovit-o Robert.

Când intră el amuţiră; în această tăcere subită plutea teamă, aproape ca în faţa morţii era veneraţia faţă de ceea ce înfăptuise el, ceea ce nimeni n-ar fi crezut, ceea ce n-ar fi putut relata nimănui; cine ar fi cutezat să apară ca martor, să descrie traiectoria mingii?

Alergară repede, desculţi, cu prosoapele răsucite pe umeri, în cabinele duşurilor; doar Schrella rămase pe loc, se îmbrăcase fără a fi făcut duş; şi abia acum îşi dădu seama Robert, că Schrella nu făcea duş niciodată, după ce terminau meciul; niciodată nu-şi scotea tricoul; şedea pe scăunel, avea pe faţă o pată galbenă, o pată vânătă, era încă umed în jurul gurii, pe unde-şi ştersese dârele de sânge, avea pielea învineţită pe partea de sus a braţului de loviturile în plin ale mingii pe care încă o mai căutau băieţii de la Prânz Otto; şedea acolo, tocmai îşi lăsa în jos mânecile suflecate ale cămăşii decolorate, îşi îmbrăcă haina, scoase o carte din servietă şi citi: *Seara, când clopote pace vestesc*.

Îi era penibil să rămână singur cu Schrella, să primească recunoştinţa din ochii aceia reci, care erau prea reci chiar şi pentru a urî; doar o imperceptibilă mişcare a genelor, un zâmbet fugar, drept mulţumire adresată eliberatorului, care trăsese lovitura cu mingea; iar el i-a întors zâmbetul, la fel de fugar, s-a îndreptat spre dulapul de tablă, şi-a scos hainele, a vrut s-o şteargă în grabă, fără să mai facă duş; pe tencuiala peretelui, cineva zgâriase deasupra dulapului său: „Mingea lui Fähmel, 14 iulie 1935”.

Mirosea a pielea din care erau făcute articolele de sport, a pământ uscat, aşa cum se zbicise pe mingile de fotbal, de handbal, de *base-ball*, şi căzuse fărâme în crăpăturile pardoselii de beton; în colţuri se aflau steguleţe alb-verzi murdare, plase de fotbal erau atârnate la uscat, o vâslă plesnită, o diplomă îngălbenită sub un geam crăpat: „Pionierilor fotbalului, clasei a şaptea a liceului Ludwig 1903 – preşedintele Landului”; încadrată de o cunună de lauri pleoştită, fotografia unui. Grup; şi priveau spre el, băieţii aceia cu muşchii oţeliţi, născuţi în anul. 1885, mustăcioşi, priveau cu optimism animalic spre un viitor pe care şi-l pregătea destinul: să putrezească la Verdun, să-şi verse sângele în mlaştinile de pe Somme, sau, îngropaţi într-un cimitir al eroilor de lângă Château Thierry, să devină, cincizeci de ani mai târziu, pretext pentru lozinci de împăcare, pe care turiştii în drum, spre Paris, copleşiţi de atmosfera locului, aveau să le scrie într-o carte a vizitatorilor, pătată de ploaie; mirosea a oţel, mirosea a virilitate incipientă; de afară venea ceaţa umedă, care plutea în nori molcomi peste luncile râului; din restaurantul de sus răzbătea mormăitul sonor al vocilor bărbăteşti care petreceau sfârşitul de săptămână, chicotele chelneriţelor, clinchetele halbelor de bere; iar la capătul coridorului jucătorii de popice se şi puseseră pe treabă, aruncau bilele, răsturnau popicele, aa-uri triumfătoare, aa-uri decepţionate răsunau pe coridor, până

în cabinele vestiarului.

Clipind în lumina palidă, Schrella şedea ghemuit, cu umerii strânşi, tremurând de frig; şi el n-a mai putut amâna clipa; a controlat încă o dată cum îi stă cravata, şi-a îndreptat ultimele cute ale gulerului cămăşii de sport – oo! pus la punct, totdeauna pus la punct – şi mai vârât o dată capetele şireturilor în pantofi şi a numărat în portmoneu banii pentru drumul îndărăt spre casă; primii băieţi se şi întorceau de la duş, vorbeai! despre „mingea pe care a lovit-o Robert”.

„Mergem împreună?”

„Da”.

Urcară trepte de beton tocite, pe care zăcea încă gunoiul din primăvară, hârtii în care fuseseră învelite bomboane, cutii de ţigări; ajunseră sus pe digul unde nişte vâslaşi asudaţi tocmai trăgeau o barcă afară din apă, pe drumul de ciment; merseră tăcuţi, unul lângă altul, pe digul care ducea pe deasupra unor straturi de ceaţă joase, ca peste un râu; sirene de vapoare, lumini roşii, altele verzi la semnalizatoarele vaselor; la şantierul naval scânteile roşii zburau în sus, desenau figuri pe un fond cenuşiu; merseră tăcuţi până la pod, urcară treptele întunecoase unde, zgâriate în gresia roşie, erau eternizate dorinţele adolescenţilor ce se întorceau de la scăldat; vuietul unui tren de marfă ce trecea pe pod îl scuti pentru alte câteva minute de necesitatea de-a vorbi – se transportau deşeuri de zgură pe malul vestic; erau clătinate felinare de manevră, ţignale dirijau trenul care intra de-a-ndăratele pe linia din dreapta, pe sub ceaţă lunecau vapoare spre nord, sirene plângătoare semnalau primejdii mortale, bocăneau ca cerbii, nostalgic, peste ape; larmă care, din fericire, ne împiedica să vorbim.

— Şi m-am oprit locului, Hugo, m-am aplecat peste parapet, cu faţa spre râu, am scos ţigările din buzunar, i-am oferit una lui Schreâla, el mi-a dat un foc, şi am fumat amândoi în tăcere, în timp ce, îndărătul nostru, trenul

părăsea podul huruind; pe sub noi luneca încet spre nord un convoi de şlepuri, lunecarea lor lină se auzea de sub pătura de ceaţă; de văzut nu se vedeau decât, din când în când, câteva scântei care se înălţau din coşul bucătăriei unui vas; vreme de minute a domnit liniştea, până când şlepul următor s-a strecurat încetişor, pe sub pod, spre nord, spre nord, către ceţurile Mării Nordului – iar mie mi-era teamă, Hugo, pentru că acum trebuia să-l întreb şi, dacă rosteam întrebarea, eram şi eu amestecat, amestecat din plin şi n-aveam cum să mai ies vreodată din asta; trebuie să fi fost un secret îngrozitor acela pentru care Nettlinger pusese în joc victoria, iar băieţii de la Prânz Oţto îl acceptaseră pe Ben Wackes ca arbitru; liniştea era acum aproape desăvârşită, conferea întrebării iminente o mare greutate, o încredinţa veşniciei, iar eu, Hugo, deşi nu ştiam spre ce şi pentru ce, îmi luam rămas bun de la turnul întunecat al bisericii Sankt Severin care se înălţa din pătura întinsă de ceaţă, de la casa părintească aşezată nu departe de acest turn, casa unde mama tocmai făcea în clipa asta ultimele pregătiri pentru masa de seară, aşeza tacâmurile de argint, rânduia cu mâini grijulii florile în vase, gusta vinul: era destul de rece cel alb, cel roşu nu prea rece? Sâmbăta – petrecută cusolemnitate de sabat; iat-o că deschidea catehismul, din care avea să ne explice liturghia de duminică, cu vocea ei blândă, care suna a veşnic advent[9]; voce de *Păstoreşte-mi mieii*; camera mea care da spre grădina din fund, unde copacii străvechi erau în plină verdeaţă; unde mă adânceam cu pasiune în formule matematice, în curbele stricte ale figurilor geometrice, în încrengăturile liniilor sferice născute – cu claritatea cu care se văd contururile iarna – din compasul meu, din trăgătorul meu cu tuş; acolo desenam biserici, pe care le-aş fi construit.

Schrella zvârli mucul ţigării cu un bobârnac în pătura

9 Ajunul Crăciunului.

de ceaţă de sub noi, jeraticul roşu se înşuruba în spirale lente în jos; Schrella se întoarse spre mine zâmbind, aşteptă întrebarea pe care încă tot n-o pusesem, clătină din cap.

Şirul lămpilor de pe mal se contura precis pe deasupra păturii de ceaţă.

„Vino, spuse Schrella, sunt colo, nu-i auzi?”

Îi auzeam, trotuarul se şi cutremura sub paşii lor, vorbeau despre localităţile unde aveau să plece în vacanţă, curând: Aligäu, Westerwald.

Bad Gastein, Marea Nordului; vorbeau despre mingea pe care o lovise Robert. În mers, întrebarea mea era mai uşor de pus.

„De ce? am întrebat. De ce? Eşti evreu?”

„Nu”.

„Dar atunci ce eşti?”

„Noi suntem miei, spuse Schrella, am jurat să nu ne înfruptăm niciodată din *împărtăşania bivolului*.

„Miei. Mi-era frică de cuvântul acesta. O sectă?” am întrebat.

„Poate”.

„Nu un partid?”

„Eu n-am să pot niciodată, am spus, nu pot să fiu miel”.

„Vrei să te înfrupţi din *împărtăşania bivolului*?”

„Sunt unii păstori, spuse el, care nu părăsesc turma”.

„Repede, am şoptit, repede, au şi ajuns aproape de tot”.

Am coborât treptele întunecoase înspre partea de vest; când am ajuns în stradă eu am şovăit o clipă, drumul meu spre casă ducea la dreapta, al lui Schrella la stânga, dar până la urmă l-am însoţit spre stânga, pe unde drumul şerpuia spre oraş printre depozite de lemne, magazii de cărbuni şi grădini mici particulare. Ne-am oprit în loc după prima cotitură, învăluiţi acum din plin de pătura întinsă de ceaţă, am observat umbrele colegilor de şcoală, care se

mişcau pe deasupra parapetului podului ca nişte siluete decupate, am auzit zgomotul paşilor lor, vocile lor, în timp ce coborau treptele, ecou răsunător de bocanci ţintuiţi zdravăn, şi un glas a strigat:

„Nettlinger, Nettlinger, aşteaptă-mă!”

Vocea sonoră a lui Nettlinger aruncă un ecou sălbatic peste râu, se întoarse la noi răsfrântă de picioarele podului şi se pierdu înapoia noastră prin grădini şi prin halele depozitelor, vocea lui Nettlinger, care striga:

„Da’ pe unde o fi rămas mieluşelul nostru cu păstorul lui?”

Râsete întrerupte de mai multe ori se rostogoliră peste noi ca nişte cioburi.

„Ai auzit?” întrebă Schrella.

„Da, am răspuns, miel şi păstor”.

Ne uitarăm, la umbrele întârziaţilor, care veneau pe trotuar; vocile lor, sunând înfundat în timp ce coborau treptele, deveniră mai limpezi de-ndată ce ajunseră pe stradă, se frânseră de arcadele podului.

„… mingea pe care a lovit-o Robert”.

„Mai precis, m-am adresat lui Schrella, trebuie să ştiu mai precis”.

„Am să-ţi arăt, spuse Schrella, vino”.

Am mers prin ceaţă pe pipăite, de-a lungul unor garduri de sârmă ghimpată, am ajuns la o împrejmuire de lemn, care mirosea încă a proaspăt şi licărea gălbui şi unde un bec electric, deasupra unei porţi încuiate, lumina o firmă de email: «Michaelis, cărbuni, cocs, brichete».

„Mai ţii minte drumul?” întrebă Schrella.

„Da, i-am răspuns, acum şapte ani mergeam adesea pe-aici şi ne jucam jos la familia Trischler. Ce-a devenit Alois?”

„E marinar, cum a fost şi taică-său”.

„Şi taică-tău mai e chelner acolo jos, în cârciuma marinarilor?”

„Nu, acum e în portul de sus”.

„Ai vrut să-mi arăţi ceva precis!”

Schrella şi-a scos ţigara din gură, a dezbrăcat haina, a lăsat să-i alunece bretelele de pe umeri, şi-a ridicat cămaşa în sus, s-a întors cu spatele spre lumina slabă a becului: spinarea lui era acoperită cu cicatrici minuscule, roşietic-vinete, mari cât bobul de fasole. – mai curând s-ar potrivi: presărată, am gândit în sinea mea.

„Dumnezeule, am spus, ce-i astă?”

„Asta-i Nettlinger, mi-a răspuns; se îndeletnicesc cu asta jos în cazarma, veche de pe Wilhelmskuhle, Ben Wackes şi Nettlinger. O numesc poliţie auxiliară; m-au luat la o razie după cerşetori, pe care au făcut-o în cartierul portului: treizeci şi opt de cerşetori arestaţi într-o zi, unul dintre ei eram eu. Am fost supuşi unui interogatoriu, cu un bici de sârmă. Ghimpată. Spuneau: «Hai, recunoaşte că eşti un cerşetor», iar eu am spus: «Da, sunt»”.

Încă mai luau micul dejun câţiva clienţi întârziaţi, sorbeau cu paiul suc de portocale ca o băutură vicioasă; băiatul, livid, sta rezemat de uşă ca o statuie, catifeaua violetă a uniformei făcea ca pielea feţei să pară aproape verde.

— Hugo, Hugo, asculţi ce-ţi povestesc?

— Da, domnule doctor, ascultfiecare cuvânt.

— Te rog, adu-mi un coniac, unul mare.

— Da, domnule doctor.

Pe când cobora scara spre restaurant, timpul i se înfăţişa neîndurător lui Hugo: calendarul cel mare, pe care dimineaţa trebuia să-l potrivească la zi; întorsese cartonul indicând cifra, dedesubt era cel arătând luna, şi apoi cel cu anul: 6 septembrie 1958. Îl cuprindea ameţeala, toate astea se petrecuseră cu mult înainte de-a se fi născut el, îl purtau îndărăt cu decenii, cu jumătăţi de secole: 1885, 1903 şi 1935 – era” ascunse departe îndărătul timpului şi totuşi prezente; răsunau din glasul lui Fähmel, care sta rezemat de masa de biliard şi privea spre piaţa din faţa bisericii Sankt Severin. Hugo se prinse bine de balustradă,

respiră adânc, ca unul care iese din adâncul apei, deschise ochii şi sări iute îndărătul coloanei celei mari.

Pe scară cobora ea, desculţă, îmbrăcată ca o păstoriţă, răspândind miros de bălegar de oaie din veşmintele ponosite, care-i atârnau ca o pelerină peste piept, până la şolduri. De îndată avea să mănânce fiertură de mei, cu pâine neagră, câteva nuci, apoi avea să bea lapte de oaie, care era păstrat proaspăt pentru ea în frigider; aducea cu ea laptele în termosuri, aducea în cutii mici bălegar de oaie, pe care-l folosea ca parfum pentru rufăria tricotată grosolan din lână nevopsită; după micul dejun, şedea ore întregi în hol, jos – tricota, tricota, se ducea din când în când la bar să ia un pahar cu apă, fuma din pipa ei cu coada scurtă, şedea acolo cu picioarele goale încrucişate pe canapea, aşa fel încât se vedeau bătăturile murdare, îşi primea discipolii şi discipolele care şedeau cinchiţi pe covor în juru-i, cu picioarele încrucişate şi strânse sub ei, îmbrăcaţi la fel ca ea, mirosind tot ca ea, tricotând, deschizând din când în când mici cutiuţe pe care li le dăduse maestra, adulmecând bălegarul de oaie ca pe nişte arome delicioase; apoi ea îşi dregea glasul, tuşind, la intervale anumite, şi vocea ei de fetiţă întreba, de sus, de pe canapea: „Cum vom mântui lumea?” Iar discipolii şi discipolele răspundeau: „Prin lână de oaie, piele de oaie, lapte de oaie – şi prin tricotat”. Ţăcănit de andrele, linişte, un discipol se repezea la tejgheaua barului, aducea maestrei apă proaspătă, şi din nou vocea blândă de fetiţă arunca, de pe canapea, întrebarea: „Unde stă ascunsă fericirea lumii?” şi toţi răspundeau: „În oaie”. Se deschideau cutii, toţi miroseau încântaţi baliga, în timp ce bliţurile fotografilor pocneau, iar creioanele ziariştilor zburau pe notesurile de stenograme.

Hugo bătea încet în retragere, în timp ce ea ocolea coloana îndreptându-se spre sala pentru micul dejun; îi era frică de femeia aceasta, văzuse prea adesea cum ochii-i blânzi deveneau crunţi când erau numai ei doi, când îl

prindea pe scară şi-l punea să-i aducă lapte în cameră, unde-l aştepta cu o ţigară în gură, îi smulgea paharul cu lapte din mână, îl golea în chiuvetă râzând, îşi turna un coniac şi venea cu paharul în mână spre el, care se trăgea încet către uşă. „Nu ţi-a spus încă nimeni că faţa ta valorează aur, aur pur, băieţaş *prost* ce eşti! De ce nu vrei să fii mielul Domnului în noua mea religie? Am să fac din tine un om mare, bogat, şi vor îngenunchea toţi înaintea ta în holuri de hotel şi mai elegante! Eşti de prea puţină vreme aici pentru a şti că plictiseala lor nu poate fi înlăturată decât cu o nouă religie, una care este cu atât mai bună cu cât e mai neroadă – du-te, hai, eşti prea prost”.

Privi în urma ei, în timp ce ea, cu faţa imobilă, îl lăsa pe chelner să-i deschidă uşa spre sala pentru micul dejun; încă îi mai bătea inima când ieşi de după coloană şi porni încet pe scară, în jos, spre restaurant.

— Un coniac pentru domnul doctor, sus, unul mare.

— Scandal în dugheană din cauza doctorului tău.

— Cum aşa, scandal?

— Nu ştiu. Cred că este căutat urgent, doctorul tău. Ţine-ţi coniacul şi întinde-o repede. Cel puţin şaptesprezece femei bătrâne şi tinere umblă să-ţi dea de urmă; iute, că uite, iar vine colo una pe scară, în jos.

Arăta la chip, de parcă ar fi băut la micul dejun numai fiere pură, era îmbrăcată cu rochie aurie, cu pantofi aurii, cu căciulă şi manşon din blană de leu. De cum se ivea, stârnea în jur numai scârbă, şi erau printre clienţi unii superstiţioşi care îşi acopereau faţa când îşi făcea apariţia.

Cameristele îşi dădeau demisia din cauza ei, chelnerii refuzau s-o servească, dar Hugo trebuia să joace ore întregi canasta cu ea, de îndată ce-l înhăţa; degetele îi erau ca ghearele de găină, omenească era doar ţigara pe care o ţinea în gură. „N-am ştiut niciodată ce-i dragostea, băiete; nu există nimeni care să nu mă facă să-mi dau

seama că îi e scârbă de mine; mama mă blestema de şapte ori pe zi, îmi striga în faţă tot dezgustul ei; era frumoasă mama şi tânără, şi tata era tânăr şi frumos, şi fraţii şi surorile mele erau tot aşa; m-ar fi otrăvit, dacă ar fi avut curajul s-o facă; îmi spuneau «*Aşa ceva n-ar trebui să se nască*» – locuiam în vila galbenă de deasupra oţelăriei, seara mii de muncitori părăseau uzina, îi aşteptau fete şi femei care râdeau; mergeau râzând în josul străzii murdare; pot să văd, să aud, să simt, să miros ca toţi ceilalţi, ştiu să scriu, să citesc, să socotesc şi să gust – tu eşti primul om, care rezistă mai mult de o jumătate de oră lângă mine, auzi tu, primul!”

Târa după ea groaza, răsuflarea nenorocirii; aruncă pe tejghea cheia camerei, îi strigă în faţă *boy*-ului care-l înlocuia pe Jochen:

— Hugo, unde e, Hugo?

Iar când *boy*-ul ridică din umeri, se îndreptă spre uşa turnantă, în timp ce chelnerul, care punea portiera în mişcare, îşi plecă ochii; şi, de-ndată ce ajunse afară, femeia îşi lăsă un văl pe faţă.

„Înăuntru nu-l port, băiete, să vadă şi ăia ceva pentru banii lor, să mă privească în faţă pentru banii mei, dar cei de-afară nu merită”.

— Iată coniacul, domnule doctor.

— Mulţumesc, Hugo.

Îi plăcea Fähmel; venea în fiecare dimineaţă la nouă şi jumătate, îl scăpa de toate până la unsprezece, îi insuflase de pe acum un sentiment al veşniciei; nu fusese oare totdeauna aşa, nu stătuse el cu veacuri în urmă aici, lipit de tăblia uşii lăcuite în alb, cu mâinile încrucişate la spate, nu privise la jocul tăcut, nu ascultase cu atenţie cuvintele care-l aruncau cu şaizeci de ani în urmă, cu douăzeci înainte, din nou cu zece în urmă şi deodată, pe neaşteptate, în realitatea foii calendarului de-afară? Alb pe verde, roşu pe verde, roşu-alb pe verde, mereu înăuntrul mandanalei care nu cuprindea decât doi metri pătraţi de

păslă verde; era elegant, sec şi precis; între nouă jumătate şi unsprezece; se ducea de două ori, de trei ori până jos, pentru a aduce câte un coniac mare; timpul nu reprezenta aici nicio dimensiune din care să poată fi desluşit ceva, era absorbit de sugativa asta verde, dreptunghiulară; zadarnic băteau ceasurile, limbile lor se mişcau zadarnic, goneau, cu o grabă fără sens, fugind de ele însele; lăsa totul baltă când venea Fähmel, tocmai la ora când ar fi fost mai multe de făcut: plecau clienţii vechi, alţii noi soseau; trebuia să stea aici până bătea unsprezece la Sankt Severin, totuşi când, când bătea unsprezece? încăperi golite de aer, ceasuri golite de timp; aici se dădea afund, mergea pe sub oceane; nimic real nu pătrundea înăuntru, totul se lipea pe dinafară, turtindu-se ca pe nişte geamuri de acvarii sau vitrine, îşi pierdea dimensiunile, nu mai avea decât una, era plat, ca tăiat din coaiele de decupat ale copiilor; toţi aveau hainele atârnate doar provizoriu pe ei, ca păpuşile decupate din carton, dădeau din mâini şi din picioare, neajutoraţi, lovind în pereţii care erau mai groşi ca nişte veacuri de sticlă; în depărtare umbra bisericii Sankt Severin, iar mai departe gara, şi trenurile, fireşte: rapide, accelerate şi personale, şi expresuri de mare distanţă, şi expresuri transeuropene, şi autorapide, cărau geamantane spre staţiile de vamă; reale erau doar cele trei bile de biliard, care se rostogoleau pe sugativa verde alcătuind necontenit figuri noi; infinitate, cuprinsă în mii de formule, pe doi metri pătraţi, el o crea lovind cu tacul, pe când glasul lui se pierdea în timp.

— Povestea asta mai continuă, domnule doctor?

— Vrei s-o auzi?

— Da.

Fähmel râse, sorbi din paharul de coniac, îşi aprinse o nouă ţigară, luă tacul în mână şi lovi bila roşie: roşu şi alb se rostogoleau pe verde.

— O săptămână după aceea, Hugo…

— După ce?

Fähmel râse din nou.

— După acea partidă de *base-ball*, după acel 14 iulie 1935, pe care-l zgâriaseră în tencuială, deasupra dulapului de tablă, o săptămână după aceea am fost bucuros că Schrella îmi reamintise drumul ce ducea la casa lui Trischler. Stam pe balustrada vechii căsuţe a basculei, în portul de jos: de acolo puteam cuprinde bine cu privirea drumul ce ducea pe lângă magaziile de lemne şi depozitele de cărbuni, coborând spre o întreprindere comercială de materiale de construcţii şi îndreptându-ne de-acolo spre portul care era îngrădit de o balustradă de fier ruginită şi care nu mai slujea decât ca cimitir de vapoare. Şapte ani trecuseră de când fusesem ultima oară aici, dar ar fi putut fi şi cincizeci; când încă mai veneam pe la familia Trischler, împreună cu Schrella, aveam treisprezece ani; lungi convoaie de şlepuri ancorau seara lângă taluz, neveste de marinari, cu coşuri pentru cumpărături, coborau pe uscat, pe pasărelele ce se clătinau; femeile aveau chipuri proaspete şi încredere în ochi; în urma femeilor veneau bărbaţi, care cereau bere şi ziare; mama lui Trischler îşi privea agitată marfa; varză şi roşii, cepe argintii atârnate în snopi pe pereţi; iar afară ciobanul îşi îmboldea câinii, cu comenzi scurte, tăioase, ca să adune oile în ţarc; dincolo – pe malul ăsta de-aici, Hugo – luminau felinarele cu gaz aerian, o lumină gălbuie umplea globurile albe, al căror şir se perpetua spre nord, la infinit; tatăl lui Trischler aprindea luminile electrice în grădina cârciumii sale, iar tatăl lui Schrella, cu un ştergar pe braţ, venea în fund, în cabana edecarilor, unde noi, băieţii, Trischler, Schrella şi cu mine, mărunţeam gheaţa şi o aruncam peste lăzile cu bere.

Acum, şapte ani mai târziu, în acea zi de 21 iulie 1935 – vopseaua de pe toate gardurile era scorojită şi am văzut că la depozitul de cărbuni Michaelis doar poarta fusese pusă din nou; îndărătul gardului se părăduia o grămadă mare de brichete; cercetam necontenit toate

cotiturile străzii, pentru a mă convinge că nu mă urmărea nimeni; eram ostenit, simţeam rănile de pe spinare, durerea mă încingea ritmic, ca bătăile pulsului; vreme de zece minute strada a rămas pustie; am privit la fâşia îngustă de apă curată, agitată, care lega portul de jos cu cel de sus: nu se zărea nicio ambarcaţiune; m-am uitat pe cer: niciun avion; şi m-am gândit: se pare că grozav te mai iei în serios, dacă-ţi închipui, că vor umbla să te caute cu avioanele.

O făcusem, Hugo, mă dusesem cu Schrella în micuţa cafenea „Zons" de pe Boissereestrasse, unde se adunau mieii, îi murmurasem cafegiului parola: *Păstoreşte-mi mieii*, şi jurasem, jurasem cu gura aproape de faţa unei tinere fete, pe care-o chema Edith, să nu mă înfrupt niciodată din *împărtăşania bivolului*; apoi ţinusem în odaia întunecoasă din fundul cafenelei o cuvântare, cu multe cuvinte tenebroase în ea, care nu sunau a miel; aveau gust de sânge, de revoltă şi de răzbunare, răzbunare pentru Ferdi Progulske, pe care-l executaseră în dimineaţa aceea; cei ce şedeau în jurul mesei şi mă ascultau semănau cu nişte decapitaţi; le era teamă şi ştiau acum, că seriozitatea copilărească nu este mai puţin serioasă decât a celor mari; le era teamă şi aveau, certitudinea că Ferdi era într-adevăr mort: avusese şaptesprezece ani, fusese sprinter pe suta de metri, ucenic tâmplar, îl văzusem doar de patru ori, dar nu l-aş fi uitat oricât aş fi trăit; de două ori în „Cafeneaua Zons" şi de două ori la noi acasă; Ferdi se furişase în locuinţa lui Ben Wackes, îi aruncase o bombă la picioare pe când ieşea din dormitor; Ben Wackes se alesese doar cu arsuri la picioare, o oglindă de garderob se sfărâmase, mirosea a pulbere neagră arsă, Hugo. Prostie născută dintr-un nobil eroism copilăresc, auzi tu, auzi într-adevăr? …

— Aud.

— Eu îl citisem pe Hölderlin: *Compătimind*, *inima*

veşnică tot neclintită rămâne; iar Ferdi numai pe Karl May[10], care părea să propovăduiască acelaşi nobil eroism; prostie, ispăşită sub secure, în zorii zilei, în timp ce clopotele bisericilor chemau la utrenie, în timp ce Ucenicii brutari numărau chifle calde în sacoşe de pânză, în timp ce aici, la „Prinţul Heinrich”, se servea micul dejun primilor clienţi, în timp ce păsărelele ciripeau, iar lăptăresele se furişau pe tălpi de cauciuc în gangurile liniştite ale caselor, pentru a pune sticlele de lapte pe rogojini curate din fibre de cocos; curieri motorizaţi goneau prin oraş, de la o coloană de afişaj la alta, lipeau afişe cu chenar roşu: „Execuţie capitală! Ucenicul Ferdinand Progulske” – pe care le citeau cei ce se sculau devreme şi tramvaiştii, profesorii şi elevii, toţi cei care se grăbeau dimineaţa, cu chiflele în servietă, spre tramvai, şi care nu deschiseseră încă ziarul, unde era anunţat cu litere de-o şchioapă: „Statuarea unui exemplu!” – afiş pe care l-am citit şi eu, Hugo, aici, în colţ, tocmai când voiam să mă sui în tramvaiul 7.

Oare ieri sau alaltăieri auzisem la telefon vocea lui Ferdi: „Vii, aşadar, cum ne-am înţeles, la «Cafeneaua Zons»?” Pauză. „Vii, sau nu vii?” „Viu”.

Enders a mai încercat să mă tragă de mânecă sus în tramvai, dar m-am smuls, am aşteptat până a dispărut tramvaiul după colţ, am alergat la staţia de vizavi, de unde porneşte şi astăzi linia 16; am mers cu tramvaiul prin suburbii paşnice până la Rin, de la Rin mai departe, până unde a cotit, în sfârşit, printre cariere de pietriş şi barăci, pe bucla de la capătul liniei. Ar fi trebuit să fie iarnă, gândeam eu atunci, iarnă rece, ploioasă, cer acoperit, astfel tot ar mai fi fost de îndurat, dar acolo, pe unde am rătăcit ore în şir, printre mici grădini de zarzavat, unde vedeam caise şi mazăre, roşii şi varză, unde auzeam

10 Karl May (1842-1912), scriitor german autor de romane de aventuri cu indieni.

clinchetul sticlelor de bere, clopoţelul vânzătorului de îngheţată care adăsta la răscruce şi îndesa cu lopăţica îngheţată de vanilie în scoicile fărâmicioase…; nu puteau să facă una ca asta, nu puteau să mănânce îngheţată, să bea bere, să pipăie caise, în timp ce Ferdi… Către amiază am aruncat chiflele mele unor găini închiondorate, care scurmau în curtea depozitului unui negustor de vechituri, desenând în noroi figuri geometrice imprecise; pe o fereastră deschisă, o voce de femeie spunea: „Pe băiatul ăsta, ai citit, l-au…” şi o voce de bărbat răspundea: „La dracu’, ia taci, ştiu doară…” Am aruncat chiflele la găini, am mers mai departe, m-am pierdut printre terasamente de cale ferată şi găuri de apă freatică, am ajuns iar, undeva, la un capăt de linie, am mers cu tramvaiul prin suburbii necunoscute, am coborât, mi-am întors buzunarele pantalonilor pe dos: pulberea neagră de vânătoare s-a cernut pe drumul cenuşiu; am gonit mai departe, din nou terasamente, depozite, fabrici, grădini mici, case, un cinema, la a cărui casă de bilete o casieriţă tocmai ridica ghişeul. Ora trei? Trei fix. Cincizeci de pfenigi. Eram singurul spectator la reprezentaţia aceea; căldura toridă clocea pe acoperişul de tablă; dragoste, sânge, un iubit înşelat ridica cuţitul să lovească; am adormit, m-am trezit abia când spectatorii reprezentaţiei de la ora şase intrau în sală, gălăgioşi, am ieşit clătinându-mă. Unde mi-era servieta? Rămăsese în cinematograf? Sau lângă cariera de pietriş, unde-şezusem multă vreme şi privisem autocamioanele din care mustea apa, ori era acolo unde aruncasem chiflele găinilor închiondorate? Vocea lui Ferdi la telefon, o auzisem oare ieri sau alaltăieri: „Vii, aşadar, cum ne-am înţeles, la «Cafeneaua Zons»?” Pauză. „Vii, sau nu vii?” „Viu”.

Întâlnire cu decapitatul. Prostie, care-mi devenea acum nepreţuită, pentru că o plătisem atât de scump; în faţa „Cafenelei Zons” mă aştepta Nettlinger; m-au dus la Wilhelmskuhle, m-au bătut cu biciul de sârmă ghimpată;

pluguri minuscule îmi trăgeau brazde pe spinare; prin fereastra cu gratii ruginite puteam vedea taluzul, pe care mă jucam când eram copil; mereu ni se rostogolea mingea la poalele lui, mereu coboram taluzul de-a buşilea, ridicam mingea, aruncam o privire sperioasă spre gratiile ruginite şi ne închipuiam că dăm de firul unor grozăvii îndărătul geamurilor murdare; Nettlinger lovea cu biciul.

În celulă am încercat să-mi scot cămaşa, dar cămaşa şi pielea erau deopotrivă de zdrenţuite, pătrunse una într-alta; când trăgeam de guler, de mâneci, parcă-mi trăgeam pielea peste cap.

Grele au fost clipele ca aceea; când m-am oprit lângă balustrada căsuţei basculei, obosit, mândria mea în privinţa stigmatelor era mai mică decât durerea; capul mi-a căzut pe balustradă, gura mi s-a lipit de bara ruginită, iar gustul amar al-fierului ros de vreme mi-a pătruns, binefăcător, în gură; încă un minut, numai, până la casa lui Trischler, şi aveam să ştiu, dacă mă şi aşteptau acolo; m-am speriat: un muncitor, cu sufertaşul sub braţ, venea în susul străzii, dar dispăru pe poarta unui depozit de materiale de construcţie. Când am coborât scările, am cuprins balustrada atât de strâns, încât împingeam rugina, ca nişte fulgi, înaintea mâinii.

Ritmul vesel al ciocanelor de nituit, pe care-l auzisem cu şapte ani în urmă, nu mai răsuna decât ca un ecou ostenit, ca bocănitul unui ciocan pe un ponton, unde un om bătrân desfăcea măruntaiele unui bac cu motor; piuliţele se rostogoleau zdroncănind într-o cutie de carton, scândurile cădeau cu un zgomot care trăda gradul lor de putrezire; iar bătrânul ciocănea motorul, asculta sunetele ca bătăile inimii unei fiinţe dragi, se apleca adânc în pântecele bacului, scotea la lumină piese izolate: şuruburi, capace, duze, cilindri, pe care le ridica la lumină, le cerceta, le mirosea, înainte de-a le arunca în cutie, lângă piuliţe; în partea din urmă a bacului era un troliu vechi; de el atârnau resturi de sârmă, măcinate ca un ciorap

putrezit.

Amintirile mele despre oameni şi evenimente au fost totdeauna legate de amintirea mişcării, care mi-a rămas întipărită în memorie ca o figură. Cum m-am plecat peste parapetul balustradei, cum am ridicat capul, l-am lăsat în jos, l-am ridicat, l-am lăsat iar pentru a supraveghea şoseaua – amintirea acestei mişcări mi-a readus în conştiinţă cuvinte şi culori, imagini şi atmosferă. Nu cum arăta Ferdi, ci cum aprindea un chibrit, cum înălţa capul pentru a spune da, da – nu, nu, cutele de pe fruntea lui Schrella, mişcarea umerilor săi, mersul tatii, gesturile mamei, mişcarea mâinii bunicii, când îşi da părul la o parte de pe frunte – iar omul bătrân de-acolo de jos, pe care-l vedeam de pe taluz şi care tocmai desprindea cu ciocănituri un rest de lemn putrezit de pe un şurub mare, era tatăl lui

Trischler; mâna aceea făcea mişcări pe care numai el le putea face – privisem această mână când desfăcea lăzi, când le bătea la loc în cuie; marfă de contrabandă, care trecuse graniţa, tăinuită în pântecele întunecoase ale vaselor, rom şi stafide, ţigări şi ciocolată; mâna aceea făcuse în cabana edecarilor mişcări, pe care numai ea le putea face; bătrânul a ridicat ochii, a privit clipind în sus, spre mine, şi-a spus: „Ei, fecioraşule, drumul de-acolo, de sus, nu duce nicăieri”.

„Duce la casa dumitale”, am răspuns.

„Cine mă vizitează, vine dinspre apă, chiar şi poliţia – şi fiul meu vine cu barca, vine rareori, foarte rar”.

„Poliţia e acolo?”

„De ce, întrebi, fecioraşule?”

„Fiindcă mă caută”.

„Ai şterpelit ceva?”

„Nu, am ripostat eu, am refuzat numai să mă înfrupt dinăm *părtăşania bivolului*”.

Vapoare, gândeam eu, vapoare cu pântece întunecoase şi căpitani, care au deprinderea de a-i înşela

pe vameşi; nu-mi va trebui mult loc, doar atât cât un covor făcut sul; vreau să trec graniţa ascuns într-o velă înfăşurată sul.

„Vino jos, mi-a spus Trischler, acolo sus te pot vedea de pe malul celălalt”.

M-am răsucit, m-am lăsat să alunec încet spre bătrân, ţinându-mă bine de cotoarele de iarbă.

„Aa, a spus el, eşti… ştiu cine eşti, dar numele ţi l-am uitat”.

„Fähmel”, am îngânat.

„Fireşte, sunt în căutarea ta, vestea a fost transmisă azi-dimineaţă. La radio, odată cu primele ştiri, şi ar fi trebuit să-mi închipui, când te-au descris: cicatrice roşie la rădăcina nasului; asta-i de-atunci, de când am vâslit încoace, pe apele umflate, şi ne-am izbit de piciorul podului, când am subestimat curentul apei; te-ai lovit cu capul de muchia de fier a bărcii”.

„Da, şi n-am mai avut voie să vin aici”.

„Dar ai mai venit”.

„Nu multă vreme – până m-am certat cu Alois”.

„Vino, dar apleacă-te, când trecerii pe sub podul rotitor, altfel te-alegi cu o crăpătură în cap – şi n-ai să mai poţi veni încoace. Dar cum ai scăpat din mâinile lor?”

„Când se crăpa de ziuă, a intrat Nettlinger în celula mea, m-a condus la poarta din fund, unde galeriile subterane răzbat până lângă terasamentul liniei ferate, la Wilhelmkuhle. A spus: «Ia-o din loc, fugi cât poţi – dar nu-ţi pot da decât un avans de o oră, peste un ceas trebuie să anunţ poliţia – şi am venit până aici ocolind întreg oraşul”.

„Aşa, aşa, a murmurat bătrânul, v-a trebuit, vasăzică, să aruncaţi bombe! V-a trebuit să complotaţi şi… nu mai departe decât ieri am împachetat pe unul din voi *şi* l-am trimis, peste frontieră”.

„Ieri, am întrebat, pe cine?”

„Pe Schrella, mi-a răspuns el, s-a ascuns aici şi a trebuit să-l silesc să plece cu «Anna Katharina»”.

„Pe «Anna Katharina» a vrut întotdeauna Alois să fie timonier!”

„E timonier pe «Anna Katharina», hai, vino acu!”

Mă împiedicam în timp ce mergeam de-a lungul zidurilor oblice ale cheiului, pe sub taluz, spre casa lui Trischler, mă ridicam, iar cădeam, şi mişcările smucite smulgeau cămaşa de pe piele, o lipeau la loc, o smulgeau din nou, iar durerea înteţită mereu mă făcea să plutesc într-o stare de inconştienţă, în care mişcările, culorile, mirosurile miilor de amintiri se întrepătrundeau, se suprapuneau; arabescuri în culori schimbătoare, cu înclinări schimbătoare, cu direcţii schimbătoare, erau proiectate de durere în afara mea.

Ape umflate, gândeam eu, ape umflate, totdeauna simţisem dorinţa să mă arunc în ele şi să mă las purtat spre orizontul sur.

În vis, m-a preocupat multă vreme întrebarea dacă se poate ascunde un bici de sârmă ghimpată într-un sufertaş; amintirile mişcărilor se transpuneau în linii, care se îmbinau în figuri; figurile verzi, negre, roşii erau ca nişte cardiograme, care reprezentau ritmurile unei anumite per –, soane; opintirea cu care Alois trăgea undiţa din apă, când pescuiam în portul vechi, felul cum repezea sfoara cu momeală în apă, braţul lui care se deplasa indicând iuţeala apei: o figură desenată precis, verde pe gri; Nettlinger, cum ridica braţul pentru a-i arunca lui Schrella mingea în faţă, tremurul buzelor, freamătul nărilor, se aşterneau într-o figură cenuşie, care semăna cu pânza unui păianjen, indivizii îmi erau săpaţi în memorie ca un fel de stigmate, parcă de nişte teleimprimatoare a căror poziţie n-o puteam goniometra; Edith în seara de după meciul de *base-ball*, când am mers cu Schrella acasă; chipul lui Edith în parc, acolo, la Blessenfeld, când era sub mine; în timp ce şedeam lungiţi în iarbă, o ploaie de vară i-a udat chipul, stropii sclipeau pe păru-i blond, se rostogoleau de-a lungul genelor, o cunună de picături argintii, pe care faţa ei o

sălta şi o lăsa în jos odată cu respiraţia: cununa mi-a rămas în amintire ca scheletul unui animal marin, găsit pe ţărmul ruginiu şi multiplicat în nenumăraţi norişori de aceleaşi dimensiuni, linia gurii ei când mi-a spus: „Te vor ucide”. Edith!

Pierderea servietei mă chinuia în vis – am fost totdeauna ordonat; smulgeam din ciocul unei găini volumul verde-cenuşiu cu operele lui

Ovidiu; mă târguiam cu plasatoarea de la cinema pentru poezia lui Hölderlin, pe care o smulsese din crestomaţia mea, pentru că o găsise atât de frumoasă: *Compătimind, inima veşnică tot neclintită rămâne*.

Cina adusă de doamna Trischler: lapte, un ou, pâine, un măr; mâinile ei întineriră în timp ce îmi spălă cu vin spinarea sfârtecată, durerea se aprindea ca o vâlvătaie când storcea buretele, şi vinul curgea în brazdele de pe spatele meu; turnă apoi ulei, iar eu am întrebat-o: „De unde aţi ştiut că aşa se face?”

„Poţi afla din *Biblie*, cum se face, mi-a spus ea, şi am mai procedat o dată aşa, cu prietenul tău Schrella! Alois are să vină poimâine, apoi duminică porneşte de la Ruhrort[11] la Rotterdam! Nu trebuie să-ţi fie teamă, mi-a spus ea, or s-o scoată ei la capăt; pe fluviu oamenii se cunosc, aşa cum se cunosc pe o stradă. Încă niţel lapte, băiete?”

„Nu, mulţumesc”.

„Nicio grijă. Luni sau marţi eşti la Rotterdam. Dar ce e, dar ce ai?”

Nimic. Nimic. Încă mai erau lansate mandatele de aducere: cicatrice roşie la rădăcina nasului. Tata, mama, Edith – nu voiam să calculez această diferenţială a duioşiei, nu voiam să mă rog rostind litania durerilor; fluviul era vesel, vapoare albe pentru excursii de vacanţă, cu steguleţe multicolore; vesele erau şi cargoboturile,

11 Cartier din oraşul german Duisburg, unde se află portul de cărbuni.

vopsite în roşu, verde şi albastru, duceau cărbuni şi lemn de ici colo şi de colo dincoace; de partea cealaltă, pe mal, aleea verde, terasa albă ca zăpada de la „Cafe Bellevue”, îndărătul ei turnul bisericii Sankt Severin, muchia de lumină roşie, precis desenată a „Hotelului Prinţul Heinrich”, de la acesta doar o sută de paşi până la casa părintească; acolo tocmai stau la cină, o masă formidabilă, peste care tata domneşte ca un patriarh: sâmbăta, petrecută cu solemnitate de sabat; vinul roşu nu era prea rece, cel alb destul de rece?...

„Nu mai vrei lapte, băiete?”

„Nu, mulţumesc, doamnă Trischler, într-adevăr nu”.

Curieri motorizaţi umblau prin oraş, cu afişe în chenar roşu, de la o coloană de afişaj la alta: „Execuţie capitală!”, „Elevul Robert Fähmel...”; tata se ruga la cină: cel care a fost flagelat pentru noi; mama descria spre piept un gest de umilinţă, înainte de a spune: „Lumea e rea, sunt atât de puţine inimi curate”, iar ghetele lui Otto încă mai băteau tactul „frate, frate”, pe pavajul de dale, coborând strada spre Modesttor. Vasul a cărui sirenă mugea afară era „Stilte”, sunetele sonore sfâşiau cerul amurgului, brăzdau, albe ca nişte fulgere, albastrul întunecat. Mă şi aflam întins pe foaia de cort, ca unul care a murit în larg şi trebuia să fie încredinţat mării; Alois ţinea foaia de cort ridicată în sus, pentru a mă înfăşură în ea; am citit desluşit, alb ţesut pe gri: „Morien. Ijmuiden”. Doamna Trischler s-a aplecat deasupra mea, a plâns, m-a sărutat, iar Alois m-a înfăşurat încet, de parcă leşul meu ar fi fost deosebit de preţios, m-a luat pe braţ. „Fecioraşule, a strigat bătrânul, fecioraşule, nu ne uita”.

Briza serii; „Stilte” a mai sunat o dată din sirenă avertizând prietenos, în ţarc oile behăiau, vânzătorul de îngheţată striga „îngheţata, îngheţata!”, apoi tăcea şi îndesa cu lopăţica îngheţată de vanilie în scoici fărâmicioase. Scândura, peste care mă purta Alois, sălta arcuind uşor, şi un glas a întrebat încet: „Ăsta e?” Iar Alois

a spus tot atât de încet: „Ăsta e”. Iar mie mi-a murmurat ca rămas bun: „Adu-ţi aminte, marţi seara în portul Rotterdam”. Alte braţe m-au purtat pe scări în jos; mirosea a ulei, a cărbuni, apoi a lemn; sirena a răsunat undeva departe, „Stilte” s-a cutremurat, un vuiet surd a crescut şi am simţit că mergem în josul Rinului, îndepărtându-ne tot mai mult de Sankt Severin.

Umbra turnului Sankt Severin se apropiase, umplea fereastra din stânga a sălii de biliard, o atingea pe cea din dreapta; timpul, împins de soare înaintea lui, se apropia parcă amenințând, umplea ceasul cel mare, care în curând avea să vomeze şi să dea din el nişte bătăi înfricoşătoare; alb pe verde, roşu pe verde se rostogoleau bilele; ani îmbucătăţiţi, decenii îngrămădite unele peste altele, iar secundele, secundele ca nişte veşnicii servite cu glas potolit; numai de n-ar mai trebui să aducă acum coniac, să dea cu ochii foaia calendarului şi de ceas, de preoteasa oilor şi de *Aşa ceva-n-ar-trebui-să-se-nască*; să mai audă încă o dată doar sentinţa *Păstoreşte-mi mieii*, şi să audă despre femeia care stătuse lungită în iarbă, pe o ploaie de vară; despre vapoare care ancorau, despre femei care treceau pe pasarele şi despre mingea pe care o lovise Robert, cel ce nu se-nfruptase niciodată dinăm *părtăşania bivolului*, şi care juca mai departe, mut, desenând figuri mereu noi, cu loviturile tacului, pe doi metri pătraţi.

— Şi tu, Hugo, spuse el încetişor, nu vrei să-mi povesteşti nimic astăzi?

— Nu ştiu de câtă vreme dura asta, dar cred, că de o veşnicie: totdeauna, când se termina şcoala, mă băteau… Uneori aşteptam până când ştiam sigur că se duseseră la masă şi până când femeia, care făcea curăţenie în şcoală, ajungea jos, în coridorul unde aşteptam, şi mă întreba: „Ce mai cauţi aici, băiete? Cu siguranţă că te aşteaptă maică-ta”.

Dar mi-era frică, aşteptam până pleca şi femeia, şi lăsam să mă încuie în şcoală; nu izbuteam totdeauna,

pentru că de cele mai multe ori femeia care făcea curăţenie mă dădea afară înainte de-a încuia, dar, când izbuteam să fiu închis acolo, eram bucuros; de mâncare găseam prin pupitre şi în găleţile de gunoi, pe care îngrijitoarea le punea la îndemână pe coridor pentru a fi luate de gunoieri; sandviciuri, mere şi destule resturi de prăjituri. Astfel eram singur în şcoală şi nu-mi puteau face nimic. Mă ghemuiam în vestiarul profesorilor, în spatele intrării la pivniţă, pentru că mi-era teamă să nu cumva să se uite pe fereastră şi să mă descopere; dar a trecut multă vreme până când au descoperit că mă ascundeam în şcoală. Uneori şedeam ghemuit acolo ceasuri întregi, aşteptam până se lăsa întunericul, până când puteam deschide o fereastră şi sări afară. Adesea priveam îndelung la curtea goală: există oare ceva mai pustiu pe lume decât o asemenea curte de şcoală după-amiaza, la ceasuri târzii? Au fost vremuri minunate, până ce au descoperit că mă lăsam încuiat în şcoală. Şedeam acolo ghemuit, în vestiarul profesorilor sau sub glaful ferestrei şi aşteptam ceva ce nu ştiam decât după nume: ura. Tare mi-ar mai fi plăcut să-i urăsc, dar nu puteam, domnule doctor. Simţeam doar frică. În unele zile nu aşteptam decât până la trei sau la patru şi gândeam că s-au dus cu toţii şi că n-aveam decât să trec repede strada, pe lângă grajdul lui Meid, şi să dau fuga pe după cimitir până acasă, ca să mă pot încuia acolo. Dar ei făceau de pază cu schimbul, se duceau pe rând la masă – că de renunţat la mâncare nu puteau – şi când se repezeau în goană la mine, simţeam de departe, după miros, ce mâncaseră: cartofi cu sos, friptură sau slănină pe varză, şi, în timp ce mă băteau, mă gândeam: de ce a murit Hristos, la ce-mi foloseşte mie moartea lui, la ce-mi foloseşte dacă ei se roagă în fiecare dimineaţă, dacă se împărtăşesc în fiece duminică şi atârnă crucifixuri mari în bucătărie, deasupra meselor, pe care mănâncă cartofi cu sos, friptură sau slănină pe varză? La nimic. Ce rost au toate astea, dacă mă pândesc în fiecare zi şi mă snopesc în bătăi. Îşi

aveau biserica lor, de cinci sute sau şase sute de ani – şi erau chiar mândri de vechimea ei; îşi îngropau strămoşii în cimitir poate de o mie de ani, se rugaseră vreme de o mie de ani şi mâncaseră sub crucifix cartofi cu sos şi slănină pe varză. La ce bun? Şi ştiţi ce strigau, în timp ce mă băteau măr? *Mielul lui Dumnezeu*. Asta era porecla mea.

Roşu pe verde, alb pe verde, figuri noi îşi făceau apariţia ca nişte semne; piereau repede, nu rămânea nimic; muzică fără melodie, pictură fără imagine; doar dreptunghiuri, triunghiuri, romburi în număr multiplu; bile care sunau izbindu-se de mandaneaua neagră.

— Iar mai târziu am încercat altfel, zăvoram uşa de-acasă, împingeam mobile în dreptul ei, grămădeam acolo tot ce găseam. Lăzi, vechituri şi saltele, până când alarmau poliţia, şi aceasta venea să-l caute pe cel ce chiulea de la şcoală; înconjura casă, striga: „Ieşi afară, derbedeule!” dar nu ieşeam, iar ei spărgeau uşa, împingeau mobilele deoparte şi puneau mâna pe mine, mă duceau la şcoală, ca să fiu bătut mai departe, să fiu trântit mai departe în şanţ, să fiu ocărit mai departe, strigându-mi-se: *mielul lui Dumnezeu*; că el doară spuse: păstoreşte-mi mieii, dar ei nu-i păstoreau mieii, dacă erau totuşi cumva mieii *lui*. Totul în zadar, domnule doctor, degeaba suflă vântul, degeaba cade zăpada. Degeaba înfloresc pomii şi cad frunzele – ei mănâncă într-una cartofi cu sos şi slănină pe varză.

Uneori era şi maică-mea acasă, beată şi murdară, mirosind a moarte, duhnind a putreziciune, şi striga: *la ce la ce la ce*, striga de mai multe ori decât toate *Miluieşte-ne pre noi* din toate litaniile; mă înnebunea, când striga aşa ore întregi *la ce la ce la ce*, şi fugeam de acasă, un miel al lui Dumnezeu ud leoarcă, fugeam prin ploaie, flămând, glodul mi se lipea de ghete, de trup, eram împachetat tot în humă udă, şedeam ciucit acolo pe ogoarele lor de sfeclă; dar-mâi bine zăceam lungit în făgaşurile gloduroase şi lăsam ploaia să curgă peste mine, decât să mai aud acel

groaznic *la ce*, iar câte cineva se milostivea de mine, cândva, mă ducea acasă, îndărăt la şcoală, în acel colţişor uitat de lume care se chema Denklingen, şi iar mă băteau, mă strigau *mielul lui Dumnezeu*, şi maică-mea se ruga la nesfârşit, rostind îngrozitoarea ei litanie: *la ce*? şi eu am fugit iar de-acasă, şi din nou s-au milostivit de mine, şi de rândul ăsta m-au dus laasistenţa socială. Acolo nu mă cunoştea nimeni, niciunul dintre copii, niciunul dintre cei mari, dar nici n-am împlinit bine două zile la „azil, că-mi-au spus şi acolo *mielul lui Dumnezeu*, şi mi s-a făcut frică, deşi nu mă băteau: râdeau, doar „de mine pentru că mi-erau necunoscute o mulţime de cuvinte; cuvântul mic dejun; ştiam doar: a mânca, cândva, cândera ceva la-ndemână sau când găseam ceva; dar când am citit pe tablă: micul dejun, 30 grame unt, 200 grame pâine, 50 grame marmeladă, cafea cu lapte, am întrebat pe unul: „Ce e aia, micul dejun? Şi au făcut roată în jurul meu, au venit şi cei mari, au râs şi au întrebat: „Micul dejun, nu ştii ce-i asta, n-ai mâncat niciodată micul dejun?” „Nu”, am spus eu. „Da în Biblie, *a* zis unul dintre cei mari, n-ai citit niciodată cuvântul micul dejun?”, iar altul dintre cei mari l-a întrebat pe primul: „Eşti atât de sigur la urma urmei, că apare în Biblie cuvântul mic dejun?” „Nu, a întors vorba primul, dar undeva, în vreo bucată de citire, sau acasă, trebuie să fi auzit cuvântul mic dejun, că doar împlineşte curând treisprezece ani, e mai rău ca la sălbatici; acum poţi să-ţi faci o idee despre proporţiile decăderii limbii”. Iar eu nu ştiam că fusese război, cu puţină vreme înainte, şi ei m-au întrebat dacă n-am fost, de fapt, niciodată într-un cimitir, unde pe lespezile mormintelor scrie: „căzut”, şi eu am răspuns că da, asta văzusem, şi m-au întrebat ce-mi imaginasem că însemna cuvântul „căzut”, iar eu le-am spus că-mi imaginasem cum că toţi cei îngropaţi acolo căzuseră morţi de-a-n picioarele; atunci au râs şi mai tare decât când fusese vorba de micul dejun, şi ne-au învăţat istoria, de la începutul începutului, dar în curând am

împlinit paisprezece ani, domnule doctor, şi a venit directorul hotelului la cămin, iar noi, băieţii de paisprezece ani, a trebuit să ne înşirăm pe coridorul din faţa camerei directorului căminului, şi acesta a apărut cu directorul hotelului. Şi au trecut pe lângă noi, ne-au privit în ochi şi au spus amândoi, au spus într-un glas: „Să slujiţi, căutăm tineri care pot sluji”; dar nu m-au ales decât pe mine. A trebuit să-mi împachetez numaidecât lucrurile într-o cutie de carton şi am venit cu directorul hotelului aici, iar în maşină mi-a spus: „Trag nădejde că n-ai să afli niciodată cât preţ are chipul tău. Eşti cel mai pur miel *al lui Dumnezeu*”, *şi mi*-a fost frică, domnule doctor, şi încă îmi este, şi aştept să mă bată.

— Te bat?

— Nu, niciodată. Numai că tare aş vrea să ştiu ce-a fost războiul, a trebuit să plec de la şcoală înainte de a fi apucat să mi se explice. Cunoaşteţi războiul?

— Da.

— Aţi fost la război?

— Da.

— Ce-aţi făcut acolo?

— Am fost specialist în dinamitări, Hugo. Îţi spune ceva asta?

— Da, am văzut cum dinamitau la cariera de piatră din Denklingen.

— Întocmai aşa am făcut şi eu, Hugo, numai că n-am aruncat în aer stânci, ci case şi biserici. Asta n-am povestit-o nimănui, niciodată până acum, numai soţiei mele i-am spus, dar ea a murit demult, aşa că n-o să ştie nimeni în afară de tine, nici măcar părinţii şi copiii mei n-o ştiu. Ştii că sunt arhitect şi că ar trebui, de fapt, să construiesc case, dar n-am construit niciodată vreuna, ci doar le-am aruncat în aer; şi tot astfel şi bisericile, pe care le desenam ca tânăr pe hârtie diafană de desen, pentru că visam să le zidesc cândva; pe acelea nu le-am zidit niciodată. Când am fost luat la armată, au găsit în actele mele o indicaţie, cum

că scrisesem o lucrare de doctorat despre o problemă de statică. Statica, Hugo, este ştiinţa despre echilibrul forţelor, ştiinţa despre starea de tensiune şi de deplasare a construcţiilor portante; fără statică nu poţi construi nici măcar o colibă de negri, iar contrariul staticii este dinamica, asta sună a dinamită, din cea de care ai nevoie ca să arunci ceva în aer, şi chiar are legătură cu dinamita. Tot timpul războiului n-am avut de-a face decât cu dinamică, mă pricepeam foarte bine şi la dinamică, am devorat toate cărţile care existau despre ea. Dacă vrei să arunci ceva în aer, e nevoie să ştii doar unde trebuie plasată încărcătura şi cât trebuie să fie de puternică. Asta o ştiam, băiete, şi astfel am dinamitat, am aruncat în aer poduri şi blocuri de locuinţe, biserici şi pasaje superioare de cale ferată, vile şi încrucişări de şosele; am căpătat decoraţii pentru asta, şi am fost avansat; de la sublocotenent la locotenent, de la locotenent la căpitan, şi am primit permisii peste rând, şi laude, pentru că ştiam atât de bine cum trebuie dinamitat. La sfârşitul războiului eram sub ordinele unui general, care n-avea în cap decât o singură vorbă: câmp de tragere. Ştii ce e asta câmp de tragere? Nu?

Fähmel ridică tacul de biliard la umăr, ca pe o armă de tragere, ochi cu vârful lui afară, spre turnul bisericii Sankt Severin.

— Vezi, spuse el, dacă aş vrea să trag acum asupra podului, care se află dincolo de Sankt Severin, atunci biserica s-ar afla în câmpul de tragere, aşa că ar trebui să fie dinamitată, foarte repede, numaidecât şi iute, pentru ca să pot trage asupra podului; şi-ţi spun, Hugo, aş fi aruncat în aer biserica Sankt Severin, deşi ştiam că generalul meu era nebun, şi că acest câmp de tragere era o iluzie deşartă, căci de sus, mă-nţelegi, n-ai nevoie de câmp de tragere, şi până la urmă nu putea rămâne o taină nici pentru cel mai redus la minte dintre generali că între timp se inventaseră avioanele; dar generalul meu era dement şi-şi învăţase

lecţia: câmp de tragere; iar eu i-l asiguram; aveam adunată laolaltă o echipă bună: fizicieni şi arhitecţi şi dinamitam tot ce ne sta în cale; ultimul lucru a fost ceva grandios, ceva colosal, un întreg complex de clădiri uriaşe, foarte solide: o biserică, grajduri, chiliile călugărilor, o clădire a administraţiei, o gospodărie ţărănească, o întreagă mănăstire. Şi astea, Hugo, se aflau tocmai între două armate, una germană şi una americană, iar eu am asigurat armatei germane câmpul de tragere de care nu avea câtuşi de puţin nevoie; zidurile au îngenuncheat acolo, în faţa mea, în curţi răgeau vitele din grajduri, iar călugării mă blestemau; dar nimic nu m-a putut opri; am aruncat în aer întreaga abaţie Sankt Anton din Kissatal, cu trei zile înainte de sfârşitul războiului. Corect, băiete, totdeauna corect, aşa cum mă ştii.

Lăsă în jos tacul, pe care încă îl ţinea îndreptat spre obiectul său imaginar, îl aşeză din nou pe scobitura dintre degete şi lovi bila de biliard; albul se rostogoli pe verde, izbindu-se, într-un zigzag sălbatic, dintr-o mandă neagră în cealaltă mandă neagră.

Clopotele de la Sankt-Severin vomară, cu sunet înfundat, timpul, dar când, *când* bătu unsprezece?

— Ia vezi, băiete, ce-i cu gălăgia de la uşa?

Mai lovi încă o dată bila; roşu pe verde; lăsă bilele să se oprească, puse tacul deoparte.

— Domnul director vă roagă să primiţi pe un domn doctor Nettlinger.

— Tu l-ai primi pe unul care se numeşte Nettlinger?

— Nu.

— Arată-mi cum ies de-aici, fără să folosesc uşa asta.

— Puteţi merge prin restaurant, domnule doctor, apoi ieşiţi afară în Modestgasse.

— La revedere, Hugo, pe mâine.

— La revedere, domnule doctor.

Balet de chelneri, balet de *boy*: aşezau mesele pentru prânz, împingeau căruciorul pentru ceai de la masă la

masă, în ordinea precis indicată, puneau argintărie pe ele, schimbau vasele de flori; în locul garoafelor albe din vasele zvelte, violete modeste în vase rotunde; luau borcanele de marmeladă de pe masă, puneau pahare de vin – rotunde pentru cel roşu, zvelte pentru cel alb – pe mese; doar o singură excepţie: laptele pentru preoteasa oilor, părea cenuşiu în carafa de cristal.

Fähmel trecu, în pas uşor, printre mese, dădu draperia violetă într-o parte, coborî treptele şi se pomeni în faţa turnului bisericii Sankt Severin.

4

PAŞII Leonorei îl linişteau; mergea grijuliu prin atelier de colo până colo, deschidea uşi de dulapuri, sălta capace de lăzi, dezlega pachete, desfăşura suluri de desene; rareori venea la fereastră ca să-l tulbure; doar atunci când vreun document n-avea dată sau vreun desen era fără nume. Iubise totdeauna ordinea, dar n-o ţinuse niciodată. Avea s-o facă Leonore, care aşeza teancuri-teancuri, în podul mare al atelierului, documente şi desene, scrisori şi deconturi, rânduite cronologic; după cincizeci de ani, podeaua încă mai trepida din cauza duduitului maşinilor din tipografie; o mie nouă sute şapte, opt, nouă, zece; se şi putea vedea că teancurile Leonorei creşteau pe măsură ce înainta veacul; o mie nouă sute nouă era mai mare decât o mie nouă sute opt, zece mai mare decât nouă. Leonore avea să descopere curba activităţii lui, era dresată în spiritul preciziei.

— Da, spuse el, deranjează-mă fără grijă, copilă. Ăsta? Ăsta e spitalul din Weidenhammer; l-am construit în anul 1924, a fost inaugurat în septembrie.

Iar ea scria pe marginea desenului, cu caligrafia ei îngrijită: 1924/9.

Anii de război, din paisprezece până în optsprezece, rămaseră nişte grămăjoare firave; trei, patru desene: o casă la ţară pentru general, o cabană de vânătoare pentru

primar, o capelă închinată Sfântului Sebastiánus, pentru membrii asociaţiei de tir. Comenzi din timpul permisiilor de pe front, onorate cu preţul unor zile preţioase; pentru a-şi vedea copiii, i-ar fi construit generalului chiar şi castele pe gratis.

— Nu, Leonore, asta a fost în 1935. Mănăstirea călugăriţelor franciscane. Modernă? Fireşte, am construit şi lucruri moderne.

Cadrul marii ferestre a atelierului îi păruse totdeauna un cadru schimbător: culorile cerului se schimbau, pomii în curţile din fund deveneau cenuşii, deveneau negri, deveneau verzi; florile din grădinile de pe terase înfloreau, se veştejeau. Copiii se jucau pe acoperişurile plumburii, creşteau, deveneau părinţi, părinţii lor bunici; alţi copii se jucau pe acoperişurile plumburii; doar profilul liniei acoperişurilor rămânea neschimbat, rămânea podul de peste râu, rămâneau dealurile, care se vedeau la orizont în zilele limpezi – până când al doilea război schimbă profilul liniei acoperişurilor, se căscară goluri prin care se zărea Rinul, argintiu în zilele însorite, cenuşiu în cele posomorâte, şi podul rotitor din portul vechi aflat de partea cealaltă; golurile fuseseră umplute de mult la loc; copiii se jucau iar pe terasele plumburii; de partea cealaltă, pe terasa plumburie a familiei Kilb, nu mergea oare nepoţica lui în sus şi în jos, cu cărţi de şcoală în mână, aşa cum mersese, cu cincizeci de ani în urmă, soţia lui – său; nu era totuşi Johanna, soţia lui, care citea acolo *intrigă şi iubire*, în după-amiezile însorite?

Sună telefonul; fu o senzaţie agreabilă, când Leonore ridică receptorul, iar vocea ei dădu răspuns interlocutorului necunoscut:

— „Cafe Kroner”? Am să-l întreb pe domnul consilier intim. Câte persoane sunt aşteptate astă-seară? Sărbătorirea zilei de naştere?

— Ajung degetele de la o mână pentru a le număra? Doi nepoţi, un fiu – dumneata, Leonore. Ai să-mi faci

plăcerea?

— Aşadar cinci. Degetele unei mâini sunt suficiente.

— Nu, fără şampanie. Totul aşa cum am vorbit. Mulţumesc, Leonore.

Poate că ea mă consideră smintit, dar dacă sunt într-adevăr, atunci aşa am fost totdeauna; am prevăzut totul, am ştiut precis ce voiam, şi am ştiut că voi izbândi; doar un lucru n-am ştiut niciodată, nu ştiu nici până astăzi: de ce am făcut toate astea? De dragul banilor, de dragul gloriei, sau numai pentru plăcerea mea? Ce-am vrut oare când, în acea dimineaţă de vineri, la 6 septembrie 1907, acum cincizeci şi unu de ani, am ieşit din gara de colo, din faţă? Din clipa în care păşisem în oraş, îmi fixasem acţiunile, mişcările, un program zilnic precis, schiţasem o figură de dans complicată, în care eu eram şi dansator solist şi maestru de balet, reuniţi în una şi aceeaşi persoană; figuranţii şi decorurile îmi stăteau la dispoziţie gratuit. Nu-mi mai rămâneau decât zece minute, până când trebuia făcut primul pas de dans: să ies în piaţa gării, să trec pe lângă „Hotelul Prinţul Heinrich”, să traversez Modestgasse şi să intru la „Cafe Kroner”. Am păşit în oraş în ziua când împlineam douăzeci şi nouă de ani. Dimineaţă de septembrie. Caii de birje îşi vegheau stăpânii ce picoteau de somn; *boy* în uniforma violetă a „Hotelului Prinţul Heinrich” cărau geamantane la gară, în urma pasagerilor; la intrările şi ferestrele băncilor se ridicau obloane venerabile, alunecau cu zgomot straşnic în cutiile lor; porumbei; vânzători de ziare; ulani; un escadron trecea prin faţa „Hotelului Prinţul Heinrich”, un căpitan de cavalerie făcea cu mâna unei femei cu pălărie roz; sta pe balcon, acoperită de văluri, şi-i răspundea cu o bezea; bocănitul copitelor pe caldarâmul de pavele; flamuri fluturând în adierea dimineţii; sunete de orgă din uşa deschisă a bisericii Sankt Severin.

Eram emoţionat, am scos planul oraşului din buzunarul hainei, l-am despăturit şi am contemplat

semicercul roşu pe care-l trasasem în jurul gării; cinci cruci negre marcau biserica principală şi cele patru biserici mai mici; am ridicat ochii, am căutat prin negura dimineţii vârfurile celor patru turnuri de biserică; pe al cincilea, Sankt Severin, nu mai era nevoie să-l caut, se afla chiar în faţa mea; umbra lui uriaşă mă făcea să simt o uşoară înfiorare de frig; am coborât din nou ochii pe pian; corespundea; o cruce galbenă reprezenta casa în care închiriasem şi plătisem înainte pentru o jumătate de an o locuinţă şi un atelier: Modestgasse 7, între Sankt Severin şi Modesttor; trebuia să fie acolo peste drum, pe dreapta, unde tocmai traversa strada un grup de clerici. Raza semicercului pe care-l trasasem în jurul gării avea un kilometru; în interiorul acestei linii roşii locuia femeia pe care aveam s-o iau de soţie; n-o cunoşteam, nu-i ştiam numele, ştiam doar că o voi alege dintr-una din familiile patriciene, despre care în povestise taică-meu; trei ani şi jumătate făcuse stagiul militar aici la ulani, acumulase în el ură, o ură împotriva cailor şi ofiţerilor, pe care o respectam, fără s-o împărtăşesc; sunt bucuros că tata n-a mai trăit să vadă cum eu însumi am devenit ofiţer: sublocotenent de rezervă la pionieri; am râs, am râs adesea în acea dimineaţă de acum cincizeci şi unu de ani; ştiam că-mi voi lua soţia dintr-una din casele acestea, că se va numi Brodem sau Cusenius, Kilb ori Ferve; trebuia să aibă nouăsprezece ani, tocmai venea, chiar atunci, în clipa aceea, de la slujba de dimineaţă, îşi lăsa cartea de rugăciuni în vestibul, venea tocmai la momentul potrivit pentru a mai fi sărutată pe frunte de tatăl ei, mai înainte ca vocea lui răsunătoare de bas să se depărteze prin coridor, îndreptându-se spre contoar; la micul dejun mânca o chiflă cu miere, bea o ceaşcă de cafea; „Nu, nu, mamă, te rog, nu-mi da ou” îi citea mamei datele balurilor. Îi dădea voie să se ducă la balul universitarilor? Da, avea voie.

Cel mai târziu la balul universitarilor, la 6 ianuarie, aveam să ştiu pe care o voi lua de soţie, aveam să dansez

cu ea; aveam să fiu bun cu ea, s-o iubesc, iar ea avea să-mi nască copii, cinci, şase, şapte; aceştia aveau să se căsătorească şi să-mi dăruiască nepoţi, de cinci, şase, şapte ori câte şapte; şi, în timp ce ascultam copitele cailor ce se îndepărtau, îmi vedeam ceata nepoţilor, mă vedeam patriarh octogenar peste această familie, pe care aveam de gând s-o întemeiez: aniversări, înmormântări, căsătorii şi nunţi de argint, botezuri, sugari vor fi depuşi în mâinile mele de moşneag, strănepoţi; aveam să-i iubesc ca şi pe tinerele şi drăguţele mele nurori, pe care aveam să le invit la micul dejun şi cărora aveam să le dăruiesc flori şi dulciuri, apă de colonie şi tablouri; ştiam toate astea în timp ce adăstam acolo, gata să încep dansul.

Priveam în urma hamalului care-mi transporta bagajul, cu căruciorul său, la casa din Modestgasse 7: cufărul de nuiele cu rufele şi desenele mele, unica valiză de piele care conţinea hârtiile, documentele şi banii; patru sute de monezi de aur, agoniseala unei munci de doisprezece ani prin barăcile şantierelor de construcţii de la ţară, prin birourile unor arhitecţi mediocri; locuinţe ieftine pentru muncitori, clădiri industriale, biserici, şcoli, sedii de asociaţii, concepute, desenate şi construite de mine; am cercetat în amănunt proiecte de devize, m-am luptat cu limba aridă a diferitelor poziţii din devize – „şi lambriurile din sacristie să fie executate din lemnul de nuc cel mai bun şi fără noduri, aplicaţiile să fie alese din cel mai bun material”.

Ştiu că am râs atunci, în timp ce stam acolo, şi nu ştiu nici până azi de cine şi de ce; doar un lucru ştiu cu siguranţă: râsul meu nu izvora din bucurie pură; era în el ironie, batjocură, poate răutate, dar niciodată n-am ştiut cât din fiecare era cuprins în acel râs; mă gândeam la băncile tari, pe care mă ghemuisem seara la cursurile profesionale; învăţasem să calculez; matematică şi desen; deprinsesem meseria, dansul, înotul; locotenent de pionieri în rezervă la batalionul 8 din Koblenz, unde, în serile de

vară, şedeam la Deutsches Eck, părându-mi-se că apele Rinului sunt deopotrivă de stătute ca acelea ale Moselei; am locuit în douăzeci şi trei de camere mobilate; fiice de gazde pe care le-am sedus şi care m-au sedus; mă strecuram desculţ pe coridoare cu aer închis, pentru a schimba drăgălăşenii, chiar şi cea din urmă, care se dovedea tot mereu monedă falsă; colonie de lavandă şi cosiţe despletite; şi, în odăi îngrozitoare, unde în fructiere de sticlă verzuie se învecheau poame ce nu era îngăduit să fie mâncate vreodată, răsunau cuvinte mari, ca ticălos, cinste, nevinovăţie, şi atunci nu mai plutea miros de lavandă; cutremurându-mă, citeam viitorul, nu pe chipul, dezonoratelor, ci pe faţa mamei, unde sta scris ce mi se pregătea. Nu eram un ticălos, nu-i făgăduisem nici uneia să mă însor cu ea, şi nu voiam să-mi petrec viaţa în nişte odăi unde, în fructiere de sticlă verzuie, se învecheau poame ce nu era îngăduit să fie mâncate vreodată.

Am continuat să desenez, când mă întorceam de la cursurile serale, am calculat şi am desenat de la nouă jumătate până la douăsprezece; îngeri şi copaci, formaţii de nori şi biserici, capele; gotice, romanice, baroc, rococo şi biedermeier – şi vezi bine, moderne; femei cu păr lung, ale căror chipuri, însufleţite, planau deasupra uşilor de intrare ale caselor, în timp ce cosiţele lungi se derulau de-a dreapta şi de-a stânga uşii, ca o draperie; exact la mijloc, deasupra uşii de intrare, cărarea precis trasată; şi tocmai atunci, în orele de seară, rodnice pentru lucru, fetele languroase ale gazdelor îmi aduceau ceaiuri slabe sau limonade apoase, mă provocau la drăgălăşenii, pe care apoi le considerau îndrăzneţe; iar eu desenam mai departe, mai ales detalii, pentru că ştiam că acestea îi câştigau mai curând pe clienţi – cine erau clienţii, acei clienţi? Desenam mânere de uşi, grilaje ornamentale, miei ai Domnului, pelicani, ancore şi cruci, pe care se încolăceau în sus şerpi care aveau limbi bifurcate, dar care nu-şi atingeau ţinta.

Mi-a rămas şi amintirea trucului pe care-l folosise, prea adesea, ultimul meu şef, Domgreve: acela de-a lăsa să-i cadă pe jos, în clipa hotărâtoare, un şirag de mătănii; când, în cursul vizitelor la faţa locului, ţărani evlavioşi arătau cu mândrie ogorul destinat ca teren de construcţie pentru noua biserică, când epitropii de biserici exprimau cu sfioasă cumsecădenie, în salonul rezervat al cârciumilor provinciale, intenţia de a zidi o nouă casă a Domnului, atunci el scotea şiragul de mătănii odată cu mărunţişul, cu ceasul sau cu forfecuţa pentru tăiat vârful trabucurilor, îl lăsa să cadă pe jos, îl ridica îndată, consternat; niciodată n-am putut râde de acest lucru.

— Nu, Leonora, *A-ul*. De pe coperţile dosarelor şi de pe sulurile de desene, de pe proiectele de devize, nu înseamnă anteproiect, ci Sankt Anton; abaţia Sankt Anton.

Cu mâini gingaşe şi paşi uşori, Leonore făcea acea ordine pe care el o iubise dintotdeauna, dar pe care n-o putuse păstra niciodată. Fusese prea mult, prea multe comenzi, prea mulţi bani.

Dacă sunt smintit, apăi eram încă de pe-atunci, când, în piaţa gării, mă asiguram că aveam în buzunarul hainei bani mărunţi, micul bloc de desen şi etuiul verde cu creioane, că lavaliera, de catifea îmi sta cum trebuie; atunci când îmi pipăiam cu mâinile marginea pălăriei negre de artist, pulpanele costumului de haine, singurul pe care-l aveam bun, moştenire de la unchiul Marsil, mort de oftică pe când era încă tânăr institutor; crescuse muşchiul pe lespedea mormântului din Mees, unde dascălul de douăzeci de ani bătuse tactul cu bagheta pe balconul orgei şi unde-i învăţase cu nuiaua pe copiii ţăranilor, la şcoală, regula de trei simplă; unde se plimbase seara, pe întunecate, de-a lungul mlaştinii, visând la buzele fetelor, la vinul, pâinea şi gloria pe care spera să le dobândească prin versuri izbutite; vis, visat pe drumuri, printre mlaştini, vreme de doi ani, până când hemoptizia l-a doborât şi l-a dus pe meleaguri întunecate; a rămas un caiet *in quarto*

plin de versuri, un costum negru, lăsat moştenire finului său, două monede de aur şi o pată de sânge pe perdeaua verzuie a sălii de clasă, pată pe care soţia succesorului său n-a putut-o îndepărta; un cântec, cântat de buzele copiilor la mormântul învăţătorului flămând: „Paznic al turnului, unde a zburat rândunica?”

Am mai privit o dată îndărăt spre gară, am mai contemplat o dată afişul atârnat lângă intrarea pe peron, foarte vizibil, pentru recruţii care mergeau la încorporare: „Tinerilor care-şi fac armata le recomand veritabila mea rufărie normală, sistem profesor Gustav Jäger, introdusă încă de ani de zile, veritabila mea rufărie Pallas, patentată în toate statele civilizate, veritabila mea rufărie igienică şi comodă, sistem dr. Lahmann”. Era timpul să încep dansul!

Am traversat liniile de tramvai, am trecut pe lângă „Hotelul Prinţul Heinrich”, pe Modestgasse, am şovăit o clipă înainte de-a intra la „Cafe Kroner”: uşa de sticlă, acoperită spre interior cu mătase verde, mi-a reflectat înfăţişarea: eram costeliv, aproape mărunţel, semănăm a ceva între un tânăr rabin şi boem, avem părul negru şi haine negre, cu un aer nedefinit de origine rurală; am mai râs o dată şi am deschis uşa; chelnerii tocmai începeau să pună pe mese vase de flori cu garoafe albe, fixau listele de mâncare în mapele de piele verde, chelneri cu şorţuri verzi, veste negre, cămăşi albe şi cravate albe; două tinere, una trandafirie şi blondă, alta palidă şi cu părul negru, înşirau fursecuri pe galantarul cu prăjituri din faţă, clădeau grămezi de biscuiţi, reîmprospătau ornamentele de frişca, lustruiau lopăţelele de argint pentru servit prăjituri. Nu se zărea niciun client şi era o curăţenie înăuntru, ca într-un spital înainte de vizita medicului-şef; balet de chelneri, prin mijlocul căruia treceam acum ca solist, cu paşi uşori; figuraţia şi decorurile aşteptau gata pregătite pentru mine; era o adevărată dresură, era minunată şi-mi plăcea maniera în care cei trei chelneri mergeau de la masă la masă, cu mişcări parcă trase cu

compasul: aşezau solniţe, vasul de flori, o mică deplasare a listei de mâncare care, după cât se părea, trebuia să formeze un anumit unghi cu solniţa; scrumiera, din porţelan alb ca neaua, cu marginea aurită; bine; îmi plăcea; eram agreabil surprins: ăsta, da, era oraş, cum nu mai văzusem în niciunul din colţişoarele de provincie, pe unde-mi făcusem veacul.

M-am îndreptat spre cel mai depărtat colţ din stânga, am aruncat pălăria pe scaun, am pus blocul de desen şi etuiul alături, am luat loc; chelnerii se întorceau din direcţia bucătăriei, împingeau fără zgomot cărucioare pentru servit ceaiul, distribuiau sticluţe cu sosuri picante, atârnau suporturile pentru ziare; mi-am deschis blocul de desen, am citit – pentru a câta oară? – tăietura din ziar, pe care o lipisem pe faţa interioară a copertei: „Concurs public, pentru construirea unei abaţii de călugări benedictini, aşezată în valea Kissa, între cătunele Stehâingers Grotte şi Gorlingers Stuhl, cam la doi kilometri depărtare de satul Kisslingen; orice arhitect, care se consideră apt, are dreptul de a participa. Documentaţia se poate obţine, contra unei taxe de 50 (cincizeci) de mărci, de la notariatul Dr. Kilb, Modestgasse 8. Ultimul termen pentru înaintarea proiectului: luni 30 septembrie 1907, ora 12; Urcam pretutindeni printre grămezi de mortar, printre stive de cărămizi noi-nouţe, pe care le verificam dacă sunt bine arse, păşeam pe lângă munţi-întregi de piatră de bazalt spartă, pe care o prevăzusem pentru încadrarea uşilor şi ferestrelor; aveam urme de noroi pe marginea pantalonilor, stropi de var pe vestă; în barăcile şantierului scăpărauvorbe violente; tot nu fuseseră încă livrate pietrele de mozaic, de care aveam nevoie pentru a înfăţişa mielul lui Dumnezeu deasupra intrării principale? Izbucnire de mânie, scandal; creditele erau blocate, apoi din nou dezgheţate; meşterii făceau coadă joia după masa în faţa barăcii mele, vinerea era zi de plată a salariilor; iar seara mă urcam istovit, la

Kisslingen, în personalul supraîncălzit, mă lăsam greu pe pernele banchetei unui compartiment de clasa a doua şi eram transportat pe întuneric, prin acele mizere sate de cultivatori de sfeclă – în timp ce vocea somnoroasă a conductorului striga: Denklingen, Dodrigen, Kohibingen, Schaklingen; pe rampe zăceau, gata de expediat, munţi de sfeclă ce păreau, prin întuneric, cenuşii ca nişte capete de mort; mai departe prin sate cu sfecle, sate cu sfecle; la gară cădeam mort într-o birjă, acasă în braţele soţiei mele care mă săruta, mângâindu-mi cu delicateţe ochii obosiţi, trecându-şi mâna cu mândrie peste urmele de mortar ce-mi împodobeau mânecile; la cafea, cu capul în poala ei, fumam mult doritul trabuc, unul de şaizeci de pfenigi, şi-i povesteam despre zidarii care înjurau; trebuia să-i cunoşti „nu erau răi, poate puţin cam grosolani, puţin roşii, dar ştiam cum să mă port cu ei; trebuia să-i tratezi din când în când cu o ladă de bere, să le povesteşti câteva glume pe limba lor; numai să nu faci gură; altfel îţi răsturnau o întreagă varniţă de mortar la picioare, cum au procedat cu reprezentantul episcopului; sau aruncau din vârful schelei o grindă jos, cum îi făcuseră arhitectului-şef al comisiei guvernamentale; uriaşa grindă s-a făcut ţăndări chiar la picioarele lui. „Crezi că nu ştiu, draga mea, că eu depind de ei, nu ei de mine, acum când se construieşte, se construieşte pretutindeni? Şi bineînţeles că sunt roşii, de ce să nu fie? Principalul este să-şi cunoască meseria, să mă ajute să-mi respect termenele; când mă urc pe schele, cu comisiile oficiale, le fac cu ochiul şi asta are un efect miraculos”.

„Bună dimineaţa, domnu’. Micul dejun?”

„Da, te rog, am spus eu, am dat din cap când chelnerul mi-a întins lista, am ridicat creionul în sus şi am scandat cu el în aer fiecare punct al micului meu dejun; procedam, de parcă toată viaţa nu dejunasem altfel: o cafetieră, dar de trei ceşti de cafea, te rog, pâine albă prăjită, două felii de pâine neagră, unt, marmeladă de

portocale, un ou fiert şi brânză cu boia de ardei”.

„Brânză cu boia de ardei?”

„Da, brânză grasă frecată cu boia de ardei”.

„Foarte bine”.

Chelnerul – fantomă verde – a lunecat fără zgomot pe covorul verde, pe lângă mesele acoperite cu feţe de masă verzi, spre ghişeul bucătăriei, şi prima replică a urmat prompt; figuranţii erau bine dresaţi, iar eu eram un bun regizor:

„Brânză cu boia de ardei?” a întrebat bucătarul din spatele ghişeului. Da, a spus chelnerul, brânză grasă cu boia de ardei”.

„Întreabă-l pe domnul câtă boia vrea să fie în brânză”.

Eu începusem să desenez faţada clădirii gării, trăgeam cu mână sigură cadrele ferestrelor pe o hârtie imaculat de albă, când chelnerul a venit îndărăt; a rămas în aşteptare, până când am ridicat capul luând, mirat, creionul de pe hârtie.

„Permiteţi să întreb, câtă boia de ardei doreşte domnul şi în câtă brânză?”

„Patruzeci şi cinci de grame de brânză, frământată bine cu un degetar plin de boia – şi, ascultă, ober, voi servi micul dejun aici şi mâine, poimâine, răspoimâine, peste trei săptămâni, trei luni şi trei ani – auzi? Şi totdeauna la aceeaşi oră, pe la nouă”.

„Foarte bine”.

Asta era ceea ce voiam şi s-a împlinit: exact. Mai târziu m-am înspăimântat adesea, pentru că planurile mele se îndeplineau cu atâta exactitate, nu intervenea niciodată neprevăzutul; după două zile eram: „domnul cu brânză cu boia”, o săptămână mai târziu: „tânărul artist, care vine totdeauna la micul dejun pe la ora nouă”; după trei săptămâni: „domnul Fähmel, tânărul arhitect, care lucrează la o comandă mare”.

— Da, da, copilă, toate astea se referă la abaţia Sankt

Anton, se continuă de-a lungul anilor, Leonore, de-a lungul deceniilor, până astăzi; reparaţii, lucrări de extindere şi, după anul patruzeci şi cinci, reconstruirea după vechile planuri; abaţia Sankt Anton, singură, va umple un raft întreg. Da, ai dreptate, ar fi binevenit, aici, un ventilator, e foarte cald azi; nu, mulţumesc, nu vreau să şed.

În cadrul schimbător se vedea cerul albastru al după-amiezii din 6 septembrie 1958, profilul şirului de acoperişuri, acum din nou fără lacune; ceainice pe mese colorate în grădinile de pe terase; femei pe şezlonguri, întinse apatic la soare; gara furnicând de oameni care se întorceau din vacanţă – de aceea o aştepta zadarnic pe Ruth, nepoţica lui? Plecase oare în călătorie, pusese deoparte *intrigă şi iubire*? îşi tampona precaut fruntea cu batista, arşiţa şi frigul nu-l supăraseră niciodată; în colţul din dreapta al cadrului schimbător, regii Hohenzollerni încă mai călăreau spre vest pe cai de bronz, neschimbaţi de patruzeci şi opt de ani, chiar şi acel unul, comandantul său suprem din război; încă se putea descifra din ţinuta capului funesta-i vanitate; râzând am desenat atunci, în timpul micului dejun de la „Cafe Kroner”, soclul care încă nu purta nicio statuie, pe când chelnerul îmi aducea brânză cu boia; am fost totdeauna atât de sigur de viitor, încât prezentul îmi apărea ca un trecut gata înfăptuit; acela a fost oare primul meu dejun la „Cafe Kroner”, absolut primul – sau era al treimiilea? Zilnic la „Cafe Kroner”, micul dejun la nouă, doar un singur lucru m-a putut împiedica, forţa majoră, când m-a chemat sub drapel comandantul meu suprem, acel smintit, care tot mai călăreşte încă spre vest pe calul lui de bronz. Brânză cu boia? Oare am mâncat această ciudată pastă alb-roşcată – care nici n-are gust prea rău – pentru prima oară atunci? Am inventat-o oare cu o oră înainte, în rapidul ce gonea dinspre nord spre acest oraş, pentru a da micului meu dejun permanent o notă personală indispensabilă? Sau ungeam atunci pentru a treizecea oară pâinea neagră cu

acest amestec, în timp ce chelnerul lua ouarul şi împingea marmelada spre capătul mesei?

Atenţie! Am scos din buzunarul hainei instrumentul, care mi-a rămas singurul de nădejde în corectarea unor viziuni atât de rapide şi de precise: agenda de buzunar; ea trebuie să-mi aducă aminte, în grădina rătăcirilor fanteziei, de locul, ziua şi ora respectivă; era vineri, 6 septembrie 1907, şi acela era primul meu mic dejun; până în ziua aceea nu băusem niciodată dimineaţa, la micul dejun, cafea veritabilă, ci doar de cicoare, nu mâncasem niciodată ou, ci numai coleaşă de ovăz, pâine integrală cu unt şi o felie de castravete crud; dar mitul, pe care voiam să-l întemeiez, era pe cale să se nască; cu întrebarea bucătarului „brânză cu boia”? se îndrepta spre destinaţia pe care trebuia s-o aibă: spre public. Mie nu-mi rămânea altceva de făcut decât să aştept – să fiu prezent acolo până la ora zece, zece şi jumătate, în timp ce *cafe*-ul se umplea treptat, să beau o sticlă de apă minerală şi un coniac, cu blocul de desen pe genunchi, cu trabucul în gură, cu creionul în mână; să desenez, să desenez, în timp ce bancherii treceau pe lângă mine cu clienţi onorabili spre sala de conferinţe, iar chelnerii duceau în urma lor sticle de vin pe tăvi verzi; în timp ce clericii veneau împreună cu *confratres* străini după ce vizitaseră biserica Sankt-Severin şi lăudau, într-o latinească, englezească sau italienească stilată, frumuseţile oraşului; în timp ce funcţionarii din cancelariile preşedinţiei consiliului de miniştri îşi afişau rangul lor înalt prin faptul că îşi puteau îngădui să bea aici, pe la zece jumătate, o cafea neagră şi un chirş; în timp ce doamnele, care veneau din piaţă, cu varză şi morcovi, mazăre şi prune în sacoşe împletite din piele, îşi dovedeau buna lor educaţie de gospodine, întrucât tocmindu-se se pricepuseră să smulgă mai ieftin prada de la ţărancele ostenite, şi acum consumau aici, sub formă de cafea şi prăjituri, însutitul sumei economisite; apoi, agitând linguriţa ca pe-o sabie, se revoltau împotriva unui

căpitan de cavalerie care, „în timpul serviciului, în timpul serviciului”, făcuse bezele unei anumite cocote, sus la balcon, uneia pe care, „după cum se putea dovedi, după cum se putea dovedi”, o părăsise abia la cinci şi jumătate în zori, folosind intrarea de serviciu a furnizorilor hotelului. Căpitan de cavalerie prin intrarea de serviciu a furnizorilor. Ruşine!

Îi cercetam pe toţi şi-i ascultam, pe acei figuranţi ai mei; am desenat şiruri de scaune, şiruri de mese cu balet de chelneri; la ora unsprezece fără douăzeci am cerut nota de plată: era mai mică decât mă aşteptam; mă hotărâsem să intru în scenă „generos, dar nu risipitor”; citisem asta undeva şi găsisem că era o formulă bună. Eram obosit când am părăsit *cafe*-ul, urmărit de temenelele chelnerului, după ce-i onorasem gura făuritoare de mituri cu un bacşiş suplimentar de cincizeci de pfenigi; şi toţi m-au studiat în amănunt, când am părăsit *cafe*-ul; nu bănuiau că eu eram solistul; cu mers drept, elastic, am trecut prin spalierul format de ei, i-am făcut să vadă ceea ce trebuiau să vadă: un artist, cu pălăria mare, neagră, mărunţel, costeliv, părând de douăzeci şi cinci de ani, cu un aer nedefinit de origine rurală, dar sigur în felul de-a se prezenta. Încă o băncuţă pentru băiatul care-mi ţinu uşa deschisă. Până aici, la casa din Modestgasse 7, era doar un minut şi jumătate. Ucenici, camioane, călugăriţe; animaţie pe stradă; oare mirosea într-adevăr a cerneală de tipar în gangul casei cu numărul 7? Maşini asemeni unor maşini de vapor îşi mişcau bielele înainte şi înapoi, înapoi şi înainte; lucruri instructive erau tipărite pe hârtie albă; portarul şi-a scos şapca: „Domnul arhitect? Bagajele sunt sus”. Bacşiş în mâini roşcovane. „Totdeauna gata pentru orice serviciu, domnule sublocotenent”.

Rânjet. „Da, au şi fost pe-aici doi domni, care voiau să-l înscrie pe domnul sublocotenent în clubul local al ofiţerilor de rezervă”.

Din nou am privit mai limpede în viitor decât în

prezentul care se cufunda în zone întunecate, din clipa în care se înfăptuia; l-am văzut pe portarul soios asediat de ziarişti, am văzut titlurile de-o şchioapă:. „Tânăr arhitect câştigă concursul, împotriva corifeilor de specialitate”. Portarul, binevoitor, dădea informaţii ziariştilor: „El? Nimic altceva decât muncă, domnilor. Dimineaţa, la opt, se duce la slujba tăcută de la Sankt Severin; micul dejun la «Cafe Kroner», de la nouă până la zece şi jumătate; de la zece şi jumătate până la cinci rămâne invizibil sus, în atelierul lui; nu primeşte pe nimeni; trăieşte acolo sus – da, n-aveţi decât să râdeţi – cu supă de mazăre, pe care şi-o găteşte singur; bătrâna lui mamă îi trimite mazăre şi slănină, ba chiar şi ceapă. De la cinci până la şase se plimbă prin oraş; de la şase şi jumătate până la opt joacă biliard la «Hotelul Prinţul Heinrich», face parte din clubul ofiţerilor de rezervă. Fete? Din câte ştiu eu, nu. Vinerea seara, domnilor, de la opt la zece are repetiţie la asociaţia corală «Gâtlejuri germane»”. Şi chelnerii de la „Cafe Kroner” umflau bacşişuri pentru informaţii: „Brânză cu boia de ardei? Foarte interesant! Desenează chiar şi în timpul micului dejun, ca un posedat?”

Mai târziu, m-am gândit adesea la ora sosirii mele, auzeam copitele tropotind pe pavelele caldarânului, vedeam *boy* de hotel cărând geamantane, vedeam femeia înfăşurată în văluri, cu pălăria roşie-trandafirie, citeam afişul „Tinerilor care-şi fac armata le recomand…”, îmi ascultam propriul râs; pe seama cui râdeam, din ce era alcătuit? îi vedeam în fiecare dimineaţă, când veneam încoace după slujba de la biserică, pentru a-mi lua corespondenţa şi ziarul; ulani, mergând călare spre terenul de instrucţie de la nord de oraş; mă gândeam în fiecare dimineaţă la ura tatălui meu împotriva cailor şi a ofiţerilor, atunci când tropotul copitelor se depărta, pentru a da atacuri călare şi a stârni praful în misiuni de recunoaştere; semnalele din trompetă storceau lacrimi din ochii foştilor militari, care se opreau locului pe stradă, dar eu mă

gândeam la taică-meu; inimile cavaleriştilor, chiar şi aceea a portarului, băteau mai grăbit; fete, cu cârpe de praf în mână, încremeneau ca nişte tablouri vii, îşi răcoreau în adierea dimineţii sânul gata să primească mângâieri, în timp ce portarul îmi înmâna pachetul de la mama: mazăre, slănină, ceapă şi binecuvântări; inima mea nu bătea mai grăbit la priveliştea escadronului care se îndepărta călare.

I-am trimis mamei scrisori în care o conjuram să nu vină; nu voiam să facă parte dintre figuranţi; mai târziu, când jocul era în plină desfăşurare, i-am îngăduit să vină; era mărunţică, delicată şi brunetă ca mine, îşi trăia viaţa între cimitir şi biserică, iar chipul, înfăţişarea ei s-ar fi potrivit de minune în acest joc; nu voia niciodată bani, o monedă de aur pe lună îi ajungea pentru supă şi pâine, pentru groşenul pe care-l arunca duminica în punga ofrandelor de la biserică şi pentru pfennigul din zilele de lucru; vino mai târziu, i-am scris – dar a fost prea târziu: mormântul ei e lângă tata, lângă Charlotte, lângă Mauritius – nu l-a mai văzut nicicând pe cel a cărui adresă o scria în fiece săptămână: Modestgasse 7, Heinrich Fähmel; mi-era teamă de înţelepciunea privirii ei, de neprevăzutul pe care avea să-l rostească gura ei: *la ce bun*? Bani sau onoare, pentru a sluji lui Dumnezeu sau oamenilor? Mi-era teamă de catehismul întrebărilor ei, cerând drept răspuns numai forma de propoziţiune afirmativă a întrebării transformate, la al cărei capăt trebuia să stea un punct şi nu un semn de întrebare. Nu ştiam la ce bun. Nu era făţărnicie faptul că mă duceam la biserică; nu făcea parte din intrarea mea în scenă, deşi mama aşa ar fi socotit; intrarea mea în scenă începea abia la „Cafe Kroner”, se termina la unsprezece, reîncepea la ora cinci după-masă şi sfârşea la zece; era mai uşor să mă gândesc la tata, în timp ce ulanii dispăreau în cele din urmă dincolo de Modesttor, iar flaşnetarii se îndreptau şchiopătând spre mahalale, vrând să ajungă acolo destul de devreme pentru a cânta spre mângâierea gospodinelor

şi inimilor de slujnice singuratice: *Zori de zi*, *zori de zi*; apoi, după amiaza, târziu, urmau să se întoarcă şchiopătând în oraş, pentru a trage folos din melancolia sfârşitului zilei: *Annemarie*, *Rosemarie*; iar de partea cealaltă, Gretz tocmai atârna mistreţul la uşă, pe asfalt picura, roşu-închis, sânge proaspăt de vânat; în jurul mistreţului erau atârnaţi fazani, potârnichi, iepuri; penaje delicate, blană modestă de iepure împodobeau de jur-împrejur mistreţul imens; în fiecare dimineaţă Gretz atârna acolo animalele sale moarte, totdeauna în aşa fel încât rănile să fie vizibile pentru public; burţi de iepuri, piepţi de porumbei, flancul spintecat al mistreţului; trebuia să se vadă sânge; mâinile roze ale doamnei Gretz rânduiau lobi de ficaţi printre grămezi de ciuperci; icre negre, grămădite pe cuburi de gheaţă, sclipeau în faţa uriaşelor şunci; languste, violete ca o cărămidă puternic arsă, se mişcau orbeşte, pipăind neajutorate prin acvariile plate, aşteptau mâini pricepute de gospodine; au aşteptat în ziua de 7, de 9, 10, 11 septembrie 1907; numai la 8, 15 şi 22 septembrie, duminicile, faţada lui Gretz n-a fost pătată de sânge; şi am văzut animale moarte, în anii 1908, 1909 – doar în anii când a domnit forţa majoră nu le-am văzut; le-am văzut mereu, vreme de cincizeci şi unu de ani – le văd şi acum, când mâini pricepute de gospodine caută, sâmbăta după-amiază, delicatese pentru masa duminicală.

— Da, Leonore, ai citit bine: primul onorariu încasat a fost de o sută cincizeci de mii de mărci. N-are dată? Trebuie să fi fost prin august 1908. Da, sunt sigur. August 1908. N-ai mâncat încă niciodată până acum mistreţ? N-ai pierdut nimic, dacă vrei să te încrezi în gustul meu. Nu mi-a plăcut niciodată. Fă-ne, la urma urmei, puţină cafea, spală-ţi praful din gât, şi cumpără şi prăjituri, dacă doreşti. Prostii, dar asta nici nu îngraşă, nu mai crede toate balivernele astea. Da, asta a fost în 1913, o căsuţă pentru domnul Kolger, chelner la „Cafe Kroner”. Nu: niciun onorariu.

Câte mic dejunuri luate la „Cafe Kroner”? Zece mii, douăzeci de mii? N-am ţinut niciodată socoteală, m-am dus acolo în fiecare zi, scăzând de la numărătoare zilele în care m-au împiedicat motive de forţă majoră.

Am văzut cum se isca forţa majoră; stam vizavi, pe terasa de pe acoperişul casei de la numărul 8, ascuns îndărătul pergolei şi priveam în stradă; i-am văzut îndreptându-se spre gară; nenumăraţi oameni cântau *De veghe la Rin*[12] strigau numele smintitului, care încă mai călăreşte spre vest, colo, pe calul lui de bronz; aveau flori la şepcile lor de muncitori, la jobenuri, la pălăriile de bancheri, flori la butoniere, aveau sub braţ, în pachete mici, rufăria normală, sistem Gustav Jäger; larma lor se tălăzuie până sus la mine, şi chiar şi târfele de jos, din uliţa mămulărilor, îşi trimiseseră tutorii la oficiul de înrolare, cu rufărie călduroasă, deosebit de bună, sub braţ – iar eu aşteptam zadarnic să fiu cuprins de sentimente, pe care să le fi putut împărtăşi cu cei de-acolo, de jos; mă simţeam pustiu şi singur, ignobil, incapabil de orice însufleţire şi nu-mi dădeam seama câtuşi de puţin din ce pricină eram incapabil; nu mă gândisem niciodată la asta; mă gândeam la uniforma mea de pionieri, care mirosea a naftalină, dar care încă mai îmi venea bine, cu toate că mi-o făcusem la douăzeci de ani şi între timp împlinisem treizeci şi şase; speram însă că nu voi avea nevoie s-o îmbrac; voiam să rămân solist, să nu ajung figurant; erau ţicniţi toţi cei de acolo de jos, care se îndreptau spre gară cântând; cei ce n-aveau voie să se înroleze erau priviţi cu compătimire, se simţeau ca nişte victime, pentru că nu puteau să participe şi ei; eram dispus să mă simt victimă, şi n-aş fi regretat acest lucru. Jos, în casă, plângea soacră-mea, pentru că amândoi fiii ei plecaseră călare, încă de la primul apel, spre gara de mărfuri unde se îmbarcau caii în vagoane; ulani mândri, pentru care soacră-mea vărsa lacrimi

12 Poezie patriotardă scrisă, în 1840,,. de Max Schneckenburger.

mândre; eu stam îndărătul pergolei – încă mai înfloreau glicinele – şi auzeam de jos, din gura fiului meu de patru ani… *trebuie să am o puşcă*, *trebuie să am o puşcă*… şi ar fi trebuit să cobor la el şi să-i trag o sfântă de bătaie în prezenţa mândrei mele soacre; l-am lăsat să cânte, l-am lăsat să târască sabia după el, i-am lăsat să strige: *Moarte franţujilor*/*Moarte englezilor*! *Moarte ruşilor*! Şi am îndurat să-mi spună comandantul pieţii cu voce delicată, aproape frântă: „Îmi pare atât de rău, Fähmel, că încă nu ne putem dispensa de dumneata, că încă nu poţi lua parte şi dumneata, dar şi aici, în ţară, avem nevoie de oameni, avem nevoie tocmai de oameni ca dumneata”.

Construcţii de cazărmi, construcţii de fortificaţii, spitale militare; noaptea, în uniforma mea de sublocotenent, controlam garda podului; negustori mai vârstnici cu grad de fruntaş, bancheri ce erau soldaţi de rând, mă salutau cu zel când urcam pe scara podului şi priveam, la lumina lanternei, desenele obscene săpate în gresia roşie de adolescenţi pe când se întorceau de la baie; pe scara podului mirosea a virilitate incipientă. Undeva atârna o firmă: „Michaelis, cărbuni, cocs, brichete”, o mână desenată pe ea indica direcţia unde puteau fi achiziţionate bunurile lui Michaelis; şi îmi savuram ironia, superioritatea, când subofiţerul Gretz îmi raporta:

„Garda podului, un subofiţer şi şase oameni, nimic deosebit de semnalat”, iar eu îi făceam semn din mână să ia pe loc repaus, aşa cum îmi închipuiam că învăţasem din comedii; spuneam „repaus”, îmi scriam numele în condica gărzii, mă întorceam acasă, îmi atârnam casca şi sabia în cuier, mă duceam în salon la Johanna, îmi rezemam capul în poala ei, îmi fumam trabucul şi nu spuneam nimic, şi nici ea nu spunea nimic; doar îi înapoia lui Gretz pateurile de ficat de gâscă, iar când abatele de la Sankt Anton ne trimitea pâine, miere *şi* unt, le împărţea la lume; eu nu spuneam nimic la toate astea, încă îmi mai căpătăm micul dejun la „Gafe Kroner”: pentru a doua mie patru suta oară

brânză cu boia; încă mai dădeam chelnerului cincizeci de pfenigi bacşiş, cu toate că nu voia să primească nimic, insistând să-mi plătească, onorariu pentru casa pe care i-o schiţasem.

Johanna a exprimat ceea ce gândeam eu; n-a băut şampanie, când am fost invitaţi la comandantul pieţei, n-a gustat din tocana de iepure şi i-a refuzat pe toţi dansatorii; a spus cu glas tare: „Smintitul imperial” [13]... şi în clipa aceea parcă a năvălit epoca glaciară în cazinoul ofiţeresc de pe Wilhelmskuhle; ea a repetat în liniştea ce. Se lăsase: „Smintitul imperial”. Erau acolo de faţă generalul, colonelul, maiori, toţi cu soţiile, şi eu, proaspăt avansat la gradul de locotenent, cel care trebuiasă construiască fortificaţii; epocă glaciară la cazinoul de pe Wilhelmskuhle; un stegar mărunţel a avut buna inspiraţie să îndemne orchestra să cânte un vals; am luat braţul Johannei şi am condus-o la trăsură; minunată noapte de toamnă; coloane cenuşii mărşăluiau spre gările din suburbii; nimic special de semnalat.

Consiliu de onoare. Nimeni nu îndrăznea să repete ce spusese Johanna; asemenea insulte nici măcar nu se menţionau în acte: maiestatea-sa – smintit imperial! Nimeni n-ar fi îndrăznit să scrie una ca asta; repetau mereu doar: „Ceea ce a spus soţia dumneavoastră”, iar eu ziceam: „Ceea ce a spus soţia mea”, şi nu mărturiseam ceea ce ar fi trebuit, anume că eram de acord cu ea, spuneam doar: E însărcinată, domnilor, două luni până la naştere; a pierdut doi fraţi, căpitanul de cavalerie Kilb, stegarul Kilib, „ambii căzuţi în aceeaşi zi; a pierdut o fiică mică în anul 1909” – îşi cu toate astea ştiam că ar fi trebuit să spun: sunt de acord cu soţia mea; ştiam că ironia nu era de ajuns şi că nu va fi niciodată de ajuns.

— Nu, Leonore, nu desface pacheţelul ăsta;

13 Se referă la Wilhelm al II-lea (1859—1941), ultimul împărat al Germaniei ; a fost silit să abdice datorită revoluţiei care a izbucnit în noiembrie 1918.

conţinutul lui n-are decât valoare sentimentală, este uşor şi totuşi preţios: un dop de plută. Mulţumesc pentru cafea, te rog pune ceaşca pe prichiciul ferestrei; aştept zadarnic, o aştept pe nepoţica mea care, la ora asta, îşi face lecţiile, sus, în grădina de pe terasă; am uitat că încă nu s-a sfârşit vacanţa; uite, de-aici de sus se poate vedea drept în mijlocul biroului dumitale, şi pe dumneata te pot vedea, de-aici de sus, la măsuţa dumitale de scris, cu părul dumitale frumos.

De ce s-a cutremurat ceaşca, de ce a zăngănit ca şi cum ar fi trepidat maşinile din tipografie; se terminase pauza de prânz, se făceau ore suplimentare, se tipăreau, chiar şi sâmbăta după masă, lucruri instructive pe hârtie albă?

Am simţit trepidatul acela în nenumărate dimineţi când, sprijinit în coate, priveam de-aici, jos, în stradă, la părul blond al cărui miros îl cunoaştem de la slujba de dimineaţă; săpunurile prea aspre i-ar fi omorât frumosul păr; aici se folosea, ca parfum, virtutea. Mergeam în urma ei când, la nouă fără un sfert, după slujbă, trecea pe lângă magazinul lui Gretz îndreptându-se spre casa cu numărul 8. Aceea galbenă, unde scria pe lemn negru cu litere albe, uşor şterse de vreme: „Dr. Kilb. Notar”. O studiam când aşteptam în cuşca portarului să-mi sosească ziarul; lumina se revărsa asupra ei; cădea pe faţa ei delicată, boţită în slujba dreptăţii, atunci când deschidea uşa biroului, când ridica obloanele, apoi când potrivea combinaţia seifului şi deschidea uşile de oţel, care păreau s-o zdrobească; verifica conţinutul seifului, iar eu puteam privi, peste îngusta Modestgasse, tocmai în casa de bani, puteam să citesc cartonaşul ce atârna la raftul de sus, pe care scria îngrijit: „Proiectul Sankt Anton”. Se aflau acolo trei pachete mari, acoperite de peceţi asemenea unor răni. Nu erau decât trei, şi orice copil cunoştea numele trimiţătorului: Brehmockel, Grumpeter şi Wollersein. Brehmockel, constructorul a treizeci şi şapte de biserici

neogotice, a şaptesprezece capele şi a douăzeci şi unu de mănăstiri şi spitale; Grumpeter, constructorul a numai treizeci şi trei de biserici neoromanice, a numai douăsprezece capele şi optsprezece spitale; al treilea pachet venea de la Wollersein, care ridicase doar nouăsprezece biserici, doar două capele, doar patru spitale, în schimb se putea lăuda cu un dom autentic. „Aţi citit, domnule sublocotenent, ce scrie în «Die Wacht»?" m-a întrebat portarul, iar eu am citit, pe deasupra degetului mare, cu unghie cornoasă, al portarului, rândul pe care mi-l indica: „Astăzi ultimul termen pentru proiectul Sankt Anton. Oare tinerii noştri arhitecţi n-au curaj?" Am râs, am strâns ziarul, m-am dus să iau micul dejun la „Cafe Kroner"; începuse să sune ca o liturghie străveche, intonată de veacuri, atunci când chelnerul striga prin ferestruică, la bucătărie: „Micul dejun pentru domnul arhitect Fähmel, ca de obicei". Gospodine, clerici, bancheri – vălmăşagul de glasuri din jurul orei zece şi jumătate. Blocul de desen cu miei, şerpi, pelicani; cincizeci de pfenigi bacşiş chelnerului, zece pentru *boy*, rânjetul portarului când îi puneam în mână trabucul lui de dimineaţă şi-mi luam în primire corespondenţa. Stam aici, simţeam în coate trepidaţia maşinilor tipografice, vedeam jos, în biroul lui Kilb, pe practicantul care mânuia, în apropierea ferestrei, osul alb de fălţuit. Am deschis scrisoarea, pe care mi-o dăduse portarul: „... suntem în situaţia de a vă oferi postul de desenator-şef, cu angajare imediată; dacă doriţi, vă introducem în familii; garantăm o primire prietenoasă în cercurile locale. Nu lipsesc reuniunile de societate..." Astfel te momeau ei cu drăgălaşele fiice de arhitecţi, ofereau picnicuri intime, la care bărbaţi tineri, cu pălării rotunde, desfundau butoaie de bere la marginea pădurii, iar tinere doamne despachetau şi ofereau sandviciuri; şi acolo se puteau aventura la un mic dans pe pajiştile proaspăt cosite, în timp ce mamele, care numărau cu teamă anii fiicelor,

băteau din palme, încântate de atâta graţie; iar când porneau cu toţii la o plimbare prin pădure, braţ la braţ, întrucât doamnele se cam împiedicau de rădăcini, se ivea câte o ocazie – căci distanţele se măreau pe nesimţite, prin întunecimea pădurii – să rişti un sărut pe braţ, pe obraz, pe umăr; apoi, când trăsurile îi duceau îndărăt spre casă, în amurg, prin poiene încântătoare, pe la marginile cărora scoteau capul din pădure chiar şi căprioare, de parcă ar fi fost comandate într-adins, şi când răsunau cântece, care se transmiteau de la o trăsură la alta, atunci, îşi puteau şopti că Amor a nimerit cu săgeata în plin. Trăsurile duceau îndărăt, spre casă, inimi cuprinse de dor, suflete rănite.

Iar eu am scris amabilul răspuns: „... sunt dispus, cu plăcere, să revin la binevoitoarea dumneavoastră ofertă, de îndată ce voi fi terminat studiile particulare, care mă mai leagă o vreme de oraş...”; am lipit plicul, am pus marca pe el, m-am aşezat iar la prichiciul ferestrei şi am privit jos, pe Modestgasse: ca un pumnal străfulgera osul de fălţuit, când băiatul îl agita prin aer; doi servitori de la hotel încărcau mistreţul într-un cărucior de mână; seara aveam să gust din acel mistreţ, la dineul asociaţiei corale „Gâtlejuri germane”, unde trebuia să le ascult glumele, dar cei prezenţi nu aveau să remarce în râsul meu, că nu râdeam de glume, ci de ei; glumele lor mi-erau la fel de nesuferite ca şi sosurile, şi îmi râdeam râsul aici sus, la fereastră, şi încă tot nu ştiam: era ură sau dispreţ? Doar un singur lucru ştiam: nu era numai bucurie.

Ucenicele de la Gretz puneau lângă mistreţ coşuri albe cu ciuperci; la „Hotelul Prinţul Heinrich”, bucătarul începuse a cântări mirodeniile, ajutoarele de bucătar ascuţeau cuţitele; ajutoarele de chelner îşi îndreptau emoţionaţi, acasă, în faţa oglinzii, cravatele, pe care şi le puseseră de probă la gât şi-şi întrebau nevestele care călcau – mirosul acela de stofă călcată al pantalonilor întorşi pe dos umplea bucătăria – „Trebuie să sărut inelul episcopului, dacă voi avea ghinionul să-l servesc?”

Practicantul încă mai agita osul alb de fălţuit.

Ora unsprezece şi cincisprezece minute; mi-am periat costumul negru, am controlat cum îmi stă lavaliera de catifea, mi-am pus pălăria în cap, am scos la iveală agenda de buzunar, era mare doar cât o cutie de chibrituri plată, am deschis-o şi m-am uitat în ea: 30 septembrie 1907. La 1130 de depus proiectul la Kilb. De cerut chitanţă.

Atenţie! De prea multe ori îndeplinisem această acţiune în cursul planurilor ce le făceam în gând: coborâsem scara, traversasem strada, intrasem, prin coridor, în vestibul:

„Doresc să vorbesc cu domnul notar personal".

„În ce privinţă?"

„Aş vrea să-i predau domnului notar un proiect. *Concursul Sankt Anton*".

Doar practicantul avea să manifeste surprindere, să rămână cu osul de fălţuit nemişcat, să privească peste umăr, apoi, să-şi întoarcă din nou, ruşinat, faţa spre fereastră, spre formularele lui, amintindu-şi de recomandaţia: Discreţie! Discreţie! în această încăpere, unde meschinăria aspectului făcea parte din şicul ei, unde pe pereţi atârnau portretele unor strămoşi ce studiaseră dreptul, unde călimările erau vechi de optzeci de ani, iar oasele de fălţuit de o sută cincizeci – aici se încheiau pe tăcute tranzacţii colosale; aici îşi schimbau cartiere întregi proprietarul, se semnau contracte matrimoniale în care se prevedeau cifre anuale pentru bani de buzunar, ce întreceau suma câştigată de un conţopist în cinci ani; aici se păstra însă şi ipoteca de două mii de mărci a modestului cizmar, autentificată notarial, testamentul pensionarului tremurând din toate mădularele, prin care testament lăsa moştenire nepotului preferat măsuţa sa de noapte; chestiunile juridice ale văduvelor şi orfanilor, ale muncitorilor şi milionarilor erau rezolvate aici cu discreţie, sub străjuirea maximei din perete: *Plină-i dreapta ei de daruri*. Nu era deci motiv ca practicantul să ridice ochii,

atunci când un tânăr artist, îmbrăcat cu costumul negru întors pe dos, moştenit de la unchiu-său, preda un pachet învelit în hârtie oficială – suluri de desene – şi-şi închipuia că trebuie să-l deranjeze pentru asta pe domnul notar personal. Şeful de birou a sigilat pachetul, cu sulurile de desen, a imprimat în ceara roşie fierbinte emblema Kilbilor, un miel din al cărui piept ţâşnea o vână de sânge, în timp ce fata blondă, cumsecade, scria chitanţa: „Luni, 30 septembrie 1907, dimineaţa la ora 11, 35, domnul arhitect Fähmel a predat…” Când mi-a întins chitanţa, n-a mijit oare pe chipul palid, prietenos al fetei o scăpărare ca şi cum m-ar fi recunoscut? Am fost fericit de acest neprevăzut, întrucât mi-a dovedit că timpul era ceva real; exista aşadar această zi, acest minut; dovedit nu de mine, cel care coborâsem într-adevăr scara, traversasem strada şi păşisem pe coridor şi în vestibul: dovedit nu de practicantul, care ridicase privirea şi, ruşinat mai apoi, o întorsese din nou, amintindu-şi de discreţie; dovedit nu de rănile sângerii ale peceţilor; era dovedit de zâmbetul prietenos, neprevăzut, al funcţionarei, care mi-a cercetat costumul întors pe dos *şi* care, apoi, mi-a şoptit, când am luat chitanţa din mâna ei: „Mult noroc, domnule Fähmel”. Acele cuvinte au fost, în decurs de patru săptămâni şi jumătate, primele ce au făcut o rană timpului, amintindu-mi că existau urme de realitate în acest joc, pe care îl făceam să se desfăşoare; aşadar timpul nu era reglementat doar în cabinetele visului, unde viitorul mi se părea prezent, prezentul trecut împlinit de veacuri, iar trecutul devenea viitor, asemenea unei copilării, către care mă îndreptam în fugă, cum alergam, copil încă, spre tatăl meu. Taică-meu fusese tăcut, în jurul lui se îngrămădiseră anii ca nişte straturi de plumb alcătuite din tăcere; manevrase registrele orgii, cântase la liturghie, cântase mult la înmormântările de clasa întâi, puţin la cele de clasa a doua, de loc la cele de clasa a treia; atât de tăcut încât în clipa aceea, când mă gândeam la el, mi se strângea inima;

mulsese vacile, cosise fânul, îmblătise grânele, până când faţa lui, lipicioasă de sudoare, se acoperea de pleavă ca de nişte insecte; mânuise bagheta de dirijor pentru Asociaţia tineretului, Asociaţia calfelor, Asociaţia ţintaşilor şi Asociaţia Sfintei Cecilia; nu vorbea niciodată, nu ocăra niciodată, cânta numai, mărunţea sfeclă şi fierbea cartofi pentru porc; cânta la orgă, îmbrăca surtucul negru de paracliser şi peste el rocheta rituală albă; nimeni din sat nu şi-a dat seama că nu vorbea niciodată, întrucât toţi îl cunoşteau doar în plină activitate; din patru copii i-au murit doi şi i-au rămas doar doi: Charlotte şi eu. Maică-mea, delicată, o femeie dintr-a acelea care iubesc florile, perdeluţele frumoase, care cântă când călca rufele şi istorisesc seara poveşti în jurul focului din vatră; tata robotea, meşterea paturi, umplea sacii cu paie, tăia găinile, până când a murit Charlotte: slujba îngerilor, biserica drapată în alb; preotul cânta, dar paracliserul nu răspundea; nu manevra registrele, orga nu scotea niciun sunet, de sus, din balconul bisericii, nu se auzea niciun *respons*; preotul însă cânta. Când s-a format în faţa bisericii cortegiul în direcţia cimitirului domnea tăcere; preotul, răvăşit, a întrebat: „Dar bine Fähmel, dragul, bunul meu Fähmel, de ce n-ai cântat?” Şi atunci am auzit pentru prima oară glasul tatii rostind ceva, şi am fost uimit cât de aspru suna glasul aceluia care putea să cânte atât de duios de sus, din balconul unde era orga; a spus încetişor, cu o vibraţie posacă în glas: „La înmormântările de clasa a treia nu se cântă”. Negură pe deasupra Rinului inferior, vălătuci de ceaţă târau după ei nişte trene jucăuşe peste ogoarele de sfeclă, prin sălcii cârâiau corbii aproape ca nişte uruitori de Crăciun, în timp ce preotul, tulburat, citea liturghia; tata n-a mai mânuit bagheta de dirijor la Asociaţia tinerilor, la Asociaţia calfelor, la Asociaţia ţintaşilor, la Asociaţia Sfintei Cecilia; şi se părea că această primă frază pe care l-am auzit rostind-o – aveam şaisprezece ani când Charlotte a murit în vârstă de

doisprezece –, această primă frază. Îl făcuse să-şi descopere glasul). Vorbea mai mult acum, vorbea despre caii şi ofiţerii pe care îi ura, spunea, cu glas tunător: „Vai de voi, dacă veţi pune să mă înmormânteze clasa întâi”.

„Da, a repetat blonda, vă urez mult noroc”.

Poate că ar fi trebuit să restitui atunci chitanţa, să cer îndărăt pachetul sigilat, sulurile de desene, să mă întorc acasă; să mă însor cu fata primarului şi antreprenorului de construcţii, să clădesc cazărmi de pompieri, mici şcoli, biserici, capele; să dansez cu stăpâna casei la ospeţele date în aer liber cu prilejul sfeştaniei clădirilor, în timp ce soţia mea ar fi dansat cu stăpânul casei; de ce să-i provoc pe Brehmockel, Grumpeter şi Wollersein, marii corifei ai construcţiei de biserici, de ce? Mă simţeam lipsit de orice orgoliu, banii nu mă atrăgeau; n-aş fi fost silit niciodată să rabd de foame; aş fi jucat *scat*[14] cu preotul, farmacistul, gazda şi primarul, aş fi luat parte la vânători cu hăitaşi aş fi construit ţăranilor închiaburiţi „ceva modern” – dar practicantul de la fereastră se şi repezise la uşă, mi-o ţinea deschisă, i-am spus „mulţumesc”, am ieşit prin coridor, am traversat strada, am urcat scara spre atelier, mi-am sprijinit braţele de prichiciul ferestrei, care vibra de trepidatul maşinilor din tipografie; era 30 septembrie 1907, pe la ora 1137

— Da, Leonore, mare pacoste mai e şi cu maşinile astea tipografice. Câte ceşti nu mi s-au spart, când n-am luat seama! Nu te grăbi, nu da atâta zor, copilă. Dacă ai să lucrezi aşa mai departe, ai să termini de rânduit, într-o săptămâna, ceea ce n-am putut rândui eu în cincizeci şi unu de ani. Nu, mulţumesc, pentru mine nicio prăjitură. Îmi dai voie să-ţi spun copilă? Nu trebuie să roşeşti din pricina complimentelor unui om bătrân. Eu sunt un monument, Leonore, şi monumentele nu pot face nimănui nimic; eu, bătrân smintit, încă mă mai duc în fiecare

14 Joc de cărţi, răspîndit îndeosebi în Germania.

dimineaţă la „Cafe Kroner”, îmi mănânc acolo brânza cu boia, cu toate că nu-mi mai place de mult sunt dator faţă de contemporanii mei să nu-mi distrug legenda; am să înfiinţez un orfelinat, poate chiar o şcoală, am să institui burse şi, cândva, undeva, mă vor turna în bronz şi mă vor inaugura; să fii de faţă şi să râzi, Leonore; poţi să râzi atât de drăgălaş, ştii asta? Eu nu mai pot, m-am dezvăţat, şi, cu toate astea, am crezut că râsul poate fi o armă; dar n-a fost, a fost doar o biată iluzie. Dacă ai chef, am să te iau cu mine la balul universitarilor, am să te prezint ca nepoată a mea, să bei acolo şampanie, să dansezi şi să faci cunoştinţă cu un tânăr, care să fie bun cu dumneata şi să te iubească; am să-ţi dau o zestre frumuşică – da, uită-te la asta pe îndelete: trei metri pe doi, perspectiva de ansamblu a abaţiei Sankt Anton; atârnă de cincizeci şi unu de ani aici în atelier, atârna chiar şi atunci când s-a prăbuşit tavanul; de-acolo provin cele câteva pete de umezeală, pe care le vezi; a fost prima mea mare comandă, o comandă uriaşă şi, la abia treizeci de ani împliniţi, am fost un om făcut.

Iar, în 1917, n-am avut curajul să fac ceea ce Johanna a făcut în locul meu; i-a smuls poezia din mâna lui Heinrich, care sta sus pe terasă lângă pergolă, poezia pe care trebuia s-o înveţe pe dinafară; băiatul o spunea cu glas serios de copil:

Sân-Petru vorbi, la a cerului poartă prepus:
„Problema voi trece-o la foruri mai sus”.
Şi iată, curând, se întoarse la loc:
„Aveţi, excelenţă Blücher[15], *noroc*!
Concediu pe timp infinit vi s-a dat!”
(*Vorbi şi a cerului porţi le-a căscat*.)
„Mergi, cap luminat de bătrân, şi loveşte
Căci zeul cel vechi nu te părăseşte”.

Robert încă nu avea doi ani, iar Otto nu se născuse;

15 Gebhardt Leberecht von Bliicher (1742—1819), feldmareşal prusac, comandant în Războaiele de eliberare din 1813.

eram în concediu, mi se clarificase demult ceea ce simţisem înainte vreme neclar; că ironia nu era suficientă şi nu va fi niciodată suficientă, că era doar un narcotic pentru privilegiaţi, şi că eu ar fi trebuit să fac ceea ce a făcut apoi Johanna; ar fi trebuit să stau de vorbă, îmbrăcat în uniforma mea de căpitan, cu băiatul, dar n-am făcut decât să ascult cum recita mai departe:

Şi Blucher coboară să ne poarte cu glorie
Din primă victorie în altă victorie.
Nainte cu uraaa şi cu Hindenburg[16].
Al *Prusiei Mesia şi neînvins burg.*
Cât încă pădurea germană e vie.
Cât flamuri germane încă adie
Şi-o vorbă germană tot mai răsună.
Nici numele-i, veşnic, n-o să apună.
În piatră săpat, în bronz turnat.
Erou, ţie inima noastră ţi-am dat!
Hindenburg! înainte!

Johanna i-a smuls băiatului foaia din mână, a rupt-o, şi a aruncat bucăţelele jos în stradă; cădeau ca nişte fulgi de zăpadă în faţa magazinului lui Gretzen, unde nu atârna niciun mistreţ în zilele acelea; domnea forţa majoră.

Nu va fi destul numai să râzi, Leonore, când îmi vor dezveli monumentul; scuipă-l, copilă – în numele fiului meu Heinrich, în numele lui Otto, care era un băiat atât de drăguţ şi cuminte, şi tocmai pentru că era atât de drăguţ şi de cuminte, atât de ascultător – mi-a devenit atât de străin, ca niciun alt om pe acest pământ; şi în numele lui Edith, singura mieluşea pe care am văzut-o vreodată; o iubeam, pe mama nepoţilor mei, şi n-am putut-o ajuta, nu l-am putut ajuta nici pe ucenicul tâmplar, pe care l-am văzut doar de două ori, şi nici pe băiatul pe care nu l-am văzut niciodată, băiatul care ne arunca în cutia de scrisori veşti

16 Paul von Hindenburg (1847—1934), feldmareşal german, apoi preşedinte al Germaniei, în care calitate a înlesnit venirea la putere a hitleriştilor.

de la Robert, nişte bileţele mici cât o foiţă de învelit bomboanele, şi care a pierit într-un lagăr din cauza acestei crime. Robert a fost înţelept şi rece, niciodată ironic; Otto era altfel, părea să aibă inimă şi, cu toate astea, s-a nfruptat pe neaşteptate dinăm *părtăşania bivolului* şi ne-a devenit străin; scuipă-mi monumentul, Lonore, spune-le că eu te-am rugat s-o faci; pot să-ţi dau şi în scris şi să pun să-mi autentifice iscălitura la notariat; ar fi trebuit să-l vezi pe băiatul datorită căruia am înţeles fraza: *au coborât îngeri din cer şi i-au slujit lui*; era ucenic tâmplar; i-au tăiat capul; ar fi trebuit s-o vezi pe Edith, şi pe fratele ei, pe care l-am zărit doar o singură dată, când a trecut prin curtea noastră şi s-a dus sus la Robert; eram la fereastra dormitorului şi l-am văzut vreme de-o jumătate de minut, şi mi-a fost frică; purta mântuire pe umeri, şi pieire; Schrella, prenumele nu i l-am aflat niciodată, era ca un executor al justiţiei divine, care aplica pe case peceţi invizibile de sechestru pentru datorii neplătite; ştiam că-l va cere pe fiul meu, şi l-am lăsat să treacă prin curte cu umerii lui atârnând în jos; pe cel mai mare dintre fiii rămaşi în viaţă, un băiat talentat; l-a luat amanet fratele lui Edith; Edith era altfel, seriozitatea ei biblică era atât de copleşitoare, încât îşi putea permite un umor biblic; râdea împreună cu copiii ei în mijlocul bombardamentelor; le-a dat nume biblice: Joseph şi Ruth; iar moartea nu cuprindea, pentru ea, nici urmă de groază; n-a înţeles niciodată de ce-i plângeam atât de mult pe copiii mei răposaţi, pe Johanna şi pe Heinrich – n-a mai apucat să afle că a murit şi Otto, străinul, care-mi fusese cel mai apropiat; lui Otto îi plăcea atelierul meu, desenele mele, mergea cu mine pe şantiere, bea bere la sfeştanii, era favoritul muncitorilor constructori; nu va lua parte la aniversarea mea de astă-seară câţi oaspeţi sunt invitaţi? Pot număra pe degetele unei mâini neamul pe care l-am întemeiat: Robert, Joseph, Ruth, Johanna şi cu mine; pe locul Johannei va şedea Leonore; şi ce-i voi spune lui Joseph, când îmi va relata, cu însufleţire tinerească, despre

programul lucrărilor de reconstrucţie ale abaţiei Sankt Anton; sfeştania la sfârşitul lui octombrie; călugării vor să cânte liturghia de advent în biserica nouă. *Tremură oasele putrede*, Leonore, şi n-au păstorit mieii mei.

Ar fi trebuit să restitui chitanţa, să rup şi să distrug sigiliul roşu, atunci n-aş mai fi fost nevoit să stau aici şi s-o aştept pe nepoată-mea cea drăguţă, cu părul negru, în vârstă de nouăsprezece ani – aceeaşi vârstă pe care o avea Johanna când stăteam aici, acum cincizeci şi unu de ani, şi o vedeam de partea cealaltă, în grădina de pe terasă; puteam să desluşesc titlul cărţii: *Intrigă şi iubire* – sau este cumva tot Johanna cea care citeşte acum, de partea cealaltă, *Intrigă şi iubire*? Cu adevărat încă nu este acolo, ci tot la dejun, cu Robert, la „Leul”? Oare eu am fost cel care am depus în cuşca portarului trabucul obligatoriu şi am fugit de discuţia „între noi bărbaţii fie vorba, domnu’ locotenent”, ca să stau aici sus, de la zece şi jumătate până la cinci, numai pentru a fi în acest loc? Eu am trecut pe lângă teancuri de cărţi, pe lângă stive de „Bistumsblättchen”[17], urcând încoace? Oare ce se mai tipăreşte sâmbătă după masa pe hârtie albă, lucruri instructive sau, poate, afişe electorale pentru toţi cei care s-au înfruptat din *împărtăşania bivolului*? Pereţii se cutremură, treptele trepidează, muncitoarele aduc noi teancuri şi le grămădesc până lângă uşa atelierului. Şedeam aici, sus, şi mă exersam în arta de-a fi numai în acest loc; pluteam la voia întâmplării, ca în sorbul unui tunel aerodinamic, negru, care avea să mă azvârle afară; unde? Eram purtat de vârtejul străvechii amărăciuni, îmbibat de zădărnicie străveche, vedeam aievea copiii pe care urma să-i am, vinurile pe care aveam să le beau, spitalele şi bisericile pe care aveam să le construiesc – şi auzeam mereu bulgării de pământ căzând pe sicriul meu, răpăieli înfundate de tobe, care mă urmăreau; auzeam

17 Foaia episcopală (germ.).

cântecul femeilor care îndoiau şi fălţuiau şi împachetau, unele cântau sonor, altele înfundat, dulce şi fără mlădiere; cântau bucuriile simple ale sfârşitului zilei de muncă; totul răzbătea până la mine ca un cântec al înmormântării mele: dragostea din localul de dans, fericirea dureroasă de lângă zidul cimitirului, din iarba cu mireasmă de toamnă; lacrimile mamelor bătrâne vestind bucuriile mamelor tinere; melancolia orfelinatului, unde o fată tânără şi vitează hotăra să rămână pură; dar îi venea rândul şi ei, îi venea rândul în localul de dans; fericire dureroasă lângă zidul cimitirului, în iarba cu mireasmă de toamnă; – vocile muncitoarelor se afundau tot mereu în aceeaşi veşnică apă, ca o roată cu cupe, îmi cântau ca pentru înmormântare, în timp ce bulgării de pământ bubuiau pe sicriul meu. Priveam printre pleoape la pereţii atelierului pe care-i tapetasem cu desene; la mijloc, maiestuoasă, copia heliografică 1: 200 a abaţiei Sankt Anton; în prim-plan cătunul Stehlingers Grotte, vaci la păşune, un ogor de pe care se culeseseră cartofii şi unde se înălţa în văzduh fumul unui foc; apoi abaţia, impunătoare, în stil de bazilică, pe care o copiasem fără scrupule după catedralele romanice, cu peristilul în cruce, sobru, scund şi întunecos; chiliile, refectoriul, biblioteca; în mijlocul peristilului statuia Sfântului Antonius; careul mare al clădirilor agricole; magazii, grajduri, remize pentru căruţe, moară proprie cu brutărie, o locuinţă drăguţă pentru părintele econom care avea să îngrijească şi de pelerini; se aflau acolo, sub copaci înalţi, mese şi scaune simple, pe care puteau fi consumate merindele de drum, la un pahar de vin acru, de must sau de bere; la orizont, abia schiţat, al doilea cătun; Gorlingers Stuhl; capela, cimitirul, patru curţi ţărăneşti, vaci la păscut; şiruri de plopi hotărnicind, în dreapta, terenurile defrişate, unde călugării slujitori plantau vie, unde cultivau cartofi şi varză, zarzavaturi şi grâne, de unde avea să fie adunată mierea delicioasă a stupilor.

Predat acum douăzeci de minute, contra chitanţă; proiect cu desene de detalii şi cu o calculaţie completă; scrisesem pe ea, cu o peniţă ascuţită, cifre şi poziţii; mijindu-mi ochii, de parcă aş fi văzut clădirile aievea, priveam proiectul ca printr-o fereastră; călugări se aplecau, pelerini beau must, în timp ce muncitoarele, care cântau jos cu voci ce tânjeau după sfârşitul lucrului, îmi trimiteau sus cântecul lor, sonor sau înfundat, de înmormântare; am închis ochii, am simţit frigul, pe care aveam să-l pot simţi abia cincizeci de ani mai târziu, ca om făcut, împresurat de vălmăşagul vieţii.

Acele patru săptămâni şi jumătate fuseseră nesfârşit de lungi, tot ceea ce făceam fusese rânduit de mine mai dinainte în cabinetele visurilor; rămâneau doar slujba de dimineaţă, rămâneau ceasurile dintre zece şi jumătate şi cinci; doream neprevăzutul, pe care nu mi l-a dăruit decât un râs imperceptibil şi, de două ori, un „mult noroc, domnule Fähmel”. Când am închis ochii din nou, timpul s-a divizat ca un spectru: trecut, prezent, viitor; peste cincizeci de ani nepotul meu cel mai mare urma să aibă douăzeci şi cinci de ani, iar fiii mei tocmai vârsta respectabililor domni în ale căror mâini mă încredinţasem, când predasem proiectul. Am pipăit dacă aveam chitanţa: era acolo: într-adevăr: a doua zi urma să se reunească juriul şi să ia act de situaţia modificată: un al patrulea proiect; taberele erau gata formate, doi pentru Grumpeter, doi pentru Brehmockel şi unul, cel mai important, mai tânăr şi mai scund, abatele, pentru Wollersein; abatele iubea romantismul; urma să se încingă o luptă aprigă, întrucât cei doi membri coruptibili ai juriului aveau să argumenteze artistic cu cea mai mare vehemenţă; amânare; neisprăvitul ăsta tânăr, ivit de cine ştie unde, ne-a stricat socotelile; constataseră cu nelinişte că abatelui îi plăcea vizibil proiectul meu; se oprea tot mereu în faţa desenului, sorbea din vin; totul se integra organic în peisaj, utilitatea careului clădirilor agricole se evidenţia faţă de

careul sobru al peristilului şi al chiliilor; fântâna, arhondaricul pentru pelerini, totul îi plăcea; zâmbea: acolo va fi *primus inter pares*[18]; se şi transpunea în proiect ca în proprietatea sa, domnea în refectoriu, şedea în corul bisericii, vizita fraţii bolnavi, se ducea vizavi, la econom, să controleze vinul, să lase să-i curgă printre degete grâul; pâine pentru fraţii săi şi pentru săraci, grâu recoltat de pe ogoarele sale; da, tânărul arhitect prevăzuse acolo, chiar lângă poartă, o încăpere micuţă cu pridvor, pentru cerşetori, afară bănci pentru vară, înăuntru scaune, o masă, o sobă pentru iarnă. „Domnilor, nu mai există dubiu pentru mine, votez fără rezerve pentru proiectul lui – da' cum îi spune – lui Fähmel; şi uitaţi-vă la cheltuieli: cu trei sute de mii de mărci sub cea mai ieftină dintre celelalte trei oferte”; ceara roşie scorojită a rănilor deschise acoperea masa în care specialiştii băteau acum cu pumnii, pentru a începe interminabila dezbatere: „Credeţi-ne, totuşi, venerabile părinte, de câte ori nu s-a întâmplat să apară unul cu o ofertă mai ieftină, dar ce-o să vă faceţi când are să vină la noi, cu patru săptămâni înainte de sfeştanie, să ne declare că e la capătul resurselor; depăşiri ale devizului cu o jumătate de milion de mărci nu sunt o raritate la asemenea proiecte. Credeţi-i pe oamenii cu experienţă. Ce bancă va pune la dispoziţie suma necesară garanţiei pentru un tânăr fără experienţă, cu totul necunoscut? Are avere?” Un hohot de râs îl scutură pe tânărul abate: „Averea, după propria-i declaraţie, opt mii de mărci”. Discuţii aprige. Domnii s-au despărţit enervaţi. Niciunul nu trecuse de partea abatelui. Animare de patru săptămâni. Cine-i dăduse acelui fecior de ţăran, tuns chilug, care abia împlinise treizeci de ani, dreptul statutar de vot decisiv, astfel încât să se poată lua de îndată o hotărâre *de acord* cu el, dar nu *împotriva* părerii lui?

Atunci au început să zbârnâie telefoanele, curieri

18 Primul între egali (lat.).

asudaţi alergau cu depeşe urgente de la preşedintele de consiliu la arhiepiscop, de la arhiepiscop la seminarul teologic, unde omul de încredere al scaunului arhiepiscopal tocmai proslăvea avantajele neogoticului; a alergat apoi cu faţa congestionată ca racul la birja ce aştepta, zgomotul de copite s-a îndepărtat tropotind pe caldarâmul de pavele, roţile au luat curbele scârţind; grabă, grabă; raport! Raport! Fähmel? N-am auzit niciodată de el. Proiectul? Din punct de vedere tehnic – strălucit; calculaţia – trebuie să recunoaştem, excelentă – convingătoare, din câte îţi poţi da seama la prima vedere; dar stilul? îngrozitor! Doar peste cadavrul meu! Cadavru? Arhiepiscopul s-a hlizit; fire de artist, profesorul, înflăcărat, prea mult sentiment, prea multe bucle de păr alb ce fluturau; cadavru, ei, ei! Atunci au pornit întrebări cifrate de la Grumpeter la Brehmockel, de la Brehmockel la Wollersein, atunci s-au împăcat pentru câteva zile corifeii învrăjbiţi de moarte, s-au întrebat reciproc în scrisori şi convorbiri telefonice cifrate: „Conopida e alterabilă?” ceea ce voia să însemne: Abaţii pot fi demişi?”; răspunsul a venit zdrobitor: „Conopida nu e alterabilă”.

Patru săptămâni şi jumătate m-am dat la fund; ce paşnic era mormântul meu; pământul se lăsa încet, se tasa cu blândeţe pe lângă mine şi deasupra mea; în timp ce cântecele alternate ale muncitoarelor mă asurzeau, era mai bine să nu fac nimic, dar acum urma să acţionez, trebuia să acţionez, când aveau să-mi deschidă mormântul, să-mi ridice capacul; aveau să mă arunce îndărăt în timpul, în care fiece zi avea un nume, fiecare ceas cuprindea o obligaţie; jocul avea să devină serios; nu-mi mai luam pe la ora două supă de mazăre în mica bucătărie; nici n-o mai încălzeam, o mâncam rece; nu puneam preţ nici pe mâncare, nici pe bani şi nici pe glorie; îmi plăcea jocul, mă atrăgea întrucâtva ţigara mea de foi şi doream o femeie, o soţie. Oare avea să fie aceea pe care o vedeam vizavi, în grădina de pe terasă, cu părul negru, subţirică şi drăguţă:

Johanna Kilb? A doua zi avea să-mi ştie numele; doream orice altă femeie, sau pe ea? Nu mai puteam suporta să fiu mereu doar printre bărbaţi, îmi păreau ridicoli cu toţii, şi cei evlavioşi şi cei neevlavioşi, şi cei care povesteau măscări şi cei cărora le plăcea să li se povestească, jucătorii de biliard, sublocotenenţii de rezervă, cântăreţii, portarul şi chelnerii; eram sătul de ei până-n gât, mă bucuram de orele de seară dintre cinci şi şase, de chipurile muncitoarelor, în şuvoiul cărora treceam prin gangul de intrare; iubeam senzualitatea de pe feţele lor, senzualitate care-şi plătea necontenit vama efemerităţii, şi tare m-aş mai fi dus să dansez cu una din ele, aş fi stat lungit cu ea lângă zidul cimitirului, în iarba cu mireasmă de toamnă – aş fi rupt chitanţa, aş fi pus capăt jocului celui mare; fetele acelea râdeau, cântau, le plăcea să mănânce şi să bea, plângeau şi nu erau ca acele capre făţarnice care mă provocau pe mine, chiriaşul cu cameră mobilată, la giugiuleli pe care le găseau apoi îndrăzneţe. Încă îmi mai aparţineau figurile şi recuzita, încă mai ascultau de mine figuranţii în acea ultimă zi, în care nu mi-era poftă de supă de mazăre rece, dar eram prea leneş ca s-o încălzesc; voiam să duc până la capăt jocul născocit în plictiseala după-amiezilor mic-provinciale, când, după ce verificasem destul mortar, dădusem avizul asupra cărămizilor şi stabilisem verticalitatea zidurilor; preferam plictiseala din cârciumile întunecoase plictiselii de la birou şi porneam să schiţez abaţia pe hârtiuţe mărunte.

Jocul nu-mi mai dădea pace; desenele deveniseră mai mari, reprezentările mai precise şi, pe nesimţite, mă pomenisem deodată în plină calculaţie; învăţasem să calculez, învăţasem să desenez; mă rog. Fie; i-am trimis cincizeci de mărci aur lui Kilb şi am primit de la el documentaţia; am vizitat Kisslingen într-o clipă amiază de duminică; ogoare de grâu înfloritoare, ogoare de sfeclă verde-închis, pădure, acolo unde urma să se ridice odată şi odată mănăstirea; am continuat jocul, am studiat

adversarii, ale căror nume erau rostite cu ură şi veneraţie de către colegi: Brehmockel, Grumpeter, Wollersein; le-am cercetat construcţiile, bisericile, spitalele, capelele, domul lui Wollersein; când am privit acele construcţii dezolante am simţit, am mirosit că viitorul adăsta la îndemână, ca o ţară ce aşteaptă să fie cucerită, teren necunoscut în care erau îngropate monezi de aur putând fi scoase de oricine s-ar fi îndeletnicit doar un pic cu strategia; am luat viitorul în mâini; nu trebuia decât să-l apuc; timpul devenea deodată o forţă, dar era desconsiderat şi se scurgea nefolosit, în timp ce eu cedam îndemânarea mâinilor şi matematica minţii mele, pentru câteva piese de aur, unor cârpaci şi mistificatori; am cumpărat hârtie, tabele, creioane şi manuale; un joc care nu mă costa decât un singur lucru: timp, dar timpul îl aveam, mi-era dăruit; duminicile erau zile de informare: am vizitat, am colindat pe străzi: pe Modestgasse, în casa cu numărul 7 era de închiriat un atelier; în casa de vizavi, la numărul 8, locuia notarul, care ţinea proiectele sigilate; graniţele erau deschise, trebuia doar să pătrund în interior; şi abia când m-am aflat în inima ţării ce trebuia cucerită, pe jumătate fiind a mea, abia atunci am declarat războiul, în timp ce duşmanul încă mai dormea; am mai căutat o dată chitanţa; era la mine.

A treia zi avea să-mi păşească pragul atelierului primul vizitator; abatele, tânăr, cu ochi căprui, lucid; cu toate că încă nu-şi impusese părerea, era totuşi obişnuit să şi-o impună. „De unde aţi ştiut că separarea fraţilor de călugări în refectoriu n-a fost prevăzută de sfântul nostru părinte Benedict[19]?” S-a învârtit de colo-colo, s-a uitat într-una la proiect, m-a întrebat: „Vei rezista până la sfârşit, nu te vei prăbuşi, nu vei fi silit să le dai dreptate acestor profeţi pesimişti?” Şi mi s-a făcut frică de jocul cel mare care avea să iasă din hârtii, să mă copleşească; făcusem

19 Se referă la Benedict al XV-lea, papă între 1914 şi 1922.

jocul, dar nu mă lămurisem niciodată, dacă puteam să-l şi câştig; doar faima de-a nu ieşi victorios împotriva lui Brehmockel, Grumpeter şi Wollersein mi-ar fi fost de-ajuns, darmite să-i şi înving? Mi-a fost frică şi totuşi am spus: „Da, voi rezista până la sfârşit, venerabile părinte”. A dat din cap, a zâmbit şi s-a dus.

La ora cinci am ieşit pe poartă, în şuvoiul muncitoarelor, mi-am făcut plimbarea de seară conform planului; am văzut femei frumoase înfăşurate în văluri, care se duceau în birje la *rendez-vous*-uri, sublocotenenţi care beau la „Cafe Fuhl” băuturi tari, ascultând muzică molcomă; mergeam în fiecare zi patru kilometri, vreme de un ceas, totdeauna pe acelaşi drum, la aceeaşi oră; trebuiau să mă vadă, la aceeaşi oră, în aceleaşi locuri: vânzătoarele de magazin, bancherii şi bijutierii; cocotele şi vatmanii, băieţii de prăvălie, chelnerii şi gospodinele; trebuiau să mă vadă şi mă vedeau; de la cinci până la şase, cu trabucul în gură; nu se cădea, ştiu, dar sunt artist şi sunt obligat la neconformism; mi-e îngăduit să mă opresc şi lângă flaşnetarii care trag folos din melancolia orelor când încetează lucrul; cale de vis, care trecea prin cabinetulvisului: figuranţii mei aveau articulaţii bine unse, erau acţionaţi de fire invizibile, gurile se deschideau pentru replicile pe care li le acordam; melodia rece a bilelor de biliard de la „Hotel Prinţul Heinrich”; alb pe verde, roşu pe verde; manechinele îşi îndoiau braţele în unghi, pentru a lovi cu tacul, pentru a duce halbele de bere la gură, acumulau puncte, jucau serii, mă băteau pe umăr, colegial: oo da, oo nu, oo splendid, aţi avut ghinion; totul în timp ce auzeam bulgării de pământ căzând pe sicriul meu, în timp ce strigătul de moarte al lui Edith aştepta de pe atunci, iar ultima privire pe care ucenicul acela tâmplar blond urma s-o arunce, în zorii cenuşii, asupra zidurilor închisorii era de pe atunci pregătită.

Mă duceam cu soţia şi cu copiii în valea Kissa, le arătam cu mândrie lucrarea mea de tinereţe, îl vizitam pe

abatele îmbătrânit şi citeam pe faţa lui anii pe care nu-i puteam descoperi pe a mea; cafea servită în sala de oaspeţi, prăjitură din făină proprie, cu prune culese de el însuşi şi cu frişca de la propriile vaci; fiilor mei li se îngăduia să intre în careul chiliilor, soţia mea şi cu fetele, care chicoteau, erau nevoite să aştepte afară: patru fii, trei fiice, şapte, care m-ar fi putut dărui cu de şapte ori şapte nepoţi; iar abatele îmi zâmbea; „Acum am devenit chiar vecini” Da, cumpărasem cele două cătune, Stehlingers Grotte şi Gorlingers Stuhl.

— Of, Leonore, din nou „Gafe Kroner” la telefon? Nu, doar am spus textual: fără şampanie. Urăsc şampania. Şi acum, gata cu lucrul, copilă, te rog. Şi, ai mai vrea să-mi comanzi un taxi, pentru ora două? Să aştepte la intrare, poate că-mi îngădui să te iau o bucată de drum cu mine. Nu, nu trec prin Blessenfeld. Te rog, dacă vrei, putem lămuri şi chestiunea asta.

Se întoarse cu spatele spre cadrul schimbător, se uită în atelier acolo unde încă mai era fixat pe perete marele proiect Sankt Anton, unde aerul era plin de praful pe care mâinile harnice de fată îl răscoliseră, cu toate că fusese prevăzătoare; neobosită, Leonore făcea ordine acum în casa de bani; îi întinse o grămadă de bancnote care-şi pierduseră valabilitatea cu treizeci şi cinci de ani în urmă, apoi scoase la iveală, clătinând din cap, un alt teanc de bani, care rămăseseră fără valoare cu zece ani în urmă, şi numără corect, pe masa de desen, bancnotele devenite străine: zece, douăzeci, optzeci, o sută – o mie două sute şi douăzeci de mărci.

— Pe foc cu ele, Leonore, sau poate le dărui copiilor de pe stradă, chitanţele astea ale unei escrocherii de mari proporţii, care a început acum treizeci şi cinci de ani, iar acum zece ani a fost legalizată. N-am ţinut niciodată la bani şi cu toate astea toţi m-au considerat lacom de bani; s-au înşelat, nu bani am vrut când am început jocul cel mare; iar când am câştigat şi am devenit popular, abia

atunci mi-am dat seama că în mine se întruniseră toate premisele popularităţii: eram capabil, amabil, simplu, eram artist, ofiţer de rezervă, ajunsesem la oarecare situaţie, devenisem bogat şi eram totuşi, eram totuşi „băiatul din popor” şi nu negam niciodată acest lucru; nu de dragul banilor, al gloriei, şi nici de dragul femeilor transpuneam algebra viitorului în formule, transformasem x, y şi z în mărimi ce deveneau concrete, în ferme ţărăneşti, în bancnote, în forţă, pe care le dăruiam necontenit şi-mi erau restituite îndoit; ca un David zâmbitor, delicat, nu mă îngrăşam niciodată cu un kilogram, nici nu slăbeam cu un kilogram; şi astăzi încă mi-ar veni bine uniforma mea de sublocotenent din anul ’97; greu m-a lovit neprevăzutul pe care-l dorisem cu atâta ardoare: iubirea soţiei mele şi moartea fiicei mele Johanna; o Kilb autentică, avea un an şi jumătate – dar vedeam în ochii aceia de copil ca în ochii taciturnului meu tată, vedeam înţelepciunea străveche pe fondul întunecat al acelor ochi ce păreau să cunoască moartea; scarlatina a înflorit ca o buruiană îngrozitoare pe trupul ei micuţ, s-a ridicat de la şolduri în sus, s-a lăsat în jos până la tălpile picioarelor, febra clocotea, şi moartea a crescut albă ca zăpada, a crescut mucegaiul de sub roşul înfloritor, a ros totul, totul, şi a răbufnit neagră pe nările nasului; neprevăzutul, pe care îl dorisem, a venit ca un blestem, pândea în casa asta îngrozitoare; au avut loc discuţii, schimburi violente de cuvinte cu preotul de la Sankt Severin, cu socrii, cumnaţii, pentru că am interzis să se cânte la prohod; dar am stăruit şi mi-am impus voinţa; m-am înspăimântat când am auzit-o pe Johanna şoptind în timpul slujbei de înmormântare: „Hristos”. N-am rostit niciodată cuvântul ăsta, abia dacă am îndrăznit să-l gândesc, şi ştiam totuşi: mă stăpânea; nici mătăniile lui Domgreve, nici virtuţile acrişoare ale fetelor gazdelor, dornice de măritiş, nici afacerile cu confesionalurile din secolul al XVI-lea, care erau vândute la licitaţii secrete pe aur greu, aur pe care Domgreve îl transforma pe loc în

păcate ieftine, la Locarno, nici sumbrele călcări pe-alături ale preoţilor făţarnici, la care am fost martor ocular – jalnice seduceri de fete căzute –, nici măcar străşnicia nerostită a tatii, n-au putut omorî în sufletul meu cuvântul pe care-l rostea Johanna alături de mine: „Hristos”; şi nici nesfârşitele călătorii prin tunelurile aerodinamice ale străvechii amărăciuni şi zădărnicii, atunci când, pe oceanele îngheţate ale viitorului, cu singurătatea încinsă în juru-mi ca un uriaş colac de salvare, mă îmbărbătam singur cu râsul meu; cuvântul nu fusese omorât; eram micul David cu praştia şi micul Daniel din groapa leilor, şi eram gata să accept neprevăzutul pe care-l dorisem: moartea Johannei, la 3 septembrie 1909. Şi în dimineaţa aceea treceau ulanii călare pe caldarâmul de pavele: lăptărese, băieţi de brutărie, clerici cu pulpanele sutanelor fluturând: dimineaţă: mistreţul la uşa prăvăliei lui Gretz, melancolia murdară a medicului de casă al Kilbilor care, de patruzeci de ani, certifica naşterile şi decesurile din familia aceasta; instrumentarul inutil din geanta lui de piele burduşită, cu care se pricepea necontenit să înşele lumea ca să nu observe zădărnicia strădaniilor sale; a acoperit trupul desfigurat, dar eu l-am descoperit din nou; voiam să văd trupul lui Lazăr, ochii tatălui meu pe care copila aceea n-a vrut să-i ţină deschişi mai mult de un an şi jumătate; iar în dormitorul de-alături ţipa Heinrich; clopotele de ia Sankt Severin făceau timpul zob, sunau pentru slujba de la ora nouă; acum Johanna ar fi avut cincizeci de ani.

— Împrumuturi de război, Leonore? Nu le-am subscris eu; provin din moştenirea socrului meu. Pe foc cu ele, ca şi cu bancnotele; două decoraţii

Fireşte, că doar am construit tranşee, am forat galerii până sub liniile duşmane, am consolidat poziţii de artilerie, am ţinut piept focului rulant, am cărat răniţi; clasa a doua, clasa întâi, dă-le încoace, Leonore, hai, dă-le odată încoace: le aruncăm în jgheabul acoperişului; să

rămână îngropate în mâlul de-acolo. Otto a dat cândva de ele, scotocind prin dulap în timp ce eu lucram la masa de desen; am zărit, prea târziu, strălucirea nefastă din ochii lui: le văzuse, şi admiraţia lui pentru mine crescuse în dimensiuni; prea târziu. Dar aruncă-le măcar acum, ca să nu le descopere cumva şi Joseph, într-o zi, în moştenirea ce-i va rămâne de la mine.

Se auzi doar un zuruit încetişor, când lăsă decoraţiile să alunece pe acoperişul înclinat până la jgheab; când căzură de pe acoperiş în jgheab, se răsturnară şi rămaseră cu partea mată în sus.

— De ce eşti atât de consternată, copilă? Sunt ale mele şi pot face cu ele ce vreau; prea târziu, dar poate că încă la timp. Să avem încredere că va ploua curând şi că murdăria de pe acoperiş va fi spălată şi dusă la canal; le jertfesc, târziu, amintirii tatii. Jos cu onoarea taţilor, bunicilor şi străbunicilor.

Mă simţeam destul de puternic şi totuşi nu eram, citeam algebra viitorului din formulele mele, care se descompuneau în figuri; abaţii şi episcopii, generalii şi chelnerii, făceau parte cu toţii dintre figuranţii mei; eu singur eram solist, chiar şi atunci când, vinerea seara, deschideam gura la asociaţia „Gâtlejuri germane” şi cântam în cor: *Ce străluceşte lângă pădure în raze de soare*? îl cântam bine, îl învăţasem cu tata, îmi exersam cu un râs reţinut onomatopeile baritonale; dirijorul care mânuia bagheta nu bănuia că asculta în fond de bagheta mea; şi mă invitau la reuniunile obligatorii, îmi făceau oferte, mă băteau pe umăr râzând: „Sociabilitatea, tinere prieten, este ingredientul propriu-zis al vieţii”. Colegi cu părul cărunt mă întrebau de unde veneam şi încotro mă-ndreptam, dar eu nu făceam altceva decât să cânt *Tom stihuitorul*, de la opt până la zece, niciun minut mai mult. Mitul trebuia să fie gata încheiat, mai înainte de-a începe scandalul. „Conopida nu e alterabilă”.

Colindam cu soţia şi copiii mei pe valea Kissa în sus;

băieţii încercau să prindă păstrăvi; hoinăream la întâmplare printre vii şi lanuri de grâu, printre ogoare de sfeclă şi petice de pădure, beam bere şi limonada la gara din Denklingen – şi, totuşi, ştiam că abia de o oră predasem desenul şi primisem adeverinţa; încă nu mă înconjura singurătatea ca un colac de salvare, încă pluteam pe undele timpului la voia întâmplării, mă scufundam în văile dintre talazuri, traversam oceanele trecutului şi prezentului şi, singurătatea fiindu-mi scut împotriva ducerii la fund, pătrundeam adânc în frigul îngheţat al viitorului; aveam râsul cu mine, ca o raţie de fier, râsul din care gustam cu economie; îmi frecam ochii când ieşeam la suprafaţă, beam un pahar de apă, mâncam o bucată de pâine şi mă duceam cu trabucul la fereastră; acolo, vizavi, se plimba ea prin grădina de pe terasă, uneori se zărea printr-un gol al pergolei, privea peste balustradă jos, unde vedea ceea ce vedeam şi eu: ucenici, camioane, călugăriţe, animaţie pe stradă; avea nouăsprezece ani, o chema Johanna, citea *intrigă şi iubire*; îl cunoşteam pe taică-său, basul cu voce tunătoare din asociaţia corală, al cărui timbru nu mi se părea că se potriveşte cu onestitatea biroului; n-avea nimic din discreţia pe care le-o vâra în cap practicanţilor; vocea era mai curând făcută să înfioare, suna a păcat tainic. Oare ştia, de pe atunci, că aveam să mă însor cu unica lui fiică? Că în după-amiezile paşnice schimbam, uneori, câte un surâs cu ea? Că mă şi gândeam la ea cu intensitatea logodnicului oficial? Avea părul negru, era palidă, iar eu aveam să-i interzic să poarte rochii de culoarea rezedei; verdele i-ar fi stat mai bine; în cursul plimbărilor de după-masă, alesesem de atunci pentru ea rochii şi pălării din vitrina Herminei Horuschka, prin faţa căreia treceam în fiecare seară, pe vânt şi ploaie sau pe soare, la cinci fără douăzeci; aveam s-o eliberez de modestia onestă, ce nu se potrivea cu vocea tatălui ei, şi să-i cumpăr pălării superbe, mari cât roata carului, din pai brut vopsit verde; nu vream

să fiu stăpânul ei, voiam s-o iubesc şi nu mai aveam mult de aşteptat, într-o duminică dimineaţă aveam să mă opresc cu trăsura în faţa casei, înarmat cu flori, pe la unsprezece şi jumătate, când ei vor fi terminat gustarea de după liturghie şi când tocmai se vor afla la un rachiu, în salon: „Vă rog să-mi acordaţi mâna fiicei dumneavoastră”. În fiecare după-amiază, când ieşeam la suprafaţă din oceanele mele, mă arătam aici, la fereastra atelierului, mă înclinam, schimbam un surâs, apoi mă retrăgeam din nou în întuneric; apăream poate şi pentru a-i spulbera credinţa că nu e observată; nu izbuteam să stau ascuns ca un păianjen în pânza sa; nu suportam s-o văd, fără să fiu văzut de ea; existau lucruri, care *nu se făceau*, A doua zi avea să ştie cine eram. Scandal. Avea să râdă, să-mi perie, un an mai târziu, urmele de tencuială de pe pantaloni; avea s-o facă şi când împlineam patruzeci, cincizeci, şaizeci de ani; şi avea să fie o soţie bătrână încântătoare alături de mine; m-am hotărât definitiv la 30 septembrie 1907, după-amiază, către ora trei şi jumătate.

— Da, Leonore, plăteşte dumneata pentru mine; ia bani din caseta mea de dincolo şi dă-i fetei două mărci bacşiş, da, două mărci; un pulover şi o rochie de la Hermine Horuschka pentru nepoată-mea Ruth, pe care am aşteptat-o azi să se reîntoarcă; verdele îi stă bine; păcat că tinerele fete nu mai poartă azi pălării; mi-a plăcut totdeauna atât de mult să cumpăr pălării.

Ai comandat taxiul? Mulţumesc, Leonore. Încă nu vrei să termini cu lucrul? Cum vrei; fireşte că e şi un pic de curiozitate, nu-i aşa? Nu trebuie să roşeşti. Da, încă o cafea, cu plăcere. Ar fi trebuit să mă informez când se termină vacanţa; oare Ruth s-a întors? Fiul meu nu ţi-a spus nimic? Doar n-o fi uitat invitaţia la sărbătorirea zilei mele de naştere? Am dispus ca portarul să primească jos florile şi telegramele, cadourile şi cărţile de vizită, să dea fiecărui comisionar două mărci bacşiş şi să spună că sunt plecat în călătorie; alege-ţi cel mai frumos buchet, sau

două, dacă doreşti, şi ia-le acasă, iar dacă-ţi face plăcere, poţi să-ţi petreci liniştită după-amiaza aici.

Ceaşca, umplută din nou cu cafea, nu mai tremura; probabil că încetaseră să mai tipărească lucruri instructive sau afişe electorale pe hârtie albă; în cadrul schimbător, imaginea era aceeaşi: vizavi grădina de pe terasa casei Kilb, pustie; lângă pergolă călţunaşi ofiliţi; profilul liniilor acoperişurilor, în fund munţii sub un cer strălucitor; în acest cadru schimbător mi-am văzut soţia; mi-am văzut mai târziu copiii, i-am văzut pe socrii mei, când mă urcam uneori în atelier pentru a arunca, din timp în timp, o privire peste umărul tinerilor arhitecţi harnici care mă ajutau la controlatul calculaţiilor, la fixatul termenelor; munca mi-era la fel de indiferentă ca şi cuvântul artă; puteau s-o facă alţii cu aceeaşi pricepere ca şi mine, iar eu îi plăteam bine; nu i-am înţeles niciodată pe fanaticii care se jertfeau pentru cuvântul artă; i-am ajutat, am zâmbit pe seama lor, le-am dat de lucru, dar de înţeles – niciodată! Asta n-am înţeles-o, am înţeles doar ce era meşteşugul, cu toate că treceam drept artist şi eram admirat ca atare; nu era într-adevăr îndrăzneaţă, modernă, vila construită pentru Gralduke? Era, a fost chiar admirată şi lăudată de colegii artişti, iar eu am proiectat-o, am construit-o şi n-am ştiut niciodată ce e arta; ei luau totul prea în serios, poate pentru că se pricepeau atât de bine, şi totuşi au construit nişte cutii oribile, despre care ştiam, încă de pe-atunci, că vor trezi dezgust zece ani mai târziu; şi, cu toate astea, am putut uneori să-mi suflec mânecile, să mă aşez aici, la masa de desen, şi să proiectez: clădirea administraţiei pentru „Societas, cea mai utilitară dintre cele de utilitate publică”; şi atunci au rămas uimiţi toţi nerozii aceia care mă considerau un ţărănoi necioplit, lacom de bani, avid de succese; şi nici astăzi, încă, nu mi-e ruşine cu hardughia construită acum patruzeci şi şase de ani; nu-i asta artă? Admit că n-am ştiut niciodată ce-i arta, că am făcut-o, poate, fără să ştiu; n-am putut să iau cuvântul acesta

niciodată în serios, tot aşa cum n-am înţeles furia celor trei corifei împotriva mea; Doamne, nu era îngăduit niciun joc? Trebuia ca Goliaţii să fie atât de lipsiţi de umor? Ei credeau în artă, eu unul nu; un pripăşit oarecare îi jignise în prestigiul lor. Dar cine nu era pripăşit undeva? Mi-am arătat râsul făţiş, îi manevrasem într-o situaţie în care chiar şi înfrângerea mea ar fi devenit o victorie, dar o victorie a mea ar fi însemnat un triumf.

Aproape că îi compătimeam, în timp ce urcam scara muzeului; îmi venea greu să imprim pasului meu acel ritm de solemnitate, cu care cei ofensaţi erau obişnuiţi de mult; pas cu care oamenii urcă treptele catedralei, în urma regilor şi a episcopilor; pas de inaugurare a unui monument, emoţie ponderată, nici prea încet, nici prea repede; să ştii ce înseamnă demnitatea; eu nu ştiam, şi tare aş mai fi urcat ca un câine tânăr, în goană, scara, treptele de piatră, trecând pe lângă statuile de legionari romani, ale căror săbii, lănci sau fascii rupte le-ai fi putut lua drept făclii, pe lângă busturile cezarilor, pe lângă reproducerile mormintelor de copii, până la etajul întâi, unde se afla sala de şedinţe, între pictorii olandezi şi nazareni[20]; gravitate burgheză; undeva, în fund, ar fi trebuit să răpăie acum tobele; aşa urcau oamenii pe treptele altarelor, pe treptele eşafodului, la tribune, pentru a primi decoraţii şi ordine sau pentru a lua cunoştinţă de sentinţa de moarte; aşa se reprezentau şi solemnităţile pe scenele de amatori, dar cei ce mergeau alături de mine nu erau nicidecum amatori: Brehmockel, Grumpeter şi Wollersein.

Paznicii muzeului, îmbrăcaţi festiv, stăteau stingheriţi în faţa pânzelor de Rembrandt, van Dyck şi Overbeck[21]).

---

20 Gruparea de pictori romantici germani (de pe la 1810) care reflectau în pictură reacţia europeană catolică şi feudală împotriva Revoluţiei Franceze.

21 Johann Friedrich Overbeck (1789—il869), pictor şi gravor german, şeful grupării nazarenilor.

Lângă balustrada de marmură, în întunericul din faţa sălii de şedinţe, se afla Meeser, care ţinea pregătită tava de argint cu paharele de coniac, pentru a ne oferi o băutură înainte de anunţarea verdictului; Meeser rânjea la mine; nu ne înţelesesem dinainte în privinţa vreunui semn, totuşi oare n-ar fi putut să-mi facă acum unul? O înclinare din cap, o clătinare a capului: da sau nu? Nimic. Brehmockel vorbea în şoaptă cu Wollersein, Grumpeter începu o convorbire cu Meeser, strecură o monedă de argint în mâinile boante ale lui Meeser, pe care le urâsem încă de copil; un an întreg slujisem împreună cu el la liturghia de dimineaţă; mormăitul ţărancelor bătrâne din fund care, depănându-şi boabele mătăniilor, se rugau cu îndârjire, deşi se citea liturghia. Miros de fân, miros de lapte, căldură de grajd, în timp ce eu şi cu Meeser ne aplecam înainte pentru ca, la *mea culpa*, *mea culpa*, *mea maxima culpa*[22], să exprimăm prin bătăi în piept vina unor păcate nerostite; iar când preotul urca treptele altarului, mâinile lui Meeser, aceste mâini care strângeau acum bănuţul de argint al lui Grumpeter, făceau gesturi obscene; mâini cărora le erau încredinţate acum cheile muzeului municipal, cheile de acces la Holbein[23] şi Hals[24], la Lochner[25] şi Leibl[26].

Cu mine nu vorbea niciunul dintre ei; îmi rămânea balustrada de marmură rece, de care mă rezemam; priveam jos în curtea interioară, unde un primar de bronz prezenta veacurilor, cu o seriozitate neînduplecată, burduhanul său acoperit de osânză; unde un mecena de marmură îşi pleca pleoapele peste ochii de broască, într-o

22 Păcatul meu, păcatul meu, păcatul meu cel mai mare (lat.).

23 Hans Holbein cel Tinăr (1497—1543), unul dintre cei mai de seamă pictori germani.

24 Frans Hals (1580—1666), pictor din Ţările-de-Jos.

25 Stephen Lochner (aprox. 1410—1451), principalul reprezentant al şcolii germane de pictură din Köln.

26 Wilhelm Leibl (1844—1900), pictor realist german.

încercare vană de-a exprima profunzimea spiritului său; ochii monumentelor erau găunoşi ca ochii matroanelor romane de marmură, şi porţiunea aceasta a chipului lor aducea mărturie despre suferinţele unei culturi târzii. Meeser se îndrepta, târşâind picioarele, spre colegii săi de dincolo, Brehmockel, Grumpeter şi Wollersein stăteau strâns grupaţi; rece şi senin era cerul de decembrie de deasupra curţii interioare; afară grohăiau beţivii care se porniseră cam devreme, birjele zdroncăneau îndreptându-se spre teatru, chipuri delicate de femei sub voalete de culoarea rezedei se bucurau că vor asculta *Traviata*; între Meeser şi cei trei ofensaţi mă aflam eu, ca un lepros, a cărui atingere aducea moarte; mi-era dor de liturghia strictă conform căreia se desfăşurau zilele pe vremea când încă mai ţineam, singur, în mână firele jocului, când încă mai puteam reglementa existenţa şi non-existenţa sau doza mitul; scandal: zvonuri; paşii abatelui în atelierul meu; antreprenorii îmi trimiteau la atelier coşuri cu de-ale mâncării, ceasuri de buzunar, de aur, în cutiuţe de pluş roşu, iar unul mi-a scris: „… şi desigur că nu v-aş refuza mâna fiicei mele…” *Plină e dreapta ei de daruri*.

N-aş fi primit niciun dar, nici măcar o cărămidă; îmi era drag abatele. Mă gândisem oare cu adevărat, vreme de o infimă clipă, să folosesc faţă de el trucul lui Domgreve? Mă făceam roşu ca racul de ruşine când mă gândeam că aş fi putut, să mă gândesc, măcar şi o frântură de clipă, la una ca asta; dar intervenise neprevăzutul: o iubeam pe Johanna, fata lui Kilb, şi-l iubeam şi pe abate; putusem să mă duc la ei cu trăsura, la unsprezece şi jumătate, să prezint buchetul de flori şi să spun: „Vă rog. Să-mi acordaţi mâna fiicei dumneavoastră” – iar Johanna venise ceva mai târziu făcându-mi cu ochiul şi, nu îngânase un *da* abia auzit, ci îl rostise limpede. Tot îmi mai făceam plimbarea între cinci şi şase, tot mai jucam biliard la clubul ofiţerilor de rezervă, iar râsul meu, din care mă înfruptam acum în porţii mai generoase, fusese întărit de Johanna când îmi

făcuse cu ochiul; tot mai cântam încă vinerea la asociaţia corală: „*Tom stihuitorul*.

Am evoluat încet, de-a lungul balustradei de marmură rece, spre cei trei ofensaţi, am pus paharul de coniac, gol, la loc pe tavă; se vor da oare îndărăt din faţa leprosului? Nu s-au ferit; aşteptau să mă apropii cu umilinţă? „Permiteţi să mă prezint: Fähmel”. Doamne, oare nu era fiecare dintre noi un pripăşit undeva, oare Grumpeter nu mulsese în copilărie, ca elveţian, vacile contelui von Telm, nu cărase bălegarul pe ogorul mirositor, înainte de a-şi descoperi vocaţia de arhitect? Lepra e curabilă, curabilă pe ţărmurile Lacului Maggiore, în grădinile de la Minusio[27] oare chiar şi lepra oneştilor antreprenori de construcţii, care cumpărau pentru demolare biserici romanice, inclusiv respectivul inventar, cu madone vechi, cu strane cu tot, şi care împodobeau cu respectivul inventar saloanele noilor şi vechilor bogătaşi? Şi care vindeau pentru saloanele cocotelor confesionaluri în care, vreme de trei sute de ani, ţăranii umili îşi mărturisiseră în şoaptă păcatele? Lepra este vindecabilă în cabanele de vânătoare şi la băile Ems[28].

Chipurile de-o gravitate sumbră ale ofensaţilor au devenit rigide, când s-a deschis uşa sălii de şedinţe; un contur negru a devenit vizibil, a căpătat relief, culoare; pe coridor a ieşit primul membru al juriului: Hubrich, profesor de istoria artei la Facultatea de teologie: „doar peste cadavrul meu”; surtucul lui de postav negru făcea, în acea lumină, impresia surtucului de postav al unui consilier municipal pictat de Rembrandt;

Hubrich s-a îndreptat spre tavă şi a luat un pahar de coniac; am auzit un oftat adânc ieşindu-i din piept; s-a îndepărtat spre capătul coridorului, trecând pe lângă cei trei ofensaţi, care încercau să-l abordeze în grabă;

---

27 Localitate în Elveţia, renumită pentru vinurile ei.

28 Localitate balneară din Germania (Renania-Palatinat).

severitatea veşmântului său preoţesc era îndulcită de un fular alb, iar buclele luminoase, atârnând ca la copii până peste. Guler, sporeau impresia pe care Hubrich se străduia s-o producă; semăna a artist. Ţi l-ai fi putut închipui aplecat deasupra unui bloc de lemn cu dalta de sculptor în mână, sau pictând umil, cu penelul delicat muiat în aur, părul unei madone, bărbile profeţilor, ori răsucind în formă de covrig caraghios coada căţeluşului lui Tobias. Picioarele lui Hubrich lunecau uşor pe linoleum; obosit, le făcu ofensaţilor un semn de lehamite din mână şi se pierdu în întunecimea coridorului, în direcţia lui Rembrandt şi Van Dyck: aşadar pe umerii aceştia înguşti se sprijinea răspunderea pentru bisericile, spitalele, căminele în care, chiar şi peste o sută de ani, călugăriţele şi văduvele, orfanii şi bolnavii îngrijiţi prin asigurările sociale, greu-educabilii şi fetele căzute vor trebui să îndure mirosurile de bucătărie ale generaţiilor răposate; coridoare întunecoase, faţade spre curţi interioare dezolante, care, din cauza mozaicurilor mucede, deveneau şi mai dezolante decât fusese prevăzut în planul arhitectului; într-acolo mergea el, *praeceplor*[29] şi *arbiter arhitecturae ecclesiasticae*[30], care, de patruzeci de ani, pleda pentru neogotic, cu zelul patetic şi afectarea oarbă a omului convins; cu siguranţă că încă de mic copii, când gonea în trap prin mahalalele pustii ale oraşului industrial de baştină şi ducea triumfător acasă notele maxime pe care le obţinuse, se hotărâse, privind la coşurile de fabrică fumegânde şi la faţadele înnegrite ale caselor, să fericească omenirea şi să lase o urmă după sine, pe acest pământ: şi avea să lase una: faţade roşcate de cărămidă aparentă, care deveneau tot mai întunecate în decursul anilor şi din ale căror nişe priveau spre viitor nişte sfinţi posomorâţi, stăpâniţi de o melancolie indestructibilă.

29 Dascăl (lat.).

30 Arbitru în arhitectura ecleziastică (lat,).

Meeser prezenta tava, candid, celui de-al doilea membru al juriului: coniac pentru Krohl; jovial, fumător de trabucuri, cu chip de băutor de vin roşu, carnivor; rămăsese zvelt: arhitectul inamovibil al bisericii Sankt Severin; murdăria porumbeilor şi fumul trenurilor, norii infectaţi chimic venind din estul oraşului, vânturile umede şi tăioase suflând dinspre cartierele vestice, soarele sudului, frigul nordic, toate intemperiile naturale şi industriale îi garantau, lui şi succesorilor săi, slujbă pe viaţă; avea patruzeci şi cinci de ani, aşa că-i mai rămâneau încă douăzeci pentru lucrurile pe care le iubea cu adevărat: mâncarea, băutura, ţigările de foi, caii şi fetele de o anumită speţă, din cele pe care le întâlneşti în preajma grajdurilor de cai, la vânătoarea de vulpi; amazoane cu mădulare vârtoase, cu miros viril. Îmi studiasem adversarii; Krohl îşi ascundea totala indiferenţă faţă de problemele arhitectonice sub o politeţe afectată, aproape chinezească, îndărătul unei comportări evlavioase, pe care-o copiase de la episcopi; mişcările lui Krohl erau veritabile mişcări de sfinţire a unui monument; ştia şi câteva glume foarte bune, pe care le depăna totdeauna într-o anumită ordine; şi, cum la vârsta de douăzeci şi doi de ani învăţase pe de rost *Manualul de arhitectură* al lui Handke, hotărându-se încă de pe-atunci să tragă toată viaţa foloase de pe urma acestui efort, îl cita pe „nemuritorul Handke” ori de câte ori avea nevoie de termeni tehnici de arhitectură; la şedinţele juriului pleda cu neruşinare pentru proiectul al cărui autor îi asigurase mita cea mai mare, dar trecea de partea favoritului, când vedea că proiectul respectiv n-avea şanse; asta, pentru că prefera să spună „da” în loc de „contra”; deoarece un „da” avea numai două litere, pe când un „contra” avea şase şi, pe deasupra, groaznicul dezavantaj că nu se putea pronunţa doar cu ajutorul limbii şi al cerului gurii, ci pretindea o deplasare a energiei articulatorii aproape până în interiorul cavităţii de la rădăcina nasului; în afară de

asta mai cerea şi o mutră hotărâtă, pe când „da” nu impunea asemenea efort; Krohl oftă şi el, clătină şi el din cap, îi evită pe cei trei ofensaţi şi se îndreptă spre celălalt capăt al coridorului, în direcţia nazarenilor.

— În dreptunghiul de lumină al uşii rămaseră vizibile, vreme de câteva secunde, doar masa acoperită cu pâslă verde, carafa de apă, scrumiera, norii albaştri lăsaţi de trabucul lui Krohl; era linişte acolo înăuntru, nu se auzea nici măcar o şoaptă; în atmosferă pluteau sentinţe de moarte, se năşteau duşmănii eterne; în clipa aceea, pentru Hubrich, era în joc gloria sau ruşinea despre care jurase, încă de pe când era un elev îndârjit în clasa a doua de gimnaziu, s-o ţină pentru totdeauna departe de fruntea, să; era vorba de groaznica umilinţă de a trebui să-i mărturisească episcopului că a fost învins. „Ei, şi cadavrul dumitale, Hubrich?” avea să spună prinţul bisericesc, plin de umor; iar pentru Krohl era în joc vila de pe Lacul Como, pe care i-o făgăduise Brehmockel.

Printre paznicii muzeului se iscă un murmur: printr-un sâsâit, Meeser le impuse tăcere. Pe uşă ieşi Schwebringer, mic şi puţintel la trup ca şi mine; nu numai că trecea drept incoruptibil, dar chiar şi era; purta nişte pantaloni bufanţi tociţi, ciorapi cârpiţi; tigva; tunsă chilug, era negricioasă, iar în ochii ca stafida avea un zâmbet; Schwebringer reprezenta banii, administra fondul pe care-l constituise naţiunea; îi reprezenta pe rege şi pe industriaşi, dar şi pe băiatul de prăvălie care subscrisese o monedă de zece mărci, pe bătrâna măicuţă care dăduse treizeci de pfenigi; Schwebringer avea să deschidă conturile, să emită cecuri, să controleze facturile, să aprobe, cu o mutră acră, avansuri; era un convertit, pasiunea sa secretă în materie de arhitectură era barocul, îi plăceau îngerii plutind prin aer, stranele vopsite cu aur, jeţurile arcuite ale predicatorilor, amvoanele lăcuite în alb, îi plăcea’ tămâia şi corurile de copii. Schwebringer reprezenta puterea; de el ascultau consorţiile bancare,

cum ascultă de cantonier barierele de cale ferată; reglementa cursurile acţiunilor, dirija oţelăriile; cu ochii lui ca stafida, aspri *şi* întunecaţi, făcea impresia că încercase zadarnic toate laxativele existente în lume şi aştepta acum inventarea remediului veritabil, care să-i ajute cu adevărat; a luat coniac fără să pună vreun bacşiş pe tavă; se afla doar la doi paşi depărtare de mine; cu pantalonii lui bufanţi, cu ciorapii cârpiţi, semăna a biciclist profesionist ratat; m-a privit pe neaşteptate, a zâmbit, a pus paharul de coniac, gol, jos şi s-a dus în colţul olandezilor, unde dispăruse şi Hubrich; nici Schweninger nu i-a învrednicit pe cei trei ofensaţi cu vreun cuvânt.

În sala de şedinţe se auzeau şoapte, pare-se că abatele îl dăscălea pe Gralduke; de văzut nu se vedeau decât masa verde, scrumiere, carafa de apă; execuţia se amânase; în aer plutea disputa; juriul încă mai era dezbinat.

Gralduke a venit afară, a luat două pahare de pe tava lui Meeser, s-a oprit o clipă locului, şovăind, a privit în direcţia lui Krohl; era înalt, de proporţii imense, mai corect decât ai fi putut bănui după pungile lacrimale de sub ochi; Gralduke reprezenta dreptul, se îngrijea de corectitudinea juridică a procesului de votare; redacta procesul-verbal. Gralduke fusese pe punctul de-a deveni el însuşi călugăr; vreme de doi ani cântase liturghia gregoriană, care încă îi mai era dragă; se reîntorsese apoi la viaţa lumească pentru a se însura cu o fată frumoasă ca o cadra, cu care făcuse cinci fete frumoase ca nişte cadre; trona acum ca prim-preşedinte deasupra landurilor; determinase danii de moşii, desprinsese cu trudă anevoioasă ogoare şi păşuni şi păduri din încâlciturile cadastrului; prelucrase primari încăpăţânaţi, trebuise să răscumpere drepturi de pescuit în heleşteie infecte, să transforme în bani peşin ipoteci, să liniştească băncile şi societăţile de asigurare.

S-a întors încet înapoi, în sala de şedinţe; mâna îngustă a abatelui i-a făcut semn lui Meeser, care a

dispărut înăuntru o jumătate de minut, apoi s-a ivit din nou pentru a striga pe coridor: „Sunt însărcinat să comunic domnilor din juriu că pauza s-a terminat”. Primul care a revenit din colţul nazarenilor a fost Krohl, pe faţa lui se şi putea citi că va spune da; Schwebringer a apărut primul din colţul flamanzilor şi a intrat repede în sală; ultimul, Hubrich, era palid, părea afectat de moarte, a trecut clătinând din cap pe lângă cei trei ofensaţi; Meeser a închis uşa în urma lui, a privit la tava sa, la cele nouă pahare de coniac goale, a zornăit cu dispreţ meschina recoltă de bacşişuri; m-am îndreptat spre el şi i-am aruncat un taler pe tavă; a sunat tare şi dur, cei trei ofensaţi au ridicat, speriaţi, privirile; Meeser a rânjit, a dus mâna la şapcă, mulţumind, şi a murmurat: „Şi când mă gândesc că nu eşti, totuşi, decât feciorul unui paracliser ţicnit”.

De mult nu se mai auzeau birjele pe-afară; începuse *La Traviata*; paznicii stăteau înşiraţi ţepeni printre legionari romani şi matroane, printre coloane de templu ciuntite; în înserarea rece a răzbătut larmă, ca un val de căldură; ziariştii trecuseră cu asalt de primul paznic, al doilea a ridicat neputincios braţele, al treilea a privit spre Meeser care a impus tăcere sâsâind; un gazetar tânăr, care se strecurase pe lângă Meeser, a venit spre mine, ştergându-şi nasul cu mâneca hainei, şi mi-a spus încetişor: „Victorie clară pentru dumneavoastră”. În fund aşteptau doi redactori de foiletoane, plini de demnitate, cu pălării negre, bărboşi, vlăguiţi de patosul versurilor înflăcărate; opreau înaintarea masei celor mai puţin demni: o fată cu ochelari, un socialist costeliv; toate acestea până când abatele a deschis uşa, a venit spre mine repede, cu răsuflarea tăiată, m-a îmbrăţişat, în timp ce o voce striga: „Fähmel, Fähmel”.

Gălăgia răzbătea până sus; la zece minute după ce glaful ferestrei încetase să mai trepideze, muncitoarele ieşeau râzând pe poartă, ducând cu ele, pentru timpul lor liber, o senzualitate mândră; zi caldă de toamnă, iarba de

pe lângă zidul cimitirului trebuie să fi mirosit frumos; Gretz nu-şi vânduse azi mistreţul, râtul lui acoperit cu sânge era negricios şi uscat; în cadrul mişcător se vedea grădina terasei de vizavi; masa albă, banca de lemn verde, pergola cu călţunaşi ofiliţi; oare copiii lui Joseph, copiii lui Ruth se vor plimba cândva acolo, în sus şi în jos, vor citi. *Intrigă şi iubire*? Dar pe Robert îl văzuse oare vreodată acolo, peste drum? Niciodată, el se înfunda în camera lui, exerciţiile fizice le făcea în parc, grădinile de pe terase erau prea mici pentru sportul pe care-l practica: *base-ball*, alergarea pe suta de metri plat.

Totdeauna mi-a fost oarecum frică de el, aşteptam ceva neobişnuit; nici măcar nu m-am mirat, când băiatul acela cu umerii lăsaţi l-a luat zălog; dacă aş şti măcar cum îl chema pe băieţaşul care arunca în cutia noastră de scrisori bileţelele minuscule cu veşti de la Robert; n-am aflat niciodată şi nici Johanna n-a putut scoate nimic de la Droscher; băiatul. Acela merită monumentul pe care mi-l vor ridica mie; n-am avut niciodată curajul să-i arăt uşa lui Nettlinger şi să-i interzic acelui Wakiera să mai calce în camera lui Otto; ei au adus *împărtăşania bivolului* în casa mea, şi l-au schimbat într-un străin pe băiatul care-mi era drag, pe micuţul pe care-l luam cu mine pe şantiere, sus pe schele. Taxi? Taxi? A fost oare taxiul din anul 1936, când am fost, cu Johanna la „Ancora”, în portul de sus? Taxiul din anul 1942, cu care am dus-o la sanatoriul din Denklingen? Sau acela din anul 1956, când am fost la Kisslingen cu Joseph, pentru a. i arăta şantierul unde va trebui să lucreze pentru mine, el, nepotul meu, fiul lui Robert şi al lui Edith; distrusă abaţia, un morman dezolant de pietre, şi praf, şi moloz; sunt sigur că Brehmockel, Grumpeter şi Wollersein ar fi triumfal în faţa acestei privelişti; eu n-am triumfal când, în 1945, am văzut, pentru prima oară, mormanul de ruine; i-am dat ocol mai liniştit decât se aşteptau, pare-se, de la mine; se aşteptau la lacrimi, la revoltă? „Îl vom găsi pe vinovat”. „De ce? am

întrebat, lăsaţi-l în pace!” Aş fi dat două sute de abaţii, dacă i-aş fi putut căpăta îndărăt pe Edith, pe Otto, sau pe băiatul necunoscut, care arunca bileţelele în cutia noastră de scrisori şi care a trebuit să plătească atât de scump pentru acest lucru; şi chiar dacă schimbul acesta, nu era acceptat, eram bucuros, totuşi, că plătisem măcar atât; o grămadă de ruine, „opera mea de tinereţe”. Le-am oferit lui, Otto şi lui Edith, băiatului aceluia şi ucenicului tâmplar, deşi ştiam că n-avea să le folosească la nimic; erau morţi; făcea parte oare, acest morman ele ruine, din *neprevăzutul* pe care-l dorisem atât de intens? Călugării au fost miraţi de zâmbetul meu, iar pe mine m-a uimit revolta lor.

— Taxiul? Iată-mă că vin, Leonore. Gândeşte-te la invitaţia mea: la ora nouă la „Cafe Kroner”, sărbătorirea zilei de naştere. Nu se va servi şampanie. Urăsc şampania. Ia de jos, din cuşca portarului, florile, cutiile de trabucuri şi telegramele de felicitare, şi nu uita, copilă: scuipă-mi monumentul.

Ceea ce se tipărise pe hârtia albă, în ore suplimentare, erau afişe electorale; teancurile umpleau coridoarele, scara, erau depozitate până lângă uşa lui; pe fiecare pachet era lipit câte un afiş de model; îi zâmbeau cu toţii, toate modelele bine îmbrăcate – firele de camgarn ale costumelor lor se recunoşteau chiar şi pe afişe; gravitatea burgheză şi zâmbetul burghez reclamau convingere şi încredere; tineri şi bătrâni; dar tinerii îi păreau şi mai îngrozitori decât bătrânii; îi făcu un semn de refuz portarului, care voia să-l atragă în cuşca lui să vadă splendoarea florilor, să deschidă telegramele, să-şi spună părerea asupra cadourilor; se urcă în taxiul a cărui portieră i-o ţinea deschisă şoferul, spuse încetişor:

— La Denklingen, te rog, la sanatoriu.

5

CERUL albastru, zidul văruit, de-a lungul căruia

plopii duceau la deal, ca fuşteii unei scări, şi la vale spre piaţeta din faţă, unde un îngrijitor arunca frunzişul cu lopata, într-un bazin pentru îngrăşăminte vegetale; zidul era prea înalt, spaţiul dintre fustei prea mare; avea nevoie de patru, cinci paşi, pentru a acoperi distanţa dintre ei. Atenţie! De ce trebuia autobuzul galben să meargă azi la asemenea înălţime, de-a lungul zidului, să se târască asemenea unui gândac, că doar nu adusese decât un singur om: pe el. Era oare el? Cine? Dacă ar putea, totuşi, să se caţere, agăţându-se din fustei în fustei! Dar nu; trebuie să fie totdeauna drept şi ţanţoş; să nu se înjosească; numai când îngenunchea pe băncile bisericilor sau în găurile de start, renunţa să stea drept. Era oare el? Cine? Pe copacii din grădină, în parcul Blessenfeld, erau agăţate tăbliţe corect zugrăvite: 25, 50, 75, 100; el îngenunchea în gaura de start, îşi murmura singur: „Pe locuri, fiţi gata, start!” Pornea să alerge, încetinea ritmul, se întorcea la loc; citea timpul înregistrat de cronometru, îl nota în caietul cu scoarţe marmorate, care se afla pe masa de piatră din grădină; îngenunchea iarăşi în gaura de start, îşi murmura singur comanda, pornea să alerge, mărea doar cu foarte puţin distanţa pe care se antrenase; adeseori trecea multă vreme până ce depăşea 25 de metri, şi mai mult până atingea 50, apoi la sfârşit alerga o singură dată întreaga distanţă până la tăbliţa cu 100 şi nota în caiet timpul, realizat: 11, 2. Era ca o fugă muzicală, precisă, excitantă, şi cu toate acestea existau în ea porţiuni de mare plictiseală, o veşnicie ce se căsca în după-amiezile de vară, în grădină sau în parcul Blessenfeld; start, revenire la loc, start, sporire infimă a distanţei, revenire la loc; chiar şi explicaţiile lui, când se aşeza lângă ea, punând în valoare şi comentând cifrele din caiet sau lăudându-şi sistemul, erau deopotrivă: excitante şi plictisitoare; exerciţiile lui miroseau a fanatism; trupul lui tineresc, puternic şi zvelt, avea mirosul sudorii serioase a celor ce nu cunosc încă. Dragostea; fraţii ei, Bruno şi Friedrich

miroseau la fel când coborau de pe bicicletele lor, cu capul plin de cifrele kilometrilor, parcurşi şi ale timpilor, realizaţi, şi când încercau apoi, în grădină, să-şi izbăvească muşchii fanatici de la picioare prin exerciţii compensatoare, tot fanatice; şi tata mirosea aşa când îşi umfla serios pieptul în timp ce făcea exerciţii de cânt, când respiratul devenea sport iar cântatul nu mai era o plăcere, ci seriozitate burgheză încadrată de mustăţi; cântau de-a seriosul, mergeau cu bicicleta de-a seriosul, muşchi serioşi la picioare, la piept, la gură; spasmele desenau în pielea piciorului sau în pielea obrazului fulgere violete, dezgustătoare; în nopţile reci de toamnă, stăteau ore întregi în picioare ca să împuşte iepurii care se ascundeau îndărătul cotoarelor de varză, şi care, când se crăpa de ziuă, manifestau îndurare faţă de muşchii încordaţi, hotărându-se să-i izbăvească şi să fugă în zigzag prin ploaia de alice: *la ce la ce la ce*? Unde era el, cel care purta în sine râsul tăinuit, resortul ascuns dintr-un mecanism de orlogerie ascuns, ce atenua încordarea insuportabilă şi aducea destinderea; el, singurul care nu se-nfruptase din *împărtăşania bivolului*? râsete îndărătul pergolei, *Intrigă şi iubire*; fata se apleca peste balustradă, îl vedea ieşind pe poarta tipografiei, îndreptându-se cu pas uşor spre „Cafe Kroner”.; purta în sine, ca un resort, râsul tăinuit; oare el era prada ei, sau ea a lui?

Atenţie! Atenţie! De ce întotdeauna atât de drept, atât de ţanţoş? Doar un pas greşit şi cazi în infinitul albastru, te zdrobeşti de zidul de beton al bazinului unde-i îngrăşământul vegetal; frunzele veştede nu vor atenua izbitura, bordura treptelor de granit nu-i de ajuns pentru o pernă; era oare el? Cine? Paznicul Huperts sta umil în uşă; ceai, cafea, bere, vin sau coniac pentru vizitator? O clipă, vă rog; Friedrich ar fi venit călare, nu s-ar fi urcat niciodată în autobuzul galben, care se târa acum îndărăt, ca un gândac, sus, de-a lungul zidului; iar Bruno n-ar fi venit niciodată fără bastonul cu care omora timpul,

tocindu-l; îl făcea fărâme cu bastonul sau îl tăia mărunt cu cărţile de joc, pe care le arunca împotriva timpului, ca nişte lame de cuţit, nopţi de-a rândul, zile de-a rândul; Friedrich ar fi venit călare, iar Bruno niciodată fără baston; nu, nici coniac pentru Friedrich, nici vin pentru Bruno; erau morţi, ulani nerozi care intraseră călare în focul mitralierelor de la Erby le Huiette crezuseră că se puteau descotorosi de virtuţile burgheze prin vicii burgheze, că puteau şterge practicile evlaviei prin măscări; baletistele dansând goale pe mesele cluburilor nu-i jigneau pe domnii strămoşi, întrucât aceştia nu fuseseră atât de demni, cum îi prezenta galeria de tablouri; şterge coniacul şi vinul pentru totdeauna de pe lista de băuturi, dragă Huperts. Poate bere cumva? Pasul lui Otto nu era chiar elastic, era prea de marş, un pas care răpăia a duşmănie, a duşmănie pe dalele coridorului, a duşmănie pe pavajul străzii, când cobora pe Modestgasse; se înfruptase încă de timpuriu din *împărtăşania bivolului*; sau poate, cumva, fratele pe patul morţii îi transmisese lui Otto numele: Hindenburg? La paisprezece zile după moartea lui Heinrich s-a născut Otto; a căzut la Kiev; nu mai vreau să-mi fac niciun fel de iluzii, Huperts; Bruno şi Friedrich, Otto şi Edith, Johanna şi Heinrich: sunt morţi cu toţii.

Şi nici cafea; el nu este cel al cărui râs tăinuit îl desluşeam din fiecare pas al său; e mai în vârstă; acestuia adu-i ceai, Huperts, proaspăt, tare, cu lapte, dar fără zahăr, pentru fiul meu Robert, neîncovoiatul, cel ţanţoş, care s-a hrănit totdeauna cu secrete; care poartă şi acum unul în suflet: l-au bătut, i-au sfârtecat spinarea, dar nu s-a plecat, nu şi-a dat în vileag secretul, nu l-a trădat pe vărul meu Georg, care i-a făcut amestecul de pulbere neagră la „Farmacia hunilor”; coboară printre cele două scări de gimnastică făcând balansul, pluteşte spre intrare cu braţele desfăcute în lături ca Icar, dar nu va ateriza în bazinul cu îngrăşământ vegetal şi nici nu se va zdrobi de zidul de granit. Ceai, dragă Huperts, proaspăt şi tare, cu

lapte, dar fără zahăr; şi ţigări, te rog, pentru arhanghelul meu, care îmi aduce veşti sumbre, cu gust de sânge, de revoltă şi răzbunare; l-au ucis pe băiatul blond; pe acela care alerga suta de metri în 10, 9; care râdea ori de câte ori îl vedeam, şi nu l-am văzut decât de trei ori; care mi-a reparat cu mâinile lui îndemânatice broasca minusculă a casetei de bijuterii, după ce tâmplarii şi lăcătuşii se munciseră zadarnic cu ea vreme de patruzeci de ani; a pus doar mâna şi broasca a funcţionat din nou; nu era un arhanghel, era doar un înger, se numea Ferdi, şi era blond, un zălud care credea că le poate veni de hac cu pocnitori celor ce se-nfruptaseră din *împărtăşania bivolului*; nu bea nici ceai. Nici vin şi nici bere, nici cafea sau coniac, punea pur şi simplu gura la robinetul de apă şi râdea; dacă ar mai trăi, mi-ar face rost de o puşcă; sau celălalt, oacheşul, un înger căruia îi era interzis să râdă, fratele lui Edith, îi spuneau Schrella; era unul dintre cei cărora nu le spui niciodată pe numele mic; Ferdi ar face-o, ar plăti răscumpărarea, m-ar scoate, cu o puşcă, din castelul ăsta în care sunt blestemată să stau; la lume poţi ajunge doar pe scări uriaşe; fiu-meu coboară până jos, la mine.

— Bună ziua, Robert, mai vrei ceai? Nu te scutura când te sărut pe obraz; arăţi ca un bărbat, ca unul de patruzeci de ani, ai păr cărunt la tâmple, pantaloni strâmţi şi o vestă azurie; nu e prea bătător la ochi? Poate că e bine să te camuflezi aşa, ca un domn în floarea vârstei; arăţi ca un şef, pe care tare ai mai vrea să-l auzi tuşind, dar care e prea delicat pentru a-şi îngădui ceva în genul tusei; iartă-mă dacă râd; ce abili sunt frizerii în ziua de azi; părul cărunt pare veritabil, tuleiele bărbii par ca ale unui bărbat, care ar trebui să se bărbierească de două ori pe zi, dar n-o face decât odată; tare dibaci; doar cicatricea roşie e neschimbată; după ea te vor recunoaşte cu siguranţă; nu există oare vreun mijloc s-o camuflezi şi pe ea?

Nu, nu trebuie să-ţi fie teamă; nu s-au atins de mine, au lăsat biciul atârnat pe perete, m-au întrebat doar:

„Când l-aţi văzut ultima oară?”

Iar eu am spus adevărul.

„De dimineaţă, când a pornit spre tramvai, ca să se ducă la şcoală”.

„Dar la şcoală n-a mai ajuns”.

Am tăcut.

„N-a luat în niciun fel legătura cu dumneavoastră?”

Din nou adevărul: „Nu”.

Lăsaseşi urme prea izbitoare pe unde trecuseşi, Robert; o femeie din colonia de barăci de la Baggerloch mi-a adus o carte în care era trecut numele tău şi adresa noastră: *Ovidiu*, legat în carton gri-verde; murdară de găinaţ – la cinci kilometri de-acolo – s-a găsit crestomaţia ta, din care lipsea o foaie; mi-a adus-o o casieriţă de la un cinematograf; a venit la birou, s-a dat drept clientă şi Joseph a adus-o sus” la mine.

O săptămână mai târziu m-au întrebat din nou: „A luat legătura cu dumneavoastră? Iar eu am răspuns: „Nu”. Mai târziu a mai venit unul.

Nettlinger, care se bucurase de-atâtea ori de ospitalitatea mea; a spus: „În propriul dumneavoastră interes, mărturisiţi adevărul”. Dar îl spusesem doară; acum ştiam, însă, că le scăpaseşi printre degete.

Luni de-a rândul nimic, băiete; apoi a venit Edith şi mi-a spus: „Aştept un copil”. M-am speriat când a adăugat: „Domnul m-a binecuvântat”. Vocea ei mi-a insuflat teamă; iartă-mă, dar niciodată nu i-am avut la inimă pe sectanţi; fata era grea şi singură; tatăl ei arestat, fratele dispărut, tu” de asemenea – şi o – reţinuseră paisprezece zile şi-i luaseră interogatoriu; nu, nu s-au atins de ea; cât de uşor au fost împrăştiaţi cei. Câţiva miei, doar unul singur mai rămăsese: Edith; am luat-o la mine. Copii, nebunia voastră este cu siguranţă plăcută lui Dumnezeu, dar cel puţin ar fi trebuit să-i faceţi de petrecanie; acum a ajuns prefectul poliţiei; să ne ferească Dumnezeu de martirii supravieţuitori; profesor de gimnastică, prefect de poliţie,

umblă călare prin oraş, pe calul său alb, conduce el însuşi raziile împotriva cerşetorilor; măcar să-i fi făcut de petrecanie; dar numai cu carton şi cu praf de puşcă? Pocnitorile nu omoară, băiete; ar fi trebuit să mă întrebaţi *pe mine*; moartea e de metal; un tub de aramă, plumbul, fonta, schijele de metal aduc moartea, şuieră şi ţiuie, cad noaptea pe acoperiş ca ploaia, trosnesc, lovindu-se de pergolă; flutură ca nişte păsări sălbatice: *gâştele sălbatice fâlfâie prin noapte*, se aruncă asupra mieilor; Edith e moartă; pusesem s-o declare nebună; trei somităţi au confirmat acest lucru, cu un scris elegant, neciteţ, pe coaie albe cu anteturi impresionante; asta a salvat-o pe Edith, Iartă-mă dacă râd: ce mai miel! La şaptesprezece ani primul copil, la nouăsprezece al doilea, şi tot mereu cu asemenea cugetări pe buze: Domnul a dat una, Domnul a dat alta, Domnul a dat, Domnul a luat: *Domnul*, *Domnul*! Ea nu ştia că Domnul este fratele nostru: cu fraţii poţi râde uneori în voie, cu domnii arareori. Nu ştiam câtuşi de puţin că gâştele sălbatice sfâşie mieii, le-am considerat totdeauna ca nişte paşnice păsări vegetariene; Edith zăcea acolo, de parcă blazonul familiei noastre prinsese viaţă; un miel, din al cărui piept ţâşneşte o vână de sânge – dar în jurul ei nu se aflau nici martiri şi nici cardinali, nici eremiţi şi nici cavaleri, sfinţi care s-o adore; numai eu; moartă. Băiete, încearcă să zâmbeşti; şi eu am încercat, dar n-am izbutit, nici măcar atunci când era vorba de Heinrich; se juca mereu cu tine, te încingea cu săbii, îţi punea căşti în cap, te transforma în franţuz şi în rus şi în englez, băiatul acela potolit; şi cânta: *trebuie să am o puşcă*, *trebuie să am o puşcă*, iar când a murit mi-a şoptit parola aceea îngrozitoare, numele bivolului sfinţit: „Hindenburg”. Voia să înveţe poezia pe dinafară, era atât de corect şi de conştiincios! Dar eu am rupt hârtiuţa, am împrăştiat bucăţelele ca nişte fulgi de zăpadă, jos, pe Modestgasse.

Hai bea, Robert, se răceşte ceaiul, aici ai ţigări, şi vino mai aproape, trebuie să-ţi vorbesc încetişor de tot; nu

trebuie să ne audă nimeni; cu atât mai puţin tata; e un copil, nu ştie ce rea e lumea, cât de puţine inimi curate există; el are o asemenea inimă; liniştită, fără nicio pată pe ea; ascultă, tu mă poţi scăpa: *trebuie să am o puşcă*, *trebuie să am o puşcă*, şi tu trebuie să mi-o procuri; din grădina de pe terasă l-aş putea împuşca foarte bine; pergola are trei sute cincizeci de găuri; când trece pe aici şi coteşte de după colţ, pe lângă „Prinţul Heinrich”, pot să ochesc îndelung şi în linişte; trebuie să inspiri atunci adânc; am citit că trebuie să ocheşti, să apeşi uşor pe trăgaci până la prima piedică; am făcut exerciţii cu bastonul lui Bruno: din clipa când apare de după colţ, am timp două minute şi jumătate, dar nu ştiu dacă am să-l pot împuşca şi pe celălalt; o să se producă panică în momentul când va cădea de pe cal şi n-am să mai pot inspira, ochi şi apăsa pe trăgaci a doua oară; trebuie să mă decid: pe profesorul de gimnastică sau pe acest Nettlinger; a mâncat din pâinea mea, a băut din ceaiul meu şi tata îl numea totdeauna „un băiat dezgheţat”. Ia te uită cât de dezgheţat e băiatul ăsta! A sfâşiat mieii, pe tine şi pe Schrella v-a bătut cu biciul de sârmă ghimpată; Ferdi a plătit un preţ prea mare pentru acel infim rezultat: picioarele profesorului de gimnastică pârlite, oglinda garderobului spartă; nu praf de puşcă şi carton, băiete; praf de puşcă şi metal…

Hai, băiete, bea-ţi odată ceaiul; nu-ţi place? Sunt prea uscate ţigările? Iartă-mă, niciodată nu m-am priceput la asta; drăguţ mai arăţi, aşa ca un bărbat de patruzeci de ani, cu tâmplele cărunte, născut parcă să fie notar; mă umflă râsul când mă gândesc că ai putea fi cândva într-adevăr aşa; ce dibaci sunt frizerii în ziua de azi.

Nu fi atât de grav; o să treacă şi asta, vom face din nou excursii la Kisslingen; bunicii, copiii, nepoţii, tot neamul; fiu-tău va încerca să prindă păstrăvi doar cu mâinile; vom mânca din pâinea minunată a călugărilor, vom bea din vinul lor, vom asculta vecernia: *Rorate coeli*

desuper et nubes plurant justum[31]; ziua de advent; zăpadă în munţi, gheaţă pe râuri – alege-ţi anotimpul, băiete – cel mai mult o să-i placă adventul lui Edith; ea miroase a advent, încă n-a priceput că Domnul a sosit, între timp, ca frate; cântecul călugărilor va bucura sufletul ei adventist, ca şi biserica întunecoasă pe care a zidit-o tatăl tău: Sankt Anton din Kissatal, între cătunele Stehlingers" Grottes şi Görlingers Stuhl.

Încă nu împlinisem douăzeci şi doi de ani când a fost sfinţită abaţia, nu terminasem cu mult înainte de citit *intrigă şi iubire*, mai aveam pe buze o urmă de râs de fetişcană; cu rochia mea de catifea verde, cumpărată de la Hermine Horuschka, păream o fată care abia a terminat cursul de dans; nu mai eram fată, dar încă nici pe deplin femeie, nu arătam ca una care s-a măritat, ci ca una care a fost sedusă; cu guler alb, cu pălărie neagră, eram însărcinată şi totdeauna gata să-mi dea lacrimile; cardinalul mi-a şoptit „Ar fi trebuit să rămâneţi acasă, doamnă, sper că o să rezistaţi". Am rezistat, voiam să fiu de faţă; când au deschis uşa bisericii, când a început slujba târnosirii, mi s-a făcut frică; a pălit de tot micul meu David, şi m-am gândit: acum s-a terminat cu râsul lui; o să i-l omoare cu solemnitatea lor; prea e mărunţel şi prea tânăr pentru asta, are prea puţină seriozitate virilă în muşchii lui; ştiam că eram drăgălaşă în rochia mea verde, cu ochii negri şi cu gulerul alb ca neaua; îmi propusesem să nu uit niciodată că totul nu era decât un joc. Îmi venea totdeauna să râd, când mă gândeam cum îmi spusese profesorul de germană: „Te ascult ca să-ţi dau un zece", dar n-am răspuns de zece, tot timpul m-am gândit numai la el, îi spuneam David, mititelul cu praştia, cu ochii trişti şi cu râsul ascuns în adâncul lor; îl iubeam, aşteptam în fiecare zi clipa când apărea la fereastră. Aceea a atelierului, priveam după el când ieşea pe poarta tipografiei; mă

31 Înrouraţi-vă ceruri deasupra celui drept și jeluiască-l norii (lat.)

duceam pe furiş la repetiţiile asociaţiei corale, îl studiam să văd dacă şi pieptul lui saltă şi coboară în timpul acestui serios sport bărbătesc; şi vedeam pe chipul lui că nu făcea parte dintre ei; l-am îndemnat pe Bruno să mă introducă clandestin când se întruneau membrii clubului ofiţerilor de rezervă să joace biliard la „Prinţul Heinrich”; l-am privit cum îşi îndoia braţele în unghi, cum le dezdoia, rostogolind alb pe verde, roşu pe verde, şi am descoperit că râsul era ascuns adânc în el; nu, el nu se-nfruptase niciodată dinăm *părtăşania bivolului*; şi mi-era frică, neştiind dacă va trece cu succes şi ultima probă, cea mai dificilă: proba uniformei, la ziua de naştere a smintitului, în ianuarie, marşul spre monumentul de lângă pod, parada din faţa hotelului, unde stătea generalul în balcon; cum ar fi arătat, dacă ar fi defilat şi el acolo pe jos, bucşit până la refuz de istorie şi de destin în gestaţie, în timp ce tobele şi darabanele ar fi răpăit puternic, iar trompetele ar fi sunat atacul. Mi-era frică şi mă temeam să nu fie caraghios: nu voiam să fie caraghios; să nu râdă ei de el, ci el de ei; şi l-am văzut în pas de paradă; Doamne-Dumnezeule, atunci să-l fi văzut: părea că trece, cu fiecare pas, peste capul unui împărat.

Mai târziu l-am văzut adesea în uniformă; timpul se socotea după înaintările în grad; doi ani – locotenent, doi ani – căpitan; puneam mâna pe sabia lui şi-o înjoseam, râcâiam cu ea murdăria din spatele lambriurilor, rugina de pe băncile de fier din grădină, săpam cu ea găuri pentru micile mele plante; pentru curăţatul cartofilor era incomodă.

Săbiile trebuie să le descingi şi să le calci în picioare, băiete, ca toate privilegiile; doar pentru asta există, sunt năluciri: *plină este dreapta ei de daruri*. Mănâncă ceea ce mănâncă toţi, citeşte ceea ce citesc toţi, poartă haine cum poartă toţi; atunci vei ajunge cel mai aproape de adevăr; nobleţea obligă, te obligă să mănânci rumeguş, când mănâncă toţi ceilalţi, te obligă să citeşti gunoiul patriotic

din gazeta locală, nu din foile pentru oameni culţi: Dehmel[32] şi alţii ca el; nu, nu accepta, Robert, pateurile lui Gretz, untul abatelui, mierea, monedele de aur şi iepurele împănat: *la ce la ce la ce* când n-au şi ceilalţi la fel; neprivilegiaţii pot să mănânce în voie miere şi unt, că nu le strică nici stomacul, nici mintea, dar tu nu, Robert, tu trebuie să mănânci porcăria asta de pâine: adevărul te va face să-ţi dea lacrimile, şi trebuie să porţi stofele astea infecte, pentru că atunci vei fi liber.

O singură dată, doar, m-am folosit de un privilegiu, o singură dată, trebuie să mă ierţi; n-am mai putut îndura; a trebuit să mă duc la Droscher, pentru a obţine amnistierea ta; n-am mai putut suporta: tata, eu, Edith, se născuse şi fiul tău; găseam misivele tale în cutia de scrisori, erau minuscule, cât bucăţelele de hârtie în care se împachetau bomboanele de tuse; prima a sosit la patru luni după ce dispăruseşi: „Nu fiţi îngrijoraţi, studiez serios la Amsterdam. O sărut pe mama, Robert”. Şapte zile mai târziu a venit a doua: „Am nevoie de bani, daţi-i împachetaţi în hârtie de ziar unui om, care se numeşte Groll, chelner la «Ancora» în portul de sus. O sărut pe mama, Robert”.

Am dus banii acolo; chelnerul, pe care-l chema Groll, ne-a servit tăcut bere şi limonada, a luat tăcut pachetul, a refuzat tăcut bacşişul, părea că nu ne vede, că nici nu aude întrebările noastre.

Am lipit într-un carneţel minusculele tale misive; multă vreme n-a mai sosit niciuna, apoi tot mai des: „Primit banii totdeauna: la 2, la 4 şi la 6. O sărut pe mama, Robert”. Iar Otto, deodată n-a mai fost Otto, i-a adus cu el acasă pe Nettlinger şi pe profesorul de gimnastică; Otto – am înţeles ce însemna, când se spunea că dintr-un om n-a mai rămas decât învelişul; Otto nu mai era decât învelişul

32 Se referă la Richard Dehmel (1863—1920), scriitor german naţionalist.

lui Otto, care a căpătat repede alt conţinut; nu numai că se-nfruptase din *împărtăşania bivolului*, dar fusese şi inoculat cu ea; îi supseseră vechiul lui sânge şi-i injectaseră altul nou: în privirea lui sticlea crima, iar eu am ascuns cu frică bileţelele.

Luni de-a rândul n-a mai venit niciun bileţel, mă târam de-a buşilea pe dalele din coridor, cercetam fiecare crăpătură, fiecare palmă de podea rece, dădeam lambriurile la o parte, râcâiam murdăria de acolo, mă temeam că poate cocoloaşele de hârtie s-ar fi putut strecura îndărătul lambriurilor, le-ar fi putut lua curentul; deşurubam cutia de scrisori, o demontam, noaptea, şi venea Otto, mă strivea cu uşa de perete, mă călca pe degete, râdea; luni în şir n-am mai găsit nimic; şedeam toată noaptea îndărătul draperiei din dormitor, aşteptam să mijească zorile, supravegheam strada şi uşa casei, alergam în goană jos, când vedeam venind jurnalistul: nimic; scotoceam în pungile de chifle, turnam” cu grijă laptele în castron, dezlipeam eticheta: nimic. Iar seara ne duceam la „Ancora”, ne furişam pe lângă uniforme, în colţul cel mai din fund, unde servea Groll; dar el rămânea mut, părea că nu ne cunoaşte; abia după săptămâni, în care şezusem seară de seară la masă şi aşteptasem, a scris pe marginea capacului halbei: „Fiţi prudenţi! Nu ştiu nimic!”, apoi a vărsat berea, transformând totul într-o pată mare de creion chimic, a adus altă bere, pe care n-a vrut să i-o plătim; Groll, chelnerul de la „Ancora”; era tânăr, avea un chip prelung.

Iar noi nu ştiam, fireşte, că băiatul care ne arunca bileţelele în cutia de scrisori fusese arestat de mult; că eram filaţi şi că Groll nu fusese încă arestat pentru că sperau că va începe să stea de vorbă cu noi; cine mai cunoaşte şi matematica asta înaltă a ucigaşilor: Groll, băiatul cu bileţelele, dispăruţi amândoi; Robert – şi tu nu-mi dai o puşcă, nu mă scapi din acest castel blestemat.

Am renunţat la vizitele de la „Ancora”, cinci luni n-

am mai auzit nimic; eram la capătul puterilor, am acceptat pentru prima oară privilegii, m-am dus la Droscher, Dr. Emil, preşedintele guvernului; fusesem colegă cu sora lui la şcoală, iar cu el la orele de dans; făcusem împreună excursii la ţară, încărcaseră butoaie de bere în trăsuri, despachetasem la marginea pădurii sandvişuri cu şuncă, dansasem *ländler* pe pajişti proaspăt cosite, iar tatăl meu s-a străduit să obţină ca tatăl lui să fie primit în asociaţia universitarilor, cu toate că nu era universitar; prostii, Robert – să nu crezi în de-alde astea când e vorba de lucruri serioase; îi spusesem lui Dröscher „Em”, o prescurtare de la Emil, care era considerată şic pe vremea aceea, iar acum, după treizeci de ani, m-am anunţat la el; îmi pusesem taiorul meu gri, voaleta violetă la pălăria gri, botinele negre cu şireturi; a venit personal să mă ia din anticameră, mi-a sărutat mâna, a spus: „Ah, Johanna, mai zi-mi o dată Em”, iar eu i-am spus: „Em, trebuie să aflu unde e băiatul. Voi ştiţi desigur!” Parcă a năvălit epoca glaciară în cameră, Robert. Am citit numaidecât pe faţa lui că ştia totul, am simţit de asemenea, cum a devenit oficial de tot, înţepat; buzele lui cărnoase de băutor de vin roşu s-au subţiat de tot de frică; şi a privit în jur, a clătinat din cap, mi-a spus: „N-a fost numai reprobabil ceea ce a făcut băiatul tău, dar şi politiceşte a fost lipsit de raţiune”. Iar eu i-am ripostat: „Unde duce raţiunea politică, îmi dau seama judecând după tine”. Am vrut să plec, dar m-a reţinut şi mi-a spus: „Doamne, dar ce vrei, să ne spânzurăm cu toţii?” iar eu i-am răspuns: „Da, *voi* da”. „Fii înţelegătoare, a spus el, asemenea chestiuni sunt de resortul prefectului poliţiei şi doar ştii ce i-a făcut băiatul tău”. „Da, am răspuns, ştiu ce i-a făcut: nimic. Din păcate nimic. N-a făcut altceva decât să-i câştige toate partidele de *base-ball*, vreme de cinci ani”. Atunci laşul şi-a muşcat buzele şi a îngânat: „Sport – cu sportul se poate obţine oricând ceva”.

Pe vremea aceea încă n-aveam habar, Robert, că o mişcare a mâinii poate costa viaţa unui om; Wakiera a pus

să fie condamnat la moarte un prizonier de război polonez pentru că ridicase mâna împotriva lui; doar ridicase mâna, prizonierul, nici măcar nu-l lovise.

Apoi într-o dimineaţă, la micul dejun, am găsit pe farfuria mea un bilet de la Otto: „Şi eu am nevoie de bani – 12 – mi-i puteţi remite neîmpachetaţi”.

Şi m-am dus în atelier, vizavi, am luat douăsprezece mii de mărci din casa de bani – îi ţineam la îndemână pentru cazul când am mai fi primit şi alte bileţele de la tine – şi i-am aruncat banii pe masă, lui Otto; atunci am vrut să viu la Amsterdam ca să-ţi spun, să nu mai trimiţi biletele: primejduiesc viaţa cuiva. Dar acum eşti aici; aş fi înnebunit dacă nu te-ar fi amnistiat; rămâi aici; nu e oare totuna unde trăieşti, într-o lume în care orice mişcare a mâinii te poate costa viaţa? Cunoşti condiţiile pe care le-a obţinut Dröscher, prin tratative, pentru tine; nicio activitate politică, iar după examen, numaidecât armată; am şi aranjat să-ţi dai bacalaureatul, iar Klähm, specialistul în statică, e de acord să te examineze şi să-ţi reducă atâtea semestre câte s-o putea; trebuie să studiezi neapărat? Bine, dacă ţii – şi statică? De ce? Bine, dacă vrei tu; Edith se bucură. Du-te acum sus la ea! Hai, du-te! Repede, nu vrei să-ţi vezi fiul? I-am dat lui Edith o cameră; aşteaptă sus; hai, du-te acum!

Urcă pe scară, pe lângă dulapuri cafenii, trecu pe coridoare tăcute, merse până la mansardă, unde o tindă slujea de anticameră a podului; aici mirosea a ţigări fumate pe ascuns în timpul veghii, mirosea a rufărie de pat udă, care era întinsă la uscat; era apăsătoare liniştea ce urca în sus, prin casa scării, ca printr-un coş de sobă. Se uită pe lucarnă spre aleea cu plopi, care ducea la staţia de autobuz; straturi de flori dichisite, sera, havuzul de marmură, în dreapta, lângă zid, capela; semăna cu o idilă, chiar era şi mirosea ca atare; îndărătul gardurilor de sârmă încărcate cu electricitate păşteau vacile, prin gunoaie râmau porcii, care aveau să devină ei înşişi

gunoaie; hârdaiele cu lături grase erau golite, bolborosind, în troacele porcilor, de către un paznic; şoseaua de afară, de dincolo, de gardul ospiciului, părea să ducă într-un infinit al tăcerii.

De câte ori nu stătuse aici, la această staţie, la care îl trimitea tot mereu, pentru a-şi redepăna, cu precizie, amintirea ei? Stătea aici ca Robert cel de douăzeci şi doi de ani, întors acasă, decis să tacă; trebuia să se ducă şi să-i vadă pe Edith şi pe fiul său Joseph; Edith şi Joseph erau cuvintele care declanşau amintirea staţiei; îi erau străini amândoi, şi mama şi copilul, şi erau amândoi stingheriţi când a intrat în cameră, Edith chiar mai mult decât el; oare se tutuiseră cândva?

Când au venit atunci, după partida de *base-ball* la Schrella, Edith a fost cea care a servit la masă: cartofi cu un sos greu de definit şi salată verde; mai târziu le-a turnat ceai slab şi el ura pe-atunci ceaiul slab, îşi avea concepţiile lui: femeia cu care avea să se căsătorească trebuia să ştie să pregătească ceaiul; iar Edith evident nu se pricepea, dar el a ştiut totuşi, atunci, când le-a servit cartofii la masă, că avea s-o tragă într-un boschet, în timp ce se vor întoarce de la „Cafe Zons” şi vor trece prin parcul Blessenfeld; era blondă, părea de şaisprezece ani şi nu mai avea în gâtlej râs de fetişcană; nu-i mijea nicio falsă aşteptare a fericirii în ochii care m-au înregistrat numaidecât; ar fi trebuit să mâncăm cu degetele, furculiţa din mâna lui îi părea caraghioasă, lingura – străină, şi a înţeles atunci, pentru prima oară, ce înseamnă a mânca: binecuvântarea de a-şi potoli foamea, încolo nimic altceva; doar regii şi săracii mănâncă cu degetele. Şi n-au vorbit unul cu altul, când au mers pe Gruffelstrasse, prin Blessenfeld, prin parc, spre „Cafe Zons”, iar lui i-a fost teamă când a jurat, cu mâna în mâna ei, să nu se-nfrupte niciodată din *împărtăşania bivolului*; prostie; îi era teamă ca la o iniţiere; iar când s-au întors îndărăt tot prin parc, a apucat-o pe Edith de mână, a rămas cu ea în urmă, l-a

lăsat pe Schrella s-o ia înainte; i-a văzut silueta de un cenuşiu-închis dispărând pe cerul amurgului, când a tras-o pe Edith într-un boschet; ea nu s-a împotrivit şi nici n-a râs, şi în mâinile lui a prins viaţă o pricepere străveche, spunându-i cum trebuie să procedeze, i-a năpădit gura şi braţele: a păstrat în amintire doar părul blond al lui Edith care sclipea de ploaia văratică, cununa stropilor argintii de pe sprâncenele ei, ca scheletul unui firav animal marin găsit pe plaja ruginie, liniile gurii multiplicate în nenumăraţi norişori de aceleaşi dimensiuni, în timp ce ea murmura la pieptul lui: „Te vor ucide!” Aşadar s-au tutuit totuşi, în boschet, acolo în parc, şi în după-amiaza următoare petrecută într-o cameră ieftină, de ocazie: a tras-o pe Edith după el, ţinând-o de încheietura mâinii, a trecut prin oraş ca un orb, urmând o baghetă magică, a găsit instinctiv casa potrivită; avea la el într-un pachet, sub braţ, praful de puşcă pentru Ferdi, cu care voia să se întâlnească seara. A descoperit că Edith putea să şi surâdă, în oglinda aceea – cea mai ieftină pe care codoaşa o putuse găsi la un magazin cu preţ unic –, să surâdă când şi-a descoperit şi ea străvechea pricepere; şi el ştia de atunci că pacheţelul cu praf de puşcă ce se afla pe glaful ferestrei conţinea o nebunie, care trebuia săvârşită; cuminţenia nu ducea la nimic în lumea asta, în care o simplă mişcare a mâinii te putea costa viaţa; surâsul lui Edith a avut un efect miraculos asupra acestui chip neobişnuit să surâdă, şi când au coborât scara în camera gazdei, Robert s-a mirat cât de puţin i-a cerut pentru odaie; a plătit o marcă şi cincizeci, iar gazda a refuzat cei cincizeci de pfenigi, pe care a vrut să-i dea pe deasupra: „Nu, domnul meu, nu iau bacşiş, sunt o femeie independentă”.

Aşadar o tutuise totuşi, pe cea care şedea acum în odaie, cu copilul în poală; Joseph; Robert i l-a luat din poală, l-a ţinut neîndemânatic în braţe vreme de un minut, l-a pus apoi pe pat, şi străvechea pricepere l-a cuprins din

nou, i-a năpădit mâinile, gura, braţele. Ea n-a învăţat niciodată să facă ceaiul, nici mai târziu, când au locuit în propriul lor apartament; mobile de păpuşi, când venea de la universitate sau în permisie: subofiţer de pionieri; a cerut să fie instruit ca specialist în dinamitări, mai târziu a instruit el însuşi trupe de dinamitare, a semănat formule care cuprindeau exact ceea ce dorea el: pulbere şi ruine; răzbunare pentru Ferdi Progulske, pentru chelnerul care se numea Groll, pentru băiatul care aruncase bileţelele în cutia de scrisori. Edith cu plasa pentru cumpărături, Edith cu carnetul cu bonuri pentru rabat, Edith răsfoind cartea de bucate; îi dădea copilului biberonul, o punea pe Ruth la sân; tată tânăr, mamă tânără; venea cu căruciorul copilului la poarta cazărmii pentru a-l lua acasă, se plimbau pe malul fluviului, pe pajiştile de *base-ball*, pe pajiştile de fotbal, când apele erau crescute sau scăzute, şedeau pe taluzul îndiguirilor, în timp ce Joseph se juca în nisipul fluviului, iar Ruth făcea primele încercări de-a merge; vreme de doi ani au jucat jocul: căsătoria nu se putea imagina ca soţ, chiar dacă de mai bine de şapte sute de ori îşi scosese chipiul, îşi atârnase mantaua în cuier, se dezbrăcase de tunică şi se aşezase la masă; Joseph era în poală, în timp ce Edith rostea rugăciunea: Domnul, Domnul!; numai fără privilegii, fără extravaganţe: plutonier de pionieri, doctor Robert Fähmel, înzestrat pentru matematici; să mănânci supă de mazăre, în timp ce vecinii primeau *împărtăşania bivolului* prin aparatul de radio: învoit în oraş până la ora când suna deşteptarea; cu primul tramvai îndărăt la cazarmă, sărutul dat de Edith în pragul uşii, şi sentimentul ciudat că a necinstit-o încă o dată pe micuţa blondă în capot roşu; Joseph de mână, Ruth în cărucior; nicio activitate politică; oare activase vreodată politic? Nebunia de tinereţe era amnistiată, iertată; unul dintre cei mai dotaţi elevi-ofiţeri; îl fascina tâmpenia, pentru că cuprindea în ea ceva care aducea a formulă; semăna pulbere şi ruine, vâra altora în cap formule de

dinamitare.

„Nicio scrisoare de la Alfred?” – Robert nu ştia niciodată la cine se referea Edith, uita că şi ea se numise Schrella. Timpul socotit după înaintările în grad: o jumătate de an: fruntaş; o jumătate de an: subofiţer; o jumătate de an: plutonier, şi încă o jumătate de an: sublocotenent; apoi gloata de oameni apatică şi cenuşie, complet lipsită de elan, a pornit-o spre gară: nicio floare, niciun râs pe marginea drumului, niciun zâmbet imperial pe deasupra lor, nici exuberanţa izvorând dintr-o pace care durase prea multă vreme: gloată de oameni întărâtată, şi totuşi supusă apatic; a părăsit odaia de păpuşi în care se jucaseră de-a căsătoria, iar la gară a reînnoit jurământul că nu se va-nfrupta niciodată din *împărtăşania bivolului*.

Oare rufăria de pat umedă sau umezeala pereţilor l-au făcut să se înfioare de frig? Acum putea să părăsească staţia unde îl postase. Cuvintele ce declanşau amintirile: Edith, Joseph. Strivi ţigara cu talpa pe podea, coborî din nou pe scară, apăsă şovăind pe clanţa uşii, o văzu pe maică-sa stând la telefon; îi făcu, zâmbind, semn să tacă, în timp ce ea vorbea în receptor: „Sunt atât de bucuroasă, domnule pastor, că puteţi să-i cununaţi duminică; avem toate actele gata, căsătoria civilă are loc mâine”. A auzit într-adevăr vocea pastorului răspunzând, sau a fost numai în vis: „Da, dragă doamnă Fähmel, sunt atât de bucuros că se termină în sfârşit şi cu supărarea asta!”

Edith n-a pus rochie albă, a refuzat să-l lase pe Joseph acasă, l-a ţinut în braţe, în timp ce pastorul rostea întrebarea pentru cele două da-uri, iar orga cânta, el nu s-a îmbrăcat în negru; inutil să-şi schimbe hainele; au plecat; fără şampanie; tata ura şampania, iar tatăl miresei, pe care-l văzuse numai o singură dată, era dispărut fără urme; de la cumnat încă niciun semn de viaţă; căutat pentru tentativă de omor, cu toate că privise cu dispreţ pachetul cu praf de puşcă şi voise să împiedice atentatul.

Mama a aşezat receptorul îndărăt în furcă, a venit

spre el, i-a pus mâinile pe umeri, l-a întrebat: „Nu-i aşa că e dulce micuţul tău? Trebuie să-l adopţi numaidecât după nuntă, iar eu mi-am făcut testamentul în favoarea lui. Uite, mai ia puţin ceai; în Olanda măcar se bea ceai bun; să nu-ţi fie teamă: Edith va fi o soţie bună, tu îţi vei da curând examenul; am să vă aranjez un apartament şi nu uita să zâmbeşti într-ascuns, când trebuie să te duci la armată; să fii liniştit şi să te gândeşti că, într-o lume în care mişcările mâinii te pot costa viaţa, nu mai contează asemenea sentimente; am să vă aranjez un apartament, tata se va bucura; s-a dus până la Sankt Anton, la ţară – ca şi cum ar găsi acolo mângâiere. *Tremură oasele putrede*, băiatul meu – au omorât în tata râsul lui tăinuit, s-a rupt arcul: nu era făcut pentru asemenea apăsare; în cazuri de-astea nu mai foloseşte la nimic drăguţul cuvânt *tirani*; tata nu mai suportă să clocească vizavi, în atelier, iar învelişul lui Otto îi insuflă teamă; ar trebui să încerci să te împaci cu Otto; te rog, încearcă totuşi; te rog, du-te”.

Încercări de împăcare cu Otto; întreprinsese mai multe până atunci, se urcase pe scară, sus, bătuse la uşile camerelor; tânărul acela îndesat nu-i era nici măcar străin, ochii lui nu-l priveau nici măcar ca pe un străin; îndărătul acelei frunţi late, palide, forţa se manifesta în formula ei cea mai simplă, era forţa exercitată asupra colegilor de şcoală fricoşi, asupra trecătorilor care nu salutau drapelul; forţa care ar fi putut să fie emoţionantă, dacă s-ar fi manifestat doar în halele de sport din suburbii, sau la colţurile de stradă, dacă ar fi fost Vorba de trei mărci pentru un meci de box câştigat sau de o fată îmbrăcată pestriţ, pe care învingătorul să fi avut voie s-o ducă la cinema, s-o sărute în gangurile caselor; dar la Otto forţa nu avea acea notă emoţionantă, pe care o „descoperea uneori la Nettî-inger; această forţă nu urmărea să câştige meciuri de box sau fete îmbrăcate pestriţ; chiar şi în acest creier forţa se transformase în formulă, dezbrăcată de utilitarism, eliberată de instincte, aproape fără ură, se

împlinea automat: lovitură după lovitură.

Frate, o vorbă mare, vorba lui Hölderlin, copleşitoare, pe care însă nici moartea n-a părut s-o poată umple, când a fost vorba de moartea lui Otto; nici măcar vestea morţii n-a adus împăcarea; căzut la Kiev! Asta ar fi putut să aibă o rezonanţă de tragic, de măreţie, de frăţie; ţinând seama de vârstă, ar fi putut să fie emoţionantă cu inscripţiile de pe pietrele funerare; dar n-avea rezonanţa asta şi s-a străduit zadarnic să împlinească postum încercările de împăcare; doar sunteţi fraţi; erau într-adevăr, conform registrului de stare civilă, conform declaraţiei moaşei; poate că ar fi putut să simtă emoţie şi măreţie, dacă ar fi fost cu adevărat străini unul faţă de celălalt, dar nu erau; îl vedea mâncând, bând: ceai, cafea, bere; dar Otto nu mânca pâinea pe care o mânca el, nu bea laptele şi cafeaua pe care le bea el; şi era şi mai rău cu cuvintele pe care le schimbau: când Otto spunea pâine, îi suna la ureche mai puţin familiar decât cuvântul *pain*, atunci când îl auzise pentru prima oară şi încă nu ştia că înseamnă pâine; fii ai aceleiaşi mame şi ai aceluiaşi tată, născuţi şi crescuţi într-o casă, mâncaseră, băuseră, plânseseră împreună, respiraseră acelaşi aer, merseseră pe acelaşi drum la şcoală; şi râseseră, se jucaseră împreună, şi îi spusese lui Otto „frăţioare” şi simţise braţul fratelui pe după gât, înţelesese frica lui de matematică, îl ajutase, tocise zile întregi împreună cu el, pentru a-i spulbera frica, şi izbutise într-adevăr să-i alunge frăţiorului frica – şi acum, deodată, după cei doi ani cât lipsise de acasă: nu mai rămăsese decât învelişul lui Otto; nici măcar nu-i mai era străin; nu mai simţea nici măcar patosul acestui cuvânt; când se gândea la Otto, cuvântul acesta nu-i mai producea nicio impresie, nu mai corespundea şi nu mai avea nicio rezonanţă; şi înţelegea, pentru prima oară, ce însemna cu adevărat vorba rostită de Edith: „să te-nfrupţi din *împărtăşania bivolului*”; Otto ar fi dat-o şi pe mama lui pe mâinile călăului, dacă acesta ar fi vrut-o.

Şi când s-a dus într-adevăr sus pentru una din încercările de împăcare şi a deschis uşa lui Otto şi a intrat înăuntru, Otto s-a răsucit şi a întrebat: „Ce înseamnă asta?” Otto avea dreptate: ce să însemne. Nici măcar nu eram străini unul faţă de altul, ne cunoşteam bine, ştiam despre noi că unuia nu-i plăceau portocalele, că celălalt prefera berea laptelui, că fuma ţigarete în loc de ţigări de foi, ştiam şi cum îşi potrivea semnul în cartea de rugăciuni.

Nu se mira când îi vedea pe Ben Wackes şi Nettlinger urcând în camera lui Otto, şi când îi întâlnea pe coridor, dar se înspăimânta când îşi dădea seama că amândoi îi erau mai puţin de neînţeles decât fratele său; nici măcar ucigaşii nu erau totdeauna ucigaşi, la orice oră din zi sau din noapte; la ucigaşi exista o oră a încetării lucrului, aşa cum exista o oră a încetării lucrului la feroviari; cei doi erau joviali, îl băteau pe umăr; Nettlinger spunea: „Ei, nu eu am fost cel care te-a lăsat s-o ştergi? Ei doi îi aruncaseră în braţele morţii pe Ferdi, pe Groll şi pe tatăl lui Schrella, iar pe băiatul care aducea bileţelele îl trimiseseră acolo unde se dispărea fără urme, dar acum: să ştergem cu buretele. Doar nu eşti unul din ăia care strică plăcerea jocului. Să avem iertare. Plutonier la pionieri; specialist în dinamitări, căsătorit, cu locuinţă proprie, cu carnet de bonuri pentru rabat la cumpărături şi cu doi copii. „De soţia ta să n-ai grijă, n-o să i se întâmple nimic câtă vreme voi mai fi eu aici”.

„Ei? Ai vorbit cu Otto? Fără succes? Am ştiut eu, dar trebuie să încerci mereu din nou, tot mereu; vino mai aproape, încetişor, trebuie să-ţi spun ceva! Cred că este blestemat, vrăjit – dacă-ţi place mai bine cuvântul ăsta –, şi nu există decât o singură cale pentru a-l elibera: *trebuie să am o puşcă*, *trebuie să am o puşcă*; Domnul spune: «A mea este răzbunarea»; dar de ce să nu fiu eu instrumentul Domnului?”

S-a dus la fereastră, a luat din ungherul dintre fereastră şi draperie bastonul fratelui ei, care murise cu

patruzeci şi trei de ani în urmă, a apucat bastonul ca pe o puşcă şi l-a dus la ochi, i-a luat ca ţintă pe Ben Wackes şi pe Nettlinger; treceau călare pe stradă, unul pe un cal bălan, celălalt pe un murg – deplasarea bastonului arăta iuţeala mişcării calului de afară cu atâta exactitate, de parcă ar fi fost măsurată cu un cronometru; apărură de după colţ, pe lângă hotel, intrară în Modestgasse pe care merseră până la Modesttor, care oprea vizibilitatea – apoi a lăsat bastonul în jos: „Am timp două minute şi jumătate", să trag aer în piept, să ochesc, să apăs uşor pe trăgaci până la prima piedică; cusăturile visului ei erau foarte solide, nu puteai destrăma nicăieri minciuna atât de fin ţesută; puse bastonul din nou în colţul lui.

— Am s-o fac, Robert, am să fiu instrumentul Domnului; am răbdare, n-au intrat zilele în sac pentru mine; dar îmi trebuie nu praf de puşcă şi carton, ci pulbere şi plumb; răzbunare pentru cuvântul care a ieşit ultimul de pe buzele nevinovate ale fiului meu: *Hindenburg*, cuvântul care a rămas de la el pe acest pământ; trebuie să-l sting; aducem copii pe lume pentru ca să moară la şapte ani şi ultima răsuflare să le fie *Hindenburg*? Am risipit pe stradă bucăţelele poeziei rupte, iar el nu era decât un mic ştrengar, atât de corect, încât m-a implorat să-i fac rost de o copie, dar am refuzat, nu voiam ca buzele lui să rostească prostia asta; în aiureala febrei căuta să regăsească versurile, în timp ce eu îmi ţineam urechile astupate, dar auzeam printre degete: „*Căci zeul bătrân nu te părăseşte*", am încercat să-l smulg din febră, să-l trezesc scuturându-l, să-l fac să se uite în ochii mei, să-mi simtă mâinile, să-mi audă glasul, dar el continua să spună: „*Cât încă pădurea germană e vie*, /*Cât flamuri germane încă adie*, /*Şi-o vorbă germană tot mai răsună*, /*Nici numele-acesta n-o să apună*", aproape mă ucidea felul cum accentua, în timpul aiurării, cuvântul *acesta*; am adunat toate jucăriile laolaltă, ţi-am luat-o şi pe a ta şi te-am lăsat să urli după ea, am îngrămădit totul pe plapumă în faţa lui,

dar el nu s-a mai reîntors, n-a mai privit spre mine, Heinrich, Heinrich. Am strigat, m-am rugat şi am şoptit, el însă privea cu ochii ficşi pe meleagurile febrei, care nu aveau pregătit pentru el decât un singur rând: *„Nainte cu uraa şi cu Hindenburg”*; doar acest rând, singurul, mai trăia în el şi am auzit ca ultim cuvânt din gura lui: „Hindenburg”.

Trebuie să răzbun gura fiului meu de şapte ani, Robert, nu poţi înţelege asta? Să-l răzbun împotriva celor care trec călare pe-aici, pe lângă casa noastră, îndreptându-se spre monumentul lui Hindenburg; coroane lucitoare sunt purtate în urma lor, cu panglici aurii, negre şi violete; întotdeauna m-am gândit: Oare el nu moare niciodată? O să ne fie servit până în vecii vecilor ca marcă poştală, bivolul acela străvechi, al cărui nume mi-l va striga fiul meu, ca parolă de recunoaştere, când ne vom reîntâlni. Acum ai de gând să-mi faci rost de o puşcă?

Te cred pe cuvânt: nu trebuie să fie neapărat azi, nici mâine. Dar cât de curând; am adunat răbdare; îţi mai aduci aminte de fratele tău Heinrich? Aproape împlinise doi ani când a murit. Aveam pe-atunci un câine pe care-l chema Brom, nu mai ţii minte, era atât de bătrân şi de înţelept, încât nu vă lua în nume de rău durerile pe care i le pricinuiaţi, ci le transpunea în tristeţe: vă ţineaţi încleştaţi de coada lui şi vă lăsaţi târâţi prin cameră; nu mai ţii minte: ai aruncat pe fereastra cupeului florile pe care trebuia să le pui pe mormântul lui Heinrich; te-am lăsat la poarta cimitirului, ţi s-a îngăduit să stai sus pe capra cupeului şi să ţii hăţurile: erau din piele neagră crăpată. Vezi tu, Robert, îţi aminteşti: câine, hăţuri, frate – şi soldaţi, soldaţi, interminabil de mulţi, nu mai ţii minte, veneau în sus pe Modestgasse, coteau la dreapta prin faţa hotelului, spre gară, trăgeau tunurile după ei; tata te ţinea în braţe şi-ţi spunea: „S-a terminat războiul”.

Un milion de milioane de mărci pentru o tabletă de ciocolată, apoi două milioane de milioane pentru o

bomboană, un tun pentru o jumătate de pâine, un cal pentru un măr; tot mai scump; şi mai apoi nici măcar o jumătate de groşen pentru cea mai ieftină bucată de săpun; nu putea să meargă bine, Robert, iar ei nici nu voiau să meargă bine; şi tot mereu veneau pe Modesttor, coteau osteniţi spre gară: în perfectă ordine, în perfectă ordine, purtau înaintea lor numele marelui bivol: *Hindenburg*: acesta s-a îngrijit de ordine până la ultima lui răsuflare; oare a murit cu adevărat, Robert? Nu pot să cred: *„În piatră cioplit, în bronz turnat. Hindenburg*! *Înainte*!; grozav mai întruchipa unirea, cu obrajii lui de bivol, pe mărcile poştale, ascultă ce-ţi spun, o să ne mai dea încă mult de furcă, o să ne arate el unde duce raţiunea politică şi raţiunea banului: un cal pentru un măr şi un milion de milioane pentru o bomboană, şi apoi nici măcar o jumătate de groşen pentru o bucată de săpun, şi totul mereu în perfectă ordine; am văzut şi am auzit cum îi purtau numele înaintea lor; prost ca pământul, surd ca un pom, şi avea grijă de ordine: cumsecade, cumsecade, cinste şi credinţă, fier şi oţel, bani şi agricultură în suferinţă; atenţie, băiete, acolo unde aburesc ogoarele şi foşnesc pădurile, atenţie: acolo se sfinţeşte *împărtăşania bivolului*.

Să nu crezi că sunt nebună, ştiu foarte bine unde suntem: la Denklingen, uite, colo, vezi drumul care duce printre copaci, de-a lungul zidului albastru, în sus până la locul pe unde trec autobuzele galbene, târându-se ca nişte gândaci; m-au adus aici pentru că ţi-am lăsat copiii să moară de foame, după ce ultimul miel fusese omorât de păsările care fluturau prin văzduh, este război, timpul se socoteşte după avansările în grad; erai sublocotenent când ai plecat; după doi ani: locotenent, încă nu eşti căpitan? De rândul ăsta nu te vor avansa înainte de patru ani, s-ar putea să dureze chiar şase şi vei deveni apoi maior; iartă-mă dacă râd; nu exagera prea mult cu formulele din creier şi nu-ţi pierde răbdarea şi nu accepta privilegii; nu

mâncăm nici măcar o coajă de pâine mai mult decât se dă pe cartelă; Edith e de acord cu asta; mănâncă ceea ce mănâncă toţi, îmbracă-te cum se îmbracă toţi, citeşte ce citesc toţi; nu lua untul suplimentar, îmbrăcămintea suplimentară, poezia suplimentară, care – toate îţi oferă bivolul într-o manieră mai elegantă. *Plină este dreapta ei de daruri*, şperţuri în diferite monede. N-am vrut să-i las nici pe copiii tăi să se bucure de privilegii, trebuiau să guste adevărul cu buzele lor, dar m-au luat de lângă copii; ăsta se cheamă sanatoriu, aici ai voie să fii nebun fără să te bată, aici nu-ţi toarnă pe corp apă rece ca gheaţa şi, fără asentimentul rudelor, nu-ţi pune cămaşa de forţă; sper că n-o să vă daţi asentimentul să mi-o pună; pot chiar să ies la plimbare când vreau, pentru că sunt inofensivă, băiete, cu totul inofensivă; totuşi nu vreau să ies la plimbare, nu vreau să văd timpul şi nu vreau să fiu silită să simt zilnic, că râsul tainic a fost ucis, că arcul ascuns din mecanismul de orlogerie tăinuit s-a rupt; el a început deodată să se ia în serios; cu gravitate, îţi spun; atunci au fost zidiţi munţi întregi de cărămizi, au fost tăiate păduri întregi de lemn de construcţie şi s-a turnat la beton, beton, să umpli cu el întreg Lacul Constanţa; îşi caută uitarea construind, asta e ca opiul; nici nu-ţi vine să crezi cât construieşte un arhitect, una peste alta, în patruzeci de ani – îi periam urmele de tencuială de pe marginea pantalonului, petele de ghips de pe pălărie, îşi fuma trabucul cu capul în poala mea şi depanam ca o rugă litania *Mai-ţii-tu-minte*, mai ţii tu minte anul 1907, 1914, 1921, 1928, 1935 – iar răspunsul era totdeauna o construcţie – sau un deces; mai ţii tu minte cum a murit mama, mai ţii tu minte cum a murit tata, Johanna şi Heinrich? Mai ţii tu minte cum am construit Sankt Anton, Sankt Servatius şi Bonifatius şi Modestus, digul dintre Heiligenfeld şi Blessenfeld, mănăstirea pentru părinţii cu rantii albe şi pentru cei cu rantii cafenii, căminele de odihnă pentru surorile samaritene, şi fiecare răspuns îmi sun în urechi cu un: *Îndură-te de noi*! S-au

îngrămădit construcţii peste construcţii, decese peste decese; a început să alerge după propria lui legendă, liturghia îl făcea captivul ei; în fiecare dimineaţă micul dejun la „Cafe Kroner”, cu toate că ar fi preferat să-l ia cu noi, să-şi bea cafeaua cu lapte, şi să-şi mănânce pâinea odată cu ea, căci puţin îi păsa de oul cleios, de pâinea prăjită şi de acea oribilă brânză cu boia; dar a început să creadă că ţinea la toate astea; mi-era teamă; a început să devină nervos când *nu* obţinea o mare comandă, el care până atunci era bucuros dacă primea vreuna; mă înţelegi? Asta e o matematică complicată, când te apropii de cincizeci, de şaizeci de ani şi poţi alege între a-ţi uşura băşica pe propriul tău monument sau a privi cu Veneraţie la el; nu mai făcea cu ochiul; tu aveai pe atunci optsprezece ani, Otto şaisprezece – şi mie mi-era teamă; ca o pasăre ce veghează eu ochi ageri am stat sus pe pergolă, v-am purtat ca sugari, sau v-am dus în braţe când eraţi copii mici, v-am ţinut de mână sau aţi stat lângă mine când v-aţi făcut mai mari, iar eu observam cum defila timpul acolo jos, sub noi; clocotea, se zbătea, plătea un milion de milioane pentru o bomboană şi apoi n-avea nici măcar trei pfenigi pentru o pâinişoară; nu vream să aud numele salvatorului, dar ei tot au urcat bivolul pe umerii lor, l-au lipit pe scrisori, ca marcă poştală, şi au depănat ca o rugăciune litania: cumsecade, cumsecade, onoare, credinţă, învins şi totuşi neînvins; ordine; prost ca pământul şi surd ca un pom; jos, în biroul tatii, Joséphine îl umezea pe dos cu buretele ud, şi-l lipea în toate culorile pe scrisori; iar el, micul meu David, dormea; s-a trezit abia când ai dispărut tu; când a văzut cum simplul fapt că treci dintr-o mână în alta un pacheţel cu bani, propriii tăi bani, înfăşuraţi în hârtie de ziar, poate costa viaţa unui om, când fiul său n-a mai fost, deodată, decât învelişul fiului său: lealitate, onoare, cumsecade – atunci a luat seama la toate; l-am avertizat să fie atent în ce-l priveşte pe Gretz, dar mi-a spus: „ăla e inofensiv”. „Fireşte, am spus eu, dar o să

vezi tu ce sunt capabili inofensivii ăştia; Gretz e în stare să-şi denunţe propria mamă”, şi mi s-a făcut frică de propria mea clarviziune când Gretz şi-a denunţat într-adevăr mama; a făcut-o, Robert, şi-a dat propria mamă pe mâna poliţiei; numai pentru că bătrâna spunea mereu: „E un păcat şi o ruşine”. Mai mult nu spunea, doar cuvintele astea, întruna, până când fiul ei a declarat într-o zi: „Nu mai pot tolera asta, e împotriva onoarei mele!” Au cărat-o de-acolo, au băgat-o într-un azil de bătrâni, au declarat-o nebună pentru a-i salva viaţa, dar tocmai asta i-a adus moartea: i-au făcut o injecţie. N-ai cunoscut-o? Vă arunca totdeauna peste zid coşurile de ciuperci, goale, iar voi le desfăceaţi şi vă construiaţi din ele colibe de stuf; când ploua mai multă vreme deveneau cafenii şi murdare, şi atunci le lăsaţi să se usuce, iar eu vă dădeam voie să le ardeţi; nu mai ţii minte; bătrâna, pe care a denunţat-o Gretz, propria lui mamă – fireşte el continua să stea la tejghea şi să mângâie lobii de ficat. Au venit s-o ia şi pe Edith, dar nu le-am dat-o, mi-am arătat colţii, am ţipat la ei, şi au bătut în retragere; am păstrat-o pe Edith până când a omorât-o pasărea care fâlfâia prin văzduh; am încercat s-o împiedic, am auzit-o vuind, repezindu-se în jos, şi am ştiut că aducea moartea; a răzbit triumfătoare prin fereastra vestibulului, am ridicat mâinile în sus ca s-o prind, dar a fâlfâit printre braţele mele; iartă-mă că n-am putut salva mielul: şi adu-ţi aminte Robert: mi-ai făgăduit să-mi procuri o puşcă. Nu uita. Fii atent, băiete, când trebuie să te caţeri pe scări; vino, hai, să te sărut şi iartă-mă dacă râd: ce dibaci sunt frizerii în ziua de azi.

Urca pe scară ţinându-se drept, păşea în infinitul dintre fuşecii scării, în timp ce David venea spre el din sus; mărunţel; ar fi putut să poarte toată viaţa costumele pe care şi le cumpărase când era încă tânăr; atenţie! de ce trebuie să vă opriţi între treptele scării, de ce nu puteţi măcar să vă aşezaţi pe un fuşcel, atunci când trebuie să staţi de vorbă unul cu altul, amândoi în picioare; s-au

îmbrăţişat cu adevărat, a pus fiul braţul pe umărul tatălui, iar tatăl pe acela al fiului?

Cafea, Huperts, tare, fierbinte, cu zahăr mult; stăpânului meu îi place după-amiaza cafea tare şi dulce, iar dimineaţa, slabă; vine din infinitul cenuşiu, spre care se îndreaptă cu paşi mari dreptul, neîncovoiatul; sunt curajoşi, bărbatul meu şi fiul meu, coboară la mine, în castelul blestemat; fiul meu de două ori pe săptămână, soţul meu numai o dată; aduce cu el ziua de sâmbătă, poartă calendarul în ochi şi nu-mi lasă speranţa că înfăţişarea lui trebuie atribuită îndemânării frizerilor; are optzeci de ani, azi e ziua lui de naştere, care va fi sărbătorită solemn la „Cafe Kroner”; fără şampanie; totdeauna a urât-o şi n-am aflat niciodată de ce.

Visai cândva să pui la cale în ziua asta o sărbătorire uriaşă; de şapte ori câte şapte nepoţi, plus strănepoţi, nurori, nepoţi prin alianţă şi nepoate; te-ai simţit totdeauna ca un fel de Avram, întemeietor al unei seminţii imense, te-ai întrezărit pe tine însuţi în cabinetele de vis ale viitorului cu al douăzeci şi nouălea strănepot în braţe. Să ne înmulţim, să ne înmulţim; o să fie o sărbătorire tristă; doar un fiu, nepotul blond şi nepoata cu părul negru pe care ţi i-a dăruit Edith, iar mama întregii seminţii în castelul blestemat, la care nu se poate ajunge decât pe scări infinit de lungi, cu fuşcei uriaşi.

— Intră, adu înăuntru fericirea, bătrâne David, cel încă tot cu talia din tinereţe; scuteşte-mă de calendarul din ochii tăi; plutesc în depărtare pe minuscula filă de calendar care poartă numele 31 mai 1942; nu-mi distruge barca; fie-ţi milă de mine, iubitule, nu-mi distruge corăbioara de hârtie făcută din foaia de calendar şi nu mă arunca în oceanul vârstei de şaisprezece ani. Mai ţii minte: *victoria se cucereşte*, *nu se dăruieşte*; vai de cei care nu vor mânca din *împărtăşania bivolului*; ştii de asemenea, că împărtăşaniile au îngrozitoarea calitate de-a nu fi supuse finitului; şi le-a fost foame, şi n-a avut loc nicio înmulţire a

pâinilor pentru ei, nicio înmulţire a peştilor, *împărtăşania mielului* nu le-a alinat foamea, aceea a *bivolului*, însă, oferea hrană din belşug; nu învăţaseră să socotească, un milion de milioane pentru o bomboană, un cal pentru un măr, şi mai apoi nici măcar trei pfenigi pentru o pâinişoară; şi tot mereu cumsecade, în perfectă ordine, onoare, credinţă; inoculaţi cu *împărtăşania bivolului* sunt nemuritori; renunţă, David, de ce să târăşti timpul cu tine pretutindeni; fii milostiv, stinge calendarul din ochii tăi: istoria o fac alţii; „Cafe Kroner" al tău ţi-e asigurat; cândva un monument, unul mic de bronz, te va înfăţişa cu un sul de desen în mână; mărunt, firav, zâmbitor, semănând a ceva între un tânăr rabin şi un boem, cu un aer nedefinit; de origine rurală; ai văzut doară unde duce raţiunea politică – vrei să-mi răpeşti lipsa de raţiune politică?

Mi-ai strigat de la fereastra atelierului: „Nu te necăji, am să te iubesc şi am să te scutesc de îngrozitoarele lucruri pe care ţi le povestesc colegele tale de şcoală; lucruri ce se petrec, pare-se, în nopţile de nuntă; nu da crezare sporovăielilor acelor neroade: vom râde când vom ajunge atât de departe, cu siguranţă, ţi-o făgăduiesc, dar trebuie să mai aştepţi câteva săptămâni, cel mult o lună, până voi putea să cumpăr buchetul de flori, să tocmesc o birjă, să mă opresc cu ea în faţa casei voastre. Vom călători, vom vedea lumea, tu îmi vei dărui copii, cinci, şase, şapte; copiii îmi vor dărui nepoţi, de cinci ori, de şase ori, de şapte ori câte şapte; nici nu vei băga de seamă că muncesc; te voi scuti de sudoarea bărbaţilor, de gravitatea muşchilor şi de cea a uniformei; totul iese uşor din mâna mea, am învăţat cum se face, am studiat un pic, am plătit sudoarea cu anticipaţie; nu sunt un artist; să nu-ţi faci iluzii; n-am să-ţi pot oferi demonism, nici fals, nici autentic; iar lucrul, despre care prietenele îţi istorisesc poveşti de groază, nu-l vom face în dormitor, ci în aer liber să vezi cerul deasupra ta. Să-ţi cadă pe faţă frunze sau ierburi, să guşti mireasma unei seri de toamnă şi să nu ai senzaţia că

participi la un exerciţiu de gimnastică respingător, pe care eşti obligat să-l suporţi; ai să miroşi iarba de toamnă, vom sta lungiţi pe nisip, jos pe malul fluviului, între tufe de sălcii, puţin mai sus de urma pe care au lăsat-o apele umflate; trestii, dopuri, cutii de cremă de ghete, o boabă dintr-un şirag de mătănii care i-au căzut peste bord unei neveste de marinar, iar într-o sticlă de limonada o scrisoare; în aer fumul amărui al coşurilor de vapoare; zornăit de lanţuri de ancoră; nu vom face din asta un lucru serios şi sângeros, deşi în mod firesc este serios şi sângeros". – Dar dopul, pe care l-am cules de pe jos cu degetele de la piciorul desculţ şi ţi l-am oferit ca amintire? L-am ridicat, ţi l-am dăruit pentru că m-ai scutit de dormitor, de sumbra cameră de tortură din romane, din şopotelile prietenelor şi din avertismentele călugăriţelor; crengi de salcie îmi atârnau până pe frunte, frunze verzi-argintii îmi atârnau peste ochii care erau negri şi străluceau; vapoarele sunau din sirene, pentru sărbătoarea mea, îmi strigau că nu mai eram fecioară; amurg, seară de toamnă, lanţurile ancorelor lunecaseră de mult în adânc, marinarii şi femeile lor coborau la ţărm pe pasarele ce se clătinau, şi doream din nou ceea ce mă înspăiniântase cu câteva ore înainte; şi, cu toate acestea, mi-au dat câteva lacrimi, pentru că nu mă simţeam demnă de străbunele mele, care s-ar fi ruşinat să transforme datoria în plăcere; mi-ai lipit frunze de salcie pe frunte şi pe dârele lacrimilor, jos pe malul fluviului, unde picioarele mele atingeau trestiile, atingeau sticlele cu mesaje din partea vilegiaturiştilor adresate localnicilor de unde proveneau toate cutiile acelea de cremă de ghete? Fuseseră destinate oare pentru cizmele lustruite ale marinarilor gata să iasă în oraş, pentru sacoşele negre ale nevestelor de marinari, pentru cozoroacele lucitoare pe care le-am văzut sticlind prin întuneric, când ne-am aşezat mai târziu pe scaunele roşii de la „Cafe Trisehler"? Am admirat mâinile splendide ale acelei femei tinere, care ne-a adus peşte prăjit şi salată

atât de verde, de-mi lua ochii; vin; mâinile acelei femei tinere, care douăzeci şi opt de ani mai târziu a spălat cu vin spatele sfârtecat al băiatului meu; n-ar fi trebuit să strigi la Trisehler, când a sunat la telefon şi ne-a relatat accidentul lui Robert; ape umflate, ape umflate, totdeauna am simţit tentaţia să mă arunc în ele şi să mă las purtată spre orizontul sur. Intră, adu înăuntru fericire, dar nu mă săruta; nu-mi distruge corăbioara; ai aici cafea, dulce şi fierbinte, cafea de după-amiază, tare şi fără lapte; aici sunt ţigările de foi, de şaizeci de pfenigi, mi le-a procurat Huperts. Schimbă-ţi optica ochilor, bătrâne, că doar nu sunt oarbă, ci doar nebună, şi pot citi ce dată arată calendarul de jos din hol: 6 septembrie 1958; oarbă nu sunt şi ştiu că nu pot atribui înfăţişarea ta exterioară îndemânării frizerilor; intră şi tu în joc, fixează-ţi optica ochilor în urmă şi nu-mi povesti iarăşi despre strălucitorul tău nepot blond, care are inima mamei lui şi mintea tatălui şi care lucrează la reconstruirea abaţiei ca reprezentant al tău; şi-a trecut bacalaureatul? Va studia statica? îşi face acum practica? Iartă-mă dacă râd, dar eu n-am putut să iau niciodată în serios construcţiile; praf, copt laolaltă, aglomerat, praf transformat în structură; iluzie optică, fata morgana, totul destinat să se prefacă în ruine: *victoria se cucereşte*, *nu se dăruieşte*; asta am citit azi-dimineaţă în ziar, înainte ca ei să mă fi luat de acolo: „Valurile de aclamaţii s-au tălăzuit în înălţimi – ascultau cuvintele lui plini de încredere fanatică –, necontenit se înălţau valurile de aclamaţii şi entuziasm”. Vrei să-ţi citesc asta din gazeta locală?

Ceata nepoţilor tăi, nu de şapte ori câte şapte, ci de două ori unu, nu se va folosi de privilegii, i-am făgăduit lui Edith, mielului: să nu se-nfrupte din *împărtăşania bivolului*, iar băiatul n-o să înveţe poezia asta pentru şcoală:

Slăveşte tot ce soarta îţi dă ca lovituri.
Căci ea la ţel marchează-nruditele naturi…

Citeşti prea multe ziare supraregionale, laşi să ţi se servească *bivolul* dulce şi acru, pane sau Dumnezeu mai ştie cu ce sosuri; citeşti prea multe ziare distinse – aici, în foiletonul fiţuicii locale, poţi înghiţi în fiecare zi adevărata şi autentica murdărie, neamestecată cu nimic şi nefalsificată, atât de bine intenţionată, cât îţi doreşte inima; ceilalţi nu sunt bine intenţionaţi, sunt doar laşi, gazetarii tăi supraregionali, dar aici, totul este bine intenţionat; fără privilegii, te rog, fără menajamente; uite, asta mi-e adresată mie: „*Mame ale celor căzuţi… Şi chiar de sunteţi ale neamului sfinte. Sufletele voastre strigă, asemeni fiilor voştri, fierbinte…*”; eu sunt sfânta neamului şi sufletul meu strigă: a căzut fiul meu: Otto Fähimel; cumsecade, cumsecade, onoare, credinţă; el ne-a denunţat la poliţie, a devenit deodată doar învelişul fiului nostru; niciun menajament, niciun privilegiu; pe abate l-au menajat, fireşte, că doar s-a-nfruptat şi el din asta, cumsecade, în perfectă ordine, onoare; au sărbătorit-o, împreună cu călugării care purtau făclii, sus pe deal, cu perspectivă asupra încântătoarei văi Kissa, vremea nouă a răsărit, vremea jertfelor, vremea durerilor, iar ei şi-au avut din nou bănuţii pentru pâinişoare, jumătatea lor de groşen pentru o bucată de săpun; abatele s-a mirat că Robert a refuzat să participe la sărbătoare; au urcat dealul pe cai din care ieşeau aburi, au aprins focuri: solstiţiul; lui Otto i s-a îngăduit să aprindă rugul, a înfipt făclia aprinsă în vreascuri, aceleaşi buze care puteau să cânte atât de minunat *rorate coeli* au cântat ceea ce eu vreau să ţin departe de buzele nepotului meu: *Tremură oasele putrede* – ale tale încă nu tremură, bătrâne? Vino, pune-ţi capul în poala mea, aprinde-ţi un trabuc, uite aici ceaşca de cafea, poţi s-o ajungi cu mâna; închide ochii; clapa jos, gata, calendarul e stins, vrei să depanăm ca în rugăciune litania *Mai-ţii-tu-minte*? Să ne amintim de anii când locuiam la Blessenfeld, unde mirosea în fiecare seară a încetarea lucrului, a gloată care se sătura în barăcile unde se vindea

peşte prăjit, la chioşcurile unde se puteau cumpăra chiftele de cartofi şi la cărucioarele cu îngheţată; fericiţi cei ce pot să mănânce cu degetele; câtă vreme am trăit acasă, n-am avut voie niciodată s-o fac; tu mi-ai îngăduit; acolo cântau flaşnetele, scârţâiau căluşeii, iar eu miroseam, auzeam, simţeam că doar ce-i efemer durează; tu mă eliberaseşi de casa aceea îngrozitoare, unde mucegăiau cu toţii de patru sute de ani încercând zadarnic să se elibereze; în serile de vară şedeam sus, în grădina de pe terasă, în timp ce ei şedeau jos, în grădină, şi beau vin; reuniuni de bărbaţi, sindrofii de doamne, şi desluşeam din râsul strident al femeilor, ceea ce auzeam în răcnetele bărbaţilor: disperarea; când vinul dezlega limbile şi scotea de sub interdicţie lucrurile tabu, când mirosul serilor de vară îi elibera din închisoarea prefăcătoriei, se vădea că nu erau nici destul de bogaţi, nici destul de săraci pentru a descoperi singurul lucru durabil: efemerul; aveam nostalgia efemerului, în timp ce mi se făcea educaţia în spiritul durabilului: căsătorie, credinţă, onoare, dormitor, unde nu exista decât datorie, nu şi posibilitatea de alegere; seriozitate, construcţii, praf transformat în structuri, iar în urechi îmi răsuna ca o chemare a fluviului care murmura pe vremea apelor umflate: *la ce la ce la ce*? N-am vrut să fiu părtaşă la disperarea lor, nici să gust din moştenirea sumbră pe care şi-o treceau din generaţie în generaţie; mă cuprindea darul de împărtăşania albă, uşoară a mielului şi, când rosteam *Mea culpa*, *mea culpa*, *mea maxima culpa*, încercam să-mi scutur din piept străvechea moştenire a întunericului şi forţei; iar când mă întorceam de la slujbă, lăsam cartea de rugăciuni în vestiar; soseam tocmai la timp pentru a primi sărutul de dimineaţă al tatii; vocea lui tunătoare de bas se îndepărta prin curte spre contoar: aveam cincisprezece ani, şaisprezece, şaptesprezece, optsprezece şi vedeam în ochii mamei cum pândea cu asprime: ea fusese aruncată lupilor, oare eu aveam să fiu cruţată de asta? Creşteau, se făceau mari, lupii, băutorii

de bere, cei care purtau şepci, unii drăguţi, alţii mai puţin drăguţi; le vedeam mâinile, ochii, şi eram împovărată cu groaznicul blestem de-a şti cum aveau să arate la patruzeci de ani, la şaizeci; vinişoare violete în piele, şi n-aveau să miroasă niciodată a ora încetării lucrului; serioşi, bărbaţi, răspundere; să apere legile, să-i înveţe pe copii istoria: să numere monede, decişi să urmeze raţiunea politică; erau blestemaţi cu toţii să se-nfrupte din *împărtăşania bivolului*, ca şi fraţii mei; erau tineri doar ca vârstă, şi pentru ei toţi nu exista decât un singur lucru, care le făgăduia strălucire, care le dădea măreţie, care avea să-i învăluie într-o negură mitică: moartea; timpul nu era decât un mijloc de a-i mâna întru întâmpinarea ei; adulmecau urmele morţii şi tot ceea ce mirosea a moarte le era binevenit; ei înşişi răspândeau mirosul acesta: putreziciunea; putreziciunea adăsta în casă, în ochii celor cărora urma să le fiu aruncată pradă: purtători de şepci, apărători ai legii; doar un singur lucru era interzis: să vrei să trăieşti şi să te joci. Mă înţelegi, bătrâne? Joaca era privită ca un păcat mortal; nu sportul, ăsta tot l-ar mai fi tolerat; el te menţine vie, te face graţioasă, drăguţă, sporeşte pofta lupilor; odăile de păpuşi: bune; dezvoltă instinctele gospodăreşti şi materne; dansul: bun şi el; face parte din târg; dar când dansam numai pentru mine singură, în cămaşă, sus în camera mea: era păcat, pentru că nu reprezenta o datorie; puteam să mă las pipăită fără grijă de către purtătorii de şepci la baluri, în întunericul coridoarelor, aveam voie să îngădui chiar unele drăgălăşenii nu prea îndrăzneţe, în întunericul pădurilor, după excursiile la ţară; doar nu eram mironosiţe; mă rugam pentru cel care avea să mă salveze, să mă scape de moartea în cuşca lupilor, mă rugam şi luam apoi *împărtăşania* albă şi te vedeam vizavi, în fereastra atelierului; dacă ai şti cât te iubeam, dacă ţi-ai putea da seama, atunci n-ai mai deschide ochii, nu mi-ai mai pune în faţă calendarul şi n-ai mai vrea să-mi povesteşti cât de mari s-au făcut între timp nepoţii mei, cum întreabă de

mine şi nu m-au uitat. Nu, nu vreau să-i văd; mă iubesc, o ştiu, şi ştiu că a existat o singură posibilitate ca să scap de ucigaşi: să fiu declarată nebună; dar dacă mi s-ar fi întâmplat şi mie ca mamei lui Gretz, atunci? Am avut noroc, pur şi simplu noroc, în lumea asta în care o mişcare a mâinii te costă viaţa, în care faptul de-a fi declarată nebună te poate salva sau ucide; anii pe care i-am înghiţit nu vreau să-i dau îndărăt, nu vreau să-l văd pe Joseph în vârstă de douăzeci de ani, cu urme de tencuială pe pantaloni, cu pete de ghips pe haină, un bărbat tânăr, strălucitor, care mânuieşte metrul şi poartă suluri de desene sub braţ, nu vreau s-o văd pe Ruth cea de nouăsprezece ani citind *intrigă şi iubire*: închide ochii, bătrâne David, lasă pleoapele peste calendar, uite, aici e cafeaua ta.

Mi-e frică într-adevăr, crede-mă; nu mint; lasă-mi corăbioara să plutească, nu fi băiatul răutăcios care o distruge; lumea e rea, există atât de puţine inimi curate; iar Robert participă şi el la joc, se duce ascultător acolo unde-l trimit eu; din 1917 până în 1942 – niciun pas mai departe; o face cu capul sus, neîncovoiat, ca un german; ştiu că îi era dor de acasă, că jocul de biliard şi tocitul formulelor printre străini nu-l făceau fericit; că nu s-a întors numai de dragul lui Edith; el e german, îl citeşte pe Hölderlin, nu s-a-nfruptat niciodată dinăm *părtăşania bivolului*, se numără printre cei aleşi, nu e miel, ci păstor. Numai că tare aş fi vrut să ştiu ce-a făcut în război, dar nu vorbeşte niciodată de asta; un arhitect care n-a construit niciodată o casă, care n-are niciodată urme de tencuială pe pantaloni, nu, impecabil, corect, un arhitect de birou, pe care nu-l tentează festivităţile de inaugurare. Dar unde. E fiul celălalt: Otto; căzut la Kiev, cel din carnea şi sângele nostru; de unde a venit, unde s-a dus? A semănat el într-adevăr cu tatăl tău? Nu l-ai văzut oare niciodată pe Otto cu vreo fată? Tare aş vrea să ştiu ceva despre el; ştiu că era amator de bere, că nu-i plăceau cartofii, şi cunosc

mişcările mâinilor sale, când se pieptăna, când se îmbrăca cu mantaua; ne-a denunţat la poliţie, s-a dus la armată – încă înainte de a fi terminat şcoala, ne-a scris cărţi poştale de-o ironie ucigătoare: „Mie îmi merge bine, ceea ce sper şi despre voi; am nevoie de 3”. Otto nici măcar n-a venit în permisii acasă; unde le-a petrecut? Ce detectiv ne-ar putea da relaţii despre asta? Ştiu numerele regimentelor, numerele poştei militare, gradele în armată: locotenent, maior, locotenent-colonel Fähmel şi, ca ultimă lovitură, din nou cifre, o dată, căzut la 12.1.42. Am văzut cu ochii mei cum a doborât oamenii pe stradă, bătându-i pentru că nu salutau drapelele; ridica mâinile şi lovea, m-ar fi lovit şi pe mine, dacă n-aş fi cotit repede pe Krämerzeile; cum a ajuns el în casa noastră? Nu-mi mai rămâne nici măcar speranţa neroadă că s-ar fi putut să-l fi schimbat din greşeală la naştere; că doar s-a născut acasă, la două săptămâni după moartea lui Heinrich, în dormitorul de sus, într-o zi întunecoasă din octombrie 1917; semăna cu tatăl tău.

Taci, bătrâne, nu vorbi, nu deschide ochii, nu-mi arăta cei optzeci de ani ai tăi. *Memento quia pulvis es et in pulverem reverteris*[33]. Ne-o spun destul de lămurit: ţărână, care lasă în urmă mortar, ipoteci, case, moşii, un monument într-o suburbie paşnică, unde copiii, care se joacă, vor întreba cândva: Dar cine a mai fost şi ăsta?

Ca mamă tânără, înfloritoare şi bucuroasă, treceam prin parcul din Blessenfeld şi ştiam doară că pensionarii aceia ursuzi de acolo, care-i ocărau pe copiii gălăgioşi, nu-i ocărau decât pe cei care vor sta şi ei cândva acolo, ca pensionari ursuzi, şi vor ocărî nişte copii gălăgioşi, care vor fi şi ei odată şi odată pensionari ursuzi; doi copii am avut, de fiecare mână câte unul: aveau patru şi şase ani, apoi şase şi opt, opt şi zece, iar în grădină erau atârnate tăbliţe zugrăvite corect: 25, 50, 75, 100, cifre negre pe

33 Aminteşte-ţi că din ţărnă te-ai născut şi în ţărnă te vei întoarce (lat.).

tablă vopsită cu lac alb; îmi aminteau totdeauna de numerele de la staţiile de tramvaie; seara, capul tău în poala mea, ceaşca de cafea la îndemână; am aşteptat zadarnic fericirea, n-am găsit-o nici în compartimentele de tren, nici în hoteluri; un străin a trecut prin casa noastră, a purtat numele nostru, a băut laptele nostru, a mâncat pâinea noastră, şi-a cumpărat cu banii noştri cacao la grădiniţa de copii, apoi caiete de şcoală. Du-mă îndărăt pe malul fluviului, unde picioarele mele desculţe ating urma lăsată de apele umflate, unde vapoarele sună din sirenă, unde miroase a fum, du-mă în cafeneaua unde serveşte femeia cu mâinile minunate; tăcere, bătrâne, hai nu mai plânge; eu am trăit în emigraţia internă, iar tu ai un fiu, doi nepoţi, poate că-ţi vor dărui în curând strănepoţi; nu depinde de mine să mă reîntorc la tine, să-mi fac în fiecare zi o nouă corăbioară de hârtie dintr-o foaie de calendar şi să navighez veselă până la miezul nopţii: 6 septembrie 1958; ăsta e viitorul, viitorul german, am citit-o eu însămi într-o fiţuică locala.

„Un tablou înfăţişând viitorul german; în anul 1958; subofiţerul Morgner de douăzeci şi unu de ani a devenit ţăranul Morgner de treizeci şi şase de ani; se află pe malurile Volgăi; a încetat lucrul, îşi fumează binemeritata lulea, ţine în braţe pe unul dintre copiii săi blonzi şi priveşte dus pe gânduri la soţia lui care tocmai mulge ultima vacă; lapte german pe malul Volgăi…”

Nu vrei să asculţi mai departe! Bine, dar lasămă-n pace cu viitorul; nu vreau să ştiu cum o să arate ca prezent; nu se află pe malul Volgăi? Nu plânge, bătrâne; plăteşte banii pentru răscumpărare şi mă reîntorc din castelul blestemat: *trebuie să am o puşcă*, *trebuie să am o puşcă*.

Fii atent când te caţări pe scară; scoate trabucul din gură; nu mai ai treizeci de ani şi ai putea să ameţeşti; astă-seară la „Cafe Kroner” sărbătoarea familială? Poate că vin şi eu, mult noroc de ziua naşterii tale; iartă-mă că râd;

Johanna ar fi avut patruzeci şi opt de ani, Heinrich patruzeci şi şapte; şi-au luat viitorul cu ei; nu plânge, bătrâne, ai acceptat jocul Fii atent, când te urci pe scară!

6

AUTOBUZUL, galben-negru opri la intrarea în sat, coti spre Dodringen, părăsind şoseaua, şi Robert îl văzu pe tatăl său apărând din norul de praf, lăsat de autobuz în urma lui; bătrânul se ivi ca din nişte vălătuci de ceaţă, încă tot sprinten, abia părând să simtă zăpuşeala după-amiezii; coti pe uliţa principală, trecu pe lângă „Lebăda”; câţiva băieţi din sat, de cincisprezece – şaisprezece ani, plictisiţi, îl măsurau cu privirea de pe terasa scării; probabil că ei fuseseră aceia care-l pândeau pe Hugo, când venea de la şcoală, care îl băteau pe dezolantele uliţe lăturalnice sau prin grajdurile întunecoase, şi-i strigau *mielul Domnului*.

Bătrânul trecu pe lângă primărie, pe lângă monumentul luptătorilor unde un cimişir obosit, crescând pe un teren mlăştinos, îşi oferea frunzele spre amintirea morţilor căzuţi în trei războaie; lângă zidul cimitirului, bătrânul se opri locului, scoase batista, îşi şterse fruntea, împături batista la loc, îşi netezi haina, porni mai departe şi, la fiecare pas, Robert vedea curba cochetă pe care o descria cracul drept al pantalonului; doar pentru o secundă se zărea banda albastră-închis de sub talpă, mai înainte ca piciorul să atingă pământul şi să se ridice din nou pentru o altă curbă cochetă; Robert se uită la ceasul gării; patru fără douăzeci, trenul avea să vină abia la patru şi zece; o jumătate de oră; din câte îşi aducea, aminte, niciodată nu petrecuse atâta timp singur cu tatăl său; sperase că vizita avea să dureze mai mult şi că avea să fie scutit de obligaţia unei convorbiri tată-fiu.

Restaurantul gării din Denklingen era locul cel mai puţin potrivit pentru această întâlnire, pe care tatăl o spera poate de douăzeci sau treizeci de ani; discuţie cu fiul maturizat, care nu mai era copil, nu mai era la vârsta când

îl lua de mână şi îl ducea cu sine în vilegiatură la mare, sau îl invita la o prăjitură şi la o îngheţată: sărutul dat în chip de noapte bună, sărutul dat în chip de bună dimineaţţa, întrebarea dacă şi-a făcut lecţiile, câteva sfaturi pentru viaţă; cu cinstea ajungi departe; Dumnezeu nu înşală). Momentul când îşi primea banii de buzunar; mândria însoţită de zâmbet când aducea diplomele de învingător şi notele bune de la şcoală; discuţia despre arhitectură, purtată cu jenă; excursiile la Sankt Anton; niciun cuvânt când a dispărut, niciunul când a revenit; mesele apăsătoare în prezenţa lui Otto, care făcea imposibilă chiar şi o discuţie despre vreme; carnea tăiată cu cuţitele de argint, sosul luat cu linguri de argint; mama încremenită ca un iepuraş în faţa unui şarpe, bătrânul privind pe fereastră afară, în timp ce fărâmiţa pâinea, ducând lingura la gură fără să se gândească la nimic; mâinile lui Edith care tremurau, în timp ce Otto lua, dispreţuitor, bucăţile de carne cele mai mari şi era singurul care onora ingredientele mesei; favoritul tatii, care fusese totdeauna gata la excursii şi călătorii, la extravaganţe, un băiat vesel cu un viitor vesel, foarte potrivit" pentru a-i da tatii, la târnosirea bisericilor, sentimentul unei vieţi realizate; din când în când spunea senin: „N-aveţi decât să mă izgoniţi"; nimeni nu-i răspundea. Robert se ducea totdeauna după-masă vizavi, în atelier, cu tata, şedea acolo, desena, se juca cu formule în încăperea mare şi pustie, unde se mai aflau încă planşetele a cinci arhitecţi; goale; în timp ce bătrânul îşi îmbrăca, obosit, halatul, apoi – răscolea printre sulurile de desene, se oprea tot mereu în faţa planului abaţiei Sankt Anton, iar mai târziu pleca să se plimbe, să bea cafea, să facă vizite unor vechi colegi, unor vechi duşmani; epoca glaciară se instaura în casele în care vreme de patruzeci de ani fusese un oaspete primit cu plăcere; într-unele case din cauza unuia dintre fiii săi, în altele din cauza celuilalt; şi doar era voios din fire, bătrânul, făcut să ducă o viaţă veselă, să bea vin şi cafea, să călătorească şi

să privească în chip de nurori posibile pe toate fetele drăguţe pe care le vedea pe stradă, în trenuri; adesea se plimba ore întregi cu Edith, care împingea căruciorul; avea puţin de lucru, era fericit când putea să proiecteze şi să supravegheze mici transformări la spitalele pe care le construise, când putea să se ducă la Sankt Anton ca să hotărască repararea unui zid; credea că Robert îi poartă pică, iar Robert credea că bătrânul îi poartă pică. Dar acum se maturizase, era el însuşi tată al unor copii mari, bărbat lovit de soartă prin moartea soţiei sale; emigrase, se întorsese acasă; apoi în război; denunţat şi schingiuit; independent, cu o situaţie bine definită: „Dr. Robert Fähmel, Birou pentru calcule statice, închis după-amiaza”; în sfârşit, iată-l ajuns acum şi partener de discuţie.

— Încă o bere, domnu’? întrebă cârciumarul de la tejghea, apoi şterse spuma de bere de pe tabla de nichel, luă din vitrina-frigider două pârjoale prăjite şi muştar, le aduse perechii de îndrăgostiţi care şedea într-un ungher, înfierbântată de plimbarea la ţară, cuprinsă de oboseală şi fericire.

— Da, te rog, spuse Robert, încă o bere, şi împinse perdeaua într-o parte; tata coti la dreapta, trecu pe lângă zidul cimitirului, traversă şoseaua, se opri lângă mica grădină a şefului gării, privind la tufele violete de ochiul-boului, care tocmai înfloriseră; părea că şovăie.

— Nu, strigă Robert în direcţia tejghelei, te rog *două* halbe şi zece ţigări „Virginia”.

Unde şedea acum perechea de îndrăgostiţi, şezuse la masă ofiţerul american; părul blond, tăiat scurt, sporea impresia juvenilă; ochii albaştri radiau încredere, încredere în viitorul în care totul va putea fi explicat; viitorul era împărţit în careuri de plan; doar problema scării topografice mai trebuia încă lămurită: 1: 1 sau 1: 3.000.000? Pe masa unde degetele ofiţerului se jucau cu un creion subţire, se afla harta topografică 1: 25.000 a teritoriului comunei Kisslingen.

Masa nu se schimbase în cei treisprezece ani; în dreapta, pe piciorul mesei, acolo unde sandalele prăfuite ale tânărului îşi căutau acum un sprijin, se mai vedeau încă iniţialele săpate de un şcolar hoinar care se plictisea: J. D.; probabil că-l chemase Joseph Dodringer; şi feţele de mese erau tot neschimbate: în carouri roşii-albe; scaunele supravieţuiseră la două războaie, lemn de fag fără noduri, prelucrat în nişte obiecte solide pentru şezut pe ele; de şaptezeci de ani slujeau fundurilor de ţărani care aşteptau; nou era doar galantarul-frigider unde chiftelele bine prăjite, cotletele reci şi ouăle *à la russe* stăteau în aşteptarea unor clienţi înfometaţi sau plictisiţi.

— Poftiţi, domnu', două halbe şi zece ţigări.

— Mulţumesc!

Nici măcar, tablourile de pe pereţi nu fuseseră schimbate; vederea din avion a abaţiei Sankt Anton, fotografiată cu modeste plăci fotografice şi cu cârpa neagră, probabil de sus de pe Kosakenhügel; peristilul şi refectoriul, impunătoarea biserică, clădirile administrative; alături atârna o reproducere în culori, îngălbenită de vreme: o pereche de îndrăgostiţi pe hatul ogorului; spice, albăstrele, un drum galben ca huma, uscat de soare; frumoasa ţărăncuţă îşi tachina iubitul gâdilându-l cu un spic după ureche, în timp ce capul lui odihnea în poala fetei.

„Mă înţelegeţi greşit, domnule căpitan; am dori să ştim, *de ce* aţi făcut asta; auziţi? Cunoaştem şi noi, fireşte, ordinul pământului pârjolit – lăsaţi duşmanului doar ruine şi cadavre în urmă, nu-i aşa? Dar cu unul nu cred că aţi făcut-o pentru a da ascultare acestui ordin; sunteţi – iertaţi-mă – prea inteligent, pentru a face una ca asta. Atunci de ce aţi aruncat în aer abaţia? Era, în felul ei, un monument istoric-cultural de prim-rang; acum, când acţiunile frontului sunt departe de-aici şi când dumneavoastră sunteţi prizonierul nostru, un prizonier care nu prea cred că va avea prilejul să povestească

dincolo ceva despre considerentele noastre – acum pot să vă mărturisesc: comandantul nostru ar fi fost în stare să rişte mai curând o întârziere de două-trei zile a înaintării, decât să se atingă, măcar, de abaţie. De ce aţi aruncat abaţia în aer, cu toate că din punct de vedere tactic şi strategic era cât se poate de evident că n-avea niciun sens? Nu numai că nu ne-aţi împiedicat înaintarea, ci, dimpotrivă, aţi grăbit-o. Fumaţi?”

„Da, mulţumesc”.

Ţigara avea gust bun, Virginia, aromată, tare.

„Sper că înţelegeţi ce vreau să spun. Vă rog, spuneţi ceva; văd că suntem cam de aceeaşi vârstă; dumneavoastră aveţi douăzeci şi nouă de ani, eu douăzeci şi şapte. Nu puteţi pricepe că aş vrea să vă înţeleg? Sau vă este teamă de consecinţele unei declaraţii – consecinţe din partea noastră sau a compatrioţilor dumneavoastră?”

Dar, dacă ar rosti acest lucru, n-ar mai corespunde adevărului; declarat în acte, motivul ar fi cât se poate de neveridic; faptul că vreme de cinci ani şi jumătate de război a aşteptat clipa asta, clipa în care abaţia avea să stea pradă în faţa lui, ca un dar ceresc; voia să le ridice un monument de pulbere şi ruine acelora care nu fuseseră niciun fel de monumente istoric-culturale şi care nu trebuiau să fie cruţaţi; Edith, ucisă de schija unei bombe de avion; Ferdi, un atentator, condamnat în baza legii; băiatul care aruncase în cutia de scrisori minusculele hârtiuţe cu mesajele lui; tatăl lui Schrella care dispăruse; Schrella însuşi, care trebuia să-şi ducă viaţa atât de departe de ţara în care trăise Hölderlin; Groll, chelnerul de la „Ancora”, şi cei mulţi care porniseră spre front cântând: *Tremură oasele putrede*; nimeni nu va fi tras la răspundere pentru ei, nimeni nu-i învăţase ceva mai bun de făcut; dinamită, câteva formule, asta era posibilitatea lui de a înălţa monumente; şi avea o subunitate de dinamitare celebră pentru precizia cu care lucra; Schrit, Hochbret, Kanders. „Ştim precis că nu puteaţi să-l luaţi în serios pe

superiorul dumneavoastră, generalul Otto Kosters; psihiatrii armatei noastre l-au declarat în unanimitate – şi dacă aţi şti cât de greu este să realizezi unanimitate printre psihiatrii armatei americane – l-au declarat în unanimitate nebun, iresponsabil de faptele sale, şi astfel răspunderea cade asupra dumneavoastră, domnule căpitan, întrucât este indiscutabil faptul că nu sunteţi nebun şi că – vă dezvălui acest lucru – sunteţi serios împovărat prin declaraţiile camarazilor dumneavoastră. Nu vreau să vă întreb despre concepţia dumneavoastră politică; asigurările de nevinovăţie îmi sunt prea cunoscute şi, sincer vorbind, prea plictisitoare. Le-am şi spus camarazilor mei, că nu vom găsi în această frumoasă ţară decât cinci sau şase, în cel mai bun caz nouă vinovaţi şi că va trebui să ne întrebăm împotriva cui am dus războiul ăsta: împotriva unor oameni – fără excepţie – cu judecată, drăguţi, inteligenţi, chiar culţi – vă rog, răspundeţi-mi odată la întrebare! De ce, de ce aţi făcut asta?”

Pe locul ofiţerului american şedea acum tânăra fată care îşi mânca încet chifteluţa, sorbea din bere, chicotea; la orizont se putea vedea, intact, turnul zvelt, cenuşiu-închis, al bisericii Sankt Severin…

Oare să spună că găsea respectul pentru monumentele istoric-culturale la fel de mişcător ca şi greşeala de-a se aştepta să întâlnească bestii în loc de oameni drăguţi, cu judecată? Un monument pentru Edith şi Ferdi, pentru Schrella şi tatăl acestuia, pentru Groll şi băiatul care aruncase biletele în cutia de scrisori, pentru polonezul Anton, care ridicase mâna împotriva lui Wakiera şi fusese asasinat pentru asta, şi pentru cei mulţi care cântaseră *Tremura oasele putrede şi* pe care nimeni nu-i învăţase ceva mai bun de făcut: un monument pentru mieii pe care nu-i păstorise nimeni.

Dacă voia să mai prindă trenul, fiica sa Ruth ar fi trebuit să alerge acum pe lângă portalul bisericii Sankt Severin spre gară; cu căciuliţă verde pe părul castaniu-

închis, cu puloverul roz-roşu, înfierbântată, fericită de a-i întâlni pe tata, pe fratele şi pe bunicul ei; după-amiază cafea la Sankt Anton, înainte de marea sărbătorire de scara.

Bătrânul Fähmel sta afară, la umbră, în faţa tabelei, şi studia mersul trenurilor; cu chipul lui prelung, înroşit, bătrânul era amabil, generos şi plin de prietenie, nu se-nfruptase niciodată din *împărtăşania bivolului*, nu devenise mai acru odată cu vârsta; oare ştia el totul? Sau abia urma s-o afle? Şi fiului său Joseph, lui cum îi va putea explica asta cândva? Era mai bine să tacă, decât să încredinţeze unor acte gândurile şi sentimentele sale sau să le dea pe mâna psihologilor.

Nu putuse să-i explice nici tânărului atât de prietenos, care îl privea şi clătina din cap, împingându-i peste masă cutia de ţigări abia începută; luă pachetul, mulţumi, îl vârî în buzunar, luă „Crucea de fier” de la piept, i-o întinse tânărului, împingând-o peste masă; faţa de masă cu carouri roşii şi albe se încreţi, el o întinse la loc, în timp ce tânărul american se împurpura.

„Nu, nu, spuse Robert, iertaţi-mi neîndemânarea; n-am vrut să vă ofensez, dar simt nevoia să vi-o ofer ca amintire, amintire de la cel care a aruncat în aer abaţia Sankt Anton şi a primit decoraţia asta pentru asemenea faptă; de la cel care a aruncat-o în aer, deşi ştia că generalul era nebun, deşi ştia că dinamitarea n-avea niciun sens, nici tactic, nici strategic. Eu păstrez cu plăcere ţigările dumneavoastră – pot să vă rog să presupuneţi că am făcut un schimb de cadouri, ca nişte oameni de aceeaşi vârstă?”

Poate dinamitase mănăstirea pentru că o jumătate de duzină de călugări se urcaseră atunci, la sărbătorirea solstiţiului, pe Kosakenhügel şi, în timp ce focul se învolbura, intonaseră: *Tremură oasele putrede*; focul l-a aprins Otto, şi a fost de faţă el însuşi cu micul său fiu Joseph, în braţe, cel cu bucle blonde, care bătea din palme

de bucurie la vederea vâlvătăii; Edith, lângă el, i-a strâns mâna dreaptă; o făcuse poate şi pentru că Otto nu-i fusese nici măcar străin într-o lume în care un gest din mână te poate costa viaţa; de jur-împrejurul focului aprins al solstiţiului, se afla tineretul sătesc din Dodringen, Schaklingen, Kisslingen şi Denklingen; chipurile înfierbântate ale flăcăilor şi fetelor străluceau sălbatic la focul solstiţiului, pe care Otto primise încuviinţarea să-l aprindă; şi toţi cântau cântecul la care dăduse tonul călugărul cel cumsecade care înfigea pintenii în coapsele calului de plug cel cumsecade: *Tremură oasele putrede*. Urlând, cu făcliile în mâini, au coborât dealul; oare să-i spună tânărului ofiţer că a făcut-o pentru că ei – călugării – nu urmaseră îndemnul *Păstoreşte-mi mieii*; şi că nu simte nici urmă de remuşcare; rosti tare:

„Poate că n-a fost decât o glumă, un joc”.

„Ciudate glume, ciudate jocuri mai aveţi pe-aici. Sunteţi, doară, arhitect”.

„Nu, specialist în statică”.

„Fie şi-aşa, despre partea mea, aproape că nu e nicio diferenţă”.

„Dinamitarea, spuse Robert, este întoarcerea staticii pe faţa cealaltă. Cum s-ar spune, reversul ei”.

„Iertaţi-mă, interveni tânărul, la matematică am fost slab totdeauna”.

„Iar pentru mine a fost o plăcere pură”.

„Cazul dumneavoastră începe să mă intereseze în mod particular. Oare referirea la predilecţia dumneavoastră pentru matematică vrea să însemne că în cazul dinamitării a existat un anumit interes profesional?”

„Poate. Pentru un specialist în statică prezintă, firește, un foarte mare interes faptul de-a şti ce forţe sunt necesare pentru a anula legile statice.

Veţi admite, că a fost o dinamitare perfectă”.

„Oare vreţi să afirmaţi serios că acest interes, să-i spunem abstract, ar fi putut juca vreun rol?”

„Da”.

„Cred că acum nu mai pot renunţa, totuşi, la interogatoriul politic. Vă fac atent asupra faptului că n-au niciun rost declaraţiile false; suntem în posesia tuturor documentelor necesare, pentru a putea verifica declaraţia dumneavoastră”.

Abia în clipa aceea i-a trecut prin minte că tatăl lui fusese cel care construise abaţia cu treizeci şi cinci de ani în urmă: li se repetase şi li se confirmase de atâtea ori acest lucru, încât nici măcar nu mai părea adevărat; şi i-a fost frică să nu descopere asta şi ofiţerul şi să-şi închipuie că a găsit explicaţia: *complex faţă de tată*; poate că ar fi fost totuşi mai bine să-i spună tânărului: pentru că ei n-au păstorit mieii, şi în felul acesta să-i dea o bază temeinică pentru a-l considera nebun; dar n-a făcut altceva decât să privească pe fereastră la turnul zvelt al bisericii Sankt Severin ca la o pradă care-i scăpase, în timp ce tânărul din faţa lui îi punea întrebări, la care putea răspunde printr-un *nu*, fără să se gândească.

Fata dădu la o parte din faţa ei farfuria golită, o luă pe aceea a tânărului, ţinând ambele furculiţe o clipă în mâna dreaptă, în timp ce cu stânga puse farfuria bărbatului peste a ei, apoi aşeză amândouă furculiţele în farfuria de deasupra, iar mâna dreaptă, eliberată acum, o sprijini pe antebraţul tânărului şi-l privi în ochi, surâzând.

„Aşadar n-aţi aparţinut nici unei organizaţii? Citiţi pe Hölderlin? Bine. Poate că voi fi nevoit să pun să vă mai aducă şi mâine o dată”.

Compătimind, inima veşnică tot neclintită rămâne.

Când tatăl său intră în sala restaurantului, Robert roşi, se îndreptă spre bătrân, îi luă pălăria grea din mână şi spuse:

— Am uitat să te felicit de ziua ta, tată. Iartă-mă. Am comandat bere şi pentru dumneata, sper că mai e destul de rece, altfel…?

— Mulţumesc, spuse tatăl, mulţumiri pentru

felicitări, şi lasă berea aşa, nu-mi place câtuşi de puţin să fie rece.

Bătrânul îi puse mâna pe braţ, Robert roşi şi se gândi la gesturile intime, cu care se întâmpinaseră reciproc pe alee, în faţa sanatoriului; acolo simţise nevoia subită să-i pună tatălui său mâna pe umăr, iar acesta repetase gestul, în timp ce stabileau să se întâlnească la gara din Denklingen.

— Vino, spuse Robert, hai să ne aşezăm, mai avem încă douăzeci şi cinci de minute.

Ridicară halbele, dădură amândoi din cap şi băură.

— O ţigară de foi, tată?

— Nu, mulţumesc. Ştii, de fapt, că mersul trenurilor abia dacă s-a modificat în decurs de cincizeci de ani? Până şi tăbliţele de email pe care sunt indicate orele au rămas tot aceleaşi; doar a mai plesnit emailul pe alocuri.

— Scaunele, mesele, tablourile de pe perete, spuse Robert, sunt tot ca pe vremea când veneam pe jos de la Kisslingen încoace, în zilele frumoase, şi aşteptam trenul aici.

— Da, spuse tata, nimic nu s-a schimbat. Ai vorbit la telefon cu Ruth, o să vină? N-am văzut-o de atâta vreme!

— Da, vine; presupun că acum se şi află în tren.

— Putem fi la Kisslingen puţin după ora cinci şi avem timp să bem cafeaua în tihnă acolo şi să ne întoarcem fără grabă acasă până la şapte. Veniţi la sărbătorire?

— Bineînţeles, tată, te-ai îndoit cumva de asta?

— Nu, dar mă gândeam să renunţ, s-o decomand – poate că e mai bine să n-o fac, din cauza copiilor, am pregătit atâtea lucruri pentru ziua asta.

Bătrânul coborî privirea pe faţa de masă cu carouri albe şi roşii, desenă pe ea cercuri cu halba; Robert îi admiră pielea netedă de pe mâini; mâini de copil, care-şi păstraseră nevinovăţia; tatăl ridica ochii, îl privi pe Robert în faţă.

— Mă gândeam la Ruth şi la Joseph; ştii, desigur, că

Joseph are o prietenă.

— Nu.

Bătrânul lăsă ochii din nou în jos, desenă din nou cercuri cu halba.

— Totdeauna am sperat că cele două moşii de aici de la ţară vor deveni pentru voi ca un al doilea cămin, dar vouă v-a plăcut mai mult să locuiţi la oraş, chiar şi lui Edith – abia cu Joseph pare să se împlinească visul meu; e ciudat că voi toţi credeţi mereu că Joseph seamănă cu Edith şi că n-are nimic din noi – şi, cu toate acestea, seamănă atât de mult cu Heinrich, încât uneori mă sperii când îl văd pe băiatul tău; Heinrich, ce-ar fi devenit – îţi mai aminteşti de el?

Pe câinele nostru îl chema Brom; *iar eu ţineam hăţurile trăsurii*, *erau din piele neagră*; *erau crăpate*; *trebuie să am o puşcă*, *trebuie să am o puşcă*; *Hindenburg*.

— Da, mi-amintesc de el.

— Mi-a dat îndărăt ferma pe care i-am dăruit-o; cui să i-o dăruiesc acum? Lui Joseph sau lui Ruth? Ţie? Ai vrea s-o iei? Să fii proprietar de vaci şi păşuni, de centrifuge şi maşini de tocat sfeclă? Tractoare şi maşini de întors fânul? S-o fac danie mănăstirii? Amândouă fermele le-am cumpărat din primul meu onorariu. Aveam douăzeci şi nouă de ani când am construit abaţia, şi nici nu vă puteţi imagina ce înseamnă pentru un arhitect tânăr să obţină o asemenea comandă. Scandal. Senzaţie. Nu mă duc acolo atât de des numai pentru asta, pentru a nu-mi aminti de viitorul care a devenit între timp, demult, trecut. Totdeauna mă gândisem să devin un fel de ţăran la bătrâneţe. Dar n-am devenit, sunt doar un bătrân smintit, care se joacă de-a baba-oarba cu nevasta lui; ne astupăm ochii pe rând, alternăm momentele în timp, ca dispozitivele în aparatele de proiectat imagini pe perete: poftim: anul 1928 – doi băieţi drăguţi, de mâna mamei lor; unul de treisprezece ani, celălalt de unsprezece; tata, cu trabucul în gură, alături de ei, zâmbind; în fund turnul Eiffel – sau

este cumva Engelsburg, ori poate e Brandenburger Tor – alege-ţi singur decorul; sau poate chiar talazurile de la Ostende sau turnul bisericii Sankt Severin, ori chioşcul de limonada din parcul Blessenfeld? Nu, fireşte că este abaţia Sankt Anton: o găseşti în albumul de fotografii, în toate anotimpurile; doar moda, după care suntem îmbrăcaţi, se schimbă: mama ta cu o pălărie mare, cu una mică, cu părul lung, scurt, cu fusta largă, strâmtă, iar copiii ei de trei şi cinci ani, de cinci şi şapte ani; apoi apare o străină: blondă, tânără, poartă un copil în braţe, pe celălalt îl ţine de mână; copiii au un an şi trei ani; ştii că am iubit-o pe Edith cum n-aş fi iubit-o nici pe fiica mea; n-am putut crede niciodată că avusese într-adevăr un tată, o mamă – un frate. Era o trimisă a Domnului; când trăia la noi, am putut să mă gândesc din nou la numele lui, am putut să mă rog – ce solie ţi-a adus, ce solie ţi-a remis? Răzbunare pentru miei? Sper că ai îndeplinit cu fidelitate misiunea, că n-ai ţinut seama de scrupule false, cum am ţinut eu întotdeauna, că nu ţi-ai păstrat proaspăt sentimentul superiorităţii, în frigiderele ironiei, cum am făcut eu întotdeauna. A avut ea oare într-adevăr un frate? Trăieşte? Există?

Trasă cercuri cu halba, privi ţintă la faţa de masă cu carouri albe şi roşii, apoi ridică doar puţin capul.

— Spune-mi: există fratele ăsta într-adevăr? Doară a fost prietenul tău; l-am văzut o dată; stam la fereastra dormitorului şi l-am zărit trecând prin curte spre camera ta; nu l-am mai uitat niciodată, m-am gândit adesea la el, cu toate că abia dacă l-am văzut vreme de zece sau douăzeci de secunde; mi-era teamă de el, ca de un înger întunecat. Există într-adevăr?

— Da.

— Trăieşte?

— Da. Ţi-a fost teamă de el?

— Da. Şi de tine. N-ai ştiut asta? Nu vreau să aflu ce solie ţi-a dat Edith; doar un singur lucru: ai îndeplinit-o?

— Da.

— Bine. Te miri că mi-era teamă de tine – şi încă mi-este puţin. Am râs de conspiraţiile voastre copilăreşti, dar râsul mi s-a oprit pe buze, când am citit că l-au omorât pe băiatul acela; ar fi putut să fie fratele lui Edith; dar mai târziu mi-am dat seama că părea încă aproape uman faptul de-a omorî un băiat care, în orice caz, aruncase o bombă şi pârlise picioarele profesorului de gimnastică; apoi, însă, băiatul care arunca bileţelele tale în cutia noastră de scrisori, polonezul care a ridicat mâna împotriva profesorului de gimnastică – o tresărire nepotrivită a genelor, felul părului şi forma nasului erau motive suficiente, şi nici măcar de atâta lucru nu mai aveau nevoie: doar de actul de naştere al tatălui sau al bunicului; ani de-a rândul mă hrănisem din râsul meu, dar hrana asta a încetat să mai existe, nu mai era reîmprospătată, Robert, şi am deschis frigiderul, am lăsat ironia să se acrească şi am aruncat-o, ca pe un rest dezgustător al unui lucru care fusese cândva de preţ; crezusem că o iubeam şi o înţelegeam pe mama ta – dar abia în clipele acelea am înţeles-o şi am iubit-o, v-am înţeles şi v-am iubit şi pe voi; abia mai târziu am înţeles lucrul acesta pe deplin; când s-a terminat războiul, m-am pomenit în fruntea bucatelor, am fost numit delegat cu construcţiile pentru întreaga regiune; pace, mi-am zis, a trecut totul, o viaţă nouă – când, într-o bună zi, comandantul englez, s-a scuzat, cum s-ar spune, faţă de mine, că bombardaseră biserica Sfântul Honorius şi că distruseseră grupul răstignirii ce data din secolul al doisprezecelea; nu s-a scuzat pentru Edith, ci doar pentru un grup al răstignirii din secolul doisprezece; sorry1; am râs din nou, pentru prima oară după zece ani, dar n-a fost un râs vesel, Robert – şi am demisionat din funcţie; delegat cu construcţiile?

1 Regret (engl.).

La ce? când aş fi dat, în definitiv, toate statuile cu crucificări din toate secolele, numai pentru a mai vedea o dată surâsul Edithei, pentru a mai simţi mâna ei pe braţul

meu; ce contează pentru mine reprezentările Domnului faţă de surâsul adevărat al unei trimise a lui? Iar pentru băiatul care aducea bileţelele tale – n-am dat niciodată ochii cu el, n-am aflat niciodată numele lui – aş fi dat biserica Sankt Severin şi aş fi ştiut că era un preţ ridicol de mic, ca şi cum ai da unuia care a salvat viaţa cuiva o medalie; ai mai întâlnit vreodată la cineva surâsul lui Edith, sau zâmbetul ucenicului tâmplar? Ori măcar o palidă imitaţie? Robert! Robert! Lăsă halba din mână, îşi sprijini braţele pe masă. L-ai mai întâlnit vreodată? întrebă el, murmurând, pe sub braţe.

— L-am văzut, spuse Robert, pe chipul unui *boy* de hotel, care se numeşte Hugo – am să ţi-l arăt.

— Îi voi dărui băiatului ăstuia moşia pe care n-a vrut-o Heinrich; scrie-mi numele lui pe capacul halbei; pe capacele halbelor se transmit veştile cele mai importante; şi spune-mi şi mie dacă ai să afli ceva despre fratele Edithei. Trăieşte?

— Da. Tot mai ţi-e teamă de el?

— Da. Cel mai înspăimântător lucru la băiatul ăsta era faptul că nu avea nimic care să te mişte; când l-am văzut trecând prin curte, am ştiut că era puternic şi că tot ceea ce făcea nu făcea din motive ce pot părea întemeiate altor oameni; pentru faptul că era sărac sau bogat, urât sau frumos; pentru că mama lui îl bătuse sau nu-l bătuse; simple motive pentru care un ins oarecare face cine ştie ce lucru; fie că zideşte biserici sau asasinează femei, fie că devine un bun profesor ori un organist prost; în cazul lui ştiam bine: niciunul din motivele acestea n-ar fi putut explica nimic din ce-a fost; pe atunci era o vreme în care încă mai puteai râde, dar la el nu găseam nicio fisură, împotriva căreia să-mi îndrept râsul; asta m-a determinat să-mi fie teamă, de parcă ar fi trecut prin curtea noastră un înger întunecat, un executor al justiţiei divine, care te lua zălog; şi a făcut-o, te-a luat zălog; nu avea nimic care să mă mişte; chiar când am auzit că l-au bătut şi că au vrut

să-l omoare, n-am fost mişcat…

— Domnule consilier, abia acum v-am recunoscut; mă bucur să vă văd sănătos; cred că au trecut ani destui de când n-aţi mai fost pe aici.

— Aa, Mull, dumneata eşti? Mai trăieşte mama dumitale?

— Nu, domnule consilier, am îngropat-o. A fost o înmormântare uriaşă. A avut o viaţă plină: şapte copii şi treizeci şi şase de nepoţi, unsprezece strănepoţi; o viaţă plină. Aţi vrea domniile-voastre să-mi faceţi cinstea de-a bea un pahar întru fericirea răposatei mele mame?

— Cu plăcere, dragă Mull – a fost o femeie minunată.

Bătrânul se sculă, se ridică şi Robert, în timp ce birtaşul se ducea la tejghea şi umplea halbele; ceasul era abia patru şi zece; la tejghea aşteptau doi ţărani, care-şi vârau, plictisiţi, în gură pârjoale unse cu muştar şi îşi beau berea icnind de plăcere; cu faţa roşie, cu ochii umezi, birtaşul se întoarse la masă, puse halbele de pe tavă pe masă, o luă pe a sa în mână.

— Întru fericirea mamei dumitale, Mull; spuse bătrânul Fähmel.

Ridicară halbele, închinară reciproc, băură, puseră halbele jos.

— Ştii, de fapt, începu bătrânul, că mama dumitale îmi făcea credit, acum cincizeci de ani, când veneam însetat şi înfometat de la Kisslingen; pe vremea aceea se repara linia ferată pe porţiunea asta şi încă nu contau pentru mine patru kilometri pe care-i străbăteam pe jos; în sănătatea dumitale, Mull, şi întru fericirea mamei dumitale. Acesta este fiul meu, încă nu-l cunoşti?

— Fähmel – îmi pare bine.

— Mull – mă bucur.

— Pe *dumneavoastră* vă cunoaşte aici orice copil, domnule consilier, oricine ştie că aţi construit abaţia noastră şi câte o bunică mai ştie să istorisească încă poveşti despre dumneavoastră; cum comandaţi căruţe

întregi de bere pentru zidari şi cum aţi dansat de unul singur la sfeştanie. Înghiţitura asta în sănătatea dumneavoastră, domnule consilier.

Băură berea stând în picioare; Robert, cu halba goală în mână, privi ţintă în urma birtaşului, care se întoarse la tejghea, luă în trecere farfuriile goale ale perechii de îndrăgostiţi, le împinse pe ferestruica bucătăriei, apoi făcu socoteala tânărului. Fähmel îl trase pe Robert de haină.

— Hai, spuse el, hai, aşază-te, că doar mai avem zece minute. Ăştia sunt oameni minunaţi, au mult suflet.

— Iar ţie nu ţi-e teamă de ei, nu-i aşa, tată?

Bătrânul privi stăruitor la fiul său; pe chipul lui prelung şi neted nu miji niciun zâmbet.

— Oamenii ăştia, spuse Robert, sunt cei care l-au chinuit pe Hugo – poate că unul dintre ei a fost şi călăul lui Ferdi!

— În timp ce tu erai departe şi aşteptam veşti de la tine, mi-era frică de orice om – dar să-mi fie frică de Mull? *Ţie* ţi-e frică de el?

— În faţa fiecărui om mă întreb dacă mi-ar conveni să fiu în mâna lui şi nu sunt mulţi cei pentru care aş spune: da.

— Şi în mâna fratelui lui Edith ai fost?

— Nu. Locuiam împreună în aceeaşi cameră, în Olanda, împărţeam tot *ce* aveam, jucam biliard o jumătate de zi, cealaltă studiam: el germana, eu matematica; n-am fost în mâna lui, dar m-aş da oricând pe mâna lui – şi pe a ta, tată. Robert scoase ţigara din gură. Tare aş vrea să-ţi dăruiesc ceva pentru cea de-a optzecea aniversare – să-ţi dovedesc, ei, poate că ştii ce aş vrea să-ţi dovedesc?

— Ştiu, zise bătrânul, punând mâna pe braţul fiului, nu e nevoie s-o mărturiseşti.

Ţi-aş dărui cu plăcere câteva lacrimi de remuşcare, dar nu mi le pot stoarce, încă mă uit la turnul bisericii Sankt Severin ca la o pradă care mi-a scăpat: păcat că a trebuit să fie chiar opera ta de tinereţe, lozul cel mare,

primul joc mare; şi bine construită, zidărie solidă, excepţională din punct de vedere static; a trebuit să cer două camioane cu explozibil şi am dat ocol întregii construcţii, am notat cu cretă formulele şi semnele mele pe pereţi, pe coloane –, pe pilaştri, le-am scris pe marele tablou al *Cinei cea de taină*, între piciorul Sfântului Ioan şi al Sfântului Petru; cunoşteam atât de bine abaţia; îmi explicaseşi de atâtea ori construcţia pe când eram copil, băiat, adolescent – eu notam semnele pe perete, în timp ce abatele, singurul care rămăsese acolo, alerga pe lângă mine, făcea apel la raţiunea mea, la religia mea; din fericire era un abate nou, care nu mă cunoştea. A făcut apel la conştiinţa mea, dar zadarnic; nu mă cunoştea nici ca vizitator de duminică venit să mănânce păstrăvi, nici ca fiu al arhitectului, fiu care mânca miere curată de albine, care ungea unt pe pâine ţărănească, şi, în timp ce mă privea de parcă aş fi fost dement, i-am şoptit: *Tremură oasele putrede*; aveam douăzeci şi nouă de ani, exact atât cât aveai tu când ai construit abaţia, şi pândeam prada următoare care se contura, cenuşie şi zveltă, în fund, la orizont: Sankt Severin; dar am fost luat prizonier şi tânărul acela m-a interogat aici, în clădirea gării din Denklingen, la masa de colo, care e acum goală…

— La ce te gândeşti? întrebă bătrânul.

— La Sankt Anton, n-am fost de-atâtă vreme acolo.

— Te bucuri?

— Mă bucură să-l întâlnesc pe Joseph, nu l-am văzut de atâta vreme.

— Sunt oarecum mândru de el, spuse bătrânul, este atât de degajat şi are atâta prospeţime, şi va fi cândva un arhitect capabil; puţin prea repezit cu meseriaşii, prea nerăbdător; dar nu mă aştept la răbdare din partea unui tânăr de douăzeci şi doi de ani – iar acum se mai află şi sub presiunea termenului de predare; călugării ar vrea nespus de mult să cânte liturghia adventului în noua biserică; fireşte că vom fi invitaţi cu toţii la târnosire.

— Mai este acolo vechiul abate?

— Care?

— Gregor.

— Nu, a murit în ’47; n-a putut să-şi revină de pe urma faptului că a fost distrusă abaţia.

— Dar tu, ţi-ai revenit?

— Când am primit vestea că au distrus abaţia am fost foarte afectat, dar, după aceea, când m-am întărâtaţi şi voiau să înfiinţeze o comisie pentru dus acolo şi am văzut ruinele, iar călugării erau a descoperi pe făptaş, i-am sfătuit să renunţe; nu voiam răzbunare pentru o clădire şi mi-era teamă că-l vor găsi pe vinovat şi că acesta va veni la mine să se scuze; acel *sorry* al englezului încă îmi mai răsuna tot atât de groaznic în urechi; şi, la urma urmei, o clădire o poţi reconstrui. Da, Robert, mi-am revenit. N-ai să mă crezi, dar niciodată nu m-am simţit legat de clădirile pe care le-am proiectat, a căror construcţie am condus-o; pe hârtie îmi plăceau, mă apucam de lucru cu o anumită pasiune, dar niciodată n-am fost un artist, mă-nţelegi, şi, pe deasupra, eram conştient că nu sunt; mai aveam încă planurile abaţiei, când m-au însărcinat cu reconstruirea ei; pentru băiat este un prilej minunat să facă practică, să înveţe cum se coordonează munca şi să-şi mai domolească puţin nerăbdarea – nu trebuie să mergem acum la tren?

— Mai sunt doar patru minute, tată. Am cam putea să ne ducem pe peron.

Robert se ridică, făcu un semn cu mâna înspre birtaş, scoase portvizitul, dar acesta veni de după tejghea, trecu pe lângă Robert, îi puse bătrânului mâna pe umăr, zâmbind, şi spuse:

— Nu, domnule consilier – aţi fost oaspeţii mei şi, în memoria mamei mele, n-am să renunţ la plăcerea asta.

Afară era încă destul de cald; dâra albă de fum a trenului se şi zărea peste Dodringen.

— Ai luat bilete? întrebă bătrânul.

— Da, răspunse Robert, privind în direcţia trenului

care venea spre ei pe panta de dincolo de Dodringen, de parcă ar fi coborât din cerul siniliu-deschis; negru, bătrân şi emoţionant era trenul; şeful gării ieşi din biroul său, cu un zâmbet de sfârşit de săptămână pe faţă.

— Aici, tată, aici, strigă Ruth; căciuliţa ei, verde, braţele care se agitau făcând semne, puful roşieţic-roz al puloverului ei; întinse numite spre bunic, îl ajută să urce pe platforma vagonului, îl îmbrăţişă, îl împinse cu grijă pe uşa deschisă a compartimentului, apoi îl trase sus pe tatăl ei şi-l sărută pe obraz.

— Mă bucur grozav, spuse ea, într-adevăr grozav pentru Sankt Anton şi pentru astă-seară.

Şeful gării fluieră şi dădu semnalul de plecare a trenului.

7

CÂND se prezentară la ghişeu, Nettlinger scoase trabucul din gură şi-l încuraja pe Schrella cu un gest din cap: geamul ghişeului fu ridicat pe dinăuntru, un paznic cu o listă se aplecă înainte şi întrebă:

— Dumneata eşti arestatul Schrella?

— Da, răspunse Schrella.

Paznicul enumera cu glas tare obiectele, aşa cum, le lua dintr-o cutie de carton şi le punea pe marginea ghişeului;

— Un ceas de buzunar, de nichel, fără lanţ. Un portmoneu, piele neagră, conţinând: cinci şilingi englezeşti, treizeci de franci belgieni, zece mărci germane şi optzeci de pfenigi. O cravată, culoarea: verde. Un stilou cu pastă, fără marcă, de culoare gri. Două batiste: albe. Un pardesiu, *trenchcoat*. O pălărie, culoarea: neagră. Un aparat de ras, marca: Gilette. Şase ţigări, marca: Belga. Cămaşa, rufăria de corp, săpunul şi peria de dinţi le-ai păstrat la dumneata, nu-i aşa? Te rog iscăleşte aici şi confirmă sub semnătură proprie că nu lipseşte nimic din obiectele ce-ţi aparţin.

Schrella îşi puse pardesiul pe el, vârî lucruşoarele în buzunare, iscăli lista: 6 septembrie 1958, ora 15, 30.

— Bine, spuse paznicul şi lăsă fereastra ghişeului în jos.

Nettlinger puse din nou trabucul în gură, îl atinse pe Schrella pe umăr.

— Vino, zise el, ieşirea e pe aici, sau ai vrea să te duci îndărăt la pârnaie? N-ar strica, poate, să-ţi şi legi cravata la gât.

Schrella îşi puse o ţigară în gură, îşi îndreptă ochelarii, ridică gulerul cămăşii şi îşi petrecu cravata pe după gât; se sperie când Nettlinger îi duse pe neaşteptate bricheta aprinsă la nas.

— Da, spuse Nettlinger, aşa procedează toţi deţinuţii, indiferent dacă fac parte din înalta societate sau din păturile de jos, vinovaţi sau nevinovaţi, săraci sau bogaţi, politici sau de drept comun: în primul rând ţigara.

Schrella aspiră adânc fumul de ţigară, îl privi pe Nettlinger pe deasupra ochelarilor, în timp ce-şi lega cravata şi-şi lăsa gulerul din nou în jos.

— Ai experienţă în chestiunile astea, nu-i aşa?

— Tu nu? întrebă Nettlinger. Vino, din păcate nu te pot scuti de a-ţi lua rămas bun de la director…

Schrella îşi puse pălăria în cap, scoase ţigara din gură şi-l urmă pe Nettlinger, care îi ţinu deschisă uşa spre curte: directorul se afla în faţa cozii de oameni de la ghişeul unde se eliberau autorizaţiile pentru vizite duminicale; era voinic, nu prea elegant, dar îmbrăcat sobru; felul cum îşi mişca braţele şi picioarele în timp ce se îndrepta spre Nettlinger şi Schrella, îţi dădea impresia netă că-i civil.

— Sper, se adresă el lui Nettlinger, că eşti mulţumit de modul cum s-a desfăşurat totul, repede şi corect.

— Mulţumesc, spuse Nettlinger, a mers într-adevăr repede.

— Bun, zise directorul, apoi se adresă lui Schrella: Ai

să mă ierţi dacă de rămas bun îţi voi spune câteva cuvinte, cu toate că n-ai făcut parte decât o zi dintre – râse – pensionarii mei şi cu toate că ai nimerit la secţia executări de pedepse şi nu la cea de cercetări. Vezi, spuse el, şi arătă spre poarta interioară a închisorii, dincolo de această poartă te aşteaptă o a doua poartă, iar dincolo de acea a doua poartă te aşteaptă ceva măreţ, care este bunul nostru suprem: libertatea. Indiferent dacă bănuiala care cădea asupra dumitale era întemeiată sau neîntemeiată, ai cunoscut, şi directorul râse din nou, aici, între zidurile mele ospitaliere, contrariul libertăţii.

Foloseşte-ţi libertatea. De fapt suntem cu toţii doar nişte prizonieri, prizonierii propriului nostru trup, până în ziua în care sufletul nostru devine liber şi se înalţă la creatorul lui, dar prizonieratul între zidurile mele ospitaliere nu este numai simbolic. Îţi dau drumul spre libertate, domnule Schrella…

Schrella întinse jenat mâna, dar o trase repede îndărăt, întrucât observă pe faţa directorului că gestul acesta nu făcea parte, pare-se, dintre formalităţile de aici; Schrella tăcu încurcat, îşi trecu ţigara din mâna dreaptă în cea stângă şi privi clipind spre Nettlinger.

Zidurile acestei curţi, cu cerul de deasupra, fuseseră ultimul lucru pe care ochii lui Ferdi îl văzuseră pe acest pământ, poate că glasul directorului fusese ultimul pe care-l auzise în curtea aceasta, care era destul de îngustă, pentru a se umple toată de aroma trabucului lui Nettlinger; nasul adulmecând al directorului spunea: Dumnezeule, totdeauna te-ai priceput la ţigări de foi, ce-i al tău e al tău.

Nettlinger scoase trabucul din gură.

— Ai fi putut să ne scuteşti cu discursul de rămas bun. Aşadar, mulţumesc şi la revedere.

Îl cuprinse pe Schrella de umeri, îl împinse spre poarta interioară, care se deschise înaintea lor; Schrella se opri, întinse funcţionarului hârtiile sale; acesta le compară

cu atenţie, dădu din cap şi deschise poarta.

— Asta este aşadar libertatea, zise Nettlinger râzând. Colo se află maşina mea, spune-mi doar unde vrei să te duc.

Schrella traversă strada, alături de Nettlinger, şovăi când şoferul îi deschise portiera.

— Hai, îl îndemnă Nettlinger, urcă-te odată.

Schrella îşi scoase pălăria, se urcă în maşină, se aşeză, se lăsă pe spate pe banchetă şi privi spre Nettlinger, care se urcă în urma lui şi se trase aproape de el.

— Unde vrei să te ducem?

— La gară, răspunse Schrella.

— Ai bagaje acolo?

— Nu.

— Vrei cumva să şi părăseşti din nou acest oraş ospitalier? întrebă Nettlinger. Se plecă înainte şi strigă şoferului: La gara principală.

— Nu, răspunse Schrella, încă nu vreau să părăsesc acest oraş ospitalier. N-ai dat de Robert?

— Nu, zise Nettlinger, e scump la vedere. Am încercat toată ziua să-l găsesc, dar s-a ascuns şi, când era cât pe-aci să dau de el la „Hotelul

Prinţul Heinrich”, a dispărut – pe o uşă laterală; din cauza lui a trebuit să trec prin nişte situaţii penibile.

— Nu l-ai întâlnit nici înainte?

— Nu, răspunse Nettlinger, nici o singură dată măcar; trăieşte foarte retras.

Maşina opri la un semnalizator de circulaţie. Schrella îşi scoase ochelarii, îi şterse cu batista şi se trase aproape de geamul portierei…

— Trebuie să ţi se pară totuşi ciudat, vorbi Nettlinger, să fii din nou în Germania, după atâta vreme, şi în asemenea împrejurări; n-ai s-o mai recunoşti.

— Ba totuşi o recunosc, spuse Schrella, cam aşa cum recunoşti o femeie pe care ai iubit-o ca fată şi pe care o revezi după douăzeci de ani; ei, s-a mai îngrăşat puţintel;

glandele cam acoperite de osânză; se pare că s-a măritat cu un bărbat nu numai bogat, dar. Şi harnic; vilă la marginea oraşului, maşină, inele pe degete, în asemenea împrejurări vechea iubire devine, inevitabil, ironie.

— Fireşte că asemenea imagini sunt puţintel cam şui, spuse Nettlinger.

— Sunt imagini, ripostă Schrella, şi dacă ai avea vreo trei mii din astea, poate că ai zări un colţişor din adevăr.

— Mă îndoiesc că optica ta este cea justă: abia de douăzeci şi patru de ore în ţară, dintre care douăzeci şi trei în închisoare.

— Nici nu-ţi închipui cât de multe afli în închisoare despre o ţară; delictul cel mai frecvent din închisorile voastre este înşelăciunea; din păcate, autoînşelarea nu este urmărită penal; poate nu ştii încă: din ultimii douăzeci şi doi de ani, patru i-am petrecut în închisoare?

Maşina se urni încet într-o coloană lungă, ce se formase în faţa semnalizatorului de circulaţie.

— Nu, zise Nettlinger, asta n-am ştiut-o. În Olanda?

— Da, răspunse Schrella, şi în Anglia.

— Pentru ce infracţiuni?

— Acţiuni afective din dragoste nefericită, dar câtuşi de puţin din idealism, ci doar pentru că mă străduiam să combat ceva real.

— Aş putea să ştiu mai precis? întrebă Nettlinger.

— Nu, spuse Schrella, n-ai înţelege şi ai lua-o drept un compliment. Am ameninţat un politician olandez pentru că spusese că ar trebui să fie omorâţi toţi germanii, un politician foarte popular; apoi m-au eliberat germanii când au ocupat Olanda şi au crezut că eram un fel de martir pentru Germania, dar au găsit numele meu pe lista celor urmăriţi şi am fugit de dragostea lor tocmai în Anglia; acolo am ameninţat un om politic englez pentru că a spus că ar trebui omorâţi toţi germanii, doar capodoperele lor ar trebui salvate, un politician foarte popular; dar m-au amnistiat curând, pentru că au socotit că trebuie să-mi

respecte sentimentele, sentimente pe care nici măcar nu le avusesem, când îl ameninţasem pe politician – în felul acesta te arestează dintr-o neînţelegere şi-ţi dă drumul dintr-o neînţelegere.

Nettlinger râse:

— Dacă totuşi colecţionezi imagini, dă-mi voie să adaug şi eu una la colecţia ta. Cum vine asta: ură politică, fără scrupule, între colegi de şcoală; urmărire, anchetă, fugă, ură până la sânge – dar douăzeci de ani mai târziu tocmai urmăritorul, cel care stârneşte groaza, îl eliberează din închisoare pe fugarul întors în patrie? Nu este şi asta o imagine demnă de-a fi inclusă în colecţia ta?

— Nu e o imagine, vorbi Schrella, ci o istorie, care are şi dezavantajul că este adevărată – dar dacă transpun istoria în abstracţiune imaginativă şi apoi o interpretez, va rezulta ceva foarte puţin măgulitor pentru tine.

— Este fără îndoială ciudat, spuse Nettlinger încetişor, şi-şi scoase trabucul din gură, că te rog să mă înţelegi în privinţa asta, dar crede-mă: când am citit numele tău pe lista celor urmăriţi şi am controlat informaţia că te-au arestat cu adevărat la graniţă, n-am şovăit nicio clipă să pun totul în mişcare pentru eliberarea ta.

— Mi-ar părea rău, ripostă Schrella, dacă ai crede că mă îndoiesc de autenticitatea motivelor şi sentimentelor tale. Nici măcar regretul tău nu-l pun la îndoială, dar imaginile – şi tu m-ai rugat să includ imaginea asta în colecţia mea – imaginile înseamnă o abstractizare, şi acesta este rolul pe care l-ai jucat atunci şi pe care-l joci astăzi; rolurile sunt – iartă-mă – identice, căci a mă face inofensiv pe atunci însemna să mă închizi, iar astăzi a mă face inofensiv înseamnă să-mi redai libertatea; mi-e teamă că Robert, care gândeşte mult mai abstract decât mine, de aceea n-a ţinut câtuşi de puţin să te întâlnească. Sper că mă înţelegi – nici atunci nu m-am îndoit niciodată de autenticitatea motivelor şi sentimentelor tale; nu mă poţi

înţelege, nici nu încerca măcar, pentru că n-ai jucat conştient rolurile, altfel ai fi un cinic sau un criminal, şi nu eşti niciuna, nici alta.

— Acum într-adevăr nu mai ştiu dacă toate astea sunt complimente sau dimpotrivă.

— Câte ceva din amândouă, spuse Schrella râzând.

— Poate că nu ştii, ce am făcut pentru sora ta;

— Ai ocrotit-o pe Edith?

— Da. Wakiera voia s-o aresteze; tot mereu trecea numele ei pe listă, iar eu l-am şters de fiecare dată.

— Faptele voastre bune, vorbi Schrella încetişor, sunt aproape mai îngrozitoare decât cele rele.

— Iar voi sunteţi mai neîndurători decât însuşi Dumnezeu, care totuşi iartă păcatele de care te căieşti.

— Noi nu suntem Dumnezeu şi nu ne putem aroga atotştiinţa lui, şi cu atât mai puţin îndurarea lui.

Nettlinger se lasă pe spate pe banchetă, clătinând din cap; Schrella scoase o ţigară din buzunar, o puse în gură şi se sperie din nou, când bricheta lui Nettlinger ţăcăni atât de aproape de nasul său, iar flacăra albăstrie, curată, aproape că-i pârli genele. „Iar politeţea ta, gândi el, este mai cumplită decât impoliteţea ta. Zelul tău a rămas acelaşi, este tot cel cu care îmi aruncai mingea în faţă şi cu care îmi oferi acum foc pentru ţigară, într-un mod supărător”.

— Când va putea fi găsit Robert? îl întrebă el pe Nettlinger.

— Probabil abia luni, n-am putut afla unde s-a dus să-şi petreacă sfârşitul săptămânii; şi taică-său, şi fiică-sa, toţi au plecat; poate că încerci astă-seară la locuinţa lui, sau mâine, dimineaţă la nouă şi jumătate la „Hotelul Prinţul Heinrich”; acolo joacă totdeauna biliard între nouă jumătate şi unsprezece. Sper că n-au fost brutali cu tine în închisoare?

— Nu, spuse Schrella, corecţi.

— Spune-mi dacă ai nevoie de bani. Cu ceea ce ai la

tine nu ajungi departe.

— Cred că până luni o să-mi ajungăcu începere de luni voi avea bani”.

Cu cât se apropiau de gară, coloana de maşini devenea tot mai lungă şi mai lată. Schrella încercă să deschidă geamul, dar nu se descurcă cu manivelele, aşa că Nettlinger se aplecă peste el şi învârti mânerul pentru a lăsa geamul în jos.

— Mi-e teamă, spuse el, că aerul care vine de-afară nu este mult mai bun decât cel pe care-l avem aici înăuntru.

— Mulţumesc, zise Schrella; îl privi pe Nettlinger, trecu ţigara din mâna stângă în cea dreaptă, din cea dreaptă în stânga. Ascultă, întrebă el, mingea pe care a bătut-o Robert atunci a mai fost găsită vreodată – îţi aduci aminte?

— Da, zise Nettlinger – fireşte, îmi amintesc bine, că doar s-a vorbit atât de mult după aceea de ea; mingea n-au mai găsit-o de loc; au căutat-o în seara aceea până noaptea târziu, chiar şi a doua zi, cu toate că era într-o duminică; cineva a pretins mai târziu că nu fusese decât o şmecherie a lui Robert, că nici nu lovise mingea, ci doar imitare zgomotul loviturii şi că apoi făcuse să dispară mingea.

— Dar au văzut, totuşi, mingea cu toţii, ori nu – cum zbura?

— Bine-nţeles, nimeni n-a crezut versiunea asta; alţii au pretins că a căzut în curtea fabricii de bere, într-un camion cu bere, care aştepta acolo; poate îţi mai aminteşti că, puţin după aceea, a ieşit o căruţă pe poarta fabricii.

— A fost cu mult înainte de-a bate Robert mingea, spuse Schrella.

— Cred că te înşeli, zise Nettlinger.

— Nu, nu, ripostă Schrella, stăteam acolo, şi aşteptam, şi observam totul cu precizie; căruţa a ieşit înainte de-a lovi Robert.

— Ei, fie şi-aşa, spuse Nettlinger; în orice caz mingea

nu s-a mai găsit niciodată. Am sosit la gară – într-adevăr nu vrei să te ajut?

— Nu, mulţumesc, nu-mi trebuie nimic.

— Pot cel puţin să te invit la masă?

— Bine, spuse Schrella, să mergem să mâncăm.

Şoferul ţinu portiera deschisă, Schrella coborî primul, îl aşteptă cu mâinile în buzunar pe Nettlinger, care-şi luă servieta de pe banchetă, îşi încheie nasturii pardesiului şi spuse şoferului:

— Te rog să mă aştepţi pe la cinci şi jumătate la „Hotelul Prinţul Heinrich”.

Şoferul duse mâna la şapcă, se urcă în maşină şi se aşeză la volan.

Ochelarii lui Schrella, umerii căzuţi, gura zâmbind ciudat, părul blond, nerărit, doar cu o uşoară sclipire argintie, pieptănat tot peste cap; mişcarea cu care-şi şterse sudoarea şi cu care vârî, apoi, batista la loc în buzunar: părea neschimbat, doar mai îmbătrânit cu câţiva ani.

— De ce te-ai întors? întrebă Nettlinger în surdină.

Schrella îl privi, clipind, cum făcuse totdeauna, muşcându-şi buza de jos; în mâna dreaptă ţigara, în stânga pălăria; cătă lung la Nettlinger şi aşteptă, aşteptă zadarnic ceea ce dorea de mai bine de douăzeci de ani: ura; gesturile violente, pe care şi le dorise totdeauna; să lovească pe cineva în faţă sau să-i tragă un picior în fund, strigând între timp: „Porcule, porc de câine nenorocit!” Totdeauna îi invidiase pe oamenii care erau capabili de asemenea sentimente primare, dar nu putea să lovească în chipul rotofei, care zâmbea jenat, şi nu putea trage un picior în acest fund; i-a pus piedică pe scara şcolii, aşa fel încât s-a rostogolit şi huluba ochelarilor i s-a înfipt în lobul urechii; l-a atacat prin surprindere la întoarcerea acasă, l-a târât în gangurile caselor şi l-a snopit în bătaie; l-a biciuit cu gârbaciul de sârmă ghimpată, pe Robert şi pe el; i-a luat interogatoriu; vinovat de moartea lui

Ferdi – şi a cruţat-o pe Edith, l-a lăsat să plece pe Robert. Îşi întoarse privirile de la Nettlinger spre piaţa din faţa gării, unde mişunau oamenii; soare, sfârşit de săptămână, taxiuri aşteptând şi vânzători de îngheţată, *boy* de hotel în uniforme violete cărau geamantane în urma pasagerilor; faţada plină de măreţie a bisericii Sankt Severin, „Hotelul Prinţul Heinrich", „Cafe Kroner"; se sperie când Nettlinger fugi brusc de lângă el, repezindu-se în furnicarul de oameni, agitând mâinile, strigând:

— Alo, domnişoară Ruth… apoi se întoarse, clătinând din cap. Ai văzut-o pe fata aceea? întrebă el, cea cu căciuliţă verde şi cu puloverul roz-roşu; e surprinzător de frumoasă – era fiica lui Robert. N-am mai izbutit s-o ajung; ar fi putut să ne spună unde-l găsim. Păcat – ai văzut-o?

— Nu, răspunse Schrella încetişor, fata lui Edith.

— Fireşte, spuse Nettlinger, nepoata ta. La naiba – acum hai să mâncăm.

Traversă piaţa gării, trecu strada; Schrella îl urmă la „Hotelul Prinţul Heinrich"; un *boy* în uniformă violetă le deschise uşa, care reveni la loc în urma lor, balansându-se în cadrul căptuşit cu pâslă.

— O masă la fereastră? întrebă Jochen. Cu plăciere. Fără prea mult soare? Atunci pe partea dinspre răsărit. Hugo, ai grijă ca domnii să capete o masă la fereastră, pe partea dinspre răsărit. Pentru puţin. Bacşişurile sunt primite aici cu plăcere. O marcă este o monedă rotundă, cinstită, iar bacşişul este sufletul meseriei, şi *totuşi am învins*, iubitule, n-ai dat ochii cu ei. Cum spuneţi, vă rog, dacă domnul doctor Fähmel joacă biliard aici şi duminica? Schrella? Pentru Dumnezeu! Nici n-am nevoie să mă mai uit pe cartonaşul roz.

— Doamne sfinte, îi veţi îngădui desigur unui om bătrân, la această oră liniştită, o remarcă în afara serviciului, domnule Schrella! L-am cunoscut bine pe tatăl dumneavoastră, bine; doar a lucrat un an la noi – în anul când a avut loc festivalul german de gimnastică şi sport;

chiar vă aduceţi aminte? Fireşte, trebuie să fi avut pe atunci vreo zece – unsprezece ani; iată mâna mea, m-aş bucura dacă mi-aţi strânge-o; Doamne, îmi veţi ierta acum că-mi exprim câteva sentimente care, cum s-ar spune, nu fac parte din serviciul meu; sunt destul de bătrân, să-mi pot îngădui asta; tatăl dumneavoastră era un om serios, şi demn! Nu îngăduia niciun fel de obrăznicii şi făcea parte dintre cei care nu erau obraznici, era ca un miel; m-am gândit de multe ori la tatăl dumneavoastră – iertaţi-mă, dacă răscolesc răni vechi; pentru Dumnezeu – am uitat cu totul. Doamne, ce fericire că porcii ăia nu mai au cuvânt acum; dar atenţie, domnule Schrella, atenţie; câteodată îmi vine să zic: ăia *au învins totuşi*. Atenţie. Nu vă încredeţi în pace – şi iertaţi unui om bătrân cele câteva sentimente şi remarci în afara serviciului. Hugo, cel mai bun loc de pe latura de răsărit pentru domnii, cel mai bun. Nu, domnule Schrella, duminica nu vine domnul doctor Fähmel să joace biliard, nu, duminica nu: o să se bucure, că doar aţi fost prieteni din copilărie şi tovarăşi de idei, nu-i aşa? Să nu credeţi că toţi oamenii sunt uituci. Dacă-şi va face cumva apariţia aici, din cine ştie ce motiv, am să vă dau de veste, dar să-mi lăsaţi adresa; am să trimit un curier, o telegramă, am să vă telefonez, dacă vreţi. Pentru clienţii noştri facem orice.

Hugo nici nu clipi măcar; recunoaşterea se face numai când o doresc clienţii; a răcnit oare în sala de biliard? Discreţie; biciul de sârmă ghimpată? Nu; intimităţile şi asociaţiile nelalocul lor trebuie evitate; discreţia este stindardul profesiuniii. Lista? Poftiţi, domnilor. Le place locul domnilor? Latura de răsărit, masă la fereastră, nu e prea mult soare? Perspectivă asupra altarului principal, dinspre răsărit, al bisericii Sankt Severin: romanic timpuriu, secolul al unsprezecelea sau al doisprezecelea; ctitor: sfântul duce Heinrich, Sălbaticul. Da, domnul meu, bucătărie caldă tot timpul zilei; toate mâncărurile care le găsiţi pe listă se servesc de la ora

douăsprezece până la douăzeci şi patru. Cel mai bun meniu? Aveţi de sărbătorit o revedere? Zâmbet de uşoară intimitate, cum este indicat faţă de o comunicare intimă ca aceasta; numai că nu mă gândesc: Schrella, Nettlinger, Fähmel; niciun fel de asociaţii; cicatrici pe spinare? Da, oberul va veni numai decât şi vă va lua comanda.

— Bei şi tu un Martini? întrebă Nettlinger.

— Da, te rog, spuse Schrella.

Dădu băiatului pardesiul, pălăria, îşi trecu mâna prin păr şi se aşeză; în sală se aflau doar puţini clienţi, în colţul din fund: murmurau încetişor între ei; un râs molcom fu subliniat de un zăngănit uşor de pahare; şampanie.

Schrella luă coniacul de pe tava pe care i-o prezenta chelnerul, aşteptă până şi-l luă şi Nettlinger pe al său, ridică paharul, închină spre Nettlinger cu o înclinare din cap, şi bău; Nettlinger părea că a îmbătrânit într-un mod cu totul nepotrivit; Schrella avea în minte imaginea băiatului blond, strălucitor, a cărui gură brutală păstra totdeauna o trăsătură de bunătate; băiatul care sărea cu uşurinţă un metru şaizeci şi şapte, alerga suta de metri în 11, 5 secunde; învingător, brutal, bun la inimă, dar se pare

— Gândi Schrella – că oamenii ăştia nu s-au bucurat nici măcar de victoriile lor; educaţie proastă, alimentaţie proastă şi lipsă de stil; se îndoapă probabil cu mult prea mult; pe jumătate a şi chelit, în ochii umezi se şi citeşte sentimentalismul vârstei. Nettlinger se aplecă asupra listei, cu gura ţuguiată a cunoscător, manşeta albă a cămăşii se ridică în sus descoperind un ceasbrăţară de aur, pe degetul inelar se vedea verigheta; Doamne, gândi Schrella, chiar dacă n-ar fi făcut toate astea, Robert tot n-ar avea poftă să bea o bere cu el sau să-şi ducă poate copiii în vila lui Nettlinger de la marginea oraşului pentru o partidă de *badminton*[34] care leagă relaţiile între familii.

---

34 Joc asemănător cu tenisul şi care se practică folosindu-se o minge cu pene ; e denumit astfel după localitatea engleză Badminton.

— Pot să-ţi propun ceva? întrebă Nettlinger.

— Poftim, spuse Schrella, propune-mi.

— Atunci uite, reluă Nettlinger, ca antreu ar fi un somon afumat excelent, apoi pui cu *pommes-frites*[35] şi salată, şi aş fi de părere să ne decidem abia după aceea ce desert să luăm; ştii, pentru mine, pofta de desert se trezeşte abia în timpul mesei mă încred în instinct – dacă e cazul să iau după aceea brânză, prăjitură, îngheţata sau clătite; doar de un singur lucru sunt sigur încă dinainte: de cafea. Glasul lui Nettlinger răsuna de parcă ar fi luat parte la un curs *Cum devin gourmet*?; încă nu voia să-şi întrerupă litania, de care părea să fie mândru, şi-i murmură lui Schrella: *Entrecôte à deux*[36] – păstrăv albastru – medalion de viţel.

Schrella studie degetele lui Nettlinger, care se plimbau, cu evlavie, pe listă în jos, oprindu-se la anumite mâncăruri – plescăia din limbă, clătina din cap, era nehotărât.

— Când citesc pe listă *poularde*[37], simt totdeauna că mă înmoi.

Schrella îşi aprinse o ţigară, era fericit că scăpase de rândul acesta de bricheta lui Nettlinger; sorbi din Martini, urmări cu privirea arătătorul comeseanului său, care ajunsese acum la deserturi. „Blestemata lor conştiinciozitate, gândi el, îţi strică până şi pofta de ceva rezonabil şi bun, cum ar fi, de pildă, un pui fript; trebuie pur şi simplu să facă totul mai bine şi sunt, pare-se, pe calea cea bună, ajungând a-i supralicita pe italieni şi pe francezi chiar şi în modul de a celebra înfulecarea mâncărurilor.

— Te rog, zise el, eu rămân la pui.

— Şi somonul afumat?

---

35 Cartofi prăjiţi (franc.).

36 Antricot (franc).

37 Pui (franc).

— Nu, mulţumesc.

— Laşi să-ţi scape ceva delicios; trebuie să-ţi fie o foame de lup.

— Mi-este, spuse Schrella, dar mă rezervpentru desert.

— Cum vrei.

Oberul aduse încă două Martini, pe o tavă, care costase cu siguranţă mai mult decât un dormitor; Nettlinger luă un pahar de pe tavă, i-l întinse lui Schrella, îl luă şi pe al său, se înclină şi spuse:

— Asta în sănătatea ta, în mod special.

— Mulţumesc, zise Schrella, dădu din cap şi bău. Un lucru însă nu mi-e limpede, adăugă el, cum de m-au arestat chiar de la frontieră.

— O întâmplare afurisită, faptul că numele tău încă mai figura pe lista celor urmăriţi; tentativă de crimă prescrisă după douăzeci de ani, şi ar fi trebuit să fii şters de pe listă încă de acum doi ani.

— Tentativă de crimă? zise Schrella.

— Da, ceea ce i-aţi făcut atunci lui Wakiera, se încadra în denumirea asta.

— Probabil că nu ştii că nici n-am luat parte la ea; nici măcar n-am fost de acord cu treaba asta.

— Ei, spuse Nettlinger, cu atât mai bine; atunci n-o să se ivească dificultăţi pentru a radia definitiv numele tău de pe lista celor urmăriţi; n-am putut decât să garantez personal pentru tine şi să obţin eliberarea ta provizorie; menţionarea pe listă n-am putut s-o anulez; acum, ceea ce va urma nu va mai fi decât o simplă formalitate. Îmi dai voie să-mi încep supa.

— Te rog, spuse Schrella.

Îşi întoarse faţa spre gară, în timp ce Nettlinger mânca supa, cu lingura, dintr-o ceaşcă de Argint; cu siguranţă că găluştele galben-pal din supă erau făcute din măduva vitelor de rasa cea mai bună care a păscut vreodată pe suhaturile germane; pe tavă, somonul afumat

strălucea ca aurul, în mijlocul verdelui proaspăt al foilor de salată; pâinea prăjită era rumenită uşor, picături de apă argintii acopereau rondelele de unt; privindu-l pe Nettlinger cum mânca, Schrella trebui să lupte cu un infam sentiment de înduioşare; totdeauna resimţise mâncarea ca un înalt act de frăţie; masa iubirii în hoteluri mizerabile şi în hoteluri bune; a trebui să mănânci singur îi păruse totdeauna ca un blestem, iar aspectul oamenilor mâncând singuri în sălile de aşteptare sau în saloanele pentru micul dejun din nenumăratele pensiuni, în care locuise, constituise pentru el totdeauna priveliştea unor damnaţi; întotdeauna căutase companie în timpul mesei, de preferinţă se aşeza lângă o femeie; schimba câteva cuvinte în timp ce-şi fărâmiţa pâinea; un zâmbet aruncat pe deasupra farfuriei, câteva gesturi de a-şi oferi reciproc ceva făceau suportabil actul pur biologic şi-l transformau într-o plăcere; oamenii ca Nettlinger, din speţa căruia văzuse destui, îi aminteau de condamnaţi; mesele lor îi apăreau ca nişte ultime mese înaintea execuţiei – cu toate că stăpâneau şi respectau bunele maniere la masă, mâncau fără nicio solemnitate, cu o seriozitate gravă, care ucidea şi supa de mazăre şi puiul; în afară de asta, se simţeau obligaţi să aprecieze cum se cuvine preţul cu fiecare îmbucătură pe care o înghiţeau. Îşi întoarse din nou privirea de la Nettlinger spre gară, citi pancarta mare atârnată deasupra intrării: *Bun sosit din inimă repatriaţilor noştri*.

— Ia ascultă, spuse el, pe mine m-ai numi repatriat?

Ridicând pleoapele, de parcă ar fi ieşit la suprafaţă din abisurile tristeţii, Nettlinger înălţă privirea de pe felia de pâine prăjită, pe care tocmai o ungea cu unt.

— Depinde, spuse el, de fapt mai eşti cetăţean german?

— Nu, răspunse Schrella, sunt apatrid.

— Păcat, zise Nettlinger, aplecându-se din nou asupra feliei de pâine prăjită, luând în vârful furculiţei o

bucată de somon afumat de pe tavă şi tăind-o, dacă ai izbuti să dovedeşti că n-a trebuit să fugi din motive penale, ci politice, ai putea obţine o despăgubire frumuşica de tot. Ţii neapărat să-ţi clarific situaţia juridică?

— Nu, răspunse Schrella. Când Nettlinger împinse într-o parte tava cu somon, el se aplecă înainte: Vrei cumva să laşi să ia îndărăt somonul ăsta minunat?

— Fireşte, spuse Nettlinger, doar n-o să te-apuci să… Privi speriat în jur când Schrella luă o felie de pâine prăjită de pe farfurie, apucă cu degetele o felie de somon de pe tava de argint şi o puse pe pâine – doar nu poţi să…

— Nici nu-ţi închipui tot ce-ţi poţi permite într-un hotel atât de distins; tatăl meu a fost chelner, chiar în această sală sacră; nici n-ar clipi măcar dacă ai mânca supa de mazăre cu degetele, deşi este nefiresc şi nepractic; dar tocmai nefirescul şi nepracticul ar face aici cea mai puţină senzaţie, de aceea sunt şi preţurile mari; acesta e preţul pe care-l plăteşte pentru chelneri ce nici nu clipesc măcar; dar să mănânci pâinea cu mâna şi să pui peşte pe ea cu mâna – asta nu e nici nefiresc, nici nepractic.

Luă zâmbind ultima felie de somon de pe tavă, desfăcu feliile de pâine prăjită încă o dată şi prinse peştele între ele. Nettlinger îl privi enervat.

— Probabil, începu Schrella, că acum ai prefera să mă ucizi, din alte motive decât atunci, trebuie s-o recunosc, dar obiectul ar fi acelaşi; ascultă ce-ţi spune fiul unui chelner; un om cu adevărat distins nu se supune niciodată tiraniei chelnerilor, printre care există, fireşte, unii care gândesc ca oamenii distinşi.

Îşi mâncă somonul în timp ce chelnerul, asistat de un *boy*, schimba tacâmurile pentru felul următor; pe masă fură instalate dispozitive complicate de păstrat mâncarea caldă, se distribuiră tacâmuri şi farfurii, cele folosite fură îndepărtate, se aduse vin pentru Nettlinger, bere pentru

Schrella. Nettlinger gustă din vin.

— Puţin cam cald, spuse el.

Schrella lăsă chelnerul să-l servească cu pui, cartofi şi salată, închină paharul de bere pentru Nettlinger şi observă cum chelnerul îi turna lui

Nettlinger un sos gros, cafeniu-închis, peste bucata de muşchi.

— Ia spune-mi, mai trăieşte Wakiera?

— Desigur, spuse Nettlinger, are cincizeci, şi opt de ani, şi – cuvântul are să-ţi pară cu siguranţă caraghios în gura mea – este unul dintre cei care nu pot fi schimbaţi.

— Aha, zise Schrella, cum să interpretez asta; oare e posibil să existe într-adevăr germani care nu pot fi schimbaţi?

— Ei, păstrează aceleaşi tradiţii, pe care se complăcea să le practice în anul 1935.

— Hindenburg şi aşa mai departe? Cumsecade, cumsecade, credinţă, onoare – nu-i aşa?

— Exact, Hindenburg ar fi cuvântul cheie pentru el.

— Şi cuvântul cheie pentru tine?

Nettlinger privi în farfuria din faţa lui, ţinu furculiţa înfiptă bine într-o bucată de carne, pe care tocmai o tăiase.

— Dacă ai putea totuşi să mă înţelegi, spuse el, eu sunt democrat, sunt din convingere.

Îşi aplecă din nou capul peste farfurie, ridică furculiţa cu bucata de carne înfiptă în ea, o vârî în gură, se şterse apoi cu şerveţelul, întinse mâna spre paharul de vin, clătinând din cap.

— Ce s-a întâmplat cu Trischler? întrebă Schrella.

— Trischler? Nu-mi aduc aminte.

— Bătrânul Trischler, care locuia lângă portul de jos, unde s-a făcut mai târziu cimitirul de vapoare! Nu-ţi aminteşti de Alois, care fusese în clasa noastră?

— Aa, se dumiri Nettlinger, în timp ce-şi lua salată de ţelină în farfurie, acum mi-aduc aminte; pe Alois l-am căutat săptămâni de-a rândul şi nu l-am găsit, iar pe bătrânul Trischler l-a anchetat Wakiera personal, dar n-a

scos nimic, absolut nimic de la el, şi nici de la nevasta lui.

— Nu ştii dacă mai trăiesc?

— Nu. Dar zona aceea a fost bombardată adeseori. Dacă vrei, pun să te ducă până acolo. Dumnezeule, spuse el încetişor, ce s-a întâmplat, ce ai de gând să faci?

— Aş vrea să plec, spuse Schrella, iartă-mă, dar acum trebuie să ies la aer.

Se ridică, îşi bău berea în picioare, făcu semn cu mâna chelnerului, şi când acesta se apropie abia auzit, Schrella arătă spre tava de argint, unde trei bucăţi de pui fript se prăjeau în grăsimea ce sfârâia încetişor pe suportul de păstrat mâncarea caldă.

— Te rog, spuse el, ai vrea să pui să-mi împacheteze asta, aşa fel încât să nu răzbească grăsimea în exterior?

— Cu plăcere, răspunse chelnerul, luă tava de pe suport se înclină, gata să plece, apoi mai reveni o dată şi întrebă: Şi cartofii, domnu' – poate şi ceva salată?

— Nu, mulţumesc, zise Schrella zâmbind, *pommes-frites* se înmoaie, iar salata nu mai are gust mai târziu.

Căută zadarnic să desluşească pe chipul îngrijit al chelnerului încărunţit vreo urmă de ironie.

Nettlinger îşi ridică furios privirea din farfurie.

— Bine, spuse el, vrei să te răzbuni pe mine, pot să te înţeleg, dar s-o faci în modul ăsta…

— Ai prefera să te omor?

Nettlinger tăcu.

— De fapt, nu e nicio răzbunare, spuse Schrella, pur şi simplu trebuie să plec de aici, nu mai pot suporta, şi mi-aş fi reproşat toată viaţa dacă aş fi lăsat aici puişorul ăsta; poate că te decizi să atribui acest act într-adevăr predispoziţiei mele economice; dacă aş fi sigur că li se permite chelnerilor şi picolilor să mănânce resturile, l-aş lăsa în farfurie – dar ştiu bine că lucrul ăsta nu e îngăduit aici.

Mulţumi *boy*-ului, care-i aduse pardesiul şi i-l ţinu să-l îmbrace, îşi luă pălăria, se mai aşeză o dată pe scaun şi

întrebă:

— Îl cunoşti pe domnul Fähmel?

— Da, spuse Hugo.

— Cunoşti şi numărul lui de telefon?

— Da.

— Ai vrea să-mi faci serviciul şi să telefonezi la el din jumătate în jumătate de oră; dacă răspunde, vrei să-i spui că un anume domn Schrella doreşte să-l vadă?

— Da.

— Nu sunt sigur că acolo, unde trebuie să mă duc, există cabine de telefon, altfel aş face-o eu însumi. Ai înţeles numele meu?

— Schrella, răspunse Hugo.

— Da.

— Am să telefonez pe la şapte şi jumătate şi am să întreb de tine. Cum te cheamă?

— Hugo.

— Îţi mulţumesc mult, Hugo.

Se ridică de pe scaun, privi de sus la Nettlinger, care se mai servea cu o bucată de muşchi de pe tavă.

— Îmi pare rău, spuse Schrella, că poţi interpreta o acţiune atât de nevinovată, drept un act de răzbunare. Nu m-am gândit nicio clipă la răzbunare, dar poate pricepi că acum trebuie să plec; n-aş vrea să rămân prea multă vreme în acest oraş ospitalier şi mai am de rezolvat câteva lucruri. Poate că-mi dai voie să-ţi mai amintesc o dată de lista celor urmăriţi?

— Bineînţeles că sunt oricând la dispoziţia ta, în particular sau în interes de serviciu, cum vrei tu.

Schrella luă din mâinile chelnerului cartonul alb, împachetat frumos, şi îi dădu omului un bacşiş.

— N-o să răzbată în afară niciun pic de grăsime, domnule, spuse chelnerul, totul e împachetat cu celofan, în cartoanele noastre speciale pentru picnic.

— La revedere, spuse Schrella.

Nettlinger ridică puţin capul şi răspunse:

— La revedere.

Jochen tocmai spunea:

— Da, cu plăcere, şi apoi veţi da numaidecât… cu ochii de tăbliţa: *Spre mormintele copiilor romani*, e deschis până la ora opt, iar după ce se lasă întunericul e iluminaţie acolo, doamnă. Pentru puţin, vă mulţumesc.

Ieşi şchiopătând de după tejghea şi se îndreptă spre Schrella, căruia *boy*-ul îi ţinea uşa deschisă.

— Domnule Schrella, spuse el încetişor, voi face tot posibilul să aflu unde poate fi găsit domnul doctor Fähmel, între timp am şi aflat de la „Cafe Kroner" că la şapte are loc acolo o sărbătorire de familie, în cinstea bătrânului domn Fähmel; acolo îl veţi găsi aşadar cu siguranţă.

— Mulţumesc, zise Schrella, îţi mulţumesc din inimă, şi îşi dădu seama că în cazul de faţă bacşişul nu era nimerit; îi zâmbi bătrânului, ieşi pe uşa care reveni – balansându-se fără zgomot, în cadrul ei căptuşit cu pâslă.

8

AUTOSTRADA era barată pe toată lăţimea ei de pancarte indicatoare masive; podul, care ducea cândva peste râu, fusese distrus, dinamitat

Frumos de lângă culee; de piloni atârnau, zdrenţuite, cabluri de oţel, acoperite de rugină; pancarte înalte de trei metri anunţau ceea ce îi pândea: MOARTEA; oase încrucişate, capete de mort mărite ameninţător de zece ori, pictate cu alb ţipător şi negru întunecat, vesteau acest lucru prin imagini, pentru cei cărora cuvântul nu le-ar fi fost de-ajuns.

Pe acest braţ mort al autostradei, elevii zeloşi ai şcolilor de conducere auto se exercitau în schimbarea vitezelor, se obişnuiau cu iuţeala, chinuiau schimbătorul de viteze pentru a merge înapoi spre stânga sau înapoi spre dreapta şi pentru a se obişnui cu întorsul în loc; pe această porţiune de şosea, care trecea pe lângă terenul de golf şi înainta printre mici grădini particulare, se plimbau femei şi

bărbaţi. Îmbrăcaţi îngrijit, care se îndreptau, cu mutrele lor de după încetarea lucrului, spre rampă, spre pancartele ameninţătoare, îndărătul cărora se aflau ascunse câteva modeste barăci ce păreau să sfideze moartea; în spatele inscripţiilor MOARTE, un fum albăstrui se înălţa din sobele pe care paznicii de noapte îşi încălzeau sufertaşele, îşi prăjeau pâinea aprinzându-şi pipele cu nişte hârtiuţe răsucite sul. Scări bombastice, care nu căzuseră pradă distrugerii, slujeau acum. În căldura amurgului de vară, ca loc de odihnă pentru pietonii obosiţi de plimbare; de la o înălţime de douăzeci de metri puteau observa cum progresau lucrările; scafandri, în costume galbene, dispăreau în adâncul valurilor, duceau ochiurile cablurilor de la macarale spre elementele metalice, ori spre blocurile de beton, iar macaralele scoteau afară prada şiroind de apă, o încărcau pe şlepuri. Pe schele înalte şi pe pasarele oscilante, în coşuri ridicate în vârful unor stââpi, alături de pilonii podului, muncitorii retezau cu aparate de sudură, ce fulgerau albăstriu, părţi de metal rupte, nituri îndoite, resturi zdrenţuite ale cablurilor metalice; picioarele podului, cu sprijinele transversale, rămăseseră în mijlocul fluviului ca nişte porţi uriaşe goale, care încadrau un hectar de neant albastru; sirenele semnalizau: canalul de navigaţie liber, canalul de navigaţie ocupat; lumini roşii, verzi; convoaie de şlepuri duceau cărbuni şi lemne de-aici într-acolo şi de acolo încoace. Fluviu verde, veselie, maluri uşor înclinate cu tufe de salcie, vapoare multicolore, fulgere albastre de la aparatele de sudură; oameni vânjoşi, femei vânjoase, chipuri serioase, cu bastoanele de golf pe umăr, umblau pe peluze ireproşabile după mingile de golf; optsprezece găuri; din grădini se înălţa fum, vrejurile de fasole, tulpinile de mazăre, bulumacii înlocuiţi ai gardului se prefăceau în fum, alcătuiau valuri graţioase pe cer, care semănau cu nişte silfe în *Jugendstil*[38]

38 În româneşte „Stilul tineretului", curent european în artele plastice

şi se învălătuceau baroc, apoi se contorsionau în figuri de un cenuşiu-deschis ce se proiectau chinuit pe cerul după-amiezii, mai înainte ca un curent de aer din înălţimi să le destrame şi să le gonească spre orizont; copii, care se dădeau cu trotinetele, cădeau pe porţiunile de parcare cu pavajul gloduros şi se răneau la genunchi şi braţe apoi arătau mamelor înspăimântate zgârieturile şi smulgeau prin şantaj făgăduieli că vor căpăta limonadă, îngheţată, perechi de îndrăgostiţi cu mâinile împletite, se îndreptau spre tufişurile de salcie, unde urma apelor umflate se ştersese de mult: trestii, dopuri, sticle şi cutii de cremă de ghete; marinari coborând la ţărm pe pasarele ce se clătinau, femei cu coşuri de cumpărături pe braţ şi cu o expresie de încredere în ochi, pe şlepurile curate lună fluturau rufe în briza serii; pantaloni verzi, bluze roşii, cearşafuri de pat albe ca neaua deasupra negrului întunecat al catranului proaspăt, care strălucea ca lacul japonez; din apa ieşeau la suprafaţă resturi de pod, împotmolite de nămol, acoperite de alge; în fund zvrlla siluetă cenuşie a turnului bisericii

Sankt Severin, iar la „Cafe Bellevue”” chelneriţa istovită anunţa:

— Tartele cu frişca s-au terminat, apoi îşi ştergea sudoarea de pe chipul grosolan, răscolea în geanta de piele căutând mărunţiş pentru dat restul.

Nu mai avem decât tort de biscuiţi – nu, şi îngheţata s-a terminat.

Joseph aşteptă să-i numere restul în mâna întinsă, vârî mărunţişul în buzunarul pantalonilor, bancnota în buzunarul cămăşii, se întoarse spre

Marianne şi-i pieptănă, cu degetele răsfirate, resturile de trestii din părul întunecat, îi scutură nisipul de

---

(între 1895—1905), denumit după revista münheneză „Jugend" („Tineret"), care a combătut imitarea stilurilor istorice şi a creat un nou stil ornamental, bazat pe abstractizare şi pe transpunerea decorativă a motivelor de plante şi a celor mitologice.

pe puloverul ei verde.

— Dar te-ai bucurat, totuşi, atât de mult de sărbătorirea asta, spuse fata ce s-a întâmplat?

— Nu e nimic, răspunse el.

— Simt totuşi; s-a schimbat ceva!

— Da.

— Nu vrei să-mi spui?

— Mai târziu, zise el, poate abia după ani de zile, poate numaidecât, nu ştiu nici eu.

— E ceva în legătură cu noi doi?

— Nu.

— Sigur nu?

— Nu.

— Cu tine?

— Da.

— Deci cu noi amândoi.

Joseph zâmbi:

— Fireşte, din moment ce am de-a face cu tine.

— E ceva grav de tot?

— Da.

— E în legătură cu lucrul?

— Da. Dă-mi pieptenele tău, dar nu te întoarce cu faţa la mine; firele de nisip fin nu le pot scoate cu degetele.

Ea scoase pieptenele din poşetă şi i-l întinse peste urnă: el îi ţinu o clipă mâna strâns.

— Dar te-am văzut totdeauna cum mergeai seara, după ce plecau muncitorii, de-a lungul grămezii de cărămizi noi nouţe şi cum le atingeai cu mâna; le apucai numai – şi am văzut că ieri şi alaltăieri n-ai mai făcut-o; că doar îţi cunosc mâinile. Iar azi dimineaţă ai plecat cu maşina atât de devreme!

— Am fost după un cadou pentru bunicul meu.

— N-ai plecat pentru cadou; unde ai fost?

— Am fost în oraş, spuse el rama pentru tablou încă nu era gata şi am aşteptat s-o termine; ştii doar fotografia în care mama mă ţine de mână, o poartă pe Ruth în braţe

iar bunicul stă în spatele nostru? Am pus-o să o mărească şi sunt sigur că se va bucura de ea.

Şi după aceea m-am dus în Modesigasse şi am aşteptat până când a ieşit tata de la birou, înalt, drept, şi am mers în urma lui până la hotel; am aşteptat o jumătate de oră în faţa hotelului, dar n-a ieşit de acolo, iar eu nu voiam să intru înăuntru şi să întreb de el; voiam doar să-l văd, şi l-am văzut; un domn îngrijit, în floarea vârstei.

Îi dădu drumul Mariannei, vârî pieptenele în buzunarul pantalonului, puse mâinile pe umerii fetei şi spuse:

— Te rog nu te întoarce cu faţa spre mine, aşa putem sta mai bine de vorbă unul cu altul.

— Putem minţi mai bine, ripostă ea.

— Poate, spuse el, sau mai bine: putem tăinui ceva.

Pe lângă urechea ei putea să vadă balustrada care împrejmuia terasa cofetăriei ce se proiecta tocmai pe mijlocul fluviului, şi-l invidia pe muncitorul care, atârnat de pilon, într-un coş, la aproape şaizeci de metri înălţime, desena fulgere albastre prin aer cu aparatul de sudură; sirenele sunau, un vânzător de îngheţată trecea pe sub terasa cofetăriei, de-a lungul taluzului, striga „îngheţată! îngheţată!” apoi tăcea şi îndesa îngheţata cu lopăţica în scoicile sfărâmicioase; în fund silueta cenuşie a bisericii Sankt Severin.

— Trebuie să fie ceva grav de tot, vorbi Marianne.

— Da, spuse el, este destul de grav – dar poate că nu este; lucrul ăsta încă nu-l ştiu precis.

— E ceva lăuntric sau exterior? întrebă ea.

— Lăuntric, spuse el. În orice caz i-am comunicat astăzi lui Klubringer că-mi dau demisia; nu te întoarce, altfel nu mai scot niciun cuvânt.

Luă mâinile de pe umerii ei, îi cuprinse capul şi-l ţinu strâns, cu faţa îndreptată în direcţia podului.

— Ce va spune bunicul tău de asta, de faptul că ai demisionat? Era atât de mândru de tine, orice cuvânt de

laudă al lui Klubringer despre tine îi mergea la inimă; şi este atât de legat sufleteşte de abaţie; astăzi nu trebuie să i-o spui încă.

— Probabil că îi vor fi şi spus, înainte de a se întâlni cu el: ştii doar că vine cu tata la Sankt Anton; cafeaua de după-masă, înainte de marea sărbătoare.

— Da, spuse Marianne.

— Îmi pare rău de bunicul; ştii că ţin la el; vine astăzi cu siguranţă la Sankt Anton, dacă i-a făcut o vizită bunicii; în orice caz: deocamdată nu pot să mai văd cărămizi şi nu mai pot simţi miros de tencuială.

— Numai deocamdată?

— Da

— Şi ce va spune tatăl tău?

— Oo, zise Josef repede, lui o să-i pară rău numai pentru bunicul; nu s-a interesat niciodată de latura creatoare a arhitecturii, doar de formule; stai aşa nu te întoarce.

— Aşadar e în legătură cu tatăl tău, simt eu bine; sunt atât de nerăbdătoare să-l văd, în sfârşit; la telefon am vorbit de câteva ori cu el; cred că o să-mi placă

— O să-ţi placă. Ai să-l vezi cel mai târziu astă-seară.

— Trebuie să merg şi eu la sărbătorire?

— Neapărat Nici nu-şi poţi închipui cât are să se bucure bunicul – şi doar te-a invitat în mod special.

Marianne încercă să-şi libereze capul, dar el râse, i-l ţinu strâns şi spuse:

— Lusă, aşa putem sta mult mai bine de vorbă.

— Şi putem minţi.

— Putem tăinui ceva, spuse el.

— Îl iubeşti pe taică-tău?

— Da. Mai ales de când ştiu cât este încă de tânăr.

— Până acum n-ai ştiut ce vârstă are?

— Nu. L-am crezut totdeauna de vreo cincizecicincizeci şi cinci de ani – caraghios lucru, nu-i aşa, nu m-am interesat niciodată de vârsta lui exactă şi m-am

speriat cu adevărat când am primit alaltăieri actul meu de naştere şi am aflat că tata n-are decât patruzeci şi trei de ani; tânăr, nu-i aşa?

— Da, spuse Marianne, iar tu ai douăzeci şi doi.

— Da, şi până la vârsta de doi ani nu m-am numit Fähmel, ci Schrella; ciudat nume, ce zici?

— De asta eşti supărat pe el.

— Nu sunt supărat pe el.

— Dar ce-a făcut, de ţi-a trecut aşa, deodată, pofta de a construi?

— Nu înţeleg ce, vrei să spui.

— Bine – dar de ce nu te-a vizitat niciodată la Sankt Anton?

— Se pare că nu-l interesează de fel şantierele, şi poate că au mers prea de multe ori la Sankt Anton când erau copii, înţelegi, plimbări duminicale pe care le faci cu părinţii – şi pe care nu le mai repeţi ca adult, dacă nu ţii neapărat să mai treci încă o dată prin şcoala elementară a melancoliei.

— Dar tu ai făcut vreodată plimbări duminicale cu părinţii tăi?

— Nu multe, cel mai adesea cu mama şi cu bunicii, dar când venea tata în permisie, mergea şi el să se plimbe cu noi.

— La Sankt Anton.

— Şi acolo.

— Acum nu mai pricep de ce nu te-a vizitat niciodată.

— Nu-i plac şantierele; poate că e niţel cam ciudat; uneori, când mă întorc pe neaşteptate acasă, îl găsesc în odaia lui, la birou, scrijelind formule pe marginea desenelor fotocopiate – are o mare colecţie de asemenea desene – dar cred că o să-ţi fie drag.

— Nu mi-ai arătat niciodată o fotografie de-a lui.

— N-am niciuna recentă; are ceva de modă veche, înduioşător, în hainele lui şi în purtarea lui; corect amabil – mult mai de modă veche decât bunicul!

— Sunt atât de curioasă să-l văd! Pot să mă întorc în sfârşit?

— Da

Îi lăsă capul liber, încercă să zâmbească în clipa când Marianne se răsuci brusc, dar ochii ei rotunzi, de un cenuşiu-deschis, îi stinseră râsul silit de pe buze.

— De ce nu-mi spui ce s-a-ntâmplat?

— Pentru că nici eu însumi nu-mi dau încă seama. De-ndată ce voi pricepe, îţi voi spune: dar s-ar putea să dureze multă vreme; pornim?

— Da, spuse Marianne, să pornim; bunicul tău va fi în curând acolo; nu-l face să te aştepte; dacă-i vor spune înainte de a te vedea – are să fie cumplit pentru el, şi, te rog, promite-mi că n-ai să mai mergi cu viteză spre pancarta aceea îngrozitoare, pentru a opri abia în ultima clipă.

— Tocmai mi-am imaginat, spuse el, că trec prin ea, că rad barăcile şantierului şi că sar cu maşina în apă de pe rampa pustie, întocmai ca de pe o trambulină…

— Aşadar nu ţii la mine.

— Ah, Doamne, spuse el, nu e decât un joc!

O trase pe Marianne de pe scaun; coborâră scara ce ducea spre malul fluviului.

— Îmi pare într-adevăr rău, zise Joseph pe scară, că bunicul trebuie s-o afle tocmai astăzi, la a optzecea aniversare.

— Nu-l poţi scuti de asta?

— De faptul în sine nu – dar de comunicare da, dacă nu cumva i-or fi şi spus.

Deschise portiera maşinii, se urcă, deschise pe dinăuntru cealaltă uşă pentru Marianne, o cuprinse cu braţul pe după umeri când se aşeză alături de el.

— Acum ascultă-mă, te rog, spuse Joseph, e cât se poate de simplu; distanţa asta măsoară exact patru kilometri şi jumătate; am nevoie de trei sute de metri pentru a ajunge la o sută douăzeci de kilometri pe oră – din

nou trei sute de metri pentru a frâna, şi asta calculat cu multă largheţe; rămân aşadar aproape patru kilometri, pentru care am nevoie exact de două minute; tu trebuie doar să te uiţi la ceas şi să-mi spui când au trecut cele două minute şi când trebuie să frânez; nu pricepi? Aş vrea să-mi dau seama odată de ce e în stare hodoroaga asta.

— E un joc îngrozitor, spuse ea.

— Dacă aş putea atinge o sută şi optzeci de kilometri pe ora, n-aş avea nevoie decât de douăzeci de secunde – dar atunci şi distanţa de frânare ar fi mai lungă.

— Te rog, isprăveşte.

— Ţi-e frică.

— Da.

— Bine, atunci renunţ. Dar, cel puţin, pot să merg până acolo cu opticei pe oră?

— Fie, dacă ţii atât, de mult.

— Nici nu e nevoie să te uiţi la ceas, pot să merg pe văzute şi apoi să parcurg din nou îndărăt distanta de frânare, înţelegi, aş vrea pur şi simplu să mă conving odată, dacă ăştia nu ne trag pe sfoara cu tahometrele.

Băgă în viteza întâi, merse încet prin aleile înguste ale locului de excursii, trecu repede pe lângă gardul terenului de golf şi opri la intrarea pe autostradă.

— Ascultă-mă, spuse el, cu optzeci pe oră am nevoie de exact trei minute, e într-adevăr neprimejdios, dacă ţi-e frică, coboară aici şi aşteaptă-mă.

— Nu, în aici un caz nu te las să mergi singur.

— E pentru ultima oară, spuse el, poate că n-am să mai fiu aici chiar cu începere de mâine, iar altundeva nu mai găsesc asemenea ocazie.

— Dar ai putea să încerci mult mai bine pe o porţiune de şosea deschisă.

— Nu, ceea ce mă tentează este tocmai necesitatea de-a trebui să opreşti în faţa pancartei. O sărută pe obraz. Ştii ce am să fac?

— Nu

— Am să merg cu patruzeci pe oră

Ea zâmbi, când porni maşina, dar se uită la tahometru.

— Fii atentă, spuse el când-trecură de borna kilometrică 5, uită-te acum la ceas şi cronometrează timpul de care avem nevoie până la borna kilometrică 9; merg exact cu patruzeci pe oră.

Departe, în faţă, ca nişte zăvoare trase înaintea unor porţi uriaşe, ea văzu pancartele, la început asemenea unor obstacole pentru o alergare de 110 metri garduri, apoi tot mai mari, crescând cu o constanţă îngrijorătoare: ceea ce se văzuse ca un păianjen negru se contura limpede ca nişte oase încrucişate, ceea ce apăruse ca un nasture ciudat, se transforma într-un cap de mort, creştea în sus cum creştea-şi cuvântul care se apropia în goană de ei, părând aproape să atingă radiatorul: O-ul din MOARTE ca o gură. Căscată, ce părea să articuleze un sunet. Ameninţător; acul tahometrului oscilând între 90 şi 100; copii dându-se cu trotinetele; bărbaţi şi femei, ale căror chipuri nu mai aveau expresia de după terminarea orelor de lucru treceau în zbor pe lângă ei, cu braţele ridicate în sus pentru a-i avertiza; voci stridente făceau impresia unor sumbre păsări ale morţii.

— Joseph, spuse ea încetişor, mai eşti încă aici?

— Fireşte, răspunse tânărul zâmbind, şi ştiu precis unde sunt; privea ţintă la O-ul din MOARTE: nu te nelinişti.

Cu puţin înainte de încetarea lucrului, şeful de echipa al firmei ce executa demolarea îl chemase în refectoriu, unde un morman de moloz dintr-un ungher era grămădit cu lopeţile pe o bandă transportoare, iar aceasta îl căra într-un camion; umezeala adunată în moloz făcuse din resturile de cărămizi şi de mortar şi dintr-un gunoi nedefinibil un fel de bulgări cleioşi; cu cât scădea mormanul de moloz, umezeala devenea tot mai vizibilă, întâi ca o pojghiţă de mucegai întunecată, apoi luminoasă; sub pojghiţă apăreau culori roşii albastre şi aurii, urme ale

unei picturi murale, pe care şeful de echipă o considera de preţ, o scenă a *Cinei cea de taină* acoperită de pojghiţa de mucegai, auriul potirului, albul hostei, chipul lui Hristos cu pielea albă şi cu barba neagră, părul castaniu al Sfântului Ioan şi deodată: Uite aici, vedeţi domnule Fähmel, pielea de culoare închisă a pungii de bani a lui Iuda”; şeful de echipă ştersese, grijuliu, cu o cârpă uscată, pojghiţa albicioasă, dând cu evlavie la iveală tabloul: o faţă de masă de brocart, doisprezece apostoli; se desluşiră picioarele, marginile feţei de masă, pardoseala acoperită cu dale a sălii unde avusese loc cina cea de taină; zâmbind, îi pusese mâna pe umăr şefului de echipă; „Bine că m-ai chemat; fireşte că fresca trebuie păstrată; pune s-o degajeze complet şi s-o şteargă de pojghiţa de umezeală, mai înainte de-a lua vreo hotărâre în privinţa ei”; voia să plece, se şi afla pe masă ceaiul, pâinea, untul şi heringii – vinerea seara putând fi recunoscută după peşte –, iar Marianne era desigur în drum dinspre Stehlingers Grotte pentru a-l lua la o plimbare; deodată, cu puţin înainte de-a pleca definitiv, zărise jos, în colţul frescei, literele XYZX, şi doar văzuse de sute de ori X-ul, Y-ul şi Z-ul tatii, când îl ajuta la lecţiile de matematică: revăzu aici literele, deasupra găurii făcută de explozie în planşeul subsolului, între piciorul Sfântului Ioan şi ai Sfântului Petru; pilastrul refectoriului fusese sfărâmat, bolta portantă distrusă; rămăsese doar restul zidului cu *Cina cea taină*; *XYZX*. „S-a întâmplat ceva deosebit, întrebase şeful de echipă punându-i mâna pe umăr, v-aţi făcut palid de tot – sau este doar dragostea?” „Doar dragostea, spusese el, doar dragostea, nu-i niciun motiv de nelinişte, şi îţi mulţumesc foarte mult că m-ai chemat”. Nu-i plăcuse nici ceaiul, nici pâinea, nici untul şi nici heringii: vinerea ce putea fi recunoscută după peşte; nu-i plăcuse nici măcar ţigara; colindase prin toate clădirile şi în jurul bisericii abaţiei, în casa pentru pelerini, căutase pretutindeni acolo unde fuseseră puncte importante sub raport static, nu mai găsise decât un singur

x mic în pivniţa arhondaricului pentru oaspeţi, scrisul lui nu putea fi confundat, cum nu puteau fi confundate chipul şi mersul lui, zâmbetul şi amabilitatea severă a mişcărilor lui, când turna vin în pahare sau oferea pâine peste masă; *x*-*ul* mic al lui; Dr. Robert Fähmel: Birou pentru calcule statice.

Te rog, te rog spuse Marianne vino-ţi în fire!

— Mi-am venit în fire, spuse el ridicând piciorul de pe pedala acceleraţiei, punând stângul pe cea de debreiaj şi apăsând cu dreptul pe frână; scârţâind, derapând într-o parte şi în alta, maşina se îndrepta spre O-ul mare din MOARTE, stârnind praful; frânele scrâşniră, pietonii care se plimbau se apropiară agitându-şi prin aer mâinile ridicate, un paznic de noapte obosit apăru cu ibricul de cafea în mână, între MOARTE şi claviculele încrucişate

— Of, Doamne, spuse Marianne, de ce trebuie să mă sperii aşa.

— Iartă-mă, îngână el încetişor, te rog, iartă-mă, pur şi simplu n-am mai fost stăpân pe mine.

Întoarse maşina repede şi porni mai înainte ca pietoni aflaţi la plimbare să se fi putut aduna în jurul automobilului; patru kilometri, conducând cu mâna stângă, cu dreapta ţinând-o pe Marianne pe după umeri, trecând cu o viteză paşnică pe lângă terenul de golf, unde femei vânjoase, alături de bărbaţi vânjoşi, se îndreptau spre gaura a şaisprezecea, a şaptesprezecea, a optsprezecea.

— Iartă-mă, spuse el, n-am să mai fac cu adevărat niciodată.

Coti de pe autostradă printre câmpii încântătoare, merse pe lângă lizierele tăcute ale pădurilor.

XYX, erau aceleaşi simboluri, pe care le descoperise pe fotocopiile precise, de mărimea a doua cărţi poştale, cu care se juca tata seara, de parcă s-ar fi jucat cu cărţi de joc; casă pentru un editor la marginea pădurii – XxX; construcţie de extindere pentru „Societas, cea mai utilitară, dintre cele de utilitate publică” – Yxy; casă pentru

un profesor pe malul fluviului – doar Y; între piciorul Sfântului Ioan şi al Sfântului Petru.

Merse încet printre ogoare unde sfeclele groase începuseră a răzbi la suprafaţă de sub uriaşele frunze verzi; mirişti, câmpii, îndărătul cărora se şi zărea Kosakenhugel.

— De ce nu vrei să-mi spui şi mie? întrebă Marianne.

— Pentru că nu pricep încă nici eu singur, pentru că încă nu cred că e adevărat; poate că nu-i decât un vis absurd; poate că am să fiu în stare să-ţi explic mai târziu, se prea poate însă şi niciodată.

— Dar nu vrei să te faci arhitect?

— Nu, spuse el.

— De asta ai mers cu asemenea viteză spre pancartă?

— Poate, răspunse Joseph.

— Totdeauna am urât oamenii care nu ştiu ce înseamnă banul, zise Marianne, care gonesc nebuneşte prin ţinut, îndreptându-se spre pancarte unde stă scris MOARTE; care produc nelinişte, fără niciun motiv, oamenilor ce-şi fac binemeritata plimbare de după încetarea lucrului.

— Am avut eu un motiv, să mă îndrept cu asemenea viteză spre pancartă.

Încetinii apoi opri pe drumul nisipos de la poalele lui Kosakenhügel, parcând maşina sub crengile plecate ale pinilor.

— Ce vrei să faci aici? întrebă ea.

— Vino spuse Joseph, mergem să ne plimbăm puţin

— Se face târziu prea târziu zise Marianne, bunicul tău vine desigur cu trenul de patru şi jumătate; e patru şi douăzeci.

Joseph coborî din maşină, alergă câţiva paşi în susul colinei duse mâna la ochi şi privi spre Denklingen.

— Da spuse văd trenul venind dinspre Dodingren tot vechea puf puf din copilăria mea, şi încă tot la aceeaşi oră. Hai, că or să ne poată aştepta un sfert de oră.

Alergă îndărăt spre maşină, o trase pe Marianne de pe bancheta şi o duse după el, de braţ, pe deumul nisipos, în sus; se aşezară într-un luminiş; Joseph arătă, cu mâna spre câmpie, urmări cu degetul trenul, care înainta printre ogoare de sfeclă, pajişti şi mirişti, îndreptându-se spre Kisslingen.

— Nici nu-ţi poţi închipui, spuse el, cât de bine cunosc satele astea; de câte ori n-am venit cu trenul ăsta aici; după moartea mamei am stat aproape tot timpul la Stehlingen sau Görlingen şi am mers la şcoală la Kisslingen; seara ne duceam fuga la trenul cu care venea bunicul de la oraş, la trenul ăla de colo, vezi, acum tocmai porneşte din Denklingen; ciudat, şi totdeauna am avut sentimentul că suntem săraci; câtă vreme a trăit mama, iar bunica era cu noi, căpătăm mai puţin de mâncare decât alţi copii, pe care-i cunoşteam; n-am avut voie niciodată să port haine bune; doar lucruri transformate – şi trebuia să vedem cum dăruia lucrurile bune oamenilor străini, pâine, unt şi miere, de la mănăstire şi de la moşii; noi trebuia să mâncăm miere sintetică.

— N-ai urât-o pe bunica ta?

— Nu, nu ştiu nici eu singur de ce n-am urât-o pentru toate prostiile astea fără sens; poate pentru că bunicul ne lua cu el în atelier şi ne da pe ascuns bunătăţi; ne lua cu el la „Cafe Kroner” şi ne îndopa cu de toate; spunea totdeauna: „Ceea ce fac mama şi bunica e măreţ, foarte măreţ – dar nu ştiu dacă voi sunteţi destul de mari pentru a înţelege această măreţie”.

— A spus asta într-adevăr?

— Da, râse Joseph, când a murit mama, iar bunica a fost dusă de acasă, am rămas singuri cu bunicul, şi am avut destul de mâncare; în ultimii ani de război am stat aproape tot timpul la Stehlingen; am auzit cum au aruncat în aer abaţia, noaptea; eram la Stehlingen în bucătărie, iar ţăranii de prin vecinătate îl blestemau pe generalul german, care dăduse ordinul de dinamitare, şi murmurau

încet, pentru ei înşişi: *la ce la ce la ce*? Câteva zile după aceea m-a vizitat tata, a venit într-o maşină americană, însoţit de un ofiţer american, şi i s-a îngăduit să rămână cu noi trei ceasuri; ne-a adus ciocolată, iar noi ne-am speriat de socoteala aia cleioasă, cafenie-închis, din care nu mai mâncasem până atunci, şi n-am mâncat decât când doamna Kloschgrabe, nevasta administratorului, a mâncat şi ea; doamnei Kloschgrabe tata i-a adus cafea, iar ea i-a spus: Să nu vă fie teamă, domnule doctor, vom îngrijii de copii ca şi cum ar fi ai noştri", şi a mai spus: Nu-i o adevărată ruşine că au aruncat în aer abaţia cu atât de puţin înainte de sfârşit?", iar el a spus: „Da, e o ruşine, dar poate că a fost voia lui Dumnezeu", iar doamna Kisslingen a spus: Există şi de-ăia care împlines voia diavolului" tata a râs, şi a râs şi ofiţerul american: tata a fost drăguţ cu noi şi l-am văzut pentru prima oară în viaţă plângând, când a trebuit să ne părăsească din nou; nu credeam că ar fi putut plânge; fusese totdeauna tăcut şi nu manifestase niciun fel de sentimente nici când trebuia să plece îndărăt din permisie şi

Când noi îl conduceam la gară, nu plângea niciodată; plângeam cu toţii mama şi bunica, bunicul şi noi dar el nu – uite spuse Joseph, şi-i arătă coloana de fum a trenului, tocmai au sosit la Kisslingen

Am şters semnele de cretă dintre piciorul Sfântului Ioan şi cel al Sfântului Petru şi micul *x* din pivniţa arhondaricului pentru oaspeţi; el nu va mai găsi nimic, nu va descoperi niciodată şi nici nu va afla de la mine.

— Vreme de trei zile, continuă Joseph, frontul a fost între Denklingen şi oraş şi seara ne rugam, împreună cu doamna Kloschgrabe, pentru sănătatea bunicului; apoi a venit pe înserate din oraş, era palid trist, cum nu-l mai văzusem nicicând, a mers cu noi printre ruinele abaţiei, a murmurat ceea ce murmuraseră şi ţăranii, ceea ce murmura şi bunica totdeauna în adăpostul antiaerian: *la ce la ce la ce*?

— Ce fericit trebuie să fie acum, pentru că îl ajuţi la reconstruirea abaţiei!

— Da, spuse Joseph, dar nu-i pot păstra fericirea asta; nu întreba de ce, nu pot! O sărută, îi netezi părul pe după ureche, pieptănă din el, cu degetele răsfirate, ace de pin şi fire de nisip. Tata a venit curând din prizonierat şi ne-a luat la oraş, cu toate că bunicul protesta şi spunea că ar fi mai bine pentru noi să nu creştem printre ruine, dar tata spunea: „Nu pot trăi la ţară, şi vreau să am copiii lângă mine „aproape nici nu-i cunosc”. Nici noi nu-l cunoşteam şi la început ne-a fost frică de el şi am simţit că şi bunicului îi era frică de el. Pe atunci stăteam cu toţi în atelierul bunicului, pentru că la noi acasă nu se putea locui; pe peretele din atelier atârna un plan uriaş al oraşului; tot ceea ce fusese distrus era – însemnat acolo cu cretă neagră şi noi trăgeam cu urechea adeseori, în timp ce ne făceam lecţiile la masa de desen a bunicului; iar tata sta în faţa hărţii împreună cu bunicul şi cu alţi bărbaţi. Se iscau adesea discuţii, întrucât tata spunea totdeauna: „Jos cu ea – aruncaţi-o în aer”, şi trasa un x alături de o pată neagră, iar ceilalţi spuneau totdeauna: „Pentru Dumnezeu nu putem face una ca asta!” iar tata riposta: „Faceţi-o acum, până când nu se întorc oamenii îndărăt în oraş. Acum e încă totul nelocuit şi nu trebuie să aveţi niciun fel de scrupule; radeţi totul” iar ceilalţi ziceau: „Dar acolo este totuşi o rămăşiţă dintr-un pervaz de fereastră din secolul al şaisprăzecelea, iar dincolo o porţiune de capelă dintr-al doisprezecelea; atunci tata arunca creta neagră cât colo şi spunea: „Bine, procedaţi cum vreţi dar vă spun că o să regretaţi – procedaţi cum vreţi dar în cazul acesta fără mine şi ei ziceau: Dar, dragă domnule Fähmel, dumneata eşti cel mai bun specialist al nostru în dinamitări nu poţi să ne laşi în încurcătură”; tata răspundea: Ba am să vă las în încurcătură dacă trebuie să ţin seama de orice coteţ de găină din vremea romanilor; pentru mine zidurile sunt ziduri şi, credeţi-mă, printre ele sunt ziduri bune şi

ziduri proaste; la o parte cu gunoiul. Dinamitaţi şi creaţi spaţiu”. După ce plecau ceilalţi, bunicul râdea şi sunea: „Doamne; trebuie să le înţelegi sentimentele, dar nu le respect” apoi zicea: Haideţi copii, să cumpărăm ciocolată, şi mergea cu cu noi la bursa neagră, cumpăra ţigări pentru el şi, pentru noi ciocolată apoi ne strecuram cu el în ganguri de case întunecoase, pe jumătate năruite, urcăm pe scări, la etaj pentru că mai voia să cumpere şi trabucuri pentru bunicul; totdeauna cumpăra, dar nu vindea niciodată; când primeam pâine şi unt de la Stehlingen sau de la Gorlingen, trebuia să luăm şi partea lui la şcoală şi ne lăsa pe noi să hotărâm cui voiam s-o dăruim; iar o dată am cumpărat îndărăt, la bursa neagră, untul pe care-l dăruisem – încă mai era pe el bileţelul de la doamna Kloschgrabe, pe care scrisese: „Săptămâna asta, din păcate, doar un kilogram”. Dar tata a râs şi a zis: „Ei, da, oamenii au şi ei nevoie de bani pentru ţigări”. Primarul a venit din nou şi tata i-a spus: „În ruinele mănăstirii franciscane am găsit nişte gunoaie de cuie din secolul al paisprezecelea: nu râdeţi, se poate face dovada că datează din secolul al paisprezecelea, întrucât sunt amestecate cu o fibră, cu resturile unei ţesături de lână care, după cum se poate dovedi, se confecţiona în oraşul nostru în secolul al paisprezecelea; o raritate istoric-culturală de primul rang, domnule primar”, iar acesta i-a replicat: „Mergeţi totuşi prea departe, domnule, Fähmel”, iar tata a zis: „Voi merge şi mai departe, domnule primar”. Ruth a râs, şedea lângă mine şi mâzgălea în caiet lecţiile la aritmetică; a râs tare, iar tata a venit la ea şi a sărutat-o pe frunte şi a spus: „Da, chiar e de râs, copilă”, iar eu am fost gelos, pentru că pe mine încă nu mă sărutase niciodată pe frunte; îl iubeam, Marianne, dar tot ne mai era puţin frică de el, când sta cu creta neagră în faţa planului şi spunea:

„Dinamitaţi – în lături cu asta”. Dar era totdeauna sever, când era vorba de lecţiile mele; îmi spunea totdeauna: „Nu există decât două posibilităţi: ori să nu ştii

nimic, ori să ştii totul; mama ta nu ştia nimic, cred că nu terminase nici măcar şcoala primară, şi cu toate astea nu m-aş fi însurat niciodată cu o alta decât ea, aşadar hotărăşte-te”. Îl iubeam, Marianne, şi când fac socoteala că pe vremea aceea nu trecuse cu mult de treizeci de ani, nu-mi vine’s cred, deoarece eu îl consideram întotdeauna mult mai în vârstă, cu toate că nu părea bătrân; uneori era chiar vesel, spre deosebire de astăzi, când nu mai e de fel; dimineaţa, când ne dădeam jos cu toţii din paturile noastre el se şi afla la fereastră, se bărbierea şi ne striga: S-a terminat războiul, copii! – cu toate că războiul se terminase de vreo patru sau cinci ani.

— Trebuie să mergem acum, spuse Marianne, să nu-l lăsăm să aştepte atât de mult.

— Lasă-i să aştepte liniştiţi zise el. Trebuie să aflu tot ce ţi-au făcut, mieluşico. Aproape nu ştiu nimic despre tine.

— Mieluşico, spuse ea, cum de ţi-a trecut asta prin minte?

— Aşa mi s-a năzărit, spuse el, răipunde-mi, te rog, tot ce ţi-a făcut; totdeauna îmi vine să râd când recunosc accentul din Dodringen în vorba ta; nu ţi se potriveşte, ştiu doar că ai urmat şcola acolo dar că nu acolo te-ai născut, şi că o ajuţi pe doamna Kloschgrabe să facă pâine să gătească şi să calce.

Ea îi trase capul în jos, în poala ei, îi acoperi ochi şi vorbi:

— Cu mine? Ce mi-au făcut mie, vrei să ştii într-adevăr. Au aruncat cu bombe în mine şi nu m-au nimerit, cu toate că bombele erau atât de mari, iar eu atât de mică; oamenii din adăpostul antiaerian îmi vârau bunătăţi în gură; iar bombele cădeau şi nu mă nimereau, auzeam doar cum explodau şi cum fâlfâiau schijele prin aer, ca nişte păsări care fluturau din aripi, şi cineva cânta în adăpostul subteran *Gâştele sălbatice fâlfâie prin noapte*. Tatăl meu era înalt, foarte brunet şi frumos, purta o uniformă cafenie

cu mult aur pe ea, un fel de sabie la centură, care strălucea ca argintul; şi-a tras un glonţ în gură – nu ştiu dacă ai văzut vreodată pe cineva care şi-a tras un glonţ în gură? Nu, nu-i aşa? Atunci mulţumeşte-i lui Dumnezeu, că ai fost scutit de asemenea privelişte. Zăcea jos pe covor, sângele curgea peste culorile turceşti, peste desenul de Smirna – Smirna autentic, dragul meu; mama, însă, era blondă şi înaltă şi purta o uniformă albastră şi o pălărie drăguţă, elegantă, dar n-avea sabie la şold; şi mai aveam şi un frăţior, era mult mai mic decât mine şi blond, şi frăţiorul atârna deasupra uşii cu un laţ din frânghie de cânepă în jurul gâtului, şi se clătina, iar eu râdeam, încă mai râdeam când mama mi-a pus şi mie un laţ în jurul gâtului, murmurând pentru sine: *El a poruncit-o*, dar în clipa aceea a intrat înăuntru un om, fără uniformă, fără tresă de aur şi fără sabie, avea doar un pistol în mână pe care l-a îndreptat asupra mamei, m-a smuls din mâinile ei, iar eu am plâns, fiindcă eram cu laţul de gât şi voiam să joc şi eu jocul, pe care putea să-l joace fratele meu mai mic acolo, sus: *El a poruncit-o*; dar omul mi-a astupat gura, m-a dus în braţe pe scară în jos, mi-a luat laţul din jurul gâtului şi m-a urcat într-un camion…

Joseph încercă să-i dea la o parte mâinile cu care ea îi acoperea ochii, dar Marianne le ţinu strâns şi întrebă:

— Nu vrei să asculţi mai departe?

— Ba da, spuse el.

— Atunci trebuie să mă laşi să-ţi ţin ochii acoperiţi, şi poţi să-mi dai o ţigară.

— Aici în pădure?

— Da aici în pădure

— Ia-ţi una din buzunarul cămăşii mele.

Joseph o simţii cum îi desface nasturele buzunarului, cum scoate ţigările şi chibriturile, în timp ce îi ţinea ochii acoperiţi cu mâna dreaptă.

— Îţi aprind şi ţie una, spuse ea, aici în pădure. Pe vremea aceea aveam exact cinci ani şi eram atât de

drăgălaşe, încât chiar şi în camion m-au răsfăţat, mi-au vârât bunătăţi în gură m-au spălat cu săpun, când s-a oprit maşina; şi au tras în noi cu tunurile şi cu mitralierele, dar nu ne-au nimerit; am mers multă vreme aşa, nu ştiu exact cât, dar cu siguranţă două săptămâni şi când ne opream, mă lua lângă el omul care împiedicase jocul de-a *El a poruncit-o* mă învelea cu o pătură, se culca lângă mine, în fân, în paie, uneori chiar în pat şi spunea: „Zi-mi o dată tată eu nu puteam spune tată, deoarece bărbatului în uniformă cea frumoasă îi spusesem totdeauna doar *papi* dar am învăţat să spun: „tată” şi am spuse treisprezece ani în şir omului care împiedicase jocul; am căpătat un pat, o plapumă şi o mamă, care era aspră şi mă iubea, şi am locuit vreme de nouă ani într-o casă curată, când am început să merg la şcoală, preotul a spus: „Ia te uită pe cine avem aici, avem un copil de păgân autentic, nefalsificat!”, iar micuţii ceilalţi, care nu erau niciunul copii de păgâni, au râs, şi preotul a spus: „Atunci, hai să facem repede un copil creştin din copilul nostru păgân, din mieluşica noastră cuminte”; şi au făcut din mine un copil creştin. Iar mieluşica a fost cuminte şi fericită, s-a jucat de-a hora şi de-a; leapşa, apoi s-a jucat cu mingea şi a sărit coarda şi şi-a iubit mult părinţii; şi a venit o zi când am văzut câteva lacrimi la şcoală, când s-au ţinut câteva cuvântări, când s-a pomenit de câteva ori ceva despre un capitol din viaţă, şi mieluşica a intrat ucenică la o croitoreasă, a învăţat să folosească bine acul şi aţa, a învăţat de la măicuţa ei să deretice, să coacă pâine şi să gătească, şi toată lumea din sat spunea: „Asta o să se mărite cândva cu un prinţ, cu mai puţin decât un prinţ n-o să se mulţumească”; dar într-o bună zi a venit în sat o maşină foarte mare, foarte neagră, şi un bărbat cu barbă, care conducea maşina, a oprit în piaţa satului şi a întrebat din maşină oamenii: „Vă rog, puteţi să-mi spuneţi unde locuieşte pe-aici familia Schmitz?” şi oamenii au spus: „Există o mulţime de Schmitzi pe-aici; de care întrebaţi?”

şi străinul a răspuns: „Cei care au un copil adoptat”, iar lumea a zis: „Aa, ăia! Păi sunt alde Eduard Schmitz, locuiesc colo în fund, vedeţi acolo, chiar în spatele fierăriei, casa cu un cimişir în faţă”. Şi omul a spus: „Mulţumesc”, maşina şi-a continuat drumul, dar toată lumea l-a urmat, întrucât din piaţa satului până la Eduard Schmitz nu erau decât cel mult cincizeci de paşi; eu eram în bucătărie şi curăţăm salată, îmi plăcea tare mult s-o fac: să tai foile să dau de o parte ce era stricat, iar ce era bun să arunc, într-o strecurătoare, unde sta verde şi proaspătă; şi mama tocmai îmi spunea: „Nu trebuie să fi tristă de asta, Marianne, nu sunt de vină nici băieţii; când împlinesc treisprezece – paisprezece ani – la unii începe chiar de la doisprezece – fac asemenea lucruri; aşa e natura şi nu e uşor să-i vii de hac naturii”; iar eu i-am spus: „Nici nu sunt supărată de asta”. „Atunci de ce?” m-a întrebat mama. I-am spus: „Mă gândesc la fratele meu cum atârna acolo şi cum am râs, şi cum nu ştiam cât de îngrozitor – şi nici măcar nu era botezat „Şi, mai înainte ca mama să-mi poată răspunde ceva, s-a deschis uşa – nu auzisem pe nimeni bătând în uşa – şi am recunoscut-o imediat tot blondă era, şi înaltă, şi purta o pălărie elegantă, numai că nu mai era îmbrăcată cu uniforma albastră; a venit numaidecât spre mine, a deschis braţele şi a spus: Trebuie să fii Marianne a mea – nu vorbeşte în tine vocea sângelui?” M-am oprit o clipă din treabă, apoi am curăţat foaia următoare de salată şi am spus: „Nu, nu vorbeşte în mine vocea sângelui”. „Sunt mama ta”, a spus ea. „Nu, am ripostat, cea de-aici este mama mea. Mă numesc Marianne Schmitz”, am tăcut o clipă şi am adăugat: *El a poruncit-o* – şi dumneavoastră mi-aţi pus laţul de gât, stimată doamnă”. Învăţasem de la croitoreasă că faţă de asemenea femei trebuie să te adresezi cu „stimată doamnă”. A strigat, şi a plâns, şi a încercat să mă îmbrăţişeze, dar eu am ţinut cuţitul în faţa pieptului, cu vârful înainte; a vorbit de şcoli şi de învăţătură, a ţipat şi a plâns, dar eu am fugit pe uşa din

dos, prin grădină – peste ogoare, până la preot şi i-am povestit totul. El a spus: „E mama ta, dreptul natural e drept natural şi până când vei fi majoră are un drept asupra ta; e un lucru neplăcut”. Iar eu am zis: „Nu şi-a pierdut acest drept, când a jucat jocul: *El a poruncit-o*!” şi el mi-a răspuns: „Dar şireâtă mai eşti! Ţine bine minte argumentul ăsta”. L-am ţinut minte şi, l-am repetat de fiecare dată când-au pomenit de glasul sângelui şi am spus mereu: „Nu aud glasul sângelui, pur şi simplu nu-l aud”. Mi-au răspuns „Aşa ceva nu există, un asemenea cinism e împotriva naturii”. „Da, am spus cu El *a poruncit-o* – asta era împotriva naturii”. Au zis: „Dar sunt mai bine de zece ani de atunci şi ea se căieşte” iar eu am răspuns: „Există lucruri de care nu te poţi căii Vrei să fii mai aspră decât Dumnezeu în judecata lui?” m-au întrebat. „Nu, am răspuns, eu nu sunt Dumnezeu, aşa că nu pot fi atât de îndurătoare ca el”. Am rămas, la părinţii mei. Doar un singur lucru n-am putut împiedica: nu m-am mai numit Marianne Schmitz, ci Marianne Droste şi mă simţeam ca un om pe care l-au operat şi i-au tăiat ceva. Încă mă mai gândesc mereu, zise fata încet, la micul meu frăţior, care a trebuit să se joace de-a *El a poruncit-o*. – şi acuma încă mai crezi că poate exista ceva mai grav pentru a nu mi-l putea povesti?

— Nu, nu, zise Joseph, Marianne. Schmitz vreau să-ţi povestesc totul.

Fata îşi luă mâna de pe ochii lui, el se ridică şi o privi: Marianne nu încercă să zâmbească.

— Ceva atât de îngrozitor nu poate să fii, făptuit tatăl tău continuă ea.

— Nu, spuse Joseph, atât de îngrozitor n-a fost, dar destul de îngrozitor.

— Vino, vorbi ea, povesteşte-mi în maşină, e aproape de cinci şi ne-or fi aşteptând cu siguranţă; dacă aş avea un bunic, nu l-aş lăsa să aştepte şi dacă aş avea unul ca al tău, aş face orice pentru el.

— Şi pentru tatăl meu întrebă Joseph.

— Încă nu-l cunosc, răspunse fata vino. Şi nu te da în lături, spunei-o de îndată ce vai avea prilejul. Haidem

Îl trase de mână în sus, iar el o cuprinse cu braţul de după umeri când se întunecă în maşină.

9

TÂNĂRUL funcţionar de bancă ridică ochii compătimitor, când Schrella împinse pe placa de marmură a ghişeului cei cinci şilingi englezeşti ai săi şi cei treizeci de franci belgieni.

— Asta e tot?

— Da, spuse Schrella, asta e tot.

Tânărul funcţionar puse în mişcare maşina de calculat, învârti indispus manivela – numărul redus de învârtituri exprima el însuşi dispreţ – scrise în grabă câteva cifre pe o bucată de hârtie, îi întinse lui Schrella peste ghişeu o monedă de cinci mărci, patru de un groşen şi trei pfenigi.

— Următorul, vă rog.

— Spre Blessenfeld, întrebă Schrella încetişor, n-aţi putea să-mi spuneţi dacă tot tramvaiul unsprezece merge într-acolo?

— Dacă unsprezece merge la Blessenfeld? Nu sunt birou de informaţii pentru tramvaie, răspunse tânărul funcţionar, şi, în afară de asta, într-adevăr nu ştiu.

— Mulţumesc, îngână Schrella, strecură banii în buzunar, lăsă locul liber la ghişeu unui bărbat care întinse peste placa de marmură un teanc de franci elveţieni; Schrella mai apucă să audă, cum manivela maşinii de calculat se pusese în mişcare, cu respect, pentru un număr mare de învârtituri.

„Politeţea este totuşi cea mai sigură formă de dispreţ”, gândi el.

Holul gării. Vară. Soare. Veselie. Sfârşit de săptămână. Băieţi de serviciu de la hotel cărau cufere pe

peroane; o femeie tânără ţinea în sus o pancartă: „Călătorii pentru Lourdes se adună aici” Vânzători de ziare. Chioşcuri de flori. Adolescenţi cu cercefuri de baie pestriţe sub braţ, Schrella trecu prin piaţa din faţă, se opri pe refugiul pentru pietoni şi cercetă tabela cu orele de plecare ale trmvaielor; unsprezece mergea tot la Blessenfeld; se oprise acolo, la semnalizatorul roşu dintre „Hotelul Prinţul Heinrich” şi altarul principal al bisericii Sankt Severin, apoi porni din nou se opri, se golii de pasageri, şi Schrella luă rând la coada celor care aşteptau şi care urmau să plătească în faţă, unde se îngusta trecerea dinaintea cuştii încasatorului; se aşeză, îşi scoase pălăria, îşi şterse sprâncenele de transpiraţie şi când tramvaiul porni, aşteptă zadarnic să se trezească sentimentel: nimic; ca elev călătorise de patru mii de ori cu tramvaiul unsprezece într-un sens şi în celălalt; degete pătate de cerneală pălăvrăgeala neroadă a elevilor care mergeau cu el, palavrageală care-i fusese totdeauna cât se poate de nesuferită; secţiuni de sferă, mai multca-perfectul, irealul, barba lui Barbarossa, care tot mai creştea încă prin masă; Intrigă şi *iubire*, Liviu, Ovidiu, legat în carton gri-verde; şi cu cât tramvaiul se îndepărta de centru spre Blessenfeld, cu atât scădea în intensitate pălăvrăgeala; la marginea oraşului vechi coborau cei care ştiuseră să dea glasului lor rezonanţa culturală cea mai sigură de sine, se împrăştiau pe străzile largi, întunecoase, unde se aflau case solide; la marginea oraşului nou coborau cei ale căror voci aveau gradul de rezonanţă culturală imediat inferior, se împrăştiau pe străzi mai înguste, unde se aflau case mai puţin solide; nu mai rămâneau în tramvai decât vreo doi-trei, care mergeau cu el până la Blessenfeld; conversaţia se normaliza, în timp ce tramvaiul se îndrepta spre Blessenfeld, clătinându-se printre micile grădini particulare şi printre carierele de pietriş. „Ia parte şi tatăl tău la grevă? La Gressigmann au şi acordat până acum un rabat de patru şi jumătate la sută;

margarina s-a ieftinit cu cinci pfenigi”. Parcul, unde verdele estival era bătătorit de mult, unde terenul nisipos din jurul bazinului puţin adânc era răscolit de mii de picioruşe de copii şi amestecat cu murdărie, hârtii şi cioburi de sticlă; Gruffelstrasse, unde depozitele negustorilor de vechituri se umpleau necontenit cu tablă şi zdrenţe, cu hârtie şi sticle, unde se deschidea, sub semnul unei sărăcii lucii, un chioşc de limonadă, în care un şomer slab încerca meseria de negustor, apoi se îngrăşa în scurtă vreme, îşi împodobea chioşcul cu sticlărie şi nichel, punea automate strălucitoare; se umfla, îndopându-se cu pfenigi, lua aere de stăpân şi totuşi, cu câteva luni în urmă, de nevoie, scăzuse umil preţul limonadei cu doi pfenigi, şoptind fricos: „Numai să nu le mai spui şi altora”.

Sentimentele nu se trezeau, în timp ce tramvaiul mergea el ţinându-se prin oraşul vechi, oraşul nou, pe lângă micile grădini particulare şi pe lângă carierele de pietriş, spre Blessenfeld; de patru mii de ori auzise numele staţiilor: Boissellstrasse Parcul Nord, Gara Blessen, Centura interioară: sunau străin numele acestea, ca din vise pe care le visaseră alţii şi încercaseră zadarnic să le împărtăşească şi celor ce-i ascultau, sunau ca nişte strigăte de ajutor prin valuri dese de ceaţă, în timp ce tramvaiul, aproape gol, se îndrepta spre capătul liniei, sub soarele după-amiezi. Acolo la colţul dintre linia parcului şi centura interioară, fusese fixată ghereta în care maică-sa îşi încercase norocul ca negustoreasă de peşte prăjit, dar dăduse faliment din cauza inimii ei milostive: „Cum pot să le refuz copiilor flămânzi o bucată de peşte, când se uită la mine cum îl prăjesc? Cum pot face una ca asta?” Iar tatăl lui spunea: „Fireşte că nu poţi, dar trebuie să renunţăm la gheretă, nu mai avem credit, faliment, negustorii nu ne livrează marfă”. Fileuri de peşte pané se prăjeu în ulei fierbinte, în timp ce mama punea una, două, trei linguri de salată de cartofi în farfuriile de carton; inima mamei *nu rămăsese neclintită*, *compătimind*; din ochi ei albaştri

şiroiau lacrimi, vecinele îşi şopteau: ăsteia o să-i iasă sufletul plângând; nu mai mânca, nu mai bea, din durdulie şi sangvină devenise slabă şi anemică; nu mai avea nimic din drăguţa chelneriţă, care fusese atât de apreciată la bufetul gării: nu mai făcea altceva decât să murmure *Doamna*, *Doamne*, răsfoia cărţile de rugăciuni, ferfeniţite, ale sectanţilor, ce vesteau sfârşitul lumii, pe când pe stradă fluturau steagurile roşii în vântul prăfuit, iar alţii purtau pe străzi capul lui Hindenburg pe pancarte; strigăte, bătăi, împuşcături; surle şi tobe. Când a murit, mama arăta ca o fată, anemică, slabă; un mormânt sărăcăcios cu ochiul boului pe el, o cruce subţire de lemn: Edith Schrella 1896 – 1932; îşi dăduse sufletul plângând, trupul se amestecase cu ţărâna cimitirului din nordul oraşului.

— Capătul liniei, domnule, anunţă încasatorul ieşind din cuşca lui, îşi aprinse un chiştoc de ţigară, veni în faţă. Din păcate, mu mergem mai departe.

— Mulţumesc.

De patru mii de ori se urcase şi coborâse; capătul liniei unsprezece; printre gropi excavate şi printre barăci se pierdeau şinele ruginite, care acum treizeci de ani urmau să slujească pentru continuarea liniei; un chioşc de limonadă: crom, baloane de sticlă, automate strălucitoare; batoane de ciocolată rânduite fără cusur.

— Vă rog, o limonadă.

Băutura verde din paharul de-o curăţenie impecabilă avea gust de asprişoară.

— Vă rog, domnule, dacă nu vă supăraţi, resturile de hârtie la coş. Vă place?

— Mulţumesc.

Cele două copane de pui erau calde încă, carne fragedă de la piept, prăjită bine în grăsime de cea mai bună calitate, punga de celofan prinsă cu agrafe speciale ca să păstreze caldă mâncarea pentru picnic.

— Nu miroase rău! Încă o limonadă la friptură?

— Mulţumesc, nu dar, vă rog, şase ţigări.

În proprietăreasa cea grasă a chioşcului se mai poate recunoaşte fata delicată şi drăguţă de odinioară: ochii albaştri de copil îl îndemnaseră pe

Visătorul capelan, în cursul lecţiilor de catehism pentru prima comuniune, să le dea atribute ca „angelici” şi „nevinovaţi”; dar acum se împietriseră într-o asprime negustorească

— Totul împreună face nouăzeci, vă rog.

— Mulţumesc

Tramvaiul unsprezece, cu care venise, tocmai sună clopoţelul de plecare; şovăi prea mult, se trezi prizonier la Blessenfeld pentru încă douăsprezece minute: fumă, bău încet restul de limonadă şi căută îndărătul chipului trandafiriul împietrit numele fetei de odinioară; blondă, alerga cu pletele în vânt prin parc, striga, cânta şi atrăgea băieţii în ganguri întunecoase, când expresia angelică dispăruse de mult; storcea jurăminte răguşite de dragoste din gâtlejurile emoţionate ale băieţilor, în timp ce fratele ei, la fel de blond ca ea, la fel de angelic, încerca zadarnic să cheme băieţii străzii la fapte nobile; ucenic tâmplar, sprinter pe suta de metri, decapitat în faptul zorilor pentru o prostie.

— Vă rog, spuse Schrella, mai daţi-mi totuşi o limoniadă.

Privi la cărarea impecabilă a tinerei femei, care se aplecă înainte, pentru a ţine paharul sub balonul de sticlă, fratele ei era Ferdi, cel angelic; numele ei a fost şoptit mai târziu de gâtlejurile răguşite ale tinerilor, trecând din gură în gură ca o parolă, care dădea dreptul la intrarea în paradis: Erika Progulske, mântuitoarea de chinuri sumbre, şi *nu ia nimic în schimb*, pentru că o face din plăcere.

— Ne cunoaştem cumva?

Ea puse surâzând paharul de limonada pe tejghea.

— Nu, răspunse Schrella, zâmbind, cred că nu.

Numai de n-ar dezmorţi amintirea din îngheţarea ei, florile de gheaţă s-ar scurge ca o apă stătută, murdară;

numai de n-ar evoca trecutul, de n-ar aştepta să revină severitatea sentimentelor de copil din sufletele înmuiate ale adulţilor, de n-ar afla că acum *lua ceva pentru asta*; atenţie, numai de nu s-ar porni să vorbească.

— Da, treizeci de pfenigi. Mulţumesc.

Sora lui Ferdi Progulske îl privi cu o amabilitate rutinată. Şi pe mine m-ai mântuit şi *nu ai luat nimic pentru asta*, nici tableta de ciocolată, care s-a topit în buzunarul meu, şi doar nu însemna plată, ci un dar, dar tu n-ai luat nimic; mântuit cu mila gurii tale şi a mâinilor tale; sper că nu i-ai spus-o niciodată lui Ferdi – din milă face parte şi discreţia; secretele cărora le dai glas pot. Deveni o primejdie de moarte; sper că n-a ştiut, când a văzut cerul pentru ultima oară, în acea dimineaţă de iulie; eu am fost singurul din

Gruffelstrasse pe care l-a găsit gata să participe la actul lui nobil; Edith nici nu conta pe vremea aceea, abia avea doisprezece ani, înţelepciunea inimii ei încă nu putea fi descifrată.

— Într-adevăr nu ne cunoaştem?

— Nu sunt sigur.

Astăzi ai primi darul meu, inima ta a rămas neclintită, dar nu compătimitoare; câteva săptămâni mai târziu îţi şi pierduseşi nevinovăţia dezmăţului copilăresc, hotărâseşi că e mai bine să te lepezi de milă şi te lămuriseşi că n-aveai de gând să-ţi dai sufletul plângând ca o târfă blondă miorlăită; nu, nu ne cunoaştem, sigur nu; să nu topim florile de gheaţă. Mulţumesc, la revedere.

Dincolo încă mai e Blesseneck, unde a fost chelner tata; bere, rachiu. Chiftele bere, rachiu, chiftele, totul servit cu o expresie pe faţă, în care mila şi îndârjirea se amestecau într-un mod unic, chipul unui visător, căruia îi era indiferent dacă cerea bere, rachiu şi chiftele la Blessenick, sau homari şi şampanie la „Prinţul Heinrich”, ori în portul de sus micul dejun cocotelor care nu dormiseră toată noaptea: bere, cotlet ciocolată şi Cherry

Brandy; tata aducea acasă pe manşete urmele acestor mic dejunuri lipicioase aducea bacşişuri bune, ciocolată şi ţigări dar nu aducea ceea ce aducea alţi taţi: veselia de după încetarea lucrului, care se putea transpune în răcnete şi certuri, în jurăminte de dragoste şi lacrimi de împăcare; totdeauna cu acea milă îndârjită pe chip, un înger rătăcit, care l-a ascuns pe Ferdi sub tejgheaua cârciumii, până l-a scos poliţia auxiliară dintre ţevile de bere; care încă mai zâmbea, deşi avea certitudinea morţii: manşetele au fost spălate de resturile lipicioase, s-a pregătit scrobeala, pentru ca alba cămaşă de chelner să fie apretată şi să strălucească; l-au luat abia în dimineaţa următoare, tocmai când voia să plece la lucru, cu pâinea cu unt şi cu ghetele negre de lac sub braţ; s-a urcat în maşină *şi n-a mai fost văzut*; nici tu cruce albă, nici ochiul boului, chelnerul Alfred Schrella. Nici măcar *împuşcat pe când încerca să fugă – pur şi simplu n-a mai fost văzut*.

Edith amesteca scrobeala, lustruia pantofii negri de rezervă, curăţa cravatele albe, în timp ce eu învăţam, învăţam, parcă jucându-mă, Ovidiu şi secţiunile de con, planurile şi faptele lui Heinrich I, Heinrich al II-lea şi planurile şi faptele lui Tacit şi ale lui Wilhelm I, Wilhelm al II-lea; Kleist şi trigonometria sferică; dotat, dotat, extraordinar de dotat; copil de muncitor, aveam de învăţat aceleaşi lucruri ca şi ceilalţi, dar luptând împotriva unor piedici de o mie de ori mai mari; în afară de asta mă legasem prin jurământ să fac fapte nobile şi îmi permiteam chiar şi plăceri personale: *Hölderlin*.

Încă şapte minute până la plecarea următorului tramvai. Gruffelstrasse numărul 17, casa nou tencuită, în faţa ei parcat un automobil: verde; o bicicletă: roşie; două trotinete: murdare. Am apăsat pe butonul soneriei de optsprezece mii de ori, pe butonul de alamă gălbui-pal, cu care încă mai era familiarizat degetul meu mare; unde fusese scris înainte „Schrella”, scria acum „Tressel”; unde scrisese înainte „Schmitz”, acum sta „Humann”; nume noi,

doar unul rămăsese: Fruhl – o ceaşcă de zahăr împrumut, o ceaşcă de făină, o ceaşcă de oţet, un ouar plin de ulei de salată – câte ceşti, câte ouare, şi cu ce dobândă? Doamna Fruhl umplea ceştile şi ouarele totdeauna doar pe jumătate şi trăgea câte o linie pe pervazul uşi, unde era scris F, Z, O şi U, ştergea cu degetul mare liniile abia când primea îndărăt ceşti pline mare pline; şoptea pe coridorul casei, prin magazine şi la întâlnirile cu prietenele, unde se discuta „giconologie populară" bând un păhăriţ de lichior de ouă şi mâncând o porţie de salată de cartofi: „Doamne-Dumnezeule, ce proşti mai sunt" doamna Fruhl se-nfruptase încă de timpuriu din *Împărăţia bivolului*, îşi silise soţul şi fata să se înfrupte şi ei din ea, cânta pe coridor: *Tremură oasele putrede*. Nimic, niciun sentiment doar pielea degetului mare, care se lipise de butonul de alamă, de un galben-pal, resimţea ceva ca un fel de duioşie

— Căutaţi pe cineva?

— Da spuse el, pe familia Screllea nu mai locuieşte aici.

— Nu, răspunse fata, aş şti dacă ar locui aici. Avea obraji îmbujoraţi, era drăguţă, făcea gimnastică pe trotinetă, se ţinea bine de zidul casei. Nu, n-au locuit niciodată aici. O luă la fugă, sări tropăind, peste trotuar, în rigolă şi strigă: Cunoaşte cineva de pe aici familia Schrella?

Tremura, ar fi putut răspunde cineva da şi el ar fi trebuit să se ducă acolo, să dea ziua bună, să depene amintiri; da, pe Ferdi l-au… pe tatăl tău l-au… iar Edith s-a măritat foarte bine – dar fata cu obraji îmbujoraţi alergă fără succes pe la toţi, făcu cu trotineta ei curbe îndrăzneţe, de la un grup la altul, strigând pe la ferestrele deschise:

— I cunoaşte cineva pe alde Schrella? Se întoarse îndărăt cu chipul înfierbântat, făcu o curbă elegantă, se opri în faţa lui: Nu, domnule, nimeni de pe-aici nu-i cunoaşte.

— Mulţumesc, spuse el zâmbind, vrei un groşen?

— Da.

Şi, radioasă, porni în goană spre chioşcul cu limonada.

— Am păcătuit, am păcătuit greu, murmură Schrella zâmbind, în timp ce se îndrepta spre capătul liniei; după puiul de la „Hotelul Prinţul Heinrich” am băut limonada de asprişoară din Gruffelstrasse; am lăsat amintirea să odihnească în pace, n-am topit florile de gheaţă; n-am vrut să văd ochii Erikăi Progulske scăpărând într-o străfulgerare de recunoaştere, n-am vrut să aud din gura ei numele lui Ferdi; doar pielea degetului meu mare a celebrat amintirea, a recunoscut butonul de alamă galben-pal al soneriei.

Era ca un fel de trecere la stroi printre perechi de ochi care îl cercetau cu atenţie de pe marginea străzii, de la ferestre şi din ganguri, gustând în soarele estival odihna de după încetarea lucrului; printre aceste perechi de ochi nu era niciuna care să recunoască ochelarii, mersul său, felul cum îşi mijea privirea, niciuna care să recunoască sub pardesiul de fabricaţie străină pe mult ironizatul cititor al lui Hölderlin, căruia îi strigau în batjocură: „Schrella, Schrella, Schrella citeşte poezii?”

Îşi şterse înfricoşat transpiraţia, îşi scoase pălăria se opri locului şi privi de la colţ îndărăt spre Gruffelstrasse; nu-l urmărise nimeni; băieţandri stăteau pe motociclete, uşor aplecaţi înainte, şopteau cuvinte de dragoste fetişcanelor; pe pervazurile ferestrelor, sticle de bere adunau în ele soarele după amiezi; colo, vizavi, casa în care se născuse şi locuise îngerul; poate că mai exista încă butonul de alamă pe care degetul mare al lui Ferdi apăsase de cincisprezece mii de ori; faţada casei verzi, vitrinele striucitoare ale drogheriei, reclama de pastă de dinţi chiar sub fereastra la care stătuse tolănit de atâtea ori Ferdi.

Drumul spre parc de unde Robert o trăsese pe Edith în tufiş, într-o seară de iulie, acum douăzeci şi trei de ani; acum şedeau acolo pensionari pe bănci, îşi povesteu

reciproc glume, miroseau diferitele sorturi de tutun se plângeau de proasta creştere a copiilor care se jucau; mame enervate chemau cu destin amar să se abată asupra neascultătoarei lor progenituri, invocau un viitor îngrozitor: *Lua-te-ar atomică*; băieţi, cu cărţi de rugăciune sub braţ, veneau de la spovednie încă nehotărâţi dacă trebuiau să părăsească starea de graţie divină chiar acum, pe moment, sau abia mâine.

Tot mai era un minut până la plecarea următorului unsprezece: şinele ruginite se îndreptau încă de acum treizeci de ani spre un viitor lipsit de conţinut Imul; sora lui Ferdi tocmai turna limonadă verde într-un pahar curat; vatmanul sună clopoţelul de plecare; taxatorii osteniţi îşi retraseră ţigările, îşi potriviră genţile de bani, se urcară în cuştile lor, făcură să răsune soneria de alarmă, pentru că departe, în fund, unde se sfârşeau şinele ruginite, o femeie bătrână prindea să alerge spre tramvai.

— Până la gara principală, spuse Schrella, cu corespondenţă spre port.

— Patruzeci şi cinci.

Case puţin solide, case mai solide, case foarte solide. Trebuia să schimbe tramvaiul, da, tot şaisprezece ducea spre port.

Magazinul de materiale de construcţii, depozitul de cărbuni, rampele de încărcare, iar de pe balustrada vechii bariere a basculei putu să citească: „Michaelis, Cărbuni, Cocs, Brichete”.

Mai trebuia doar să cotească, să meargă încă două minute, şi avea să poată împlini amintirea; mâinile doamnei Trischler or fi ţinut piept timpului, tot aşa şi ochii bătrânului şi fotografia lui Alois de pe perete; sticle de bere, funii de ceapă, roşii, pâine şi tutun; vapoare ancorate, pasarele ce se legănau şi peste care erau purtate suluri de pânză pentru vele; gogoşi de mătase uriaşe aveau să coboare pe Rin în jos, spre negurile Mării Nordului.

Aici domnea liniştea; grămada de cărbuni dindărătul

gardului lui Michaelis era proaspătă, în depozitul de materiale de construcţii munţi de cărămizi de un roşu-aprins, paşii târşiţi ai paznicului de noapte, îndărătul gardurilor şi barăcilor administrative, făceau ca liniştea să pară şi mai intensă.

Schrella zâmbi, se aplecă peste parapetul ruginit, se răsuci şi se sperie; nu aflase nimic despre noul pod, nici Nettllinger nu-i pomenise de el; se întindea lat, peste vechiul bazin al portului, pilele, de un verde-închis erau situate exact acolo unde fusese casa lui Trischler; umbra podului acoperă cheiul din faţă, unde fusese cabana edecarilor; în mijlocul fluviului porţi de oţel uriaşe şi goale încadrau un neant albastru.

Tatii îi plăcuse cel mai mult să lucreze în cârciuma lui Trischler, îi servise pe marinari şi pe nevestele lor, care şedeau în grădină pe scaune roşii, în după amiezile lungi de vară, în timp ce Edith şi el pescuiau în vechiul bazin al portului. Veşnicia cronologiei copilăreşti infinitul, cum nu-l cunosc decât doar în versuri; dincolo sunau clopotele de la Sankt Severin, sunau a pace şi încredere, în înserare, în timp ce Edith cu mâinile ei neastâmperate, desena în aer ritmul flotorului undiţei care sălta şoldurile, braţele, întregul ei trup dansau în ritmul flotorului ce sălta; şi în undiţă nu muşcase niciodată vreun peşte

Tata servea bere galbenă cu spumă albă, chipul lui radia mai mult mila decât îndârjire şi refuza bacşişurile, zâmbind vesel, pentru că *toţi oamenii sunt fraţi*. „Fraţi, fraţi”, striga el tare în seara de vară; chipurile de marinari circumspecţi zâmbeau femeile drăguţe, cu o expresie de încredere în ochi dădeau din cap la atâta patos copilăresc şi băteu totuşi, din palme: fraţi şi surori

Schrella coborî încet de-a lungul balustradei, trecu pe lângă bazinul portului, unde persoane şi bărci ruginite aşteptau negustorii de fier vechi;

Se adânci în umbra verde a podului, văzu la mijlocul fluviului macaralele harnice, care încărcau elemente de

pod în şlepuri, unde fierul vechi gemea turtit de greutatea celui ce se adăuga; dădu de scara pompoasă ce ducea în sus, simţi cum treptele largi sileau pasul să devină solemn; cu o încredere fantomatică, autostrada pustie, curată, se înălţa pe măsură ce se apropia de fluviu, pe podul unde pancarte cu oase încrucişate şi cranii uriaşe frânau, alb pe negru, încrederea; pancarte cu MOARTE, MOARTE împiedicau mersul spre apus, în timp ce spre răsărit şoseaua pustie ducea spre o infinitate de tufe de sfeclă ce tremurau în zare.

Schrella merse mai departe, se strecură printre MOARTE şi oasele încrucişate, pe lângă baraca şantierului, potoli un paznic de noapte care ridicase braţele în aer agitându-le alarmat, dar care le lăsase apoi în jos, liniştit de zâmbetul lui Schrella; acesta merse mai departe, până la margine; fiare de armătură ruginite, de care atârnau, balansându-se, resturi de beton, dovedeau aici, prin rezistenţa neînfrântă vreme de cincisprezece ani, calitatea oţelului german; de partea cealaltă a fluviului, dincolo de porţile goale, de oţel, tramvaiul trecea pe lângă terenul de golf ducând din nou în imensitatea frunzişului tufelor de sfeclă ce tremurau în zare.

„Cafe Bellevue”. Uferallee. Pe dreapta pajiştea pentru sporturi, *base-ball*, *base-ball*. Mingea pe care o lovise Robert şi bilele pe care le izbeau cu tacul în cârciuma olandeză, roşu pe verde, alb pe verde, muzica monotonă a bilelor care suna aproape ca o melodie Georgeană[39]; figurile, pe care le formau bilele asemenea unei poezii stricte, ţâşneau ca prin farmec din postavul verde un trei la puterea infinit; nu se-nfruptase niciodată din *Împărtăşala bivolului* primise orbeşte răni, *Păstoreşte-mi mieii* pe pajiştile suburbiilor, unde se juca *base-ball* pe Gruffelstrasse şi pe Modestgasse, pe străzile cu înfăţişare

39 Cîntul liturjic al bisericii romano-catolice, denumit astfel după papa Grigore I (590—604).

englezească din suburbii şi îndărătul zidurilor închisorilor; *Păstoreşte-mi mieii* oriunde mi găseşti chiar dacă nu ştiu să facă ceva mai bun decât să citească pe

Hôlderin şi pe Trakl[40] sau să scrie pe tablă, vreme de cincisprezece ani: Eu leg, eu legam, eu am legat, eu voi lega, eu legasem, eu voi fi legat" în timp ce copiii lui Nettlinger jucau *badminton* pe peluze îngrijite îngrijite la asta se pricep totuşi cel mai bine englezii – în timp ce drăguţa lui soţie îngrijită, îngrijită, foarte îngrijită, îi striga de pe terasă lui Netllinger, care şedea întins într-un şezlong drăguţ: „Vrei şi un pic de gin în limonadă? „iar el îi răspundea, tot strigând: Da, dar un pic care să se simtă!"; iar soţia lui, chicotind gutural, încântată de atâta spirit îi punea în limonada un „pic de gin care să se simtă", venea afară, se aşeza lângă el în al doilea şezlong, care era tot atât de drăguţ ca primul, şi aproba mişcările fiicei lor mai mari; poate puţintel cam slabă, niţel prea osoasă, iar faţa ei drăguţă puţin prea serioasă; acum lăsa, istovită, racheta din mână, se aşeza pe marginea peluzei la picioarele lui „tati" şi ale lui „mami" – „dar, drăguţă, să nu răceşti" – şi întreba, vai, mereu la fel de serioasă: „Tati, cum vine asta, ce înseamnă exact: democraţie?", şi acum era pentru „tati" momentul potrivit să devină solemn, punea paharul de limonada jos, scotea trabucul din gură – ăsta e al cincilea pe ziua de azi, Ernst-Rudolf – şi îi explica: „Democraţie..." Nu, nu, n-am să te rog nici oficial, nici în particular să-mi clarifici situaţia juridică; nu *primesc nimic pentru asta*, am rostit jurământul copilăresc de la „Cafe Zons", am jurat să apăr nobleţea lipsei de apărare; situaţia mea juridică rămâne neclarificată: poate că o fi clarificat-o între timp Robert, cu dinamită; oare o fi învăţat din nou, între timp, să râdă, sau măcar să zâmbească? Totdeauna a fost serios, n-a putut să treacă peste moartea lui Ferdi, şi-a lăsat

40 Georg Trakl (1887—1914), poet austriac, unul dintre cei mai de seamă reprezentanţi ai expresionismului.

gândurile de răzbunare să încremenească în formule, le-a purtat în creier ca pe un bagaj foarte uşor, formule precise, le-a dus cu el prin cantonamentele plutonierilor şi ofiţerilor, vreme de şase ani, fără să râdă, cu toate că Ferdi, când l-au arestat, zâmbise, îngerul de la periferie, din groapa de gunoi de pe Gruffelstrasse; doar cei trei centimetri pătraţi de piele a degetului mare înfăptuiseră amintirea; picioarele pârlite ale profesorului de gimnastică şi ultimul miel omorât de o schijă de bombă; *tata n-a mai fost văzut*, nici măcar n-a fost *împuşcat pe când încerca să evadeze*. Şi niciodată nu s-a mai găsit vreo urma a mingii pe care o bătuse Robert.

Schrella aruncă mucul ţigării în abis, se ridică, porni agale îndărăt, se strecură din nou printre MOARTE şi oasele încrucişate, îl salută din cap pe paznicul de noapte alarmat, mai aruncă o privire spre „Cafe Bellevue”, merse pe autostrada pustie şi curată în jos, spre orizontul unde tufele de sfeclă tremurau în lumina verii; undeva, şoseaua asta trebuia să se încrucişeze cu linia şaisprezece. Drumul până la gară, cu corespondenţă, patruzeci şi cinci de pfenigi; îi era dor de o cameră de hotel, îl plăcea caracterul întâmplător al acestui fel de-a fi acasă, anonimatul acestor camere meschine, care puteau fi schimbate între ele; florile de gheaţă ale amintirii nu se topeau în aceste camere; fără cetăţenie, fără patrie, iar dimineaţa un mic dejun neapetisant servit de un chelner somnoros, cu manşete nu tocmai curate şi cu o cămaşă al cărui piept nu fusese scrobit cu ardoare, cum făcea mama; poate că, dacă chelnerul ar fi avut mai mult de şaizeci de ani, ar fi îndrăznit să rişte o întrebare: „Aţi cunoscut un coleg, care se numea Schrella?”

Mai departe, pe şoseaua pustie şi curată, spre cerul din tufe de sfeclă ce tremurau în zare, ca bagaj doar mâinile în buzunare, şi presărând banii mărunţi pe drum, pentru Hänsel şi Gretel. Cărţile poştale erau singurul contact suportabil cu viaţa, care îşi urmase cursul, după

moartea lui Edith, a tatii şi a lui Ferdi. „Îmi merge bine, dragă Robert; sper că şi ţie la fel; salut-o pe nepoata mea, pe nepotul meu şi pe tatăl tău pe care nu-i cunosc”, douăzeci şi opt de cuvinte, prea multe, trebuie concentrat textul: „Îmi merge bine, sper şi ţie, salută pe Ruth, Joseph, tatăl tău”; douăsprezece cuvinte; cu jumătate se putea spune acelaşi lucru; la ce bun călătoria încoace, strângerile de mâini, o săptămână întreagă fără să conjug: eu leg, eu legam, eu am legat; ca să-l găsească pe Nettlinger neschimbat, Gruffelstrasse neschimbată, iar mâinile doamnei Trischler lipsă.

Cer din frunziş de sfeclă, parcă acoperit cu pene verzi-argintii crescute din el; jos, tramvaiul şaisprezece venea clătinându-se printr-o trecere inferioară. Patruzeci şi cinci de pfenigi; totul s-a scumpit. Cu siguranţă că Nettlinger nu ajunsese la capătul explicaţiei lui despre democraţie; lumină de după-amiază târzie; glasul îi devenea duios; iar fiica lui aducea din casă pledul de pe divan – iugoslav, danez sau finlandez, în orice caz avea culori splendide –, i-l punea tatii pe umeri, îngenunchea ca să asculte din nou cu evlavie, în timp ce mama se ducea în bucătărie – „Mai rămâneţi afară, copii, este o după-amiază atât de minunată şi atât de plină de armonie” – şi pregătea acolo delicioase sandvişuri picante, salate multicolore. Reprezentarea în imaginaţie a lui Nettlinger oferea un tablou mai exact decât acea întâlnire cu el; cum îndopa în el bucăţile de muşchi, bând totodată vinul cel mai bun, cel mai bun, cel mai bun din toate, adâncit în sine ca să reflecteze la ce ar putea încununa mai demn acest festin: brânza, îngheţata, prăjitura sau clătitele. „Un lucru, domnilor, spusese fostul consilier de ambasadă, care ţinea la cursul *Cum devin gourmet*? – un lucru, domnilor, mai trebuie să adăugaţi dumneavoastră înşivă la cele învăţate, o umbră, doar o umbră de originalitate”.

În Anglia, scrisese pe tablă: „ar fi trebuit să fie omorât”; vreme de cincisprezece ani se folosise de

xilofonul limbii: „eu trăiesc, eu am trăit, eu trăisem, eu voi trăi. Voi trăi oare?” Niciodată nu pricepuse că existau oameni pe care gramatica putea să-i plictisească. El este omorât, el era omorât, el a fost omorât, el va fi omorât; cine-l va omorî? A mea este răzbunarea, a spus *Domnul*.

— Capătul liniei, domnu’, gara principală.

Forfota nu scăzuse de loc: cine, dintre cei de-aci, sosea, cine pleca? De ce nu stăteau cu toţi: acasă? Când pleca trenul spre Ostende? Sau poate chiar spre Italia, Franţa? Şi acolo va fi cineva care să dorească să înveţe: eu trăiesc, eu trăiam, eu am trăit; el va fi omorât; cine îl va omorî?

Cameră de hotel? La ce preţ? Ieftină? Amabilitatea tinerei, care-şi plimba degetul în josul unei liste, scăzu simţitor; se pare că în ţara asta era un păcat să întrebi de preţ. *Totdeauna ceea ce e mai bun – ceea ce e mai scump este şi cel mai ieftin*; eroare, drăguţă copilă, mai ieftin e ceea ce e ieftin într-adevăr, lasă-ţi degetele tale drăguţe să alunece până la ultima treaptă a listei. „Pensiunea. Modern”. Şapte mărci. Fără mic dejun. Nu, mulţumesc, cunosc drumul spre Modestgasse, într-adevăr îl cunosc, numărul şaisprezece, ăsta e numaidecât lângă Modesttor.

Când coti după colţ, aproape că se lovi de mistreţul ce atârna afară, se trase îndărăt, speriat de masa animalului cenuşiu-închis, şi fu cât pe-aci să treacă în goană pe lângă casa lui Robert; aici amintirea nu reprezenta o primejdie; nu fusese aici decât o singură dată; Modestgasse 8; se opri locului în faţa tăbliţei de alamă lustruită, citi: „Dr. Robert Fähmel. Birou pentru calcule statice, după-amiaza închis”; tremură, când apăsă pe butonul soneriei; îl loveau mai intens lucrurile la care nu fusese martor, care nu fuseseră jucate cu recuzita pe care o cunoştea; îndărătul acestei uşi murise Edith, în casa aceasta se născuseră copiii ei, aici locuia Robert; după zgomotul soneriei, care răsuna înăuntru, înţelese că n-avea să deschidă nimeni, zgomotul soneriei se amesteca cu

acela al telefonului: *boy*-ul de la „Hotelul Prinţul Heinrich” s-a ţinut de cuvânt; am să-i dau un bacşiş bun, când vom juca acolo biliard.

Doar patru case mai încolo, „Pensiunea Modern”. În sfârşit acasă; din fericire nici pic de miros de mâncare în holul minuscul. Rufărie de pat proaspătă pentru un cap ostenit.

— Da, mulţumesc, am să găsesc drumul şi singur.

— La etajul doi, a treia uşă pe stânga, atenţie când urcaţi pe scară, domnu’, vergelele covorului s-au desprins în câteva locuri; există clienţi atât de barbari; nu doriţi să fiţi trezit? Şi încă un lucru mărunt, vă rog: aţi dori să plătiţi înainte, sau mai vin şi bagajele? Nu? Atunci, vă rog, opt mărci şi cinci, inclusiv serviciul; din păcate sunt silită să recurg la asemenea măsuri de precauţie, domnul meu; nici nu vă închipuiţi câte lepădături există pe lume; şi atunci trebuie să fii neîncrezător chiar şi faţă de oamenii cinstiţi, aşa merg lucrurile; iar unii sunt în stare să se şi înfăşoare cu cearşaful peste mijloc, sau să-şi taie batiste din faţa de pernă; dacă aţi şti câte se mai întâmplă; nu aveţi nevoie de chitanţă? Cu atât mai bine, deoarece impozitele te lasă fără păr în cap. Aşteptaţi desigur vreo vizită, soţia dumneavoastră; am s-o trimit sus, nicio grijă…

10

TEAMA lui fusese neîntemeiată: amintirea n-a devenit sentiment, a rămas doar formulă, nu s-a destrămat în fericire sau tristeţe şi nu i-a făcut inima grea; inima nu participa. Stătuse acolo, în amurgul înserării, între arhondaricul pentru oaspeţi şi abaţie, unde se afla acum grămada de cărămizi violete, bine arse; lângă el generalul Otto Koaters, în care imbecilitatea se imprimase într-o singură formulă: câmp de tragere; căpitanul Fähmel, sublocotenentul Schrit şi cei doi elevi-ofiţeri Kanders şi Hochbret, cu nespusă gravitate pe chip, îi demonstraseră lui Otto-Câmp-de-tragere necesitatea de-a nu deveni

inconsecvent chiar şi în faţa unor asemenea venerabile clădiri; alţi ofiţeri protestaseră, ucigaşi cu lacrimi în ochi se agitaseră în numele culturii care ar fi trebuit salvată aici, unul rostise chiar cuvântul greu: înaltă trădare; dar niciunul nu se pricepuse să argumenteze atât de precis, de cursiv şi de logic ca Schrit, care îi sugerase generalului, în cuvinte insinuante, necesitatea dinamitării: „Chiar dacă n-ar fi decât pentru a exemplifica faptul că încă mai credem în victorie, domnule general, o asemenea jertfă dureroasă ar arăta limpede, populaţiei şi soldaţilor că încă mai credem în victorie”, şi îndată urmaseră cuvintele celebre: „Am luat decizia; dinamitaţi, domnilor. Când este vorba de victorie, n-avem dreptul să cruţăm nici cele mai sacre bunuri culturale ale noastre; la lucru, aşadar, domnilor”; mâinile la caschete, pocnituri din călcâie.

A avut oare cândva douăzeci şi nouă de ani, a fost oare cândva căpitan, a stat vreodată cu Otto-Câmp-de-tragere în locul acesta, unde noul abate îl saluta pe tatăl său zâmbind:

— Suntem foarte fericiţi, domnule consilier intim, că ne faceţi din nou bucuria unei vizite; foarte bucuros să-l cunosc pe domnul, fiul dumneavoastră; Joseph a şi devenit un fel de prieten al nostru, nu-i aşa, Joseph? Destinul abaţiei noastre este strâns împletit cu destinul familiei Fähmel – iar Joseph, dacă îmi pot permite să amintesc asemenea lucruri personale, Joseph a fost lovit chiar aici de săgeata lui Amor; vedeţi, domnule doctor Fähmel, tinerii din ziua de azi nici măcar nu mai roşesc, când se vorbeşte despre astfel de lucruri; domnişoară Ruth şi domnişoară Marianne, din păcate trebuie să vă exclud de la această vizită în interior.

Fetele chicotiră; nu chicotiseră oare şi mama, Joséphine, ba chiar şi Edith, în locul acesta, când fuseseră excluse din alianţa bărbaţilor? Era suficient să schimbi doar capetele şi moda de pe fotografiile din album.

— Da, chiliile au şi fost ocupate, spuse abatele, aici

lumina ochilor noştri, biblioteca; poftiţi pe-aici, chilia-infirmerie, din fericire neocupată pentru moment…

Niciodată nu trecuse pe aici cu creta de la un punct la altul, niciodată nu scrisese pe pereţi amestecurile sale secrete de XYZ, codul neantului, pe care nu se pricepeau să-l descifreze decât Schrit, Hochbret şi Kanders; miros de tencuială, miros de vopsea proaspătă, de lemn proaspăt geluit.

— Da, aceasta a fost scăpată de distrugere datorită atenţiei nepotului dumneavoastră – fiul dumneavoastră; fresca *Cinei cea de taină* de aici, din refectoriu; ştim bine că nu este o raritate din punctul de vedere al istoriei artei – îmi iertaţi această remarcă, domnule consilier intim –, dar până şi creaţiile acestor şcoli de pictură încep să devină rare, iar noi ne-am simţit totdeauna îndatoraţi faţă de tradiţie; trebuie să mărturisesc că fidelitatea detaliilor mă încântă şi astăzi la aceşti pictori – uitaţi-vă aici, cu câtă grijă plină de dragoste sunt pictate picioarele Sfântului Ioan şi ale Sfântului Petru, picioarele unui bărbat mai vârstnic şi ale unuia mai tânăr; veridicitate a detaliilor.

Nu, nimeni nu cântase aici *Tremură oasele putrede*; nu fusese nici focul solstiţiului; simplu vis. Un domn distins, abia trecut de patruzeci de ani, fiu al unui tată distins, tată al unui fiu vioi, foarte inteligent, care participa zâmbind la vizitarea abaţiei, cu toate că părea să-l plictisească această îndeletnicire; de fiecare dată, când se întorcea spre Joseph, nu vedea pe faţa lui decât un zâmbet prietenos, oarecum obosit.

— După cum ştiţi, n-a fost cruţată nici măcar clădirea administraţiei; a fost prima pe care am reconstruit-o, deoarece ni se părea că poate asigura condiţia materială prealabilă pentru un nou start fericit; aici, grajdul vacilor; fireşte că le mulgem electric; zâmbiţi – sunt sigur că sfântul nostru părinte Benedict n-ar fi avut nimic de obiectat împotriva mulsului electric. Îmi permiteţi să dau dispoziţii să vi se servească o modestă gustare? Un salut

de bun venit, renumita noastră pâine, untul şi mierea noastră faimoasă; nu ştiţi că fiecare abate, care moare sau se retrage, lasă succesorului său o solie: să nu uitaţi familia Fähmel; faceţi parte cu adevărat din familia mănăstirii noastre – să iată-le iar şi pe tinerele domnişoare; fireşte, aici sunt admise din nou.

Pâine şi unt, vin şi miere, pe tăbliile meselor de lemn simplu; Joseph a cuprins-o cu un braţ pe sora sa, cu celălalt pe Marianne; blond între două capete de fete brunete.

— O să ne faceţi desigur cinstea să veniţi la târnosire? Cancelarul şi consiliul de miniştri au promis să asiste, vor fi de faţă şi câteva personalităţi princiare străine, şi ar fi o mare bucurie pentru noi să putem saluta aici, ca oaspeţi ai noştri, întreaga familie Fähmel; cuvântul meu inaugural nu va sta sub semnul acuzării, ci sub acela al împăcării, al împăcării chiar şi cu acele forţe care, în zelul lor orb, ne-au distrus căminul, dar nu al împăcării cu acele forţe distrugătoare care ne ameninţă din nou cultura; îmi daţi voie, aşadar, să rostesc aici invitaţia şi rugămintea din inimă să ne faceţi această onoare?

„Eu n-am să vin ia inaugurare, gândi Robert, pentru că nu sunt împăcat, nu sunt împăcat cu forţele vinovate de moartea lui Ferdi, şi nici cu cele care au pricinuit moartea lui Edith, dar au cruţat în schimb biserica Sankt Severin; nu sunt împăcat, nu sunt împăcat cu mine însumi şi nici cu spiritul împăcării pe care o veţi enunţa în cuvântul dumneavoastră inaugural; n-a fost zel orb, ceea ce a determinat distrugerea căminului vostru, ci ură, care nu era oarbă şi din care n-a răsărit încă remuşcarea. Să mărturisesc oare că eu am făcut-o? Trebuie oare să-l îndurerez pe tatăl meu, cu toate că nu e vinovat, şi poate şi pe fiul meu, cu toate că nici el nu e vinovat, şi pe dumneata, venerabile părinte, cu toate că nici dumneata nu eşti vinovat; cine e de fapt vinovat? Nu sunt împăcat cu lumea în care o mişcare a mâinii şi un cuvânt greşit înţeles

te poate costa viaţa”.

Şi spuse:

— Vă mulţumesc din inimă, venerabile părinte, va fi o bucurie pentru mine să iau parte la sărbătoarea dumneavoastră.

„Eu unul n-am să vin, venerabile părinte, gândi bătrânul, pentru că n-aş fi de faţă, aici, decât ca un monument al meu însumi, nu ca omul care sunt: un om bătrân, care i-a dat azi-dimineaţă secretarei lui însărcinarea să-i scuipe monumentul; nu te sperias, venerabile părinte; nu m-am împăcat cu fiul meu Otto, care nu mai era fiul meu, ci doar învelişul fiului meu; şi nici cu clădirile nu pot sărbători împăcarea, deşi eu însumi le-am construit. N-o să ni se simtă lipsa la festivităţi; cancelarul, miniştrii, prinţii străini şi înalţii demnitari bisericeşti vor umple desigur cu demnitate golul. Tu ai făcut-o, Robert, şi ţi-a fost teamă să-mi spui? Privirile tale, gesturile tale din timpul vizitării mi-au dezvăluit adevărul; şi nu mă răneşte – poate că te-ai gândit la băiatul al cărui nume nu l-am aflat niciodată, cel care arunca bileţelele tale în cutia noastră de scrisori – şi la chelnerul pe care-l chema Groll, la mieii pe care nu i-a păstorit nimeni, nici măcar noi; deci să nu sărbătorim împăcarea; *sorry*, venerabile părinte vei trece peste asta, nu ne vei simţi lipsa; pune să fie atârnată o tăbliţă: „Zidită de Heinrich Fähmel, în anul 1908, în al douăzeci şi nouălea an de viaţă, distrusă de Robert Fähmel, în anul 1945, în al douăzeci şi nouălea an de viaţă” – ce vei face tu, Joseph, când vei împlini treizeci de ani? Vei prelua biroul de calcule statice al tatălui tău; vei construi sau vei distruge? Formulele sunt mai eficiente decât mortarul.

Întăreşte-ţi inima cu un coral, venerabile părinte, gândeşte-te bine dacă te-ai împăcat într-adevăr cu spiritul care a distrus mănăstirea”.

— Mulţumesc din inimă, venerabile părinte, va fi o bucurie pentru noi să luăm parte la sărbătoarea

dumncavoastră, spuse bătrânul.

Răcoarea se şi ridica din câmpii şi depresiuni, frunzele uscate de sfeclă se umezeau, căpătau o culoare mai închisă, făgăduiau belşug; în stânga volanului capul blond al lui Joseph, în dreapta cele două capete brunete ale fetelor; automobilul luneca fără zgomot spre oraş; cânta oare acolo cineva: „Am secerat grâul?” Nu putea să fie realitate, întocmai ca şi turnul zvelt al bisericii Sankt Severin de la orizont; Marianne fu prima care începu să vorbească:

— Nu treci prin Dodringen?

— Nu, bunicul voia să treacă prin Denklingen.

— Credeam că mergem spre oraş pe drumul cel mai scurt.

— Dacă ajungem în oraş la şase, e destul de devreme, spuse Ruth, nu ne trebuie mai mult de o oră ca să ne schimbăm hainele.

Discuţia copiilor suna abia auzit, ca nişte şoapte din puţuri de mină întunecoase, unde cei îngropaţi de vii îşi fac curaj unul altuia; văd lumină; te înşeli; dar văd într-adevăr lumină; unde? nu auzi bătăile echipei de salvare? n-aud nimic; oare în sala de oaspeţi a mănăstirii am vorbit cu glas tare?

Nu e bine să desprinzi formulele din încremenirea lor, să cuprinzi secretele în cuvinte, să transpui amintirile în sentimente; sentimentul poate omorî chiar şi lucrurile bune şi viguroase, ca iubirea şi ura; a existat într-adevăr cândva căpitanul care se numea Robert Fähmel, care cunoştea atât de bine jargonul cazinourilor ofiţereşti, care practica atât de precis obiceiurile, care invita la dans, conform datoriei, pe soţia ofiţerului celui mai mare în rang, care se pricepea să ridice toasturi cu voce scăzută; în cinstea iubitului nostru popor german; şampanie, ordine; joc de biliard; roşu pe verde, alb pe verde; alb pe verde; şi într-o seară s-a pomenit cu unul în faţa lui, ţinea tacul în mână, a zâmbit şi i-a spus: „Schrit, sublocotenent, după

cum vedeţi tot specialist în dinamitări ca şi dumneavoastră, domnule căpitan, apăr cu dinamită cultura occidentală”. Acesta n-avea în piept un suflet amestecat, ştia să aştepte şi să economisească, n-avea nevoie să-şi mobilizeze mereu inima şi sentimentul, nu se îmbăta de tragism, făcuse jurământul să arunce în aer *numai* poduri germane, *numai* case germane, să nu distrugă nici măcar un geam al vreunei colibe ruseşti; ştia să aştepte, să joace biliard, să nu spună niciun cuvânt prea mult – şi în cele din urmă, ne-am pomenit în faţa noastră, sub soarele primăverii, cu marea noastră pradă, pe care trebuise s-o aşteptăm atât de mult: Sankt Anton; la orizont prada, care avea să ne scape: Sankt Severin.

— Nu goni aşa, spuse Marianne încetişor.

— Iartă-mă, zise Joseph.

— Spune-mi ce căutăm noi la Denklingen?

— Bunicul vrea să meargă acolo, răspunse Joseph.

— Nu, Joseph, sări Ruth cu gura, nu intra cu maşina pe alee, nu vezi tăbliţa: „Doar pentru locatari?” Te numeri cumva printre ei?

Marea delegaţie: soţul, fiul, nepoţii şi viitoarea noră coborâră în castelul blestemat.

— Nu, nu, spuse Ruth, eu aştept aici afară. Vă rog, lăsaţi-mă.

Seara, când stau cu tata în odaie, ar putea să fie şi bunica cu noi; eu citesc, el bea vin, răscoleşte prin cartoteca lui, pune dinainte, ca pentru o pasienţă, fotocopiile de mărimea a doua cărţi poştale: totdeauna îngrijit, niciodată cu cravata lăbărţată, niciodată cu vesta descheiată, niciodată dizolvat de intimitatea paternă; reţinut şi plin de grijă: „Ai nevoie de cărţi, de rochii, de bani pentru călătorie; nu te plictiseşti cumva, fetiţo? N-ai vrea mai bine să te duci în oraş? La teatru, la cinema, la dans; te însoţesc cu plăcere; sau n-ai vrea să le mai dai colegelor de şcoală un ceai, sus în grădina de pe terasă, acum, când vremea e atât de frumoasă?” Plimbare seara,

înainte de culcare, de jur-împrejurul careului de locuinţe, pe Modestgasse până la Modesttor, apoi pe Bahnhofstrasse, până la gară; „Simţi mirosul depărtărilor, copilă?”; prin pasajul subteran, pe lângă Sankt Severin, prin faţa „Hotelului Prinţul Heinrich”: „Gretz a uitat să spele petele de sânge de pe trotuar”; sângele mistreţului se uscase şi se făcuse negru; „fetiţo, e nouă şi jumătate, ar cam fi vremea să mergi la culcare; noapte bună”; sărutare pe frunte; totdeauna prietenos, totdeauna corect; „N-ai prefera să luăm o menajeră” sau „încă nu te-ai săturat de mâncarea de restaurant?; ca să fiu sincer, nu prea îmi plac persoanele străine în casă”; micul dejun, ceai, chifle, lapte; sărutare pe frunte; şi, uneori, încetişor de tot: „Fetiţo, fetiţo” – „Ce e tată?” – „Hai, pornim la drum”. – „Acum, aici. Imediat?” „Da. Renunţă la şcoală pentru azi şi mâine, nu mergem departe; numai până la Amsterdam; oraş splendid, copilă, liniştit, oameni foarte prietenoşi – trebuie numai să-l cunoşti, îl cunoşti?” „Da, îl cunosc. E frumos, plimbările seara de-a lungul canalelor”. „Sticlă. Sticlă. Linişte. Auzi cât de liniştiţi sunt oamenii aici? Nicăieri nu sunt atât de zgomotoşi ca la noi, întotdeauna urlă, strigă, îşi dau importanţă. Te plictiseşte, dacă mă duc să mai joc biliard? vino şi tu, dacă-ţi face plăcere”.

N-am înţeles niciodată fascinaţia cu care îi priveau în timpul jocului oameni tineri şi bătrâni, când sta acolo, în fumul de trabucuri, cu paharul de bere pe mandă şi juca biliard, biliard; îl tutuiau oare cu adevărat sau era numai o caracteristică a limbii olandeze să sune parcă a „tu” când i se adreseau; îi cunoşteau prenumele, Robert, dar rulau în cerul gurii R-ul din acest Robert, ca o bomboană tare. Linişte. Atâta sticlă pe canale. Mă cheamă Ruth, sunt pe jumătate orfană, maică-mea a avut douăzeci şi patru de ani când a murit; eu aveam trei ani, şi când mă gândesc la ea mă gândesc la şaptesprezece ani sau la două mii – douăzeci şi patru este o cifră care nu i se potriveşte; ceva mai puţin de optsprezece sau peste optzeci; mie mi se

părea totdeauna că era sora bunicii; cunosc marele secret atât de bine păzit, anume că bunica e nebună, şi nu vreau s-o văd câtă vreme e nebună; nebunia e minciună, tristeţe îndărătul unor ziduri groase, cunosc asta, mă îmbăt şi eu adeseori cu ea şi plutesc în miezul minciunii; casa din fund, Modestgasse 8, locuită de fantome. *Intrigă şi iubire*, bunicul a clădit mănăstirea, tata a aruncat-o în aer, Joseph a reconstruit-o. Puţin îmi pasă; o să fiţi decepţionaţi observând cât de puţin mă mişcă asta; am văzut cum scoteau morţii din subsoluri, iar Joseph încerca să mă convingă că erau bolnavi şi că îi duceau doar la spital; dar bolnavii sunt aruncaţi oare în camioane pur şi simplu ca nişte saci? Şi am văzut cum profesoral Krott se ducea în clasă pe furiş, în timpul recreaţiei, şi cum îi fura lui Konrad Gretz pâinea cu unt din ghiozdan, am văzut chipul lui Krott şi mi-a fost o frică de moarte, m-am rugat lui Dumnezeu: „Te rog, nu-l lăsa să mă descopere aici, te rog, te rog”, căci ştiam că m-ar fi omorât, dacă m-ar fi descoperit; eram îndărătul tablei şi-mi căutam agrafa de păr, şi ar fi putut să-mi vadă picioarele, dar i-a fost milă de mine lui Dumnezeu; Krott nu m-a descoperit; i-am văzut chipul şi am mai văzut şi cum a muşcat din pâine, apoi a plecat; cine a văzut asemenea chipuri nu-l mai impresionează abaţiile aruncate în aer; şi teatrul care a urmat după aceea, când Konrad Gretz a descoperit dispariţia şi când Krott ne-a îndemnat: „Copii, fiţi cinstiţi, vă dau timp un sfert de oră; până atunci trebuie să se prezinte vinovatul, altfel…” – încă opt minute, încă şapte minute, şase – şi m-am uitat la dânsul, el mi-a surprins privirea, s-a repezit la mine: „Ruth, Ruth, a strigat, tu? Tu ai fost?” Am dat din cap în semn că nu, am început să plâng, fiindcă iar m-a cuprins o frică de moarte – şi el a spus: „Dumnezeule. Ruth, fii cinstită!” Tare aş mai fi spus „da”, dar atunci, ar fi băgat de seamă că ştiam; şi am negat din cap printre lacrimi; încă patru minute, trei, două, unu, gata; „Bandă afurisită de hoţi, bandă de mincinoşi, să-mi scrieţi ca pedeapsă de două sute

de ori: «Nu trebuie să fur»!” Voi cu abaţiile voastre; a trebuit să păstrez secrete mai groaznice, am trecut printr-o spaimă cumplită; ca sacii îi aruncau în camion. De ce au trebuit să se poarte atât de rece cu abatele cel amabil? Ce-a făcut el, a omorât pe cineva, a furat cuiva pâmea cu unt? Konrad Gretz avea destulă mâncare, pateu de ficat şi unt frecat cu rodort întins pe pâine albă; ce demon s-a instalat oare deodată pe chipul blândului şi cumintelui profesor? Crima stătea pitită între nas şi ochi, între nas şi gură, între urechi; ca sacii aruncau cadavrele în camioane şi-mi făcea plăcere când tata îl lua peste picior pe primar în faţa hărţii mari de pe perete, când desena acolo semnele lui negre şi-i spunea: „La o parte cu asta, s-o dinamităm”; nu-l iubesc mai puţin acum, când ştiu totul; cel puţin o fi lăsat Joseph ţigările în maşină? am văzut eu însumi cum un om şi-a dat verigheta pentru două ţigări – câte ar fi vrut oare să capete pentru fiica lui, câte pentru nevastă-sa? Pe chipul lui se vedea lista preţurilor: zece, douăzeci, accepta şi să se tocmească; toţi acceptă să te tocmeşti cu ei; îmi pare rău, tată, dar mierea, şi pâinea, şi untul mi-au mai plăcut şi după ce am aflat cine a făcut treaba asta. Hai să ne jucăm mai departe de-a tata şi fiica; un joc trasat precis cu compasul, ca un dans de concurs; de fapt, după gustare ar fi fost rândul plimbării pe Kosafcenhügel; Joseph cu Marianne şi cu mine înainte, bunicul după noi, ca în fiecare sâmbătă.

„Te ţii după noi, bunicule?”

„Mulţumesc, merge, merge”.

„Mergem prea repede?”

„Nu, lăsaţi, copii. Aş putea să stau puţin jos, sau credeţi că e prea umed?”

„Nisipul e prăfuit de uscat ce-i, bunicule, şi e încă destul de cald, poţi să stai jos liniştit: hai, dă-mi braţul”.

„Fireşte, bunicule, aprinde-ţi liniştit o ţigară de foi, o să fim noi atenţi, să nu se întâmple nimic”.

Din fericire, Joseph a lăsat ţigările în maşină, iar

aprinzătorul funcţionează; bunicul mi-a dăruit rochii atât de frumoase, şi pulovere, mult mai frumoase decât tata, care are un gust demodat; se vede că bunicul se cam pricepe la fete şi la femei; nu vreau s-o înţeleg pe bunica, nu vreau, nebunia ei e minciună, nu ne dădea nimic de mâncare şi am fost bucuroasă când a plecat şi când am căpătat câte ceva; se prea poate să ai dreptate, că ea a fost măreaţă şi e încă măreaţă, dar nu vreau să ştiu nimic de măreţia ei; o chiflă cu unt şi cu pateu de ficat, pâinea albă şi untul frecat cu rodort era cât pe-aci să mă coste viaţa; n-are decât să se reîntoarcă şi să stea seara cu noi, dar nu-i daţi cheia de la bucătărie, vă rog nu i-o daţi; am văzut foamea pe chipul profesorului şi mi-e frică de ea; dă-le totdeauna de mâncare, Doamne-Dumnezeule, totdeauna, pentru ca să nu se mai ivească niciodată pe chipurile lor expresia aceea îngrozitoare; pare un om cu total inofensiv domnul Krott, cel care se urcă duminica în maşinuţa lui, pentru a se duce cu familia la Sankt Anton şi a asista acolo la liturghie; a câta duminică după Rusalii este astăzi, a câta duminică după Epifanie, după Paşti? – un om drăguţ, cu o soţie drăguţă şi cu doi copii drăguţi: „Ia priveşte, Ruth, n-a crescut Fränzehen a noastră?” „Da, domnule Krott, Fränzehen a dumneavoastră a crescut”, şi nici nu mă mai gândesc la faptul că viaţa mea atârna de un fir de păr; nu; şi am scris de două sute de ori, foarte cuminte: „Nu trebuie să furi”; şi fireşte că nu refuz să merg, când Konrad Gretz dă o serată; serveşte totdeauna nişte pateu de ficat de gâscă minunat, cu unt frecat cu rodort uns pe pâine albă, şi dacă se întâmplă să calci pe cineva pe picior sau vreunul răstoarnă un pahar de vin, nu se spune: „Scuză-mă, te rog”, nu se spune nici: „*Pardon*”, ci: „*Sorry*".

Ce caldă e iarba pe marginea şanţului şoselei, ţigara lui Joseph este aromată şi tot îmi mai plăcea pâinea cu miere când am aflat că tata a fost cel care a aruncat în aer abaţia; minunat, Denklingen acolo în fund, în soarele amurgului; trebuie să se grăbească, ne trebuie ce! puţin o

jumătate de oră ca să ne schimbăm hainele.

11

— HAI, vino încoace, generale. Nu trebuie să te ruşinezi; toţi noii-veniţi îmi sunt prezentaţi întâi mie, căci eu sunt cea mai veche în casa asta drăguţă; de ce faci găuri în pământul nevinovat al grădinii, lovindu-l cu bastonul, de ce clatini necontenit capul în faţa fiecărui zid, în faţa capelei, lângă seră, şi de ce murmuri: „Câmp de tragere?”; de fapt e un cuvânt drăguţ: „Câmp de tragere”; traiectorie liberă pentru gloanţe şi, proiectile; Otto, şi mai cum? Kosters? Nu, fără intimităţi, fără să ne spunem pe nume, şi, de altfel, numele Otto este ocupat; pot să-ţi spun aşadar „Câmp-de-tragere?” Văd la dumneata, aud din glasul dumitale, miros din respiraţia dumitale: nu numai că te-ai înfruptat din *împărtăşania bivolului*, ci ai trăit din ea, ai ţinut o dietă constantă. Ia ascultă acum, nou-venitule, eşti catolic? Fireşte, m-aş fi mirat să fii altceva; poţi să slujeşti ca ministrant? fireşte, că doar ai fost crescut de călugării catolici; iartă-mă, dacă râd; sunt trei săptămâni de când căutăm aici un nou ministrant; lui Ballosch i-au dat drumul, chipurile vindecat; ce-ar fi, dacă ai deveni şi tu cât de cât util aici la noi? Eşti doară un smintit inofensiv, neviolent, n-ai decât un singur tic, acela de-a murmura, în orice ocazie potrivită sau nepotrivită, „Câmp-de-tragere”; ai să poţi duce, totuşi, cartea de rugăciuni din partea dreaptă în partea stângă a altarului, din partea stângă în cea dreaptă; vei putea face o plecăciune, îndoind genunchiul în faţa tabernacolului, nu-i aşa? Eşti desigur sănătos tun, asta face parte din meseria ta, poţi să te baţi în piept spunând *mea culpa*, *mea culpa*, *mea maxima culpa* şi să rosteşti *kyrie eleison*[41]

vezi la ce mai poate fi folosit un general cultivat, crescut la călugării catolici; te voi propune preotului

41 Doamne, miluieşte (grec.).

ospiciului să fii noul nostru ministrant; eşti de acord, nu-i aşa?

Mulţumesc; îţi dai seama numaidecât ce înseamnă un cavaler; vino, te rog, pe aici, spre seră, vreau să-ţi arăt ceva ce face parte din meseria dumitale, şi te rog, fără galanterii deplasate, nu manifesta faţă de mine complexe ca la lecţiile de dans, te rog; am şaptezeci de ani, dumneata şaptezeci şi trei, fără sărutări de mână, fără curte de moşneag; hai, lasă prostiile; ia ascultă; vezi ce-i acolo, îndărătul geamului verde-deschis? Da, sunt arme, e arsenalul bunului nostru grădinarşef; cu ele împuşcă iepuri şi potârnichi, ciori şi căprioare, fiindcă grădinarul nostru şef este un vânător pasionat, iar acolo, printre puşti, se află un obiect drăguţ, negru şi uşor de mânuit, un pistol; ia arată acum ce ai învăţat ca elev-ofiţer sau ca sublocotenent, şi spune-mi; un asemenea obiect poate primejdui viaţa, poţi omorî pe cineva cu el? Ia nu mi te îngălbeni, soldat bătrân, ai înghiţit chintale întregi de *împărtăşanie a bivolului* şi acum te pierzi când îţi pun câteva întrebări; ia nu începe să tremuri, sunt eu un pic nebună, dar n-am să-ţi pun pistolul în pieptul tău de septiiagenar ca să scutesc statul de plata unei pensii; nici nu mă gândesc să scutesc statul de ceva; să-mi dai un răspuns milităresc la întrebările mele milităreşti lămurite; poţi omorî pe cineva cu chestia asta? Da? Bine. La câţi metri depărtare poţi nimeri cu cea mai mare siguranţă? La zece, doisprezece, maximum douăzeci de metri.

Pentru Dumnezeu, nu te tulbura! Ce fricos mai poate fi şi un astfel de general bătrân; să raportezi? Nu e nimic de raportat; v-au vârât atâta în cap raportatul ăsta, încât nu vă mai puteţi lipsi de el, nu-i aşa? Hai, n-ai decât să-mi săruţi mâna, numai să-ţi ţii gura, iar mâine dimineaţa ai să slujeşti ca ministrant, ne-am înţeles? N-au avut ăştia de-aici niciodată un asemenea ministrant drăguţ, cu părul coliliu şi voinic de statură; ce, nu poţi înţelege de glumă? Mă interesez şi eu, aşa, de arme, cum te interesezi tu de

câmpul de tragere; nu vrei să înţelegi, că din legea nescrisă a acestui cămin intim face parte obligaţia ca nimeni să nu lipsească pe celălalt de plăcerea lui? Tu ai goanga ta cu câmpul de tragere; discreţie, Câmp-de-tragere, gândeşte-te la buna ta creştere – *înainte cu uraa şi cu Hindenburg*; vezi, asta îţi place, trebuie doar să aleg cuvintele, potrivite – pe aici e drumul, pe lângă capelă, nu vrei să intri înăuntru şi să-ţi priveşti o dată lăcaşul viitoarei tale activităţi? Calm, bătrâne, aşadar mai ştii şi asta: să-ţi scoţi pălăria, să moi degetele mâinii drepte în agheasmatar, acum faci semnul crucii, aşa se cuvine; acum îngenunchează colo, priveşte la lumina eternă, spune un

Ave Maria şi un *Tatăl nostru* – frumos, în linişte; nimic nu e, totuşi, mai presus de o educaţie catolică; ridică-te, degetul în agheasmatar, semnul crucii, lasă doamna să treacă înainte, pune-ţi pălăria; aşa e frumos, iată-ne din nou aici: seară de vară, copaci minunaţi în parcul minunat, o bancă; *înainte cu uraa şi cu Hindenburg*, îţi place asta, nu-i aşa? Cum îţi place ailaltă: *Trebuie să am o puşcă*, *trebuie să am o puşcă*? îţi place şi asta, nu? Lasă glumele; *după* Verdun s-a terminat de fapt cu glumele astea; acolo au căzut ultimii cavaleri, prea mulţi cavaleri, prea mulţi îndrăgostiţi deodată, prea mulţi oameni binecrescuţi; ai făcut vreodată socoteala câtă sudoare de pedagog s-a risipit acolo în câteva luni? Inutil! De ce nu v-a venit niciodată ideea să puneţi, imediat după examenul de calfă sau de bacalaureat, o mitralieră pe coridorul şcolii profesionale sau de comerţ, pe coridorul liceului, şi să-i împuşcaţi pe toţi tinerii de pe ale căror chipuri radia „reuşit la examen”? Găseşti că e exagerat? Ei. Lasă-mă să-ţi spun că adevărul este pură exagerare; am mai apucat încă să dansez cu bacalaureaţii anilor 1905, 1906, 1907, şi am petrecut la serbări studenţeşti cu acei purtători de şepci şi băutori de bere – dar din cele trei promoţii au căzut la Verdun mai mult de jumătate. Cam câţi crezi că au mai rămas în viaţă din promoţiile de bacalaureaţi ale anilor

1935, 1936, 1937; sau 1941, 1942 – alegeţi ce promoţie vrei; şi nu începe iar să tremuri, nici n-am ştiut cât de fricos poate fi un asemenea general bătrân. Hai lasă asta, nu mai tot pune mâinile pe mâinile mele – cum mă cheamă? Ţine bine minte: lucrul ăsta nu se întreabă aici, aici n-avem carte de vizită, aici nu se bea bruderşaft, aici te tutuieşti pe neîntrebate, aici se ştie că toţi oamenii sunt fraţi, chiar dacă sunt fraţi duşmani; unii au primit împărtăşania mielului, foarte puţini numai, bătrâne, ceilalţi împărtăşania bivolului, iar numele meu este: *trebuie să am o puşcă*, *trebuie să am o puşcă*, prenumele: *înainte cu uraa şi cu Hindenburg*; leapădă-te definitiv de toate prejudecăţile burgheze, de toate concepţiile ce stau la baza codului onoarei studenţeşti, aici domneşte societatea fără deosebiri de clasă; şi nu mai jeli după războiul pierdut. Doamne, l-aţi pierdut într-adevăr, două, unul după altul? Unuia ca tine i-aş fi dorit şapte războaie pierdute. Acu, termină cu scâncitul; puţin îmi pasă câte războaie ai pierdut; copiii pierduţi, asta e mai îngrozitor decât războaiele pierdute; poţi să slujeşti ca ministrant aici în sanatoriul din Denklingen, o ocupaţie cât se poate de onorabilă, şi nu-mi mai tot vorbi de viitorul german; am citit în ziare: viitorul german a fost jalonat precis. Dacă trebuie neapărat să plângi, cel puţin nu mai plânge atât de scâncit; te-au nedreptăţit şi pe tine, ţi-au atins onoarea? La urma urmei, la ce-i foloseşte omului onoarea, când orice venetic i-o poate râcâi, nu-i aşa? Dar acu’ fii mulţumit, eşti pus bine la adăpost aici, în fabrica asta de palme, aici se insistă asupra oricărei suferinţe sufleteşti cât de mărunte, aici se respectă complexele; e doar o chestie de tarif; dacă ai fi sărac, ai avea parte de chelfăneală şi duş rece, dar cei de-aici joacă cu tine orice joc vrei, îţi dă voie chiar să te duci la plimbare în afara sanatoriului, poţi să te duci să bei o bere în sat la Denklingen; n-ai decât să strigi „câmp de tragere”, câmp de tragere pentru armata a doua, câmp de tragere pentru armata a treia, şi cineva îţi va răspunde:

„Da, domnule general”; timpul nu se înţelege ca un întreg, ci în detaliu, aici nu e voie să se transforme în istorie, înţelegi? Te cred cu plăcere că ai mai văzut ochii mei la cineva, care avea o cicatrice roşie la rădăcina nasului, vreau să te cred, dar asemenea declaraţii şi asemenea corelaţii nu sunt permise aici; aici este totdeauna *azi*, azi este Verdunul, azi a murit Heinrich, azi a căzut Otto, azi e 31 mai 1942, azi mi-a şoptit Heinrich la ureche: *Înainte cu uraa şi cu Hindenburg*; l-ai cunoscut, i-ai strâns mâna, sau mai curând el ţie; bine, dar acum trebuie să ne vedem niţeluş şi de treabă; mai ştiu încă ce rugăciune era cea mai greu de învăţat pentru ministrant, am învăţat-o cu fiul meu Otto, trebuia să-l pun să mi-o recite: „*Suspiciat Bominus sacrificium de manibus tuis ad laudarn et gloriam nominis sui* – acum vine partea cea mai grea, bătrâne – *ad utilitatem quoque nostru m*, *totiusque Eccelesiae sua sanctae*”[42] – spune-o după mine, bătrâne – nu, „*ad utilitatem*”, nu „*utilatem*” – greşeala asta o fac toţi – am să ţi-o scriu pe o hârtiuţă, dacă vrei, sau citeşte-o din cartea ta de rugăciuni – şi acum, *adieu*, vremea cinei. Câmp-de-tragere; poftă bună…”

Îndărăt pe drumurile largi, negre, pe lângă capelă, spre seră, îndărăt; doar zidurile au fost martore când a deschis uşa cu cheia, când a trecut încetişor pe lângă ghivecele de flori, goale, pe lângă straturi mirosind a putregai, până în biroul grădinarului-şef; a luat pistolul de pe etajeră, a deschis poşeta neagră, moale, a închis uşurel fermoarul; zâmbind, mângâind ghivecele goale, a părăsit sera, a încuiat uşa la loc în urma ei; doar zidurile negre au fost martore când a scos cheia; a pornit agale pe drumurile late, negre îndărăt spre casă.

Huperts aşeza masa pentru cină în camera ei; ceai, pâine, unt, brânză şi şuncă; omul ridică ochii zâmbind şi

---

42 Primească Domnul jertfa din mîinile tale spre lauda şi slava numelui său, spre folosul nostru şi al întregii sale sfinte Biseiici (lat.).

spuse:

— Arătaţi splendid, doamnă.

— Da, răspunse ea, punând poşeta pe comodă, apoi îşi scoase pălăria de pe capul cu păr brunet şi întrebă zâmbind:

— N-ar putea grădinarul-şef să-mi aducă vreo câteva flori?

— E plecat, spuse Huperts, are liber până mâine seară.

— Şi nu poate intra în seră nimeni în afară de el?

— Nu, doamnă, în privinţa asta este grozav de ciudat.

— Atunci va trebui să aştept, fireşte, până mâine seară sau o să-mi procur nişte flori de la Denklingen ori Dodringen.

— Vreţi să ieşiţi din sanatoriu, doamnă?

— Da, poate, este o seară atât de frumoasă, am voie, nu-i aşa?

— Fireşte, fireşte… aveţi voie… sau să-l chem la telefon pe domnul consilier, ori pe domnul doctor?

— Am s-o fac chiar eu, Huperts, vrei să fii bun, te rog, să-mi dai legătura cu centrala telefonică, dar pentru mai multă vreme, da?

— Bineînţeles, doamnă.

După ce plecă Huperts, ea deschise fereastra, aruncă cheia în bazinul cu compost, închise fereastra la loc, îşi turnă ceai şi lapte într-o ceaşcă, trase telefonul lângă ea:

— Haide, haide, vorbi bătrâna încetişor, încercând cu mâna stângă să-şi calmeze dreapta, care se întindea tremurând după receptor. Haide, haide, spuse ea, sunt gata să mă întorc îndărăt la viaţă cu moartea în poşetă; niciunul dintre ei n-a ştiut că această atingere a metalului rece va fi suficientă, toţi au luat cuvântul puşcă prea literal; nici n-am nevoie de-o puşcă, e bun şi un pistol, vino, vino, spune-mi ce oră e, vino, spune-mi, voce blândă, eşti încă tot acelaşi şi poţi fi găsit tot la acelaşi număr de telefon?

Luă receptorul, auzi tonul. „Nu e nevoie decât ca Huperts să apese pe un buton şi iată e aici: timpul, lumea, prezentul, viitorul german: Sunt curioasă să-l văd cum arată, când am să ies din castelul ăsta blestemat”. Formă numărul cu mâna dreaptă: unu, unu, unu şi auzi o voce blândă spunând:

— Când veţi auzi semnalul va fi ora şaptesprezece, cincizeci şi opt de minute şi treizeci de secunde

— Linişte apăsătoare, lovitură de gong – iarăşi vocea blândă: Când veţi auzi semnalul va fi ora şaptesprezece, cincizeci şi opt de minute şi patruzeci de secunde. Timpul curgea izbind-o în faţă, o umplea de paloarea morţii, în timp ce glasul vorbea: ora şaptesprezece, cincizeci şi nouă de minute şi zece – douăzeci – treizeci – patruzeci – cincizeci de secunde, o lovitură puternică de gong: ora optsprezece, ziua de 6 septembrie 1958, spuse vocea blândă – Heinrich ar fi avut patruzeci şi opt de ani, Johanna patruzeci şi nouă, iar Otto patruzeci şi unu, Joseph are douăzeci şi doi, Ruth nouăsprezece – iar glasul spunea: Când veţi auzi semnalul va fi ora optsprezece şi un minut – atenţie, altfel înnebunesc de-a binelea, iar jocul o să devină serios şi eu am să cad iar în eternul azi, n-o să mai găsesc pragul, o să alerg în jurul zidurilor acoperite de verdeaţă, fără să mai găsesc intrarea; cartea de vizită a timpului, ca o provocare la duel – nici să nu-ţi vină să crezi: 6 septembrie 1958 – ora optsprezece un minut şi patruzeci de secunde; pumnul plin de răzbunare mi-a spart oglinda din poşetă, n-au mai rămas decât două cioburi care îmi arată paloarea de moarte a feţei mele; l-am auzit doară, bubuitul acela prelung al dinamitării, am auzit şi murmurele revoltate ale oamenilor: „Au aruncat în aer abaţia noastră” – paznicii şi portarii, grădinarii şi ucenicii de brutar colportau vestea îngrozitoare, pe care eu, una, n-o găsesc atât de îngrozitoare; câmp de tragere; cicatrice roşie la rădăcina nasului, ochi albastru-închis; cine ar putea să fie; să fi fost oare el? Cine? Aş arunca toate

abaţiile din lume în aer, dacă prin asta l-aş recăpăta pe Heinrich, dacă aş putea-o scula din morţi pe Johanna, pe Ferdi şi pe chelnerul care se numea Groll; pe Edith – şi dacă aş putea afla *cine* a fost Otto; căzut la Kiev; sună atât de stupid şi miroase a istorie; vino, bătrâne, n-o să ne mai jucăm de-a baba-oarba, n-am să-ţi mai ţin ochii închişi: împlineşti azi optzeci de ani, eu am şaptezeci şi unu, şi la zece – doisprezece metri ai oarecare certitudine că nimereşti ţinta; veniţi spre mine voi ani, voi săptămâni şi zile, voi ore şi minute, care secundă – ora optsprezece două minute şi douăzeci de secunde – părăsesc corăbioara mea de hârtie şi mă arunc în ocean; paloare de moarte; poate că voi trece şi peste asta – ora optsprezece două minute şi treizeci de secunde – sună atât de insistent, n-am timp de pierdut, nicio secundă de dăruit, repede, domnişoară, domnişoară, de ce nu răspunzi? Domnişoară, domnişoară – am nevoie de un taxi, numaidecât, foarte urgent, ajută-mă, te rog; discurile de patefon nu răspund, ar fi trebuit să ştiu asta; să pun receptorul la loc în furcă, să ridic din nou receptorul, să formez numărul: unu, unu, doi – oare şi taxiurile se mai puteau comanda tot la vechiul număr? Şi puteţi vedea, spuse vocea blândă, la cinematograful din Denklingeo producţia naţională *Fraţii din Moorhof*; începe la ora douăzeci şi cincisprezece minute – cinematograful din Dodringen vă oferă excelentul film *De ce e în stare dragostea* – linişte, linişte, barca mea este distrusă, dar n-am învăţat eu oare să înot, la băile Blücher[43], în 1905, purtam un costum de baie negru cu coleretă încreţită şi cu şorţ, săritură cu capul în jos de la trambulina de un metru; reculege-te, inspiră adânc, ai învăţat să înoţi – şi dacă aveţi musafiri astă-seară, vă propunem un meniu, pe cât de gustos, pe atât de ieftin; primul fel: pâine prăjită cu brânză şi şuncă la cuptor, apoi mazăre verde cu smântână acrişoară, la aceasta un puding

43 Localitate balneară îa nordul Germaniei.

de cartofi pufos, un şniţel à la minut – domnişoară, domnişoară – discurile de patefon nu răspund – musafirii dumneavoastră vor şti să vă aprecieze ca o excelentă gospodină; apăsă din nou pe furcă, unu, unu, patru – voce blândă: – aşadar echipamentul de camping e împachetat, picnicul e pregătit, iar dacă intenţionaţi să parcaţi pe terenuri în pantă, nu uitaţi să trageţi frâna de mână, şi acum vă urăm: o duminică agreabilă în sânul familiei.

N-am să izbutesc; e prea mult timp de recuperat, pe faţa mea se întipăreşte tot mai mult paloarea, chipul meu împietrit nu se înduioşează până la lacrimi, timpul renegat şi pierdut rămâne în mine ca o minciună nemiloasă; oglinjoară, oglinjoară, ciobule – oare părul meu a albit cu adevărat în camera de tortură a vocii blânde? Unu, unu, cinci – o voce somnoroasă:

— Da, vă rog, aici oficiul telefonic Denklingen.

— Mă auzi, domnişoară? Mă auzi?

— Da, aud.

Râsete.

— Am nevoie de o convorbire cu biroul arhitectului Fähmel, Modestgasse 7 sau 8, amândouă adresele se găsesc sub numele Fähmel, copilă, nu mi-o iei în nume de rău că-ţi spun copilă?

— Nu, fireşte că nu, doamnă.

— Este foarte urgent.

Fură întoarse nişte file.

— Am aici un domn Heinrich Fähmel – şi un domn doctor Robert Fähmel – ce convorbire doriţi, doamnă?

— Cu Heinrich Fähmel.

— Rămâneţi, vă rog, la aparat

Oare telefonul se afla tot pe bancheta ferestrei, aşa fel ca, în timp ce telefona, să poată privi şi pe stradă şi la casa din Modestgasse 8, unde se jucau pe terasă copiii lui? Sau jos, la prăvălia lui Gretz, unde atârna mistreţul la uşă? Oare sună într-adevăr acolo? se auzi semnalul de apel, foarte departe – pauzele dintre ele păreau nesfârşit de

lungi.

— Regret, doamnă, nu răspunde nimeni.

— Te rog încearcă la numărul celălalt.

— Cu plăcere, doamnă.

Nimic, nimic, niciun răspuns.

— Atunci procură-mi un taxi, copilă, vrei?

— Cu plăcere. Unde?

— La sanatoriul Denklingen.

— Numaidecât, doamnă.

— Da, Huperts, ia ceaiul de pe masă, şi pâinea, şi şunca. Şi, te rog, lasă-mă singură; văd eu când o intra taxiul pe alee; nu, mulţumesc, nu mai am nevoie de nimic; cu adevărat nu eşti un disc de patefon? Oo, n-am vrut să te jignesc – a fost doar o glumă; mulţumesc.

Îi era frig; simţea cum faţa i se stafidea, chip de bunică, încreţit, ostenit, se putea vedea în geam; fără lacrimi; oare timpul se târa într-adevăr, argintiu, în părul negru? Am învăţat să înot, dar n-am ştiut ce rece e apa; vocile blânde m-au chinuit, au introdus timpul cu sila în mine; bunicuţă cu păr argintiu, mânie transformată în înţelepciune, gânduri de răzbunare prefăcute în iertare; ura îndulcită cu înţelepciune; degetele bătrâne se încleştară pe poşetă; aur, adus din castelul blestemat, banii răscumpărării.

Vino şi mă ia, dragule, mă întorc acasă. Am să fiu soţia ta cu părul alb, dragă şi bătrână, am să fiu o mamă bună şi o bunică agreabilă, pe care s-o poţi descrie prietenilor şi prietenelor ca fiind deosebit de simpatică; a fost bolnavă, bunica noastră, mulţi ani, dar s-a făcut sănătoasa, aduce cu ea o poşetă plină de aur.

Oare ce vom mânca astă-seară la „Cafe Kroner”? Pâine prăjită cu brânză şi şuncă la cuptor, mazăre cu smântma acrişoară, la aceasta un şniţel, şi vom striga: „Osana, mireasa lui David, care s-a întors din castelul blestemat?” Gretz va prezenta omagiile sale; ucigaşul mamei lui; vocea sângelui n-a vorbit în el, n-a vorbit nici în

Otto; când profesorul de gimnastică va trece, pe calul alb, prin faţa casei, am să trag. De pe pergolă până în stradă nu sunt mai mult de zece metri – în diagonală nu pot fi mai mult de treisprezece; am să-l rog pe Robert să-mi calculeze exact; în orice caz se află în limita probabilităţii maxime de lovire a ţintei; Câmp-de-tragere mi-a explicat-o, el trebuie să ştie, ministrantul nostru cu părul alb; mâine dimineaţă îşi va lua în primire serviciul; oare până atunci o să ţină minte că nu trebuie să spună *utilatem* ci *utilitatem*? Cicatrice roşie la rădăcina nasului – şi a ajuns, aşadar, totuşi căpitan; atât de mult a durat războiul; geamurile ferestrelor zăngăneau când exploda iarăşi o încărcătură de exploziv, iar dimineaţa găseai praf pe prichiciul ferestrei; am scris cu degetul meu pe stratul de praf: „Edith, Edith” – te iubeam mai mult decât mi-ar fi putut porunci vocea sângelui; de unde ai venit, Edith, spune?

Am continuat să mă stafidesc tot mai mult; o să mă poată duce în braţe, de la taxi până înăuntru la „Cafe Kroner”; voi fi punctuală; trebuie să fie cel mult ora optsprezece, şase minute şi treizeci de secunde; rujul meu de buze a fost strivit de pumnul negru plin de răzbunare; şi oasele mele putrede tremură, mi-e frică, cum vor arăta contemporanii mei; vor fi aceiaşi ca atunci sau numai asemănători? – şi cum stăm cu nunta de aur, bătrâne, în septembrie 1908 – nu-ţi mai aminteşti, la 13 septembrie? – cum ai de gând să organizezi nunta de aur? Cu păr argintiu mireasa jubiliară, cu păr argintiu mirele jubiliar, de jur-împrejur o gloată imensă de nepoţi, iartă-mă dacă râd, David – tu n-ai fost un Avram, dar eu simt în mine puţin din râsul Sarei; numai puţin, că mult n-are loc în mine, doar o coajă de nucă plină de râs îţi aduc şi o geantă plină de aur; totuşi, poate să fie râsul meu mic, dar ascunde în el energii colosale, mai multe decât dinamita lui Robert…

Solemn, solemn, prea încet coborâţi pe alee; în faţă fiul lui Edith, dar cea de lângă el nu e Rutli; avea trei ani

când am plecat, totuşi aş recunoaşte-o, chiar dacă aş revedea-o ca octogenară; asta nu e Ruth; mişcările mâinii ei nu se uită; copacul e cuprins în coaja de nucă; de câte ori n-am văzut aceleaşi gesturi ca ale lui Ruth la mama mea, când îşi da părul la o parte de pe frunte; unde e Ruth? să mă ierte – asta e o străină, una drăguţă; aha, este pântecele care îţi va naşte strănepoţi, bătrâne; vor fi oare şapte, de şapte ori câte şapte? Iartă-mă, dacă râd; veniţi ca nişte crainici, încet, mult prea solemn; vreţi s-o luaţi pe mireasa jubiliară? Sunt aici, gata, stafidită ca un măr străvechi, mă poţi duce în braţe până la taxi bătrâne, dar repede: nu mai am nicio secundă de pierdut; da, taxiul a şi sosit; vedeţi ce bine ştiu să coordonez lucrurile; în orice caz, asta am învăţat-o ca soţie de arhitect – faceţi loc taxiului – pe dreapta stau Robert şi frumoasa străină, formând un spalier – pe stânga bătrânul cu nepotu-său; Robert, Robert, ăsta e oare locul potrivit, unde trebuie să-i pui cuiva mâna pe umăr? Ai nevoie de ajutor, de sprijin? Vino, bătrâne, intră, adu fericire – vrem să sărbătorim şi să fim veseli! Sosit-a timpul!

12

PORTARUL privi neliniştit la ceas: a trecut de şase, Jochen încă n-a apărut să-l schimbe, iar domnul din camera unsprezece doarme de douăzeci şi una de ore, a atârnat de clanţa uşii cartonaşul *Vă rog nu deranjaţi*, şi cu toate astea nimeni n-a simţit încă, îndărătul uşii încuiate, liniştea morţii; niciun fel de şopoteli, nici strigătul cameristei; ora cinei, costume negre, rochii în culori deschise, multă argintărie, licărul lumânărilor, muzică; la coctailul de homar, Mozart, la friptură, Wagner, la desert muzică hoţ.

În aer plutea nenorocirea; portarul privi plin de teamă la ceasul care-şi marca prea încet secundele până în momentul când nenorocirea avea să devină publică; tot mereu telefonul: meniul 1 la camera 12, meniul 3 la camera 218, şampanie la camera 14; adulterii de sfârşit de

săptămână cereau stimulentele necesare; cinci globtroteri se dedau la golănii prin hol, aşteptau autobuzul să-i ducă la avionul de noapte; da, doamnă, prima la stânga, a doua la dreapta, a treia la stânga – *mormintele copiilor romani* sunt iluminate seara, fotografiatul e permis. Bunicuţa Bleesiek îşi bea vinul de Porto în fund, în colţ; pusese în sfârşit mâna pe Hugo, care-i citea gazeta locală: „Hoţ de poşete eşuează. Ieri un tânăr a încercat pe Ehrenfeldgurtel să smulgă poşeta unei doamne mai în vârstă, totuşi viteaza bunicuţă a izbutit… Ministrul de externe Dulles”.

— Prostii, prostii, spuse bunicuţa Bleesiek, nici ştiri politice, nici ştiri internaţionale, interesante sunt doar informaţiile locale. Şi Hugo citi:

— Primarul oraşului acordă o distincţie unui boxer cu merite…

Timpul amâna, batjocoritor, declanşarea nenorocirii, pe când paharele zăngăneau încetişor, platourile de argint erau puse pe mese, iar farfuriile de porţelan începeau să vibreze sub efectul muzicii sublime; cu mâinile ridicate în sus, şoferul Societăţii de transporturi aeriene îndemna şi avertiza din pragul uşii care se balansa blând îndărăt, în cadrul ei căptuşit cu pâslă; portarul privi nervos pe blocnotesul său: „de rezervat, cu începere de la ora 18, 30, camera spre stradă pentru domnul M.; ora 18, 30 cameră cu două paturi pentru consilierul privat Fähmel cu doamna, neapărat spre stradă; ora 19 de luat şi dus la plimbare câinele Kässi de la camera 114; tocmai se aduceau pentru javra asta, ochiuri speciale cu gălbenuşul tare şi albuşul moale, felii de salam bine prăjite, iar potaia, năzuroasă, avea să le refuze ca totdeauna; domnul de la camera unsprezece dormea de douăzeci şi una de ore şi optsprezece minute.

Da, doamnă, jocurile de artificii încep la o jumătate de ceas după apusul soarelui, deci către ora nouăsprezece şi treizeci; defilarea luptătorilor către ora nouăsprezece şi cincisprezece; regret, nu sunt în măsură să vă pot da

informaţii dacă va fi şi domnul ministru de faţă; Hugo citea cu vocea unui absolvent al şcolii primare: „Şi părinţii oraşului i-au înmânat merituosului boxer nu numai diploma de cetăţean de onoare, ci şi placheta de aur Marsilius[44] care se decerne doar pentru înalte merite culturale. Un banchet festiv a încheiat impunătoarea sărbătorire”. În sfârşit, globtroterii au părăsit holul; da, domnilor, banchetul festiv pentru opoziţia de stânga în salonul albastru – nu, pentru opoziţia de dreapta în salonul galben; drumul este marcat cu tăbliţe indicatoare, domnu’; cine aparţinea stângii, cine dreptei?; nu-i puteai deosebi după înfăţişare; pentru asemenea treburi ar fi fost mai bun Jochen; instinctul lui se dovedea infailibil, atunci când era vorba să aprecieze pe cineva; el recunoştea sub costumul răpănos pe domn, şi pe proletar sub costumul cel mai bun; el ar şti să deosebească opoziţia de stânga de cea de dreapta; nici măcar meniurile nu se deosebeau între ele – ah, mai era încă un banchet: consiliul de administraţie al societăţii „Cea mai utilitară dintre cele de utilitate publică”; sala roşie, domnule; toţi aveau aceleaşi chipuri, şi toţi vor lua ca apetitiv un coctail de homari, şi stânga, şi dreapta, şi consiliul de administraţie; Mozart la apetitiv, Wagner la felul principal, în timp ce savurau sosurile grele, muzică hoţ la desert; da, în sala roşie, domnu’; instinctul lui Jochen era infailibil, când era vorba de chestiuni sociale, dar dădea greş când era vorba de ceva mai mult. Când a apărut pentru prima oară preoteasa oilor, Jochen a fost cel care a şoptit: „Atenţie clasa *primissima*”, iar când a venit mititica aceea palidă, cu părul lung, încâlcit, doar c-o poşetă şi o carte de buzunar sub braţ, Jochen a şoptit: „pipiţă”, şi eu am spus: „Asta merge cu toţi, dar nu ia nimic în schimb, deci nu e pipiţă”, dar Jochen a spus: „Asta merge cu toţi, dar *ia ceva în schimb*” – şi Jochen a avut dreptate. Însă pentru nenorociri, Jochen n-are nici pic de

44 Erou legendar din Kôln, care ar fi eliberat oraşul.

instinct: când a venit cealaltă, blonda, strălucitoare cu cele treisprezece geamantane, i-am spus lui Jochen, în timp ce ea se urca în ascensor: „Pariem că n-o mai vedem niciodată vie?” Şi Jochen a spus: „Prostii, asta a fugit doar pentru câteva zile de la bărbatul ei”; şi cine a avut dreptate? Eu! Pastile de somnifer şi cartonul *Vă rog nu deranjaţi* atârnat de clanţă; a. Dormit douăzeci şi patru de ore, apoi s-au pornit şopocăielile: „Moarte, moarte în camera 118”; ce mai chestie când a venit, pe la trei după masă, comisia de anchetă criminală şi când pe la cinci a fost scos din hotel un cadavru, ce mai chestie!

Ptiu, ce mutră de bivol mai are şi ăsta! O adevărată huidumă cu aer de diplomat, două chintale, mers de baset şi ce mai costum! Mirosea cale de-o poştă a om important, se ţinea de-o parte, în timp ce doi indivizi mai puţin importanţi s-au apropiat de tejghea:

— Camera pentru domnul M., vă rog.

— A, da, camera 211, Hugo, vino, du-i pe domnii sus.

Apoi s-au strecurat sus, fără zgomot, şase chintale învelite în stofă englezească.

— Jochen, Jochen, of, Doamne, unde ai întârziat atât?

— Iartă-mă, spuse Jochen, ştii că rareori sunt nepunctual; mai ales când te aşteaptă soţia şi copiii, aş fi vrut tare mult să fiu punctual, dar când e vorba de hulubii mei, inima mea şovăie între datoria faţă de prieten şi datoria de crescător de porumbei, şi când am trimis şase în călătorie, vreau să mi se întoarcă şase, dar n-au venit decât cinci punctual, mă-nţelegi, al şaselea a sosit cu zece minute întârziere şi istovit de tot, biata făptură; acum hai, du-te, dacă vreţi să mai prindeţi un loc bun pentru jocul de artificii, e tocmai timpul; da, am şi văzut; opoziţia de stânga în salonul albastru, opoziţia de dreapta în salonul galben, consiliul de administraţie al societăţii „Cea mai utilitară dintre cele de utilitate publică” în sala roşie; ei da, pentru un sfârşit de săptămână merge; este mult mai puţin pasionant decât atunci când se reunesc colecţionarii de

mărci sau vârfurile uniunii fabricanţilor de bere; nicio grijă, cu ăia mă descurc eu, am să-mi temperez sentimentele, cu toate că tare le-aş mai tăbăci fundul ălor din opoziţia de stânga, iar ălora de dreapta şi celor mai utilitari dintre cei de utilitate publică mai curând le-aş scuipa în apetitive; hai, nu te enerva, steagul casei o să fie ţinut sus; şi mă voi îngriji şi de candidaţii tăi la sinucidere; da, doamnă, Hugo la ora nouă pentru o partidă de cărţi în cameră, da, da; aha, domnul M. A şi sosit? – nu-mi place, domnul M. Ăsta, chiar şi fără să-l fi văzut, îi exprim dezgustul meu; da, domnu', şampanie în camera 211 şi trei „Partagas Eminentes"; să-i recunoaşteţi după aroma trabucurilor lor! Doamne, uite că vine întreaga seminţie Fähmel!

Fetiţo, fetiţo, în ce hal ai ajuns! Când te-am văzut pentru prima oară, era la parada imperială din 1908, cum mi-a mai bătut inima, cu toate că ştiam bine că floricele ca tine nu cresc pentru alde noi; am adus vinul roşu în camera unde ai mâncat cu *papa* şi cu *mama*; fetiţo, fetiţo – cine ar fi crezut că din tine o să iasă cândva o bunicuţă veritabilă, cu păr argintiu şi smochinită de tot, pe tine te-aş putea purta într-o mână până sus în cameră, şi aş face-o, dacă mi-ar fi îngăduit; dar nu e îngăduit, fetiţă bătrână, păcat, eşti încă tot drăguţă.

— Domnule consilier intim, am rezervat pentru dumneavoastră şi soţia dumneavoastră, pardon, pentru soţia dumneavoastră şi dumneavoastră camera 212; bagajele sunt la gară? Nu? E ceva de adus de la locuinţa dumneavoastră? Nici asta? Aa, doar pentru două ore, cât durează jocurile de artificii şi pentru a vedea marşul combatanţilor. Bineînţeles că e loc pentru şase persoane în cameră, are un balcon mare, şi, dacă doriţi, punem să strângă paturile într-un colţ. Nu e nevoie? Hugo, Hugo, condu pe doamnele şi domnii în camera 212 şi ia cu tine şi o listă de vinuri; voi îndruma pe doamnele şi domnii tineri spre camera dumneavoastră; bineînţeles, domnule doctor,

camera de biliard e rezervată pentru dumneavoastră şi domnul Schrella, am să-l fac liber pentru dumneavoastră şi pe Hugo; da, e un băiat de ispravă, a stat o jumătate de după-amiază la telefon, formând numărul într-una; cred că n-o să mai uite cât o trăi numărul dumneavoastră şi cel de la pensiunea „Modern”; de ce defilează astăzi asociaţia combatanţilor? Ziua de naştere a vreunui mareşal – cred că, a eroului de la Husenwald; o să auzim splendidul cântec: *Patrie, îţi trosneşte cheresteaua*; ei, s-o lăsăm să trosnească, domnule doctor. Cum? A trosnit totdeauna? Dacă vreţi să-mi permiteţi să exprim aici o părere politică personală, aş spune: Atenţie, când trosneşte din nou, atenţie!

— Aici am mai fost o dată, spuse ea încetişor, te-am privit de-aici când ai defilat jos, la parada imperială din ianuarie 1908; vreme imperială, dragule, ger de crăpau pietrele – aşa cred că se spune în poezii; am tremurat pentru tine, la gândul dacă ai să treci cu succes şi ultima probă, cea mai grea: aceea a uniformei; alături, pe balcon, sta generalul şi închina paharul pentru tata, pentru mama şi pentru mine; ai trecut atunci proba, bătrâne; nu te uita la mine aşa iscoditor – da, iscoditor, încă nu m-ai privit niciodată aşa; pune capul în poala mea, fumează-ţi trabucul şi iartă-mă dacă tremur; mi-e frică; ai văzut chipul băiatului acela? N-ar putea fi fratele lui Edith? Mi e teamă şi trebuie să mă înţelegi, că nu mă pot întoarce încă în locuinţa noastră, poate chiar niciodată; nu pot intra din nou în cerc – mi-e teamă, mult mai mult decât atunci; voi, pare-se, v-aţi acomodat cu chipurile astea, dar eu încep să simt că mi-e dor de nebunii mei inofensivi; sunteţi orbi? atât de uşor puteţi fi înşelaţi? Ăştia vă vor ucide pentru mai puţin decât un gest din mână, pentru mai puţin decât o felie de pâine cu unt! Nu mai e nevoie să fii cu părul negru sau blond, nu mai e nevoie de certificatul de botez al bunicii – ăştia vă vor ucide, pur şi simplu, dacă nu le vor plăcea mutrele voastre; tu n-ai văzut afişele de pe ziduri?

Sunteţi orbi? Atunci, pur şi simplu, nici nu mai ştii unde te afli; eu zic, dragule, că ăştia s-au înfruptat cu toţii, până la unul, din *împărtăşania bivolului*; proşti ca pământul, surzi ca pomul şi atât de îngrozitor de inofensivi ca ultima încarnare a bivolului; cumsecade, cumsecade; mi-e teamă, bătrâne, nici măcar în 1935 şi nici în 1942 nu m-am simţit atât de străină printre oameni; se prea poate ca mie să-mi trebuiască oarecare timp, dar în cazul ăsta nici secole întregi nu vor fi îndeajuns pentru a mă obişnui cu chipurile lor; cumsecade, cumsecade şi nici urmă de tristeţe pe chip; ce înseamnă un om fără tristeţe? Mai dă-mi un pahar de vin şi nu mai privi atât de neîncrezător la poşeta mea; ai cunoscut şi tu remediul, dar de aplicat trebuie să-l aplic eu însămi; ai o inimă curată şi nici nu bănui cât de rea e lumea, iar eu pretind de la tine, astăzi încă, o jertfă mare: renunţă la sărbătorirea de la „Cafe Kroner", distruge legenda, nu-i invita pe nepoţii tăi să-ţi scuipe cândva monumentul, ci împiedică să ţi se ridice vreunul; brânza cu boia nu ţi-a plăcut niciodată – să se aşeze chelnerii şi fetele de la bucătărie la masa sărbătorească şi să mănânce festinul aniversării tale; noi rămânem aici, pe balconul ăsta, ne vom bucura în cercul familiei de seara de vară, vom bea vin, ne vom uita la jocurile de artificii şi vom privi marşul combatanţilor; ce combat ei? Să mă duc la telefon şi să decomand masa de la „Kroner"? Oameni în uniforme albastre se şi adunau în faţa portalului bisericii Sankt Severin, stăteau în grupuri, fumând, purtau steaguri albastre-roşii cu un K mare pe ele; orchestra de suflători începuse a repeta cântecul: *Patrie, îţi trosneşte cheresteaua*; pe balcoane zăngăneau încet paharele de vin, frapierele cu şampanie sunau metalic, dopurile pocneau spre cerul albastru-închis al înserării; clopotele de la Sankt Severin băteau şapte fără un sfert; pe balconul camerei 214 ieşiră trei domni îmbrăcaţi în negru.

— Credeţi într-adevăr că ne pot fi utili? întrebă M.

— Sunt sigur, spuse unul.

— Nu încape îndoială, sări şi celălalt.

— Dar nu vom irita mai mulţi alegători decât vom câştiga printr-o asemenea manifestare de simpatie? întrebă domnul M.

— Asociaţia combatanţilor nu e cunoscută ca radicală, spuse unul dintre ei.

— De pierdut în niciun caz nu puteţi pierde, spuse celălalt, puteţi doar câştiga.

— Câte voturi reprezintă? În cel mai bun caz şi în cel mai defavorabil?

— În cel mai bun caz, cam la optzeci de mii, în cazul cel mai defavorabil vreo cincizeci de mii. Decideţi-vă.

— Încă nu sunt decis, spuse M., mai aştept indicaţiile lui K. Credeţi că am izbutit până acum să scăpăm de atenţia presei?

— Izbutit, domnule Al, spuse unul.

— Şi personalul hotelului?

— Discreţie absolută, domnule M., spuse celălalt. Indicaţiile domnului K. Trebuie să sosească din clipă în clipă.

— Nu-mi plac băieţii ăştia, spuse domnul M., ei *cred* în ceva.

— Optzeci de mii de voturi n-au decât să creadă şi ele în ceva, domnule M., spuse unul.

Râsete. Zăngănit de pahare. Telefonul.

— Da, aici M. Am înţeles bine? Manifestăm simpatie? Bine.

— Domnul K. S-a decis pozitiv, domnilor, să ne punem scaunele şi masa pe balcon, afară.

— Ce vor gândi străinii?

— Oricum, tot greşit gândesc.

Râsete. Zăngănit de pahare.

— Mă voi duce jos şi voi atrage atenţia conducătorului defilării asupra balconului, spuse unul.

— Nu, nu, zise bătrânul, nu vreau să stau cu capul în poala ta, nu vreau să privesc la cerul albastru; le-ai spus

celor de la „Cafe Kroner” s-o trimită pe Leonore încoace? Va fi dezamăgită; n-o cunoşti; e funcţionara de la biroul lui Robert, o fată drăguţă, şi n-aş vrea să rămână fără sărbătorirea promisă; n-am o inimă curată şi ştiu bine cât de rea e lumea; mă simt străin, mai străin decât atunci când ne-am dus la „Ancora”, în portul de sus, şi când i-am dus banii unui chelner, care se numea Groll; jos se încolonează pentru marş – seară caldă de vară, amurg, râsetele răsună până sus – să te ajut, iubito? Nu ştii, probabil, că în taxi ai pus poşeta pe genunchii mei; grea mai e, dar nu destul de grea – de fapt ce vrei să faci cu obiectul ăla?

— Vreau să-i trag grasului un glonţ în cap. Îl vezi, îl mai cunoşti?

— Crezi că l-aş uita vreodată? El a omorât râsul din mine, a rupt arcul tainic al mecanismului de orlogerie ascuns; el a pus să-l execute pe îngerul blond, l-a deportat pe tatăl lui Edith, pe Groll şi pe băiatul al cărui nume nu l-am aflat niciodată; el m-a învăţat că un gest din mână te poate costa viaţa; el a făcut din Otto individul care nu mai era decât învelişul lui Otto – şi cu toate astea: eu, unul, nu l-aş împuşca. M-am întrebat adesea de ce am venit în oraşul ăsta; pentru a deveni un om bogat? Nu, ştii bine că nu pentru asta; pentru că te iubeam pe tine? Nu – pentru că pe atunci nici nu te cunoşteam încă şi încă nu te puteam iubi. Din orgoliu? Nu. Cred că nu voiam altceva decât să râd de ei, voiam să le strig la urmă: dar nici n-a fost măcar în serios. Am vrut să am copii? Da. I-am avut: doi au murit de mici, unul a căzut pe front, mi-era străin, mai străin decât tinerii de jos, care-şi înalţă acum steagurile; iar fiul celălalt? Ce mai faci, tată? Bine, dar tu? Bine, mulţumesc, tată. Pot să-ţi fiu de vreun folos? Nu, mulţumesc, am tot ce-mi trebuie. Abaţia Sankt Anton? Iartă-mă, dacă râd, iubito; pulbere; nu mai stimulează nici măcar sentimentalismul, cu atât mai puţin sentimentele; mai vrei vin?

— Da, te rog.

Mă bazez pe paragraful cincizeci şi unu, dragul meu; legile sunt elastice – uite-l colo jos pe vechiul nostru prieten Nettlinger; e destul de deştept ca să nu apară în uniformă, dar e totuşi prezent pentru a strânge mâini, pentru a bate oamenii pe umeri, pentru a pipăi steagurile; dacă tot trebuie s-o fac, atunci mai bine l-aş împuşca pe Nettlinger ăsta – dar poate mă răzgândesc şi nu trag în muzeul ăla de jos; ucigaşul nepotului meu stă alături, pe balcon – îl vezi: îmbrăcat în negru, cumsecade, cumsecade; dar într-un fel gândeşte, într-un fel acţionează şi într-altfel plănuieşte; ăsta a învăţat ceva; vorbeşte curgător franceza şi engleza, ştie latineşte şi greceşte şi şi-a şi pus semnul în cartea de rugăciuni, la capitolul care-i trebuie pentru mâine: a cincisprezecea duminică după Rusalii; „ce capitol al *Evangheliei*?" i-a strigat soţiei sale în dormitor. Nu-l împuşc pe sacul ăla umflat de pe calul alb; nu trag în muzeu – doar o mică schimbare de direcţie, şi cel mult şase metri distanţă, cea mai deplină certitudine de a nimeri ţinta; altfel la ce ar mai folosi viaţa mea de şaptezeci de ani? Nu uciderea tiranilor, ci uciderea oamenilor cumsecade – moartea va readuce pe chipul lui marea uimire, hai, nu mai tremura, dragule, vreau să plătesc suma răscumpărării; îmi face plăcere să respir liniştit, să iau linia de ochire, să apăs pe trăgaci până la primul prag – nu trebuie să-ţi astupi urechile, dragul meu, nu pocneşte mai tare decât un balon care plesneşte; ajunul duminicii a cincisprezecea de după Rusalii…

13

UNA era blondă, cealaltă brunetă, amândouă erau zvelte, amândouă surâzătoare şi pe amândouă *tweed*-ul maro-roşcat le îmbrăca bine, amândurora li se înălţa gâtul drăgălaş din gulerul alb ca neaua, de parcă erau lujere de floare; vorbeau curgător şi fără accent străin: franceza şi engleza, flamanda şi daneza, vorbeau curgător şi fără accent străin şi limba lor maternă: germana; călugăriţe

drăguţe ale neantului, stăpâne şi pe limba latină, ele aşteptau în cabina de serviciu din spatele casei de bilete, până când vizitatorii se adunau în grupe de câte doisprezece la barieră; striveau cu tocurile ascuţite mucurile de ţigări, îşi împrospătau, cu un gest îndemânatic, rujul de pe buze, înainte de a părăsi cabina pentru a afla naţionalitatea vizitatorilor; puneau zâmbind întrebarea, fără accent străin, din ce ţară veneau şi care le era limba maternă, iar doritorii de-a fi conduşi răspundeau prin ridicarea degetelor; şapte vorbeau engleza, doi flamanda, trei germana; apoi mai urma întrebarea pusă cu glas voios: cine stăpâneşte latina? Şovăind, Ruth ridică degetul; doar o persoană? Blând se desenă pe chipul drăguţ o umbră de tristeţe pentru modesta recoltă de oameni cu cultură umanistă, doar una putea aprecia cum se cuvine exactitatea metrică cu care avea să scandeze versurile de pe mormânt. Surâzând, cu lampa-baston lăsată în jos ca o sabie, ea coborî scara înaintea celorlalţi; se simţea miros de beton şi tencuială, miros de criptă, cu toate că un susur abia auzit trăda existenţa unei instalaţii de aer condiţionat; răsună fără accent străin: în engleză, în flamandă şi germană; dimensiunile blocurilor cenuşii de piatră fură aduse la cunoştinţă, lăţimea şoselei romane – colo o scară din secolul al doilea – o baie termală din al patrulea – vedeţi, acolo paznici plictisiţi au zgâriat în blocul de gresie un joc de ţintar – (cum spunea totdeauna conducătorul cursului? – „să scoateţi mereu în evidenţă umanul”) –, aici copiii romani au jucat, totdeauna bile, priviţi vă rog îmbinarea perfectă a pietrelor caldarâmului; o rigolă de scurgere; apa romană a băilor, lăturile romane curgeau prin această rigolă cenuşie; resturile unui mic templu particular al zeiţei Venus, pe care domnul guvernator pusese să i-l construiască; la lumina neonului, rânjetul celor conduşi, rânjet flamand, englez – oare cei trei tineri germani într-adevăr nu mijeau? Cum se explică adâncimea fundaţiilor? Ei, în vremea construirii, solul era,

aproape cu certitudine, încă mlăştinos, apele freatice ale fluviului susurau verde în jurul pietrelor cenuşii. Auziţi blestemele sclavilor germanici? Sudoarea frunţii curgea peste sprâncenele blonde pe chipurile luminoase, iar de-aici pe bărbile blonde; guri barbare rosteau blesteme în versuri aliterative: „Răzbunare contra romanilor răi, Wotan va face să vlăstărească din vătămări, Vai, vai, vai!; răbdare, doamnelor şi domnilor, doar câţiva paşi încă; aici vestigiile edificiului unui tribunal, iar acolo iată-le: *mormintele copiilor romani*.

(„Aici, spusese conducătorul cursului, păşiţi primele în cercul dintre morminte şi, înainte de a începe explicaţiile, aşteptaţi să treacă primul val de emoţie; este pură chestiune de instinct, doamnelor, cât de lungă trebuie să fie tăcerea dumneavoastră, plină de emoţie, depinde şi de componenţa grupului; în niciun caz să nu vă lăsaţi antrenate în discuţie asupra faptului că în realitate nu e vorba de morminte ale copiilor romani, ci doar de pietre funerare, care nici măcar n-au fost găsite în locul acesta.”)

Pietrele funerare erau rezemate, în semicerc, de zidurile cenuşii; surprinşi, după ce prima emoţie se potoli, vizitatorii priviră în sus; deasupra lămpilor cu neon se zărea cerul albastru-închis al înserării; nu sclipea acolo chiar o stea timpurie, sau era doar strălucirea unui buton aurit ori argintat al balustradei care se înşuruba blând în sus, în cinci spirale, prin puţul de lumină rotund?

— Acolo unde începe prima spirală – unde vedeţi linia albă transversală în beton – se află aproximativ nivelul străzii din vremea romanilor; la a doua spirală – vedeţi şi acolo o linie albă transversală în beton, nu-i aşa – nivelul celei medievale şi, în sfârşit, la începutul spiralei a treia – pot să renunţ a vă mai atrage atenţia asupra liniei albe transversale – nivelul străzii de astăzi, şi acum, doamnelor şi domnilor, la inscripţii.

Faţa ei deveni de piatră ca a unei zeiţe, îndoi uşor braţul în sus, ridică lampa-baston ca un ciot de făclie:

DURA QUIDEM FRANGIT PARVORUM MORTE PARENTES
CONDICIO RAPIDO PRAECIPITATA GRADU
SPES AETERNA TAMEN TREBUET SOLACIA LUCTUS…

Un zâmbet adresat lui Ruth, singura care ştia să aprecieze limba străveche; un gest imperceptibil spre gulerul jachetei de *tweed*, pe care şi-l potrivi; lampa-baston lăsată puţin în jos, înainte de a recita traducerea:

O soartă aspră loveşte, de fapt, părinţii
Odată cu moartea grăbită, fulgerătoare, a micuţilor.
Totuşi în tristeţea asupra vârstei fragede.
Care aparţine acum, paradisului.
Aduce mângâiere eterna speranţă.
În vârstă de şase ani şi nouă luni le-adăposteşte
Acest mormânt, Desideratus.

O tristeţe veche de şaptesprezece secole se aşternu pe chipuri, copleşi inimile, paraliza până şi muşchii maseteri ai domnului flamand de vârstă mijlocie, care lăsă să-i atârne maxilarul inferior, în timp ce limba împinse repede guma de mestecat într-un unghi mort; Marianne izbucni în lacrimi, Joseph o strânse de braţ. Ruth îi puse mâna pe umăr, în timp ce însoţitoarea recita cu chipul încă împietrit:

Hard a fate meets with the parents…

Primejdioasă era clipa când reveneai la suprafaţă din criptele întunecoase, la lumină, la aer, în seara de vară; când străvechea durere a morţii, înfiptă adânc în inimi, se amesteca cu presentimentul misterelor Venerei, când turişti singuratici scuipau guma de mestecat în faţa ghişeului casei de bilete şi încercau, într-o germană stâlcită, să aranjeze un *rendez-vous*; dans la „Hotelul Prinţul Heinrich”; plimbare, masă de seară – *a lonely*

feeling[45], domnişoară; atunci fetele erau obligate să devină vestale, să nu angajeze niciun flirt şi să refuze categoric orice invitaţie; nu puneţi mâna, vă rog, doar priviţi; *no*, *Sir*, *no*, *no*[46] – şi doar simţeau ele însele suflul descompunerii, simţeau compătimire pentru triştii turişti străini, care-şi purtau foamea de dragoste pe acele câmpii, unde Venus încă mai domnea şi unde cunoscătoare ale cursului valutelor străine, nu se jenau să-şi anunţe tariful în dolari şi lire sterline, în guldeni, franci şi mărci.

Iată-l pe casier rupând biletele dintr-un rulou, de parcă îngusta poartă de intrare ar fi dus ia un cinema; nu le rămânea nici măcar destul timp să tragă, în cabina de serviciu, câteva fumuri din ţigară, să muşte din sandviş, să soarbă o înghiţitură din termos, şi tot mereu aceeaşi grea dilemă, dacă merita să păstreze restul ţigării, sau dacă era mai nimerit s-o stingă, strivind-o cu tocul ascuţit; încă un fum, încă unul, în timp ce mâna stângă pescuia rujul din geantă, în timp ce inima se hotăra, rebelă, să calce jurământul de vestală, în timp ce casierul vâra capul pe uşă:

— Fetiţo, fetiţo, aşteaptă două grupuri, grăbeşte-te – *mormintele copiilor romani* sunt aproape ca un şlagăr cu succes de casă.

Apoi drumul până la barieră, zâmbind, întrebarea cu privire la naţionalitate şi la limba maternă; patru vorbeau englezeşte, unul franţuzeşte, una olandeza şi, de rândul ăsta, şase nemţi; cu lampa-baston lăsată în jos ca o sabie, fata coborî în cripta întunecoasă, pentru a vesti un cult străvechi al dragostei, pentru a descifra o durere străveche a morţii.

Marianne încă mai plângea, când ieşiră afară trecând pe lângă şirul celor ce adăstau; nemţii, englezii şi olandezii care aşteptau îşi întoarseră ruşinaţi privirile de la chipul

45 Un sentiment de singurătate (engl.)

46 Nu, domnule, nu, nu (engl.).

fetei; ce taine dureroase ascundeau subteranele întunecoase de acolo de jos? Unde citiseră, cândva, că monumentele culturale stârnesc lacrimi? Pentru şaizeci de pfenigi atâta înduioşare adâncă, cum nu se putea vedea decât pe unele chipuri ieşind de la cinema, după filme foarte proaste şi foarte bune. Puteau într-adevăr pietrele să mişte pe unul până la lacrimi, în timp ce alţii băgau în gură, cu sânge rece, o nouă gumă de mestecat, îşi aprindeau lacom ţigările, puneau un film nou în aparatele de fotografiat cu bliţ, îndreptându-şi ochii iscoditori spre obiectivul următor: frontonul unei locuinţe burgheze din secolul al XV-lea, chiar vizavi de intrare; ţac, frontonul fusese imortalizat pe bază chimică…

— Încet, încet, doamnelor şi domnilor, strigă casierul dinăuntru, din cauza aglomeraţiei neobişnuite am hotărât să permitem participarea a cincisprezece vizitatori, în loc de doisprezece, în fiecare grup; pot să-i rog, aşadar, pe următorii trei domni să poftească – şaizeci de pfenigi intrarea, o marcă douăzeci catalogul.

Încă tot pe lângă coloana celor ce aşteptau şi care se înşiraseră de-a lungul zidului casei până la colţul străzii; chipul Mariannei încă tot înlăcrimat, răspunse cu un surâs strânsorii puternice a braţului lui Joseph, mulţumi cu un al doilea surâs mâinii pe care i-o pusese Ruth pe umăr.

— Trebuie să ne grăbim, spuse Ruth, nu mai sunt decât zece minute până la şapte, să nu-i facem să ne aştepte.

— În două minute suntem acolo, zise Joseph, ajungem la timp; tencuială – nici astăzi n-am putut să fiu scutit de mirosul ăsta – şi beton; ştiţi de altfel că descoperirea asta, de acolo de jos, se datorează zelului dinamitard al tatii? Când au aruncat în aer vechiul corp de gardă, s-a prăbuşit o boltă şi s-a deschis drumul spre vechiturile astea; trăiască dinamita – în fond cum îl găseşti pe noul nostru unchi, Ruth, în tine vorbeşte vocea sângelui când îl vezi?

— Nu, spuse Ruth, vocea sângelui nu vorbeşte în

mine, dar îl găsesc drăguţ; puţin cam rigid, puţin cam neajutorat – va locui la noi?

— Probabil, spuse Joseph, o să locuim şi noi acolo, Marianne?

— Vrei să te muţi la oraş?

— Da, răspunse Joseph, vreau să studiez statica şi să intru în întreprinderea onorabilă a lui taică-meu, nu-ţi place asta?

Traversară o stradă animată, trecură pe alta mai liniştită, Marianne se opri în faţa unei vitrine, se desprinse de braţul lui Joseph, scuturară mâna lui Ruth de pe umăr şi-şi şterse chipul cu o batistă; Ruth îşi netezi părul cu mâna, îşi îndreptă puloverul.

— Oare suntem destul de elegante? întrebă ea. N-aş vrea să-l mâhnesc pe bunicul.

— Sunteţi destul de elegante, spuse Joseph. Cum îţi place planul meu, Marianne?

— Nu-mi este indiferent ceea ce faci, vorbi ea, e desigur bine să studiezi statica, se pune întrebarea, însă, ce vrei să faci cu cunoştinţele tale.

— Să construiesc sau să arunc în aer, încă nu ştiu, spuse Joseph.

— Dinamita e cu siguranţă învechită, fu de părere Ruth, există fără îndoială mijloace mai bune; mai ţii minte ce vesel era tata, pe vremea când mai putea încă să dinamiteze… cum îl găseşti Marianne? Îţi place?

— Da, răspunse aceasta, mi-e foarte drag; mi-l închipuisem mult mai rău, mai rece, şi aproape că-mi era frică de el, înainte de a-l cunoaşte, dar cred că frica e ultimul lucru pe care trebuie să ţi-l insufle; o să râdeţi, dar eu mă simt ocrotită în preajma lui.

Joseph şi Ruth nu râseră; o luară pe Marianne la mijloc, între ei, şi porniră mai departe; în faţa uşii la „Cafe Kroner” se opriră încă o dată, se oglindiră în geam, care era căptuşit pe dinăuntru cu mătase verde, îşi mai neteziră o dată părul, mai înainte ca Joseph să le deschidă,

zâmbind, uşa.

— Dumnezeule, spuse Ruth, mi-e o foame, cu siguranţă că bunicul a comandat ceva bun!

Doamna Kroner veni spre ei cu mâinile ridicate, trecând pe lângă mesele acoperite cu verde, pe covorul lung, verde; părul ei argintiu era în neorânduială, expresia feţei vestea nenorocire, ochii spălăciţi îi luceau umed, glasul îi tremura de o enervare nesimulată.

— Aşadar, încă nu ştiţi? întrebă ea.

— Nu, răspunse Joseph, ce?

— Trebuie să se fi întâmplat ceva îngrozitor; bunica dumneavoastră a decomandat sărbătorirea – a telefonat acum câteva minute; vă roagă să vă duceţi dincolo, la „Prinţul Heinrich”, în camera 212. Sunt nu numai adânc neliniştită, dar şi foarte dezamăgită, domnule Fähmel, aş spune chiar jignită, dacă n-ar trebui să presupun că a avut, probabil, motive importante; pentru cineva care a fost vreme de cincizeci, cincizeci şi unu de ani clientul nostru permanent, am pregătit, fireşte, o surpriză, o operă – ei, am să vi-o arăt: şi ce să spun ziariştilor şi radiodifuziunii care-şi vor face apariţia aici, pe la nouă, după sărbătorirea intimă – ce să le spun?

— Bunica nu v-a arătat motivul precis?

— Indispoziţie – trebuie să presupun oare că e vorba de – de indispoziţia – cronică – a bunicii dumneavoastră?

— Nu ştim nimic, spuse Joseph. Aţi vrea, vă rog, să trimiteţi cadourile şi florile dincolo?

— Da, cu plăcere, dar nu vreţi să vedeţi măcar dumneavoastră surpriza mea?

Marianne îl ghionti, Ruth zâmbi, iar Joseph spuse:

— Da, cu plăcere, doamnă Kroner.

— Eram încă o fetiţă, zise doamna Kroner, când a venit bunicul dumneavoastră în oraş, abia aveam paisprezece ani, şi făceam serviciu pe atunci aici în faţă, la bufetul cu mâncăruri; mai târziu am învăţat să servesc, şi, ce credeţi, de câte ori nu i-am adus micul dejun dimineaţa

– de câte ori n-am luat ouarul şi n-am pus în schimb marmelada, iar când mă aplecam înainte, pentru a lua farfuria cu brânză, aruncam câte o privire pe blocul de desen; ei, Doamne, ce vrei, iei doară parte la viaţa clienţilor tăi, să nu vă închipuiţi că noi oamenii de afaceri suntem insensibili – şi credeţi că am uitat, cum a devenit atunci celebru peste noapte şi cum a obţinut comanda cea mare; clienţii poate îşi spun: mergem la „Cafe Kroner”, comandăm ceva, plătim şi plecăm; dar să nu credeţi că un asemenea destin trece pe lângă tine fără să lase urme…

— Da, fireşte, spuse Joseph.

— Oo, ştiu ce gândiţi: să ne mai scutească bătrâna asta, dar vă cer prea mult dacă vă rog să priviţi o dată surpriza mea şi să-i transmiteţi bunicului dumneavoastră că m-aş bucura, dacă ar veni s-o vadă? Pentru ziare a şi fost fotografiată.

Merseră încet în urma doamnei Kroner, pe covorul lung, verde, printre mesele acoperite cu verde, se opriră, când se opri şi doamna Kroner, şi se dispuseră roată în jurul marii mese pătrate, peste care era o pânză de in pânza acoperea ceva, ce părea să aibă o înălţime neregulata.

— Se nimereşte bine, zise doamna Kroner, că suntem patru; pot să vă rog să apucaţi fiecare de câte un colţ al pânzei şi, când spun „sus”, să ridicaţi toţi odată.

Marianne o împinse pe Ruth spre colţul încă neocupat; apucă fiecare cu mâna un capăt al pânzei.

— Sus, spuse doamna Kroner, şi ridicară pânza; cele două fete trecură de partea cealaltă a mesei, suprapuseră colţurile şi doamna Kroner împături pânza cu grijă.

— Dumnezeule, zise Marianne, asta e o reproducere fidelă, după natură, a mănăstirii Sankt Anton!

— Nu-i aşa? sări doamna Kroner, uitaţi-vă nici: nici măcar mozaicul de deasupra intrării principale nu l-am uitat – şi uite aici via.

Macheta nu era fidelă numai ca dimensiuni, ci şi în ce

priveşte coloritul: de culoare închisă biserica, deschisă clădirea administrativă, roşu acoperişul casei pentru pelerini, pestriţe ferestrele refectoriului.

— Şi totul, continuă doamna Kroner, nu e din zahăr sau marţipan, ci din aluat; cadoul nostru pentru aniversarea domnului consilier intim – cel mai fin aluat de prăjituri. Nu credeţi că bunicul dumneavoastră ar putea veni până aici să-l vadă, înainte de a i-l duce la atelier?

— Cu siguranţă, spuse Joseph, va veni încoace şi îl va admira; îmi daţi voie, deocamdată, să vă mulţumesc în numele lui; trebuie să fi avut motive serioase care l-au determinat să decomande sărbătorirea şi dumneavoastră veţi înţelege…

— Înţeleg din că acum trebuie să plecaţi – nu, vă rog, nu mai puneţi pânza peste ea, domnişoară – tocmai s-a anunţat televiziunea.

— Un singur lucru aş vrea să pot face acum, spuse Joseph, când trecură prin piaţa din faţa bisericii Sankt Severin, să râd sau să plâng, dar nu pot face niciuna, nici alta.

— Eu ştiu ce aş face mai curând: aş plânge, spuse Ruth, dar mă stăpânesc. Ce oameni sunt ăştia? Ce e zarva asta – ce-i cu făcliile astea? Domnea gălăgie, tropote de cai, răsunau nechezaturi, glasuri obişnuite să comande invitau la încolonare, instrumentele de suflat scoteau ultimele sunete de probă; un zgomot nu tocmai puternic, mai curând fragil, răsună în mijlocul gălăgiei, ca un sunet foarte străin.

— Dumnezeule, spuse Marianne înfricoşată, ce-a fost asta?!

— Asta a fost o împuşcătură, răspunse Joseph.

Când trecu pe sub poarta oraşului şi coti pe Modestgasse, se sperie; străduţa era pustie; nici ucenici, nici călugăriţe, nici camioane, niciun pic de animaţie; doar halatul alb al doamnei Gretz acolo, departe, în faţa magazinului, braţe trandafirii care împingeau spuma de

săpun înainte, cu peria de frecat pe jos; poarta tipografiei era ferecată bine, de parcă în vecii vecilor n-avea să se mai tipărească acolo lucruri instructive pe hârtie albă; cu labele în lături, cu rana din coastă acoperită de o crustă neagră, mistreţul zăcea jos pe trepte, era tras încet înăuntrul prăvăliei; faţa congestionată a lui Gretz arăta cât era de greu animalul; din cele trei sonerii de telefon doar una răspunsese, nici cea din casa cu numărul şapte, nici cea din casa cu numărul opt, doar cea de la „Cafe Kroner”.

— Urgent, cu domnul doctor Fähmel!

— Nu e aici, sărbătorirea a fost decomandată. Domnişoara Leonore? Sunteţi aşteptată la „Hotelul Prinţul Heinrich”.

Factorul cu scrisoarea expres sunase, în timp ce ea era în baie; zgomotul sălbatic nu vestea nimic bun, ieşise din baie, îşi pusese halatul pe ea, îşi înfăşurase părul ud cu un prosop, se dusese la uşă şi luase în primire scrisoarea expres; Schrit scrisese adresa cu creionul lui galben, trăsese pe plic, în diagonală, două linii roşii încrucişate, şi cu siguranţă că fiica lui de optsprezece ani fusese trimisă în goană la poştă, cu bicicleta; urgent.

„Dragă domnişoară Leonore, încercaţi să daţi numaidecât de domnul Fähmel: toate calculele statice pentru proiectul de construcţie *x5* sunt greşite; domnul Kanders, cu care tocmai am vorbit la telefon, s-a mai şi apucat să trimită documentaţia – greşită – direct clientului care a comandat-o, împotriva uzanţelor noastre obişnuite; chestiunea este atât de urgentă, încât am să vin cu însumi astă-seară cu trenul accelerat, dacă până la ora 20 nu primesc nicio veste de la dumneavoastră, cum că s-a întreprins ceva în problema asta; desigur că nu mai e nevoie să vă arăt ce proporţii şi ce importanţă are proiectul de construcţii *x5*. Cu salutări cordiale, al dumneavoastră, Schrit”.

De două ori venise până în faţa „Hotelului Prinţul Heinrich”, apoi se dusese îndărăt, până aproape de

prăvălia lui Gretz, în Modestgasse; îi era frică de scandalul care avea să izbucnească; sâmbăta era sfântă pentru el şi nu îngăduia să fie deranjat decât dacă era vorba de ceva particular, dar chestiuni de serviciu nu îngăduia în această zi; îi mai răsuna încă în urechi cuvintele „afurisită treabă”; încă nu era ora şapte, iar Schrit putea fi obţinut la telefon în câteva minute; bine, cel puţin, că bătrânul decomandase sărbătorirea; i s-ar fi părut un adevărat sacrilegiu să-l vadă pe Robert Fähmel mâncând sau bând; se gândi cu frică la proiectul de construcţie *x5*; nu era un proiect particular, nu era nicio „casă pentru un editor la marginea pădurii”, nici „casă pentru un profesor pe malul fluviului”; *x5*

— Abia îndrăznea să se gândească la el, atât de secret era, se afla la fund, în casa de bani; i se tăie respiraţia; pentru acest proiect, Robert chiar vorbise cu Kanders aproape un sfert de oră la telefon. Îi era frică.

Gretz încă trăgea de mistreţ, nu izbutea să-l aburce pe trepte decât smucitură după smucitură; un comisionar, cu un coş de flori imens, sună la poarta tipografiei, portarul apăru, luă coşul în primire, încuie poarta la loc; comisionarul privi dezamăgit la bacşişul din palma întinsă; „am să-i spun simpaticului bătrân, gândi că, dispoziţia lui de a se da fiecărui comisionar câte două mărci se pare că nu este îndeplinită; în mâna comisionarului nu lucea a argint, ci a aramă mată”.

Curaj, Leonore! Curaj, ia-ţi inima-n dinţi, înfrânge-ţi frica şi du-te la hotel. Se mai strecură o dată după colţ, o fată cu un coş cu alimente intră pe poarta tipografiei; şi ea se uită lung în palma întinsă; „afurisitul, ticălosul de portar, gândi Leonore, am să-i spun neapărat domnului Fähmel”.

Încă zece minute până la ora şapte; invitată la „Cafe Kroner”, dar chemată la „Hotelul Prinţul Heinrich”, şi ea avea să vină cu chestiuni de serviciu, pe care el le ura în ziua sacră de sâmbătă; oare x5 avea să-l determine să reacţioneze, în mod excepţional, altfel? Clătină din cap

când împinse în cele din urmă uşa cu un curaj orb şi trase o sperietură când uşa îi fu ţinută deschisă de cineva dinăuntru.

Fetiţo, fetiţo, şi în cazul tău îmi voi permite o remarcă cu titlu particular; vino însă mai aproape, să sperăm că motivul timidităţii tale nu trebuie căutat în scopul urmărit, ci doar în prezenţa ta aici; am mai văzut eu multe fete tinere intrând la noi, dar încă niciuna aşa ca tine; locul tău nu e aici, în prezent nu există decât un singur client la care te-aş lăsa să te duci fără să-mi îngădui nicio remarcă; Fähmel; aş putea să fiu bunicul tău, şi n-ai să-mi iei în nume de rău o remarcă particulară; ce cauţi tu în spelunca asta de bandiţi? Presară firimituri de pâine în urma ta, ca să poţi găsi drumul îndărăt; copilă, te-ai rătăcit: cine vine aici cu chestiuni de serviciu arată altfel, nu ca tine, iar cine vine pentru chestiuni personale, cu atât mai puţin; hai, apropie-te.

— Doctorul Fähmel? Da, secretara? Urgent – aşteptaţi, domnişoară, am să-l chem la telefon… Sper că gălăgia asta de-afară n-o să vă deranjeze.

— Leonore? Mă bucur că tata te-a invitat şi iartă-mă pentru ceea ce ţi-am spus azi-dimineaţă. Da, Leonore? Tatăl meu te aşteaptă în camera 212. O scrisoare de la domnul Schrit? Toată documentaţia pentru *x5* este calculată greşit? Da, am să mă ocup eu de asta, am să-i telefonez lui Schrit. În orice caz, îţi mulţumesc, Leonore, şi pe curând.

Leonore puse telefonul în furcă, se îndreptă spre portar, deschisese gura pentru a întreba care e drumul spre camera lui Fähmel, când un zgomot, străin, fragil, nu tocmai puternic, o sperie.

— Dumnezeule, spuse ea, ce-a fost asta?!

Asta a fost un foc de pistol, copila mea, răspunse Jochen.

Roşu pe verde, alb pe verde; Hugo sta rezemat de tăblia lăcuită în alb a uşii, avea inimile împreunate la

spate; figurile îi apăreau mai puţin precise, ritmul bilelor era tulburat; nu erau oare aceleaşi bile, aceeaşi masă, de cea mai bună calitate, îngrijită necontenit cât se poate de bine? Şi mâna lui Fähmel nu devenea, oare, mai uşoară, loviturile lui mai precise, atunci când, lovind cu tacul, crea o figură din neant? Şi, cu toate astea, Hugo avea impresia că ritmul bilelor fusese tulburat, precizia figurilor era mai mică; oare Schrella era cel care adusese cu el prezenţa permanentă a timpului, cel care destrămase vraja: asta a fost aici, asta a fost azi, a fost la ora şaisprezece şi patruzeci şi patru de minute, sâmbătă 6 septembrie 1958; de rândul ăsta nu mai erai aruncat cu treizeci de ani îndărăt, cu patru în viitor, din nou cu patruzeci în urmă şi apoi iarăşi în prezent; ăsta era prezentul permanent, pe care secundarul ceasului îl împingea înaintea lui; aici, astăzi, acum, în timp ce neliniştea răzbătea de dincolo, din sala de mese: „Plata, ober, plata”; toţi se grăbeau să plece, la jocurile de artificii, la ferestre, pentru a vedea defilarea; se grăbeau spre mormintele copiilor romani; oare bliţurile aparatelor de fotografiat sunt în regulă? „N-ai ştiut că M. Înseamnă ministru!” Nostim, nu-i aşa?” „Plata, ober, plata”.

Ceasurile nu băteau zadarnic, limbile lor nu se mişcau în van; îngrămădeau minute peste minute, le însumau în sferturi şi jumătăţi de oră, şi aveau să facă socoteala-precisă în ani, şi ore, şi secunde; în ritmul bilelor, oare nu răsuna întrebarea: „Robert unde eşti; Robert unde erai;

Robert unde ai fost? „Şi Robert nu întorcea întrebarea cu loviturile lui de tac: „Schrella unde eşti; Schrella unde erai; Schrella unde ai fost?”

Nu era jocul ăsta un fel de morişcă a rugăciunilor, olitanie al cărei ritm era bătut de tacuri şi bile pe postavul verde? *La ce la ce la ce*? Şi: *Îndură-te de noi*! *îndură-te de noi*! Schrella zâmbea de fiecare dată, dădea din cap când se retrăgea de la manda biliardului şi lăsa în seama lui

Robert figura alcătuită de bile.

Fără să vrea, Hugo dădea şi el din cap după fiecare lovitură: vraja destrămată, precizia mai mică, ritmul tulburat, în timp ce ceasul răspundea atât de precis la întrebarea *Când*?: ora optsprezece şi cincizeci şi unu de minute, în ziua de 6 septembrie 1958.

— Ei, spuse Robert, hai să ne lăsăm păgubaşi, nu mai suntem la Amsterdam.

— Da, răspunse Schrella, hai să ne lăsăm păgubaşi, ai dreptate. Mai avem nevoie de băiat?

— Da, spuse Robert, mai am nevoie de el, sau ai prefera să pleci, Hugo? Nu? Rămâi, te rog, pune tacurile la rastel, încuie bine, şi adu-ne ceva de băut – nu, rămâi, fiul meu; vream să-ţi mai arăt ceva; uite, aici, un pachet întreg de hârtii, care au devenit acte, prin diferite ştampile şi semnături, numai una mai lipseşte, Hugo: iscălitura ta în josul hârtiei acesteia – dacă o pui aici, devii fiul meu! I-ai văzut sus pe tatăl meu şi pe mama mea, când le-ai dus vinul? vor fi bunicii tăi, Schrella unchiul tău, Ruth şi Marianne surorile, iar Joseph fratele tău; ai să devii fiul pe care Edith n-a mai putut să mi-l dăruiască ce-o să spună bătrânul când am să-i prezint, de ziua lui de naştere, un nou nepot, care are pe chip zâmbetul lui Edith? … Dacă mai am nevoie de băiat, Schrella? Avem nevoie de el şi am fi bucuroşi dacă şi el ar avea nevoie de noi; mai bine zis: ne lipseşte… auzi, Hugo, ne lipseşti. Tu nu poţi fi fiul lui Ferdi şi totuşi eşti din spiritul lui… Fii cuminte, băiete, nu plânge, du-te în camera ta şi citeşte astea de la un capăt la altul: fii prudenteând mergi pe coridoare, atenţie fiul meu!

Schrella ridică draperia şi privi jos în piaţă; Robert îi întinse cutia cu ţigări; Schrella îi oferi foc; fumară amândoi.

— Încă n-ai părăsit camera de hotel?

— Nu.

— Nu vrei să locuieşti la noi?

— Încă nu ştiu, răspunse Schrella, mi-e teamă de

casele în care te adaptezi şi te laşi convins de realitatea banală că viaţa merge mai departe şi că timpul îţi aduce împăcare; Ferdi n-ar mai fi decât o amintire, tatăl meu doar un vis, şi, cu toate astea, aici l-au omorât pe Ferdi şi de aici a dispărut fără urme taică-meu; amintirea celor doi nu este cuprinsă nici măcar de listele vreunei grupări politice, pentru că ei nu făceau politică; nici măcar în litaniile de pomenire a morţilor ale comunităţii evreieşti nu vor fi rostite, pentru că nu erau evrei; poate că Ferdi trăieşte, cel puţin, în acte judiciare; numai noi doi ne gândim la el, Robert, părinţii tăi şi bătrânul portar de jos – copiii tăi nu se mai gândesc; nu pot trăi în oraşul ăsta, pentru că nu-mi este destul de străin, pentru că sunt născut aici, am făcut şcoala aici; am vrut să eliberez Gruffelstrasse din vraja ei, am purtat în mine cuvântul, pe care încă nu l-am rostit niciodată, Robert, nici măcar în discuţiile cu tine, singurul cuvânt de la care aştept ceva pe lumea asta – n-am să-l rostesc nici acum; poate că am să ţi-l pot spune la gară, dacă mă conduci la tren.

— Vrei să pleci chiar astăzi? întrebă Robert.

— Nu, nu astăzi, camera de hotel e lucrul cel mai potrivit; când închid uşa în urma mea, oraşul ăsta mi-e la fel de străin ca toate celelalte. Acolo pot să-mi închipui că va trebui să plec în curând pentru a preda undeva lecţii de limbi străine, într-o clasă în care voi şterge exerciţiile de matematică de pe tablă pentru a scrie cu creta în loc: „Eu leg, eu legam, eu am legat, eu voi lega, eu legasem – tu legi, tu legai”; mi-e dragă gramatica, tot aşa cum mi-e dragă şi poezia. Ai să-ţi închipui, poate, că nu vreau să trăiesc aici, fiindcă nu văd nicio şansă politică pentru această ţară; eu cred mai curând că n-aş putea trăi aici pentru că totdeauna am fost cu desăvârşire apolitic şi mai sunt încă – făcu un semn spre piaţa de afară şi râse –, nu aceia de jos sunt oamenii care mă înspăimântă; da, da, ştiu totul, Robert, şi îi văd acolo jos, pe

Nettlinger, pe Wakiera; nu mi-e teamă de faptul că

există oamenii aceia de jos, ci de faptul că nu există alţii; care? Aceia care să gândească uneori cuvântul, chiar dacă n-ar face decât să-l şoptească; l-am auzit cândva de la un bătrân în Hyde Park, Robert: *Dacă credeţi în el, de ce nu faceţi ceea ce a poruncit*? Prostie, nu-i aşa, nerealist, Robert? *Păstoreşte-mi mieii*, Robert – dar ei cresc doar lupi. Ce-aţi adus cu voi acasă din război, Robert? Dinamită? Un lucru minunat ca să te joci cu el, îţi înţeleg bine pasiunea, ură împotriva lumii în care n-a fost loc pentru Ferdi şi pentru Edith, pentru tatăl meu şi pentru Groll, şi pentru băiatul al cărui nume nu l-am aflat niciodată, nici pentru polonezul care a ridicat mâna împotriva lui Wakiera. Tu aduni, aşadar, documentaţie statică, aşa cum alţii colecţionează madone din epoca barocului, îţi alcătuieşti o cartotecă din formule, şi până şi nepotul meu, fiul lui Edith, s-a săturat de mirosul de mortar, caută formula viitorului altundeva decât în zidurile cârpite ale abaţiei Sankt Anton. Ce va găsi oare? Ai să-i poţi da' tu formula? O va găsi pe chipul noului său frate, al cărui tată vrei să devii? Ai dreptate, Robert, omul nu *este* tată, ci *devine*: vocea sângelui e o minciună, doar cealaltă e singura adevărată – ăsta e motivul pentru care nu m-am însurat, pentru care n-am avut curajul să cred că aş fi putut deveni tată, şi n-aş fi putut suporta ca şi copiii mei să-mi fi devenit străini, cum a fost Otto faţă de părinţii tăi; nici măcar gândindu-mă la mama şi la tata n-am prins destul curaj, iar tu nu ştii încă ce vor deveni odată Joseph şi Ruth, din ce împărtăşanie se vor înfrupta – nici măcar în privinţa copiilor lui Edith şi ai tăi nu eşti sigur; nu, nu, Robert, ai să mă înţelegi de ce nu părăsesc camera de hotel şi de ce nu mă stabilesc în casa în care a locuit Otto şi a murit Edith; n-aş putea îndura să văd în fiecare zi cutia cu scrisori, în care arunca băiatul acela bileţelele tale – mai e tot vechea cutie de scrisori?

— Nu, spuse Robert, întreaga uşă a fost renovată, fusese ciuruită de schijele bombelor – numai caldarâmul

este tot cel vechi – l-au atins picioarele lui.

— Te gândeşti la asta, când mergi pe el?

— Da, răspunse Robert, mă gândesc la asta, şi poate că e unul din motivele care mă fac să colecţionez formule statice – de ce nu te-ai întors mai curând?

— Pentru că mi-a fost teamă ca nu cumva oraşul să nu-mi fie îndeajuns de străin; douăzeci şi doi de ani constituie o pernă bună, şi ceea ce avem noi să ne spunem, Robert, nu-şi găseşte destul loc pe o carte poştală? Mi-ar plăcea să fiu în preajma ta, dar nu aici; mi-e teamă, iar oamenii de care dau în acest oraş – mă înşel, oare, dacă nu-i găsesc mai puţin răi decât cei pe care i-am părăsit atunci?

— Probabil că nu te înşeli.

— Ce-au devenit oamenii ca Enders? Îţi mai aduci aminte de el, cel cu părul roşu? Era drăguţ, cu siguranţă că nu era un om violent. Ce-au făcut oamenii ca el în război, şi ce fac astăzi?

— Poate că îl subestimezi pe Enders; nu numai era drăguţ, dar era – ei, nu s-a înfruptat niciodată din *împărtăşania bivolului*, de ce să nu spunem lucrurile tot atât de simplu cum le spunea Edith? Enders s-a făcut preot; după război a ţinut câteva predici pe care nu le pot uita; ar suna prost, dacă aş repeta vorbele lui, dar când le spunea *el*, sunau bine.

— Ce face acum?

— L-au aruncat într-un sat, care n-are nici măcar gară; acolo predică peste capetele ţăranilor, peste capetele copiilor; ei nu-l urăsc, dar pur şi simplu nu-l înţeleg, îl preţuiesc chiar, în felul lor, ca pe un smintit amabil; le-o fi spunând într-adevăr, că toţi oamenii sunt fraţi? Ei o ştiu mai bine şi se gândesc într-ascuns: „Oare nu e, totuşi, comunist?” Mai mult nu-i taie capul numărul şabloanelor s-a micşorat, Schrella; nimănui nu i-ar fi trecut prin cap să-l considere pe tatăl tău comunist, nici măcar Nettlinger n-a fost atât de prost – astăzi oamenii n-ar putea să-l

categorisească altfel pe taică-tău. Enders ar păstori mieii, dar nu i se dau decât berbeci; e suspect, pentru că ia mereu. *Predica de pe munte* ca temă pentru predicile sale; poate că într-o bună zi se va descoperi că e o interpolare şi o vor tăia; hai să-l vizităm pe Enders, şi seara când ne vom întoarce la gară cu autobuzul, vom lua cu noi îndărăt mai multă disperare decât mângâiere; luna mi-e mai familiară decât acel sat – o să-l vizităm, să practicăm milostenia; trebuie să-i vizităm pe cei izolaţi în singurătate – cum de te-ai gândit tocmai la Enders?

— M-am gândit pe cine aş vrea să-l revăd, uiţi că a trebuit să dispar de la şcoală; dar mi-e teamă de întâlniri, de când am văzut-o pe sora lui Ferdi.

— Ai văzut-o pe sora lui Ferdi?

— Da, are un chioşc de limonadă la capătul liniei unsprezece. N-ai fost niciodată acolo?

— Nu, mi-e teamă că Gruffelstrasse ar putea să-mi fie străină.

— Pentru mine a fost mai străină decât toate străzile din lume – nu te duce acolo, Robert. Familia Trischler a murit într-adevăr?

— Da, răspunse Robert, chiar şi Alois; s-au scufundat cu „Anna Katharina”; nu mai locuiau de mult în port; când s-a construit podul au trebuit să plece de-acolo, şi casa închiriată în oraş nu se potrivea pentru cei doi bătrâni, duceau dorul apei şi al vapoarelor; Alois a vrut să-i ducă pe vasul „Anna Katharina” la nişte prieteni în Olanda – nava a fost bombardată, Alois a vrut să-i scoată pe părinţii săi din cabină, dar era prea târziu – apa a năvălit de sus peste ei şi n-au mai ieşit la lumină; a trecut mult până le-am dat de urmă.

— De unde ai aflat?

— La „Ancora”, m-am dus acolo zi de zi şi am întrebat toţi marinarii – până când am dat de unul care ştia ce se întâmplase cu „Anna Katharina”.

Schrella trase draperia la loc, se îndreptă spre masă

şi strivi ţigara în scrumieră. Robert îl urmă.

— Cred, spuse el, că trebuie să mergem acum sus, la părinţii mei – sau ai prefera să nu participi la sărbătorire?

— Ba da, zise Schrella, merg şi eu, dar nu vrei să-l aşteptăm pe băiat? Ce mai face, în definitiv, unul ca Schweugel?

— Te interesează cu adevărat?

— Da, de ce mă întrebi dacă mă interesează cu adevărat?

— În camerele de hotel şi în pensiuni te-ai gândit la Enders şi la Schweugel?

— Da, şi la Grewe şi la Holten – erau singurii care nu participau când mă atacau ceilalţi în drumul spre casă – nici Drischka nu lua parte… ce mai fac cu toţii, mai trăiesc?

— Holten a murit, căzut pe front, răspunse Robert, dar Schweugel mai trăieşte; e scriitor şi când mă cheamă câteodată seara la telefon sau sună la uşă, o pun pe Ruth să spună că nu sunt acasă; îl găsesc pe cât de steril, pe atât de insuportabil; pur şi simplu mă plictisesc cu el; vorbeşte într-una de burghezi şi neburghezi, şi probabil se socoteşte printre aceştia din urmă – ce rost are? Pur şi simplu nu mă interesează; m-a şi întrebat odată de tine.

— Aha, şi ce a devenit Grewe?

— A devenit om de partid, dar nu mă întreba al cărui partid, nici nu e important să ştii asta. Iar Drischka produce „Leii Drischka pentru maşini”, un articol cu marca fabricii pe el, care-i rentează bine. Încă nu ştii ce e un leu pentru maşină? Ei, dacă o să mai rămâi câteva zile, ai să afli; cine pretinde că e şi el cineva, are pe bancheta die spate a maşinii, la geam, unul din leii lui Drischka – şi în ţara asta aproape că nu vei găsi pe nimeni care să nu pretindă că e şi el cineva… Li se şi vâră de pe acum în cap că trebuie să se considere că sunt cineva; au adus cu ei din război câte ceva: amintirea durerilor şi a jertfei, dar azi se consideră că sunt cineva – n-ai văzut indivizii de jos din

hol? Se duceau la trei banchete diferite: la un banchet al opoziţiei de stânga, la un banchet ai societăţii „Celei mai utilitare dintre cele de utilitate publică” şi la un banchet al opoziţiei de dreapta – dar ar fi trebuit să fii un geniu, pentru a descoperi la ce banchet mergea fiecare dintre ei.

— Da, zise Schrella, am stat acolo jos şi te-am aşteptat, tocmai se adunau primii participanţi şi am auzit ceva relativ la opoziţie; primii care au venit au fost inofensivii, infanteria democraţiei, nişte află-ntreabă de pe stradă, de felul celor cărora li se spune *nici măcar atât de rău*; vorbeau despre mărci de maşini şi despre cabane pentru *weekend* şi-şi împărtăşeau reciproc impresiile, spunând că Riviera franceză a început să devină modernă, tocmai pentru că este inundată de lume, şi ca – în ciuda oricăror previziuni contrare – la intelectuali a început moda călătoriilor cu societăţi turistice. Aici, în ţară, asta se numeşte snobism reciproc sau dialectică? Trebuie să-mi explici lucrurile astea; un snob englez ţi-ar spune: „dacă îmi dai zece ţigări, ţi-o vând pe bunica mea” – cei de-aici şi-ar vinde cu adevărat bunica doar pe cinci ţigări; de altfel ăştia îşi iau snobismul în serios; după aceea au vorbit despre şcoli, unii erau pentru învăţământul umanist, alţii împotriva lui; ei, foarte frumos. Am tras cu urechea, pentru că tare aş fi vrut să aflu câte ceva despre grijile lor adevărate; îşi şopteau tot mereu cu respect numele corifeului pe care-l aşteptau în seara asta. Kretz – ai mai auzit vreodată numele ăsta?

— Kretz, spuse Robert, este – cum s-ar zice – un corifeu al opoziţiei.

— Am auzit într-una cuvântul „opoziţie”, dar din discuţiile lor nu mi-a reieşit limpede împotriva cui e opoziţia.

— Dacă îl aşteptau pe Kretz, trebuie să fi fost de stânga.

— Am auzit bine: acest Kretz e un fel de celebritate, ceea ce se numeşte o speranţă?

— Da, reluă Robert, îşi pun mari speranţe în el.

— L-am văzut, continuă Schrella, a venit ultimul; dacă ăsta e o speranţă, aş vrea să ştiu ce ar putea fi o disperare…; cred că dacă aş omorî vreodată pe cineva, pe el l-aş omorî. Dar voi sunteţi orbi cu toţii? Tipul, fireşte, e deştept şi cult, ţi-l citează pe Herodot[47] în original, ceea ce sună ca o muzică divină pentru urechile acestui glotaşi care nu scapă niciodată de marota culturii; dar vreau să sper, Robert, că tu nu ţi-ai lăsa fata sau fiul nicio clipă singuri cu acest Kretz; ăsta, de snobism, nici nu mai ştie de ce sex e. Ăştia cântă amurgul, Robert, dar nu-l cântă bine de loc, mai lipseşte doar un *largo*, şi ai gata o înmormântare clasa a treia…

Soneria telefonului îl întrerupse pe Schrella; îl urmă pe Robert, care se duse în colţ şi ridică receptorul.

— Leonore? spuse el. Mă bucur că tata te-a invitat şi iartă-mă pentru ceea ce ţi-am spus azi-dimineaţă. Da, Leonore? Tatăl meu te aşteaptă în camera 212. O scrisoare de la domnul Schrit? Toată documentaţia pentru *x5* este calculată greşit? Da, am să mă ocup eu de asta, am să-i telefonez lui Schrit. În orice caz, îţi mulţumesc, Leonore, şi pe curând. Robert puse receptorul în furcă şi se întoarse din nou către Schrella: Cred că, spuse el – dar un zgomot străin, fragil, nu tocmai puternic, îl întrerupse.

— Dumnezeule, zise Schrella, asta a fost o împuşcătură!

— Da, spuse Robert, a fost o împuşcătura. Cred că acum trebuie să mergem sus.

Hugo citi: „Declaraţie de renunţare: Declar prin prezenta că sunt de acord ca fiul meu Hugo…”; ştampile impresionante dedesubt, semnături, dar vocea de care se temuse nu-şi făcea apariţia; ce voce fusese aceea care îi poruncise să acopere goliciunea maică-sii, când se întorcea din escapade şi când, lungită în pat, murmură litania

47 Istoric grec (aprox, 484—420 î.e.n.).

ucigătoare la *ce la ce la ce*? Simţise milă, îi acoperise goliciunea, îi dăduse să bea, se strecurase până la magazin şi cerşise două ţigări, cu riscul de a fi atacat de ei, de-a fi bătut şi strigat *Mielul Domnului*. Ce voce fusese aceea care îi poruncise să joace canasta cu *Aşa ceva-n-ar-trebui-să-se-nască*; care îl prevenea să nu intre în camera preotesei oilor; care îl îndemna acum, să-şi murmure sie însuşi: tată? Pentru a-şi micşora teama care îl copleşea, adăugă după el alte cuvinte: frate şi soră, bunic, bunică şi unchi, dar cuvintele acestea nu diminuau teama, adăugă după ele mai multe cuvinte: dinamică şi dinamită, biliard şi corect, cicatrice pe spinare, coniac şi ţigări, roşu şi verde, alb şi verde, dar teamă nu scădea; poate că se va micşora dacă va acţiona; deschise fereastra, privi în jos la mulţimea de oameni care murmura; era un murmur ameninţător sau prietenos? Jocuri de artificii pe cerul albastru-închis; bubuituri de tunet din care izbucneau flori uriaşe; jerbe de culoare portocalie, ca nişte mâini care voiau să apuce; închise fereastra; mângâie uniforma violetă ce atârna pe umeraşul din faţa uşii; deschise uşa dinspre coridor: agitaţia se simţea până aici sus: cineva grav rănit la camera 211! învălmăşeali de voci, paşi încolo, paşi încoace, în sus şi în jos, şi tot mereu o singură voce pătrunzătoare de poliţist:

— La o parte de-acolo! La o parte de-acolo!

Să plece de-aici! Să plece! Lui Hugo îi fu teamă şi şopti cuvântul:

— Tată.

Directorul spusese: „Ai să ne lipseşti, trebuie să pleci, aşa, deodată?”; iar el nu rostise, ci doar gândise: „Trebuie, aşa, deodată, a sosit timpul”;

Iar când Jochen a adus vestea despre atentat, surpriza directorului cu privire la demisia lui fu uitată sub impresia celor anunţate; directorul nu primise relatarea lui Jochen cu groază, ci cu încântare, nu dăduse trist din cap, ci îşi frecase mâinile: „Habar n-aveţi. Un asemenea

scandal poate să lanseze un hotel dintr-odată. O să plouă cu titluri de-o şchioapă. Crima nu este sinucidere, Jochen – iar o crimă politică nu e o crimă oarecare. Dacă n-a murit, o să procedăm aşa ca şi cum ar fi pe moarte. Habar n-aveţi, trebuie strecurat măcar rândul: «Se află în pericol de moarte»; toate convorbirile telefonice mi le treceţi numaidecât mie, ca să nu se comită vreo prostie. Ei, Doamne, nu mai faceţi mutrele astea plouate. Rămâneţi calmi, cu o expresie de uşoară compătimire pe faţă, ca unul care are de plâns un deces, dar care se mângâie la gândul moştenirii. Hai, copii, la treabă. O să plouă cu reţineri telegrafice de camere. Tocmai M. Habar n-aveţi ce înseamnă asta. Numai de nu s-ar întâmpla între timp vreo sinucidere. Chemă-l numaidecât la telefon pe domnul de la camera unsprezece; n-are decât să se înfurie şi să plece la dracu', jocurile de artificii ar fi trebuit să-l trezească până acum. Hai, copii, la arme".

„Tată, gândi Hugo, trebuie să vii să mă iei de aici, că altfel nu mă lasă să ajung până la camera 212"; bliţurile fotografilor fulgerară în umbra cenuşie a casei scării, pătratul de lumină al ascensorului se ivi, transporta clienţii pentru camerele 213 – 226, care trebuiau să meargă cu ascensorul până la etajul trei, din cauza barajului poliţienesc, şi să coboare apoi pe scara de serviciu; uşa ascensorului aduse murmur violent; costume negre, rochii de culoare deschisă, feţe descompuse, buze care se crispau pentru a rosti „pretenţii abuzive" şi „scandalos"; Hugo închise prea târziu uşa; ea îl descoperise, venea pe coridor alergând spre camera lui; tocmai răsucise cheia în broască pe dinăuntru, când clanţa uşii şi fu zguduită violent.

— Deschide, Hugo, deschide odată! spuse ea.

— Nu.

— Îţi poruncesc:!

— De un sfert de oră nu mai sunt în serviciul hotelului, doamnă.

— Pleci?
— Da.
— Încotro?
— Mă duc la tatăl meu.
— Deschide, Hugo, n-am să-ţi fac rău şi nici n-am să te mai înspăimânt; nu poţi pleca; ştiu că n-ai tată, ştiu bine; am nevoie de tine, Hugo tu eşti cel pe care îl aşteaptă cu toţii, şi ştii bine asta; ai să vezi întreaga lume şi ţi se vor prosterna oamenii la picioare în cele mai frumoase hoteluri; nu e nevoie să spui nimic, doar să fii prezent; chipul tău, Hugo – hai, deschide, nu poţi să pleci.

Smuciturile clanţei îi întrerupeau cuvintele, marcau virgulele în fluviul implorator al vocii ei.

— …zău că nu e pentru mine, Hugo, uită ce am spus şi ce am făcut; a fost din disperare – vino acum, de dragul lor – te aşteaptă, eşti mielul nostru…

Clanţa se mai smuci o dată.

— Ce căutaţi aici? întrebă ea.
— Îl caut pe fiul meu.
— Hugo e fiul dumneavoastră?
— Da; deschide, Hugo.

„Pentru prima oară fără «te rog»”, gândi Hugo; răsuci cheia şi deschise.

— Hai, băiete, mergem.
— Da, tată, viu.
— Alt bagaj nu mai ai?
— Nu.
— Hai!

Hugo îşi luă geamantanul şi fu bucuros că spatele tatălui său îi acoperi chipul femeii. Auzi încă plânsul ei, în timp ce cobora pe scara de serviciu.

— Hai, nu plângeţi, copii, spuse bătrânul; va reveni şi va rămâne printre noi; s-ar întrista dacă ar şti că lăsăm vinul să se acrească; el a fost rănit foarte grav, şi sper că marea lui uimire nu i se va mai şterge de pe faţă; ăştia se consideră, cu toţii, nemuritori – un asemenea mic zgomot

fragil poate face minuni. Vă rog, voi, fetelor, să vă ocupaţi de cadouri şi de flori; Leonore preia florile, Ruth cărţile de vizită cu felicitări, Marianne cadourile. Ordinea reprezintă jumătate din viaţă – din ce o fi alcătuită oare cealaltă jumătate? N-am ce să fac, copii, nu pot fi trist. E o zi mare, care mi-a redat soţia şi mi-a dăruit un fiu – îmi dai voie să te numesc astfel, Schrella? Fratele lui Edith – am căpătat chiar şi un nepot, nu-i aşa, Hugo? încă nu mă pot hotărî să te numesc cu adevărat nepot, eşti de fapt fiul fiului meu, dar totuşi nu-mi eşti nepot; nu pot explica asta; ce voce îmi porunceşte să nu te numesc nepot? Luaţi loc, fetele ne vor face sandvişuri, jefuiţi coşurile de alimente aduse, copii, dar nu-mi răscoliţi teancurile puse în ordine de Leonore; mai bine aşezaţi-vă fiecare pe câte un an; dumneata ia teancul A, Schrella, care e cel mai înalt; ţie, Robert, pot să-ţi ofer 1910, următorul ca înălţime? Joseph, tu poate îţi alegi singur unul, 1921 nu e rău. E bine aşa, aşezaţi-vă; să bem prima înghiţitură pentru domnul M., pentru ca uimirea de pe chipul lui să nu se şteargă – a doua înghiţitură pentru soţia mea; binecuvânteze-i Dumnezeu memoria. Te rog, Schrella, nu vrei să vezi cine bate la uşă?

Un oarecare domn Gretz doreşte să-mi prezinte felicitări? Sper că nu aduce mistreţul în spinare? Nu? Slavă Domnului! Te rog, spune-i dragă Schrella, că nu sunt aici pentru el; sau poate crezi, cumva, Robert, că acum ar fi ziua şi ora nimerită pentru a primi pe un oarecare domn Gretz? Mulţumesc, Schrella. E ziua şi ora când se renunţă la falsele sentimente de vecin; două cuvinte te pot costa viaţa: „E păcat şi ruşine”, a spus bătrâna doamnă Gretz; o mişcare a mâinii te poate costa viaţa, o clipire a genelor greşit înţeleasă; da, Hugo, te rog mai toarnă vin nu te jigneşte, sper, faptul că aici, în cercul familiei, ştim să preţuim îndemânarea pe care ai dobândit-o şi să ne folosim de ea.

Pune, fără grijă, buchetele mari în faţa perspectivei de ansamblu a abaţiei Sankt Anton, pe cele mai mici în

dreapta şi în stânga, alături, pe poliţele pentru sulurile de desene; dă sulurile jos şi aruncă-le; sunt goale toate şi nu slujesc decât ca decor – sau poate că e printre noi cineva care intenţionează să mai utilizeze preţioasa hârtie? Poate tu, Joseph! De ce stai atât de incomod? Ţi-ai ales anul 1941, un an slab, băiete. 1945 ar fi fost mai bun, atunci a plouat cu comenzi, aproape ca în anul 1909, dar am renunţat la toate, băiete. Acel *sorry* mi-a stricat plăcerea de a mai construi. Ruth, pune scrisorile de felicitări una peste alta pe masa mea de desen, voi comanda mulţumiri tipărite şi tu îmi vei ajuta să scriu adresele; am să-ţi cumpăr în schimb ceva frumos, de la Hélène Horuschka; cum ar trebui să sune textul scrisorii de mulţumire: „Pentru atenţia manifestată cu prilejul celei de-a optzecea aniversări a mea vă exprim prin aceasta mulţumiri cordiale”. Poate că am să adaug fiecărei mulţumiri un desen de mână, ce zici de asta, Joseph? Un pelican, sau un şarpe – ce-ai zice de un bivol – te rog, Joseph, ia du-te tu până la uşă, şi vezi cine mai vine atât de târziu.

Patru salariaţi de la „Cafe Kroner”? Aduc un dar, pe care crezi că n-ar trebui să-l refuz? Bine, atunci să intre.

Cei patru – doi chelneri şi cele două fete de la bufet – purtau cu grijă o planşetă dreptunghiulară, mai mult lungă decât lată, acoperită cu o pânză de in albă ca neaua; bătrânul se sperie: aduceau oare un cadavru? Ceea ce ridica în sus pânza albă, ascuţit ca un baston, era oare nasul? îl purtau cu atenţie, de parcă era un cadavru de preţ; domnea linişte desăvârşită; mâinile Leonorei încremeniseră aranjând un buchet, Ruth ţinea o carte poştală de felicitări cu marginile aurite, Marianne rămăsese cu coşul gol în mână.

— Nu, nu, spuse bătrânul încetişor, vă rog să nu-l puneţi pe jos; daţi-le două capre de planşetă. Hugo şi Joseph aduseră două capre de planşetă dintr-un ungher, le puseră în mijlocul atelierului, deasupra anilor 1936 şi 1939; liniştea se lăsă din nou, când cei doi chelneri şi cele

două fete puseră scândura pe capre, trecură la cele patru colţuri, apucară fiecare un colţ al pânzei şi, la un „sus” scurt, tăios, rostit de chelnerul cel mai în vârstă, o ridicară.

Bătrânul se congestiona, sări la macheta din aluat, ridică ambii pumni ca un toboşar, care-şi adună puterile pentru un ritm furios, şi, vreme de o clipă, se păru că va zdrobi torta acoperită cu zahăr, dar lăsă din nou în jos pumnii ridicaţi, care atârnară moi de-a lungul trupului; râse încetişor, se înclină în faţa fetelor, apoi a celor doi chelneri, se îndreptă din nou de spate, scoase portvizitul din buzunar şi dădu fiecăruia o bancnotă bacşiş.

— Vă rog, spuse el calm, transmiteţi-i doamnei Kroner sincerele mele mulţumiri şi spuneţi-i că evenimente importante mă obligă să renunţ la micul meu dejun – evenimente importante, de mâine nu mai iau micul dejun la dânsa.

Aşteptă până ce ieşiră chelnerii şi fetele şi strigă:

— Hai, copii, daţi-mi un cuţit mare şi o farfurie de desert.

Apoi tăie, mai întâi, acoperişul turnului bisericii abaţiale şi îi întinse farfuria lui Robert.